చెన్నపట్టణము, ఫిబ్రవరి ౧౯౩౨

సంపుటము ౯ ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరము మాఘమాసము సంఖ్య ౨

ధర్మపత్ని

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ గారు, ఎం. ఏ.

పూర్వజన్మలలోఁ ద్రవ్విపోసుకొన్న - యొక మహాపుణ్యరాశి యి ట్లొరిగెనేమొ
తనయెడంద సర్వస్వ మంతఃప్రణీత - శుద్ధభావనాపూతమ్ము చూఱయొసఁగ.

తనబ్రదుకెల్ల నాకొఱకుఁ దాల్చిన యీపతివత్నిమూర్తి తాఁ
దన కొకసృష్టి యున్నదని తాన యెఱుంగునొ లేదొ పాప మీ
అనుభవవీథిలో బ్రదుకు యజ్ఞపశుక్రియ సర్పణంబు సే
యనె చరితార్థతాసరణియంచుఁ దలంచిన దెంతదివ్యయో!

ప్రకటితయజ్ఞమూర్తి యిది భాసురజన్మము నిట్లుగా నలో
కికవినియోగరీతికి లగించిన దగ్ధమునందు మూర్తిపో
లిక తనమూర్తి యెల్ల నవలీలగ నా తనకోసమైన జీ
విక కొడిగించి క్రౌంచిపురు విల్చిన దామరశాఖశాఖికిన్.

అతివిషమ మ్మనుయానదుర్ఘటము నాకోర్కె వెంబడి తనకోర్కె మలచి
అత్యల్పభాగధేయవిదూషితంబు నా బ్రదుకు వెంబడి తన బ్రదుకు సాచి
జ్యోతిరజ్యోతి రాశు భ్రాంతిహతము నాయాత్మ వెంబడి తనయాత్మఁ జోపి
గదపూర్ణ మయ్యు దీర్ఘమ్మైన నాదు నాయుస్సుతోఁ దనదు నాయుస్సు తెచ్చి
నామనసు నే నెఱుంగనినాఁడె నన్ను - నడుముకొని వచ్చి నాజీవితాంతమునకు
న న్ననుసరించుకొంచు వెంటఁ బడి వచ్చు - సీతపోరాశిచేతఁ బునీతుఁ డైతి.

భూమిజచే జగత్త్రియవిభుండు రఘూత్తమదివ్యమూర్తి, సౌ
దామనిచేత నీలజలదంబు, మధూజ్జ్వలకుల్యతోడిపొం
దామరచే మధువ్రతవతంసమునట్టుల పూతభావనా
శ్రీమహితాత్మ యీతరుణిచే మఱి నేనును ధన్యుఁడే సుమీ.

ఒక దేశమ్మని యొక్క దైవమని యేదో ధర్మమం చిట్టు లూ
రక ప్రాణమ్ములు చూఱయిచ్చెదరు వీరశ్రేణి లోకంబునం
దకలంక మ్మనపేతసాహసము నవ్యాజంబు నా నీడఁ జీ
విక కే నంజలిపట్టెదన్ విభుఁడ నై విజ్ఞుండ నై యుండియున్

ఆంధ్రకవిత్వచరిత్రము

భోగరాజు నారాయణమూర్తిగారు,

(రెండవ భాగము)

ప్రాఙ్నన్నయయుగము

(వెనుకటి సంచిక తరువాయి)

౫, ౬ శతాబ్దులలో వేఁగిదేశము

మతము, జైనమతమును భాష కన్నడభాషయును గాఁ బశ్చిమదేశమున వాతాపినగర మేలుచుండిన కర్ణాటచాళుక్యులు ౭-వ శతాబ్దప్రారంభమున వేఁగీకళింగ దేశములు జయించి యొకకుటుంబమువారు తూర్పుదేశమునందే స్థిరపడిరి. ఈవివరము లన్నియు మఱియొకప్రకరణమునందు వివరింపఁబడును. పిఠాపురము, వేఁగీ మున్నగు పట్టణములు రాజధానులుగాఁ జేసికొనుచుఁ బూర్వదేశమున స్థిరపడిన చాళుక్యరాజులకుఁ బూర్వచాళుక్యులను వ్యవహారనామం బయ్యె. మఱియుఁ దత్పరిపాలితదేశ మాంధ్రదేశం బగుటచే నాంధ్రచాళుక్యు లనియుఁ బిలువఁబడుచున్నారు. ఈయాంధ్రచాళుక్యులలో మొదటిరాజు కుబ్జవిష్ణువర్ధనుఁడు. 'అఖిలజలధివేలావలయవలయితవసుమతీవనితావిభూషణం'బై పదునొకండవశతాబ్దమున నాంధ్రకవితాలక్ష్మికి క్షీరసాగరంబైన వేఁగీదేశము, ౭-వ శతాబ్దప్రారంభమునఁ గర్ణాటచాళుక్యుల పరిపాలనములోనికి వచ్చుసరి కెట్టిస్థితియం దుండెనో, తత్పూర్వ మేయేరాజు లెంతకాలమునుండి పాలించుచుండిరో, వారిభాష యెయ్యదియో, వారికతన నాదేశభాషయగు నాంధ్రభాష కేమైన మేలు చేకూరెనో లేదో, యానాఁటి యాంధ్రదేశములో నేయేభాషల కెంతవఱకు స్థానము లుండెనో, యన్యభాషలయం దాంధ్రభాష యెంతవఱకు సంక్రమించి యెట్టిరూపము నొందెనో, యానాఁటిప్రజలలో నేయేమతము లెంతవఱకు వ్యాప్తిచెందియుండెనో మున్నగు సంశయము లాంధ్రసాహిత్యవిద్యార్థి ముఖ్యముగా గమనింపఁదగినవి. దేశకాలపరిస్థితులపైనే భాషాపరిస్థితు లాధారపడియుండును. కావున విష్ణువర్ధనుఁడు పట్టాభిషిక్తుఁ డగుసరికి వేఁగీదేశ మెట్లుండెనో తచ్చారిత్రకాంశము లిందు సంక్షేపముగాఁ బొందుపరచెదను.

అప్పటియాంధ్రదేశస్థితి

ఆంధ్రదేశముతో సంబంధించిన రాజకీయ వాఙ్మయ మత కవితాదివిషయములలో దేనింగూర్చి వ్రాయ సమకట్టినను జరిత్రకారునకు వేఁగిదేశము విస్మరింపరానిది. ఇది తమిళులకు వెంగైదేశము. కర్ణాటకులకు వేంగీదేశము. తెనుఁగువారికి వేఁగిదేశము. ఈవెంగైవేంగీవేఁగిపదములు క్రమముగా దమిళకర్ణాటాంధ్రభాషాపదములు. ఈపేరులను బట్టియే యీదేశమున కీమూఁడుభాషలతోడను సంబంధ ముండియుండునని స్ఫురించును. అయిదవశతాబ్దమునుండి యేడవశతాబ్దమువఱకు నియ్యది పల్లవరాజులపరిపాలనమం దుండెను.

పల్లవచాళుక్యప్రభువులకాలములలో నీ దేశము దక్షిణమునఁ గాంచీపురమువఱకును, ఉత్తరమున మహానదివఱకును వ్యాపించినది. క్రీ. శ. ౬33-వ సంవత్సరప్రాంతమున హ్యానుత్సాంగను చీనాదేశయాత్రికుఁడు వేఁగి దేశమును జూడవచ్చి యప్పటియాంధ్రచాళుక్యప్రభువగు జయసింహావల్లభుని కతిథియై తాను జూచిన యంశములను దనగ్రంథమునందు వ్రాసెను. అప్పటివేఁగి దేశమునకు మహాంధ్ర దేశ మను పేరు కలదఁట. ఈ దేశమునకు వేఁగినగరము రాజధానియఁట. భూమి సారవంతమై సస్యసమృద్ధి వహించియుండె ననియుఁ బ్రజలు చామనచాయగలిగి భయంకరస్వరూపులై యుండినను విద్యాసక్తు లనియు వ్రాసెను. మఱియు గంగులుఁ, గదంబులు, క్రూరులగు చోడులు దేశమును గొల్లగొట్టుచుండిన కారణమునఁ బట్టణముల జనసంఖ్య తక్కువగా నుండినట్లును, బౌద్ధులసంఘారామములు శిథిలములై భిక్షుకశూన్యములై యుండినట్లును గూడ వర్ణించెను.

పూజ్యపాదుఁడు

ఈమహాంధ్ర దేశమున నైదాఱుశతాబ్దములలో జైనమతము, కన్నడవాఙ్మయమును బ్రబలియుండెనని చెప్పఁదగిన నిదర్శనము లనేకములు గానవచ్చుచున్నవి. ౫-వ శతాబ్దాంతమువాఁడైన దేవనందిపూజ్యపాదుఁ డను జైనవిద్వాంసుఁడు రాజులయొక్కయుఁ, బ్రజలయొక్కయు సమ్మాన మాశించి యీయాంధ్ర దేశమునకు వచ్చెను. ఈపూజ్యపాదుఁ డప్పటి గంగరాజైన దుర్వినీతుని యాస్థానపండితుఁడు. దుర్వినీతునిశాసనములలోఁ బూజ్యపాదునిగూర్చి కొన్ని వివరములు గలవు. కన్నడకవిచరిత్రమును, గన్నడవాఙ్మయచరిత్రమును బట్టి యీజైనపండితుఁడు పాణినివ్యాకరణమునకు 'పాణినిశబ్దావతార' మనుపేర వ్యాఖ్యానము వ్రాసినట్లును, తాను స్వతంత్రముగ 'జినేంద్రవ్యాకరణ' మనుపేర నొకవ్యాకరణమును వ్రాసినట్లును, భారవి కిరాతార్జునీయమునందలి పదునైదవసర్గకు టీక వ్రాసినట్లును దెలియుచున్నది. దుర్వినీతుని శాసనములోఁ బూజ్యపాదుఁడు, "శబ్దావతారకారదేవభారతనిబద్ధబృహత్పథః" అనియు, "కిరాతార్జునీయపంచదశసర్గటీకాకారః" అనియుఁ బేర్కొనఁబడెను.

పూజ్యపాదునియాంధ్రదేశసంచారమువలన నాఁటియాంధ్రదేశమునందు జైనమతాభిమానులును, గర్ణాటభాషాపండితుఁలు ననేకులుండి యుందురని యూహింపవచ్చును. ఒక్కయాంధ్ర దేశమునందే గాక యీతఁడు కర్ణాటచోళపాండ్యమండలములయందుఁగూడ సంచరించెను. ఇన్ని దేశములయందును వాని కనేకశిష్యప్రశిష్యు లుండిరి. దిగంబరదర్శన మను జైనమతగ్రంథమునందుఁ బూజ్యపాదుఁడు తన శిష్యుఁడైన వజ్రనందిచే మధురానగరములో నొకతమిళసంగమును స్థాపింపఁజేసెనని చెప్పఁబడినది. ఈతమిళసంగము దిగంబరసమాజము. అప్పటిపాండ్యరాజులసమ్మతి లేకయే వారిరాజధానియందు దిగంబరసమాజస్థాప

నకుఁ బూజ్యపాదుఁడు సాహసించియుండఁడు. కావున నైదవశతాబ్దమునందలి పాండ్యరాజులును జైనమతాభిమానులే యనియు, నారాజులమాతృభాషయగు తమిళభాషయు జైనమతసంపర్కము కలిగియుండెననియుఁ జెప్ప వచ్చును. ఒక్క పాండ్యదేశమునందే గాక పూజ్యపాదుఁడు తాను సంచరించిన దేశములయందెల్లఁ బ్రజలకును బ్రభువులకునుగూడఁ బూజ్యుఁడు, గురువు నయ్యె ననుటకు సంశయము లేదు. ప్రభుప్రజావర్గములకుఁ బూజ్యపాదుఁడు మతగురు వగుటచేతనే క్రమక్రమముగాఁ బూజ్యపాదనామము వ్యక్తినామము గాక గౌరవార్థసూచకమై గుర్వర్థమునందు రూఢిమైన దేమో? 'పూజ్యపాదులు,' 'భగవత్పాదులు' ననుపూజ్యార్థకవిశేషణములు నేఁటికిని మతగురువులకు నుపయోగింపఁబడుచున్నవికదా! జైనులు చిరకాలమునుండియు

"ప్రమాణ మకలంకస్య
పూజ్యపాదస్య శాసనమ్,
ద్విసంధానకవేః కావ్యమ్
రత్నత్రయ మిదం స్మృతమ్."

అనుశ్లోకమును దమకుఁ బ్రార్థనశ్లోకముగా నుపయోగించుచుండిరి. ఆంధ్రదేశము చిరకాలము జైనాక్రాంతమై యుండిన కారణమున నీసమాచారము మనకు జైనులనుండియే వచ్చియుండు ననుట యాశ్చర్యము గాదు.

పాండ్యరాజులకుంబోలెఁ జోళరాజులకును దమిళభాషయే మాతృభాష. పూజ్యపాదుఁడు చోళదేశమునకుఁగూడఁ బోయినట్లు కర్ణాటకవిచరిత్రము చెప్పుచుండుటచే నతఁడా దేశమునఁగూడఁ దనమతమున కధికవ్యాప్తి గావించియుండును. అయిదవ శతాబ్దములో జైనమతమున కత్యున్నతదశ ప్రారంభమయ్యె నని చరిత్రకారులు వ్రాసినవ్రాతలంబట్టి యానాఁటిపూజ్యపాదుని మతవిజయములంగూర్చి మనము సంశయింపవలసిన పనిలేదు.

బౌద్ధబ్రాహ్మణమతములు

ఆనాఁటి జైనమతమునకు బౌద్ధబ్రాహ్మణమతములు పరమశాత్రవములై యుండెను. పూజ్యపాదాది మతబోధకులబోధలకు రాజులు వశులై జైనమతాసక్తు లగుచుండినకొలఁది బౌద్ధులు, బ్రాహ్మణులు నిరుత్సాహు లగుచుండిరి. ఈ రెండుమతములును స్నేహభావముతోడనే సంచరించుచు జైనమతము నెదుర్కొని యోడించుటకు విశ్వప్రయత్నములు సేయుచుండెను. కాని ప్రభువులప్రాపకమున జైనమతము దశదిశల వ్యాపించుచుండుటచేఁ దఱుచుగ నీరెండుమతములు పరాజయమే పొందవలసివచ్చుచుండెను. ఏయుగమునందైన సాధారణముగఁ బ్రభుమతమే ప్రజామత మగుచుండును గావున, రాజుల ననుసరించి తత్ప్రజలును జైనమతము నభిమానించి యవలంబించుచుండిరి. ఇట్లనివార్యము, దుర్నిరీక్ష్యము నైన జైనమతప్రాబల్యముచే బౌద్ధమతము క్రమక్రమముగ నిరాశ్రయమై, ౭-వ శతాబ్ద ప్రారంభమునాఁటికే క్షీణించుటచే బౌద్ధమతస్థుఁడైన హౌనుత్సాంగునాఁటి బౌద్ధమతపతనమును వర్ణించుటయు, విచారించుటయు జరి

గెను. బౌద్ధమతమునందువలె బ్రాహ్మణమతమునందును, జైనమతమునకుఁ బ్రబలశత్రుభావ ముండినను బౌద్ధమతమునకుఁ గలిగిన క్షీణదశ బ్రాహ్మణ మతమునకుమాత్రము కలుగలేదు. మన యింతవఱకుఁ బ్రసంగించుచుండిన యైదవశతాబ్దమునందలి జైనులు బ్రాహ్మణుల నెట్లు ద్వేషించుచుండిరో యీ క్రిందివాక్యములవలనఁ దేటపడఁగలదు:

* The Jains of the beginning of the 5th century, in their works treated the Brahmans with marked disrespect, saying e. g. that a Chakravarti, a Baladeva or a Vasudeva could not be born in a Brahman or other mean family, but received birth in a noble family, a Kshatriya family, as in the family of Ikshvaku or the Harivamsa. Further proofs of their predilection for the Kshatriyas are Gunavarma's Harivamsa, Pampa's Ramayana, and the quotations from the works of all the old Jaina authors, as they appear in Nagavarma and Kesava (as shown above) in which frequent allusions to Kshatriyas of the Mahabharatha, Ramayana and Southern dynasties occur............".

పాండ్యచోళప్రముఖులైన భూనేత లనేకులు జైనమతమునకుఁ జేయూఁత యొసంగుచుండ, నాకాలమున బ్రాహ్మణమతాభిమానులైన పల్లవరాజులు విజృంభించి మహాంధ్ర దేశము నాక్రమించిరి. దానంజేసి యంతవఱకు జైనమతముతో ఘోరసంగ్రామ మొనరించుచు నోటమి వాటిల్లుట శంకించుచుండిన బ్రాహ్మణమతము పరాజయభయంబు వాసి నూతనోత్తేజము వహించినది. ఆకాలమునఁ జిన్నచిన్నమండలముల కధిపతులై తమలోఁ దాము నిత్యమును బోరాడుకొనుచుండిన రాజులకలహములకుఁ జరిత్రకారులు రాజకీయ కారణములను మాత్రమే వ్రాయుచుండినను, మతసంబంధములైన కారణములు గూడ నుండియుండవలయును. దీనికి జైనచరిత్రమే మనకుఁ దార్కాణము. జైనులు కేవలము తనుమతవ్యవహారములతోఁ దృప్తి వహింపక, రాజ్యాంగవిషయములయందుఁ గూడ జోక్యము కలిగించుకొని తమకు విరోధమతస్థులైన రాజుల నెదిరించుచుండిరి. శత్రుహస్తగతమైన గాంగవాడిరాజ్యమును గంగరాజులకు మఱల నిప్పించినవారు జైనులే యను ప్రాచీనకథ కలదు.

పల్లవుల చరిత్ర

ఐదవశతాబ్దమునందు మహాంధ్రదేశాధీశ్వరులైన పల్లవరాజుల పరిపాలనము పదునొకండవశతాబ్దమునందలి రాజనరేంద్రుని పరిపాలనముతోఁ గొన్ని విషయముల సరిపోలుచున్నదని యాంధ్రసాహిత్యవిద్యార్థి తెలిసికొనవలసియున్నది. ఆసామ్యము నొకింత గుర్తించుటకే యాకాలమునందలి రాజులు, వారి భాషలు, వారిమతములు మున్నగువిషయములు సీమామాత్రము ప్రసంగింపవలసివచ్చినది.

* An Essay on Kanarese Literature, By F. Kittel.

ఆంధ్రదేశవాఙ్మయచరిత్రమునందును, ఆంధ్రదేశమతచరిత్రమునందును రాజనరేంద్రుని పాలనమున మనము ముఖ్యముగా గమనింపవలసిన మహత్తరవిషయములు రెండు. మొదటిది యాంధ్రకవితోద్ధరణము. రెండవది బ్రాహ్మణమతప్రతిష్ఠ. ఆంధ్రమహాభారతకావ్యమూలమున నీరెండుమహాకార్యములును రాజరాజుచే సమగ్రముగ నిర్వహింపఁబడినవి. పల్లవరాజుల దానశాసనాదికములఁ బరిశీలించుచో, వారిభాషయు నాంధ్రభాషయే యై యుండినయెడల, రాజరాజునాఁ డాంధ్రకవిత్వమునకుఁ గలిగిన మహోన్నతి యైదవశతాబ్దమునఁ బల్లవులనాఁడే కలిగియుండునని మనకు స్ఫురింపక మానదు. కాని పల్లవులది తమిళభాష. తమిళపురాణగ్రంథములయందు వీరు 'పల్లవార్' అని వ్యవహరింపఁబడుచుండిరి. బ్రాహ్మణమతప్రతిష్ఠయందు మాత్రము వీరు రాజరాజునకు లేశమును దీసిపోరు. ఒక్క విషయమే గాక రాజరాజు తన కిష్టమైనవని చెప్పుకొనిన వెల్లఁ బల్లవరాజులకుఁగూడ 'కరం బిష్టంబు లై' యుండెను.

"ఇవి యేనున్ సతతంబు నాకును గరం
బిష్టంబు లై యుండుఁ బా
యవు భూదేవకులాభిరక్షణమహా
యత్నప్రీతియున్ భారత
శ్రవణాసక్తియుఁ బార్వతీపతిపదా
బ్జధ్యానపూజామహో
త్సవమున్ సంతతదానశీలతయు శ
శ్వత్సాధుసాంగత్యమున్."

ఈసందర్భమునఁ బల్లవరాజులచరిత్రాంశము లించుక పరిశీలించునెడ నీవిషయము లన్నియుఁ దేటపడఁగలవు. ఆంధ్రదేశచరిత్రములోఁ బల్లవులచరిత్ర మిక్కిలియగాధమైనది. మఱియుఁ గడు విచిత్రమైనది. వారిపుట్టుపూర్వోత్తరములను దెలుపుటలోఁ జరిత్రకారులు భిన్నాభిప్రాయు లగుచున్నారు. అయిదవశతాబ్దమువఱకు వీరిచరిత్ర మనేకసంశయముల కాస్పదమైయున్నది. అయిదవశతాబ్దము తరువాతఁగూడ సంపూర్ణముగాఁ దెలియునని చెప్పుటకు వీలు లేదు. అయిదవశతాబ్దమువఱకును గల పల్లవశాసనములు ప్రాకృతభాషారచితములు. తరువాతివానిలోఁ గొన్ని కేవలసంస్కృతభాషాకలితములు. కొన్ని సంస్కృతతమిళభాషామిశ్రములు. పల్లవులనియు, విష్ణుకుండినపల్లవులనియుఁ బల్లవరాజులు రెండుతెగలవారు. విష్ణుకుండినపల్లవులు కాంచీపురాధీశ్వరులై యుండిరి. ఈ రెండుతెగలవారును బంధువులనియు, మిత్రులనియుఁ జరిత్రలవలనఁ దెలియుచున్నది. మఱియు వీ రొక్కకుటుంబమువారుగానే వ్యవహరింపఁబడుచున్నారు. ఏకకుటుంబమను భావముతోడనే పల్లవులచరిత్రాంశములను నే నిందు వ్రాయుచున్నాను.

ఆకాలపురాజులు కొందఱు సూర్యవంశజుల మనియుఁ, గొందఱు చంద్రవంశజుల మనియుఁ జెప్పుకొనుచుండఁ బల్లవులు తాము భారతవీరుఁడైన యశ్వత్థామసంతతివార మని పెక్కుశాసనములయందు వ్రాసికొనిరి. మొ

దట మహావిష్ణునాభికమలమునుండి బ్రహ్మ యుదయించెనఁట. పిమ్మట బ్రహ్మ కంగిరసుఁడు పుట్టెనఁట. అయ్యంగిరసునకు బృహస్పతియు, బృహస్పతికి శంయువు, శంయువునకు శాంయువుఁడు ననఁగా భరద్వాజుఁడు, వానికి ద్రోణుండును, ద్రోణున కశ్వత్థామయు, నశ్వత్థామకుఁ బల్లవరాజును గ్రమముగా జనించిరఁట.

'ఆసీ దంబుజనాభనాభికమలా
ద్బ్రహ్మా తతో హ్యంగిరా
స్తస్మా ద్దేవగురు స్తత శ్శుభమతి
శ్శంయు స్తత శ్శాంయవః,
తస్మా త్కుంభసముద్భవః స్మరరిపో
ర్ద్రౌణి స్తతోంశః క్రమా
దస్మా ద్విస్మయనీయకీర్తి రఖిల
క్ష్మావల్లభః పల్లవః.'

ఇట్లు పల్లవులు బ్రాహ్మణవంశజాతులైనను క్షత్రియధర్మమునే యవలంబించి, తాము క్షత్రియులమనియే చెప్పుకొనుచు, క్షత్రియజాతిసూచకమైన వర్మశబ్దమును దమ నామాంతములయందుఁ జేర్చుకొనుచుండిరి. ఆకాలపురాజులలోఁ బాండ్యరాజులకుఁ బల్లవ రాజులు ప్రబలశత్రువులై యుండిరి. పాండ్య రాజులు తాము పాండవులసంతతివారమని చెప్పుకొనుచుండిరి. అశ్వత్థామసంతతివారును బాండవులసంతతివారును ఆకాలమున ఘోరముగఁ బోరాడుచుండుటచేఁ గ్రీస్తుపూర్వ మేనాఁడో జరిగిన మహాభారతయుద్ధము క్రీ. శ. అయిదాఱుశతాబ్దములలోఁ గూడ జరుగుచుండెనా యని స్ఫురించును. పాండవబలమును నిర్మూలించి యుపపాండవుల సంహరించినవాఁ డశ్వత్థామ యగుటచేత, పాండవవంశజులైన పాండ్యరాజులతోడి శత్రుత్వకారణమునఁ దా మశ్వత్థామసంతతివారమని పేరు పెట్టుకొనిరే గాని, నిజముగాఁ బల్లవు లశ్వత్థామసంతతివారు కారని యాంధ్రులచరిత్ర మీవిషయము నాక్షేపించుచున్నది.

* "వీరు (పాండ్యరాజులు) బ్రాహ్మణులకుఁ బ్రతిపక్షులుగ నుండిరి. కనుక బ్రాహ్మణులు తఱుచుగఁ బల్లవులపక్షమున నుండుచు వచ్చిరి. పల్లవులశాసనములను వ్రాసినవారు బ్రాహ్మణులే. తమపక్షమును బూని తమ్ము నాదరించుకొఱకు, వారిని బ్రహ్మకులమని, భారద్వాజగోత్రులని, అశ్వత్థామసంతతియని, పల్లవరాజవంశమని వారల కుల్లాసము గలుగునట్లుగఁ బొగడి యిట్టి వెన్నియో కల్పించి వారలను వశపఱచుకొనిరి. బ్రాహ్మణులు తమకార్యమును సాధించుకొని లాభమును బొందియుందురు. అశ్వత్థామ యాగ్రహమును జూపి విజృంభించినతోడనే భీమార్జునకృష్ణులు భయంపడి పిఱికిపందలై యాయుధములను విడిచిపెట్టి చేతులు జోడించుకొని నిలంబడిరని కాసకుడితామ్రశాసనమునం దశ్వత్థామపరాక్రమము వర్ణింపఁబడినది. ఇట్టివర్ణన పల్లవులను సంతోషపెట్టుటకుఁ గాక మఱియెందులకు?"

* ఆంధ్రులచరిత్రము, పే. ౨౦౩-౨౦౪.

ఈయూహ యుక్తియుక్తముగను సహేతుకముగను గన్పట్టదు. ఇందువలన నానాఁటి బ్రాహ్మణులు ముఖస్తోత్రపాఠకులనియు, నట్టి స్తోత్రపాఠముల కుప్పొంగుచుండిన పల్లవరాజులు తమ వంశవృత్తాంతమైన నెఱుఁగని యజ్ఞానులనియుఁ జెప్పవలసివచ్చును. "భారతమునుబట్టి యశ్వత్థామ బ్రహ్మచారియని మన మెఱుఁగుదు" మనియు, "అశ్వత్థామకు భార్య లేదు గనుక నప్సరస నొకదానిని ముడిపెట్టి" రనియు నాంధ్రులచరిత్రము చెప్పుచున్నది. అశ్వత్థామ యవివాహితుఁ డగుటచేతనే యప్సరఃకాంతాసందర్శనజాత రేతఃపాతము పల్లవరాజోత్పత్తికి హేతుభూత మయ్యెను గాని, యతఁడు వివాహితుఁడే యైనయెడలఁ బల్లవరాజుతల్లి గీర్వాణి గాక బ్రాహ్మణి యని యే చెప్పఁబడియుండును. అశ్వత్థామతండ్రి యైన ద్రోణుఁ డెట్లు జన్మించెను? భరద్వాజుం డొకానొకయప్సరోంగనం గాంచి కామరాగాంతరంగుం డగుటచేతనే కదా తత్కుమారుఁడగు ద్రోణుఁడు కుంభసంభవుఁడు కావలసివచ్చెను! తండ్రియే గాక, యశ్వత్థామతల్లి యైన కృపియు, మేనమామయగు కృపుఁడును గూడ బ్రహ్మచారియైన శరద్వంతుని వీర్యమున జనించినవారలే కదా!

భారతము:—

"ఆతరుణికటాక్షేక్షణ
పాతము గౌతమున కపుడు పటుబాణధనుః
పాతముతోడన రేతః
పాతము గావించె రాగపరవశుఁ డగుటన్.

"దాని నెఱింగి శరద్వంతుం డయ్యాశ్రమంబు విడిచి చని యొండుచోటం దపంబు సేయుచుండె నవ్వీర్యం బొకశరస్తంబంబున ద్వివిధంబై పడిన నం దొకకొడుకునుం, గూఁతురుం బుట్టిరి."

వీరికే కృపియుఁ గృపుఁడు ననునామంబు లయ్యె. కావున భారతమునుబట్టి యశ్వత్థామ బ్రహ్మచారి యనువిషయ మొక్కటియే గాక యశ్వత్థామవంశమున వానితల్లియుఁ, దండ్రియు మున్నగు ననేకు లప్సరోంగనల నందర్శించిన బ్రహ్మచారులకే జన్మించినవా రను సంగతికూడ మన మెఱుంగవలసినది. అట్టియెడ నశ్వత్థామకుఁగూడ నట్టిసంతానము కలుగుటలో నేమియాశ్చర్య మున్నది?*

---

* ఆంధ్రులచరిత్రమునం దిట్టి యాక్షేపణము గావించిన మ. రా. రా. శ్రీ చి. వీరభద్రరావుపంతులు గారు, రాజరాజనరేంద్ర పట్టాభిషేకసంచికయందుఁ దాము వ్రాసిన 'చాళుక్యుల కులప్రశంస' యనువ్యాసములో, "పల్లవులు భారద్వాజగోత్రీయుఁడైన ద్రోణపుత్రుఁడు అశ్వత్థామకు నప్సరసయందుఁ బుట్టిన పల్లవునియొక్క సంతతివారు" అని యంగీకరించిరి.

భల్లటశతకము

చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహము గారు

[వెనుకటి సంచిక తరువాయి]

మిగుల సోగలై తెల్లనై మెఱయుగుణము - లబ్జమా! దాఁచనేటికే? హా! తెలిసెను,
పాములక్ష్మి యాగోనములఁ జూడఁగానె - యడుగు వెట్టదు నీయింట నతిభయమున.

జలవాసవ్యసనంబు లేదు, బురదన్ జన్మంబు నుంబొంద, వు
జ్జ్వలరత్నప్రభఁ జాఱలాడఁగలమైచాయ న్వెలుంగొందు, దో
స్థలపంకేజమ! కాని, పాదువిధి హృద్దౌర్బల్యమున్ మెండుగా
నలిపెన్, నీ కటుగానిచో సిరికి వాసం బీవెయై యుండవే.

బాటలోనున్న చెట్టెక్కి - భయము లేక - యీలపురుగు కూయునుగాక చాలసేపు
నిఖిలదిక్కుల శబ్దంబు నింపఁ జేయు - శంఖమే మాననీయంబు జనులకెల్ల.

శంఖమున నస్థిభేదమే, జంతువులను - జంపియో చీల్చియో దానిసంగ్రహింతు
రనుచు శంఖమూఁదరు కొంద ఱయినఁ దాన - స్వాదుమంగళస్వనములే వచ్చుచుండు.

చివురుల కనువగు పూవులు, - పువులకు ననువైన సుఫలములు, ఫలములకుం
దవు సులభారోహముగల - యవనీజము లెందుఁబోయె మాన్యా, చెప్పుమా.

చందనమహీజమునకుఁ బుష్పములు సేయఁగా వ్యథాశ్రమ పడలేదు కమలగర్భుఁ;
డదియ తగు స్వరూపమునకు ననువుగాని - పుష్పమేటికిం జందనభూజమునకు?

పొడుగుకొమ్మ లాకులు ఫలంబులును గలిగి - భానుదీప్తులనాఁపు కల్పతరు వుండ,
నీడఁగోరువాఁ డెవఁడైన నిలుచునొక్కొ! - జీర్ణలత క్రిందఁ; బసువైనఁ జేయదట్లు.

పాము లొండొంటిఁ బెనఁగొని పాదుకొనియె - సంకెలలుబోలె జడమగు చందనమున,
నందుచేతనె కాఁబోలు నాకుజమున - లేవు తావులీనెడు పువుల్, లేవు పండ్లు.

లలితవస్తువులకు రతువలయుఁ గాన - సైఁపవచ్చును బాములఁ జందనమున
ఖదిరకుజమ! నీయందంబుఁ గావనొక్కొ - ముండ్లు దాల్చితి వొరులు నిన్ముట్టకుండ.

మద్రాసు సేవాసదన చిత్రములు

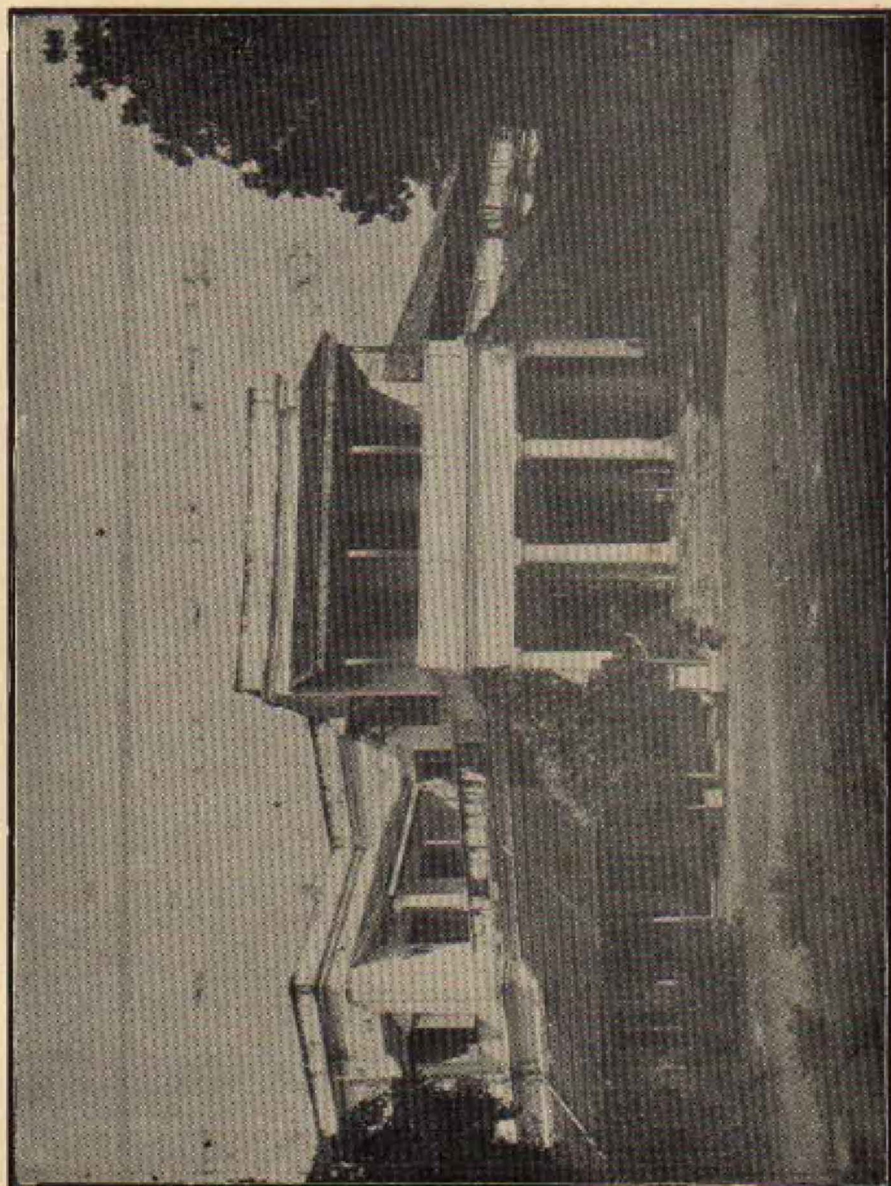

౧. సేవాసదన ప్రధానభవనము

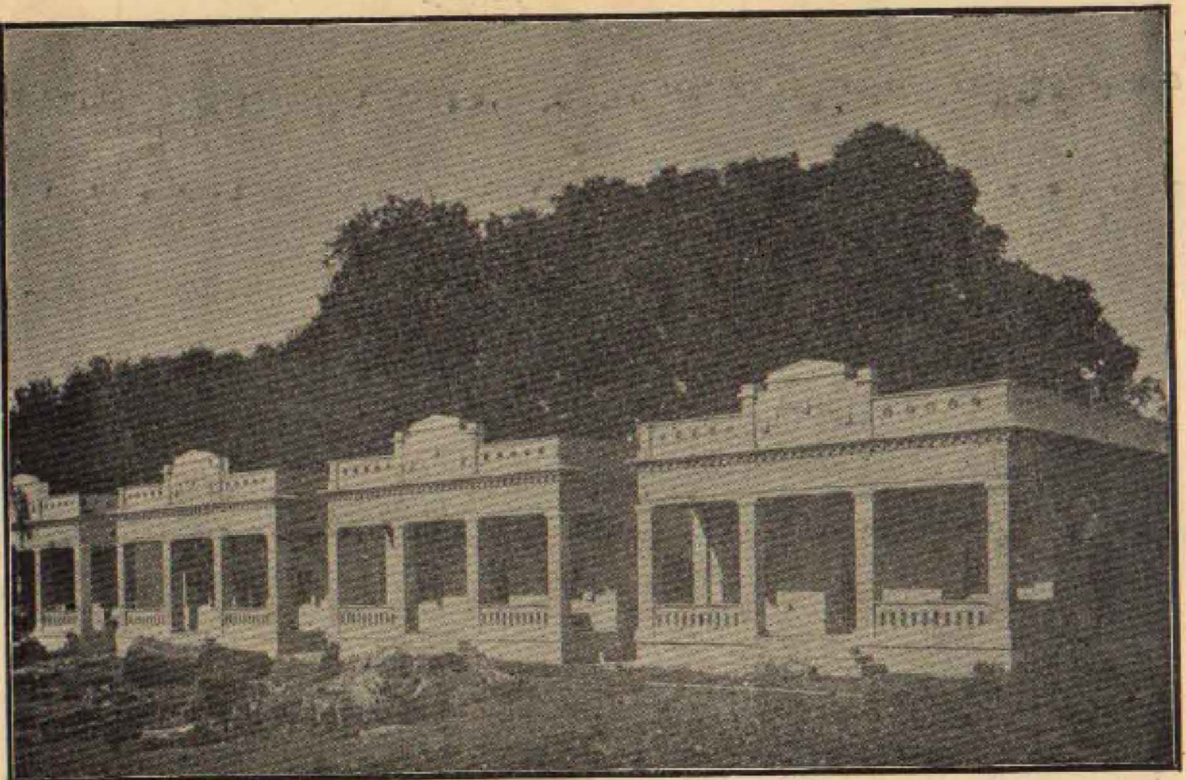

౧. క్రొత్తభవనములు

ముండ్లతోనిండునామూలాగ్ర మంగంబు, తావియించుక లేదు పూవులందు,
నసనయింపఁగఁజాల దాయాసమును ఛాయ, పండు లాఁకలిదీర్పఁ బనికిరావు,
ఆర్యసంగతియులే దవియెల్లనటునుంచి తుమ్మచెట్ట! విను నీదుర్గుణంబు
పండినచెట్లఁ గాపాడు నెపంబున సిద్ధమయ్యెదవు కంచెవయి నీవు.

అనుచితమైనయట్టిఁ నీ యవ్విధిపూవులు, పండ్లఁ జందనం
బున కిపకుంట, నట్లిడకపోవుట కేమికతంబొ, కాని యి
చ్చినయెడ మొగ్గ తోఁచఁగనె చేతులఁబూని మహాకుఠారముల్
జనములు దానిఁ గూల్తురని లజ్జిలుచుంటిమి మేము పెల్లుగాన్.

శ్రమచే పాంథులుతిట్టుచిట్లుకును బ్రాంతింబైనయాతాళవృ
క్షము నూరేండ్లకుఁ బండ్లుపండు, నవి మెక్కన్ లాభమేముండు, న
య్యమృతంబుంచలెఁ జావులేనటులఁ జేయంజాలునా, కానిచో
నమలంబైనరసాయనంబువలె దీర్ఘాయుస్సుఁ జేకూర్చునా?

కడుదాహమునుబొందునెడ మీకుఁ జెలి, చందనమహీజమయ్యయో! నఱుకఁబడియె,
నద్దానఁ జిరభోగ మనుభవించినమీరు మఱచి యయ్యది, యొదఁబఱచి రపుడు,
క్రూరదంష్ట్రోద్భవహాగ్నులఁ జెట్టు నఱకిన యన్నిచుఁ గాల్చకయున్న మాని,
ఫణులార! చెట్టుతోఁబాటు తుత్తునియలై మీరును నశియించిపో రదేమి?

ఇదిసంతోషమొ, శాకనాదరమొ - యెంతేలోభమో ద్వేషమో,
మదిచాంచల్యమొ, పాడుదైనమ! యసామర్థ్యంబొ, యేమో, సుఖ
ప్రదపూగంధపుమ్రానికిన్ దనుకూపంబైనయాపుష్పసం
పదయున్ సత్ఫలవృద్ధి నీవు కలిగింపంగూడదో చెప్పుమా.

అనఁగా, మూతమ! సైఁచుకొమ్మటులా శాఖాకర్షణత్కోభభం
జనముఖ్యాపదలన్, స్వయంకృతము దోషంబిందు, నీవేటికిన్
జననంబొందితి వాచతుష్పథమునన్, సచ్ఛాయలీ నేల, పం
డ్లను నీవేటికిఁదాల్పఁ, జేతులకునంద న్వంగిపోనేటికిన్.

అవని సన్మూలంబు నత్యున్నతంబు సచ్ఛాయంబు సన్మార్గసంస్థిత మగు
తరువాశ్రయింపంగఁ దగునంచు విని బాటసారి తాళద్రుమచ్ఛాయఁ జేరె,
మనుజునితెల్వి యీమాత్రంబ, యది నేఁడె, పండునో, గాకల్లిపండునో, మఱి
యేనాఁడు పండునో యెన్నఁడుఁబండదో శక్యమే యెఱుఁగ? నీశ్వరుఁడె యెఱుఁగు,

పురుషాయుస్సుగతించెఁ, గాయ మఖిలంబుఁ జీర్ణమైపోయె,దు
ర్భరమీ మేను తృణంబు నిల్వ,దిఁక మత్ప్రాణంబు నీపాద మా
శరణం గోల్వ శుభంబునీకుఁ, గనుమింకన్ వృద్ధి, లే దెట్టిలోం
దర, మాపుత్త్రులో పౌత్రులో ఫలములందన్ వచ్చు నోసాలమా!

ఇది స్వల్పంబగుమబ్బు మాతిమట, నెగ్గేమానో యంచున్ గిరుల్
మదమేపార నుపేక్షచేసె, సచివుల్ మాన్యుల్ ప్రబోధింప, న
య్యది నానాఁటికిఁ బెద్దదాటఁ బిడు గత్యంతోగ్రమై రాలె, నా
పదగల్గెన్, ఘనవైరిచేత దహియింపంగాఁబడెన్ శైలముల్.

ఇది విద్వాంసులకెల్ల ధ్యేయమగు సువిద్యా యోరి యుత్పాతతో
యద! ఈదుష్కరకార్య మన్యుల కసాధ్యంబౌఁ, దగున్ నీకె రా
ల్చెద వెన్నో పిడుగుల్ సుఖప్రదములౌ క్షేత్రాళిపై, ధాత్రి కా
పదగాఁ గానలపై నెడారులపయిన్ వర్షింతు వాక్కుమ్మడిన్.

జలదమ! నీదువృష్టుల నిజంబుగఁ గొన్ని మృగంబులున్ బలుం
గులు మఱికొన్ని జంతువులు గ్రోలె జలంబు, శమించె దాహమున్
ఫలరహితంబు లీచవటిపట్టులమాట దలంప వెందుచె
మలమల మాడియున్నవిసుమా యవి, మున్పటియట్లె చూడుమా

జలధి! పానాచమన యోగ్యములు జలాశయంబులని రోసి నినుఁ జేరునతనినెదుట
నధమకృత్యంబుల కుపయోగ్యంబులైన - నీజలములఁ జూచి పొందవే నీవు సిగ్గు.

ఎఱుఁగుదు రంగనల్ శిశువులేనియు వార్ధిజలం బపేయమై
తఱుగక రక్షితంబయి యథాస్థితి నున్నదటంచు,నట్టిచో
వెఱపులు గొల్పనేటి కిఁక, భీకరదంష్ట్రలుగల్గునట్టివా
శ్చరములతోడఁ గూడుకొని సంద్రము నైజతరంగపంక్తితో.

జలనిధి! నీమహత్త్వమును జాటుకొనంగ మహోగ్రగర్జనల్
సలుపుచుఁ గర్ణపీడనములం బొనరించెదవేల మాటికిన్
కలశమునందుఁ బుట్టినయొకానొకమౌని జలంబు ద్రావరాఁ
గలిగనె నీరు? వానిచులుకంబును నింపుటకైన నీకదన్.

నేను జగత్త్రయింగలుగునీటికి నెల్ల నిధానమంచు నెం
తేనియుఁ బొంగుదో జలధి! యీజలమేగద నీదుశక్తి, య
న్నా! నినుఁగొల్చె వేలగిరినాథుఁడు పెక్కుయుగాలు, దాని దా
వానలమార్పవైతివని యాగిరి యెంతగఁ గుందుచున్నదో.

అలుగక యాలకించు నెడ నంబుధి! ప్రశ్న మొకండు వైతు, మా
ర్వలుకక యుత్తరంబిడు, పిపాసను జెందిన బాటసారి యా
శలవిడి వేడియూరుపు లెసంగఁగ నీకడ నిల్వ, నప్డు నీ
యలమట యెంత హెచ్చొ బడబానలతాపముకన్నఁ జెప్పుమా.

వినిశితం బగునట్టిసాధనముతోడ-నంతరముదాఁక భేదింపుమయ్య, నీవు,
జడమయిన యాస్ఫటికమణి శంక లేక-యెంతగా నుండునో దానికాంతిఁ జూడు.

ఓసి చింతామణీ! వంత నొందఁబోకు-తగినప్రభు వొదలను నిన్నుఁ దాల్పఁడనుచు,
నిఖిలసౌభాగ్యబీజమా నిన్నుఁ దాల్చు-పున్నెమునుగన్నమూర్ధంబు పుడమి లేదు.

మహాభారతము – ౨

కేతవరపు వేంకటశాస్త్రి గారు

ఉపరిచరుఁడు

హిందువులకు వేదము ప్రామాణికము; విశ్వాసార్హము. వేదవాక్య మెట్టివారికిని ననుల్లంఘనీయము. వేదాంశముల నందఱును శిరసావహింపవలసినదే. కాని వేదార్థము సామాన్యముగా దురవగాహము. అది యందఱకును దెలియునది కాదు. వేదార్థమును సకలజాతులవారును గ్రహింప ననువగువిధమున వ్యాసమహర్షి శ్లోకరూపమున సులభశైలితో సంస్కృతమున భారతమును రచించినాఁడు. కావుననే "భారతః పంచమో వేద" యను సూక్తి వ్యాపించినది. హిందువులకు వేదమునందువలెనే భారతమందుఁ బ్రామాణికబుద్ధియుఁ, గౌరవమును జనించినది. వేదవాక్యములవలెనే భారతవాక్యము లనుల్లంఘనీయము లయినవి. భారతము సులభావగాహ మగుటచేఁ బెక్కండ్రు తదర్థమును గ్రహించి యానందించువారు లేకపోలేదు. రానురాను, హిందూసంఘము వృద్ధిచెందినది. కొంతవఱకు జ్ఞానసంపన్న మైనది. అట్లయినకొలఁదిని, నార్యమతమే కాక యితరమతములు ప్రబలినవి. అందువలనఁ బ్రజలయభిరుచులు మాఱినవి. అకారణముగ ననాదిగా వచ్చు నార్యమతమునందు నమ్మకము తొలఁగినది. వారికిఁ గొత్తమార్గములు చూపట్టినవి. నూతనమతములందు వారికి నమ్మకము కుదిరినది. మంచియో చెడ్డయో, తాము చేర్చుకొన్న నూతనమతోద్దేశములు లోకమునకు వెల్లడించి ప్రజల నుద్ధరింపవలె నన్నపట్టుదల వారికి హెచ్చినది. కాని వారియుపదేశములు, మతోద్దేశములు చెవిని బెట్టువా రెవ్వరు? సామాన్యముగాఁ బ్రజల కట్టివానియందు విశ్వాస ముదయించు టెట్లు? తమ యుపదేశములం దెట్లయినను బ్రజలకు నమ్మకము పుట్టింపనిదే వారితలంపు లెట్లు నెఱవేఱును? హిందువులకు నమ్మకము గల్గించుటకై వేదతుల్యముఁ, బ్రామాణికమునగు భారతము నుండియే తమమతోద్దేశములు వెల్లడింప నెంచి తమ కిష్టమగు నంశములన్నియు భారతమునఁ జేర్ప నారంభించిరి. భారతమునఁ బ్రక్షిప్తభాగములు చేరుట కిది యొక మార్గము.

లోకము భిన్నరుచులు గలది. కొందఱకు ధర్మజునందు భక్తి. కొందఱకు కర్ణునందుఁ బక్షపాతము. కొందఱకుఁ గర్ణుఁడు ప్రేమాస్పదుఁడు. ఇట్లు తలంచుట మానవస్వాభావికము. మానవులకంటె దేవతలె యెక్కుడుమహిమ గలవారు. లోకములోఁ, బూజనీయుఁడను నుత్తమునితో పాటి తెచ్చుకొనుటయు, సంబంధము కల్పించుకొనుటయు మానవులకు సహజము. అందుచే భారతపురుషులలోఁ దమ కిష్టుఁడగువాఁడు మహామహిమగలవాఁడని లోకులకు వెల్లడించుటకై వానికి దేవతాసంబంధము గల్పించి తత్సూచకములగు శ్లోకములను భారతమునఁ జేర్పఁదొడఁగిరి. భారతమునఁ బ్రక్షిప్తములు చేరుట కిది యొక మార్గము.

అనాదిసిద్ధముగా వచ్చు నార్యమతమం దభిరుచి లేనివారు ప్రజలకుఁ దన్మతమునందు హేయబుద్ధి పుట్టించుటకై యార్యమతోద్ధారకులందును, దేవతలందును లోపములను జూప నిశ్చయించి యట్టిశ్లోకములను, కథాభాగములను భారతమునఁ జేర్చి యిష్టసిద్ధి పడయ నిశ్చయించిరి. భారతప్రక్షిప్తముల కిది యొకమార్గము.

ఆలోచింప భారతము స్వతంత్రమే దాని నిట్లు ధ్వంసముచేయఁ గారణమైనది. భారత మిట్లు ప్రక్షిప్తభూయిష్ఠమై యుండునా యని సందియపడ నవసరము లేదు. ఆర్యమతమును గాని, మతగ్రంథములను గాని సంరక్షించుభారము హిందూప్రభువులకు లేకపోయెను. ప్రజలకా భారము మొదటనే లేదు. ఇఁక నట్టిభారము వూనవలసినవారు మఠాధిపతులు. శంకరాదు లరిగినపిమ్మట నార్యమతరక్షణభారము వహింపఁజాలిన మఠాధిపతులు లేనే లేరు. మఱియు నాకాలమున వ్రాతరూపముగా నున్న మతగ్రంథములందలి ప్రక్షిప్తభాగముల నరయుట

యశక్యము. ఎట్టియడ్డుపాటును లేకపోవుటచే మతేతరులును, తత్సహాయాయులును నిరంకుశులై స్వేచ్ఛాసంచారులై రాచబాటయందువలె భారతమున విహరించిరి.

ఈ ప్రక్షిప్తభాగము లొకకాలమున నొక్కనిచేఁ జేర్పఁబడలేదు. ఆయాకాలములందు స్వార్థాభిలాషులగు పండితులు తమకుఁ దోఁచినయంశములను భారతమునఁ జేర్చిరి. రానురాను నవి ముద్రితగ్రంథములందు స్థిరపడి భారతకర్తయగు వ్యాసభగవానునకు గ్రంథరచనయందసామర్థ్యము, అసంభవవర్ణనాపటుత్వము, పూర్వాపరవిరోధము మొదలగులోపములు గల్గించినవి. ప్రక్షిప్తభాగములను వేర్పఱుపకుండ భారతము నున్నదున్నట్లు విమర్శింపఁబూనుట యక్రమము.

ప్రక్షిప్తభాగనిర్ణయము సామాన్యకృత్యము గాదు. పెక్కుపండితులు పరిశ్రమచేసి సాధింపవలసినపని. ప్రక్షిప్తభాగములను దొలఁగించి భారతమును సరిచేయవలసిన భారము పండితులు వహించినఁగాని నెఱవేఱదు. భారతమునఁగల ప్రక్షిప్తభాగములను సూచించుటయే నాపని. భారతమును సవరించి సరిచేయు భారము పండితులది.

భారతకథకు మొదటిదైన యుపరిచరవసువృత్తాంతము పరిశీలింతము.

జనమేజయుఁడు కౌరవవంశమునుగూర్చి యడుగఁగా వైశంపాయనుఁడు శంతనునితోఁ బ్రారంభించి చెప్పఁదలఁచి కౌరవవంశోద్ధారకురాలగు సత్యవతిజన్మవృత్త మెఱిఁగింప నెంచి, దానికిఁ గారకుఁడగు నుపరిచరుని చరిత్రమును జెప్ప మొదలిడెను. ఇందు వ్యాసుఁడు రచించిన భాగములోఁ గొన్ని ప్రక్షిప్తములు చేరినవి. సంస్కృత భారతమును సూక్ష్మదృష్టితోఁ జదివినచోఁ బైయంశము బోధపడక మానదు.

భారతమున నాదిపర్వములో, వంశావతారపర్వమందు, అఱువదిమూఁడవయధ్యాయములో "రాజోపరిచరో నామ ధర్మనిత్యో మహీపతి" యనుశ్లోకము మొదలుకొని "రాజోపరిచరేత్యేవం నామ తస్యాథ విశ్రుత" మనుశ్లోకమువఱకును నుపరిచరుఁడు వర్ణింపఁబడెను. అందుపరిచరుని ప్రవర్తనము, మహావైభవము మిక్కిలిగా వర్ణింపఁబడినది. ఉపరిచరునిధర్మపరిపాలనము, ధర్మాసక్తి, మహాతపస్సు వర్ణనాతీతములు. ఇంద్రాదిదేవతలచే సంస్తూయమానమగు గుణగణము గలవాఁడు; మహాధైర్యవంతుఁడు; ఇంద్రియజేత. అతఁడు తనసత్ప్రవర్తనముచే దేవతలను మెప్పించి విమానమును, వైజయంతిని మాలను, వేణుయష్టిని బహుమానముగా నొందిన యుత్తమశీలుఁడు. తపస్విజనము మెచ్చుకొనఁదగిన యింద్రియనిగ్రహము గలవాఁడు. ప్రత్యేకవంశములకు మూలకారకులగు నైదుగురుకొడుకులు గలవాఁడు. ధర్మయుక్తముగా రాజ్యమును బాలించి ప్రజానురాగమును బడసినవాఁడు. ఈ భాగమును జదివినచో నుపరిచరుఁ డుత్తమోత్తముఁడని యనక తీఱదు. ఇట్టిమహానుభావుఁడు ముందుముం దెట్టులున్నాఁడో చూడుఁడు.

శుక్తిమతీకోలాహలులచరిత్రము ప్రారంభమైనది. శుక్తిమతీకోలాహలులు నదీపర్వతములా? లేక మానవులా? లేక నదీపర్వతాధిష్ఠానదేవతలా? ఈయంశము చర్చింతము.

మూలమున "పురోపవాహినీం" అని చెప్పుటచే నది యనియే నిశ్చయింపవలయును. కోలాహలుఁ డనుపర్వతము శుక్తిమతీనది నడ్డగింపఁగా నది దేశమును ముంచి పాడుచేయుచుండెను. ఆదేశపాలకుఁడగు నుపరిచరుఁడు మహాబలశాలి గావున నాపర్వతమును గాలితోఁ దూల్చివేసి నది నెప్పటివిధమున, దేశమున కనుపద్రవకరముగాఁ బాఱునట్లు చేసెను. ఇది యుపరిచరునకు విహితకృత్యము. ఇది యుపరిచరుని ప్రవర్తనమునకు ఘనతయు దెచ్చినది. కాని యీపక్షమున శుక్తిమతీనది కోలాహలునివలనఁ దనకుఁ గల్గినపుత్రీపుత్రులగు గిరికావసుపదులను వసురాజున కిచ్చుట యసంభవము. నదీపర్వతములు మానవులను గనుట ప్రకృతివిరుద్ధము. లోకజ్ఞానసంపన్నుఁడగు వ్యాసుఁ డిట్టి విరుద్ధవర్ణన మాచరింపఁడు. లేక శుక్తిమతి యిచ్చిన దన్నపుడు వేఱొకవిధముగా నర్థము చేసికొనవలెను. వసురాజు శుక్తిమతివలనఁ గల్గినయుపద్రవమును హరించి నివాసయోగ్యమగు నానదీతీరమున నివసించియుండఁగా గిరికావసుపదు లతనికి లభించిరి. శుక్తి

మతీతీరమున లభించుటచే నానదియె యిచ్చినట్లు భావించుకొని సమర్థించుకొనవలెను.

నామసామ్యమునుబట్టి శుక్తిమతీకోలాహల శబ్దములు మానవవాచకములు గావచ్చును. మఱియు వారు దంపతులని చెప్పవలయును. వారు దంపతులే గానిచో "తస్యాం నద్యా మజనయ న్మిథునం పర్వతః స్వయం" —అనఁగా నానదియందుఁ గోలాహలుని కిరువురుపిల్లలు పుట్టిరి యనునది సమన్వయింపదు.

వారు దంపతులేయని నిశ్చయింతము. అట్లయినచో, "అకామీ చ్ఛేతనాయుక్తః కామా త్కోలాహలః కిల" అనఁగా గామముచేఁ జైతన్యవంతుఁడగు కోలాహలుఁడు శుక్తిమతిని నిర్బంధించె నను నది విరోధించుచున్నది. భర్త భార్యను గామమున నిర్బంధించుట యధర్మమగునా? "గిరిం కోలాహలం తంతు పదా వసు రతాడయత్"—అనఁగా వసురాజు కోలాహలుఁడు కావించిన శుక్తిమతీ నిర్బంధమును దెలిసికొని కోలాహలునిఁ గాలితోఁ దన్ని తొలఁగించెననికదా యర్థము. ధర్మజ్ఞుఁడగు నుపరిచరుఁడు దంపతికలహమునఁ జేయిచేసికొనునా? వారు దంపతు లయినను బరస్పరానురాగము లేనివారన్నచో, "తస్యాం నద్యా మజనయ న్మిథునం పర్వత స్స్వయ" మన్నశ్లోక మెట్లు సమన్వయించును? ఈసమన్వయము నిమిత్త మాదంపతులు కొంతకాల మనురాగవంతులై యుండి పిమ్మటఁ గలహించుకొనిరని చెప్పవలయును. అట్లనుకొన్నను, గోలాహలుఁడు శుక్తిమతి నధికముగా బాధించినట్లు గాని, యామె రాజసాయము నపేక్షించుట గాని గ్రంథమం దెచ్చటను గానరాదు. అట్లయినప్పుడు దేశమున నెచ్చటనో జరిగిన యాలిమగలకయ్యములో నుపరిచరునివంటి యుత్తమునకు సంబంధము కల్పించు టయుక్తమా? శుక్తిమతీకోలాహలు లధిష్ఠానదేవతలని దేవతామహిమ నారోపించినను పైవిరోధములు తప్పలేదు.

ఈరెండుపక్షములందును నొకవిధముగా సమాధానము కుదిర్చికొనవలెను. కోలాహలపర్వతమునకు రాజైన కోలాహలుఁ డొకఁ డుండెను. అతనిభార్య శుక్తిమతి. వారికి గిరికా వసుపదులను పుత్త్రీపుత్త్రులు గలరు. కోలాహలుఁడు దుష్టుఁడై భార్యను బాధించుటయే కాక ప్రజలనుగూడ బాధించుచుండెను. దుష్టశిక్షణము రాజునకు విహితము గావున వసురాజతనిని నిర్బంధించెను. హిందూస్త్రీస్వభావమునుబట్టి యపరాధియైనను భర్త క్షంతవ్యుఁడు గాన శుక్తిమతి రాజునకుఁ దనసంతానద్వయమును గానుకగానిచ్చి భర్తను విడిపించుకొన్నది. "తస్యా స్త్విమోక్షణా త్ప్రీతా నదీ రాజ్ఞే న్యవేదయత్" అనునప్పుడు కోలాహలునినుండి తన్ను విడిపించినందులకు సంతసించి యను నర్థము గాక, "తస్మా ద్విమోక్షణాత్" ఆవిడుదలవలన ననఁగా దనభర్తను విడుచుటవలన సంతసించి యనునర్థము చెప్పుకొనవలెను. అట్లయినచో వసురాజు ప్రవర్తనమునకుఁ గాని, శుక్తిమతిశీలమునకుఁ గాని యెట్టిభంగమును గలుగనేరదు.

ఇఁక గిరికోపరిచరులవృత్తాంతము పరిశీలింతము. ఇందనేకములగు నసంభవములు గలవు. ఇట్టివానిని వ్యాసునివంటియుత్తమకవీశ్వరుఁడు వ్రాయనోపఁడు.

ఉపరిచరుఁడు గిరికను బత్నిగా స్వీకరించెను. అతఁడు భార్యాయుక్తుఁడై విమానము నధిరోహించి మనోహరములగు తావులందు సంచరించుచుఁ గాలక్రమమున గిరికవలన నొకకుమారికను గనెను. ఆమెపేరే సత్యవతి. ఈయంశము నే వ్యాసుఁడు వ్రాసియుండును. కాని యల్పజ్ఞులచే విపరీతముగా మార్పఁబడియుండును.

గిరికావివాహ మైనపిమ్మట ఋతుమతియగు గిరికకుఁ బితృనియోగమున మృగమాంసమును దెట్టఁదలఁచి వేటకుఁ బోయి వసురాజచ్చట భార్యను స్మరించుకొనుచు స్ఖలనము గావించుకొనెను. అమోఘమగు నావీర్యమును ఋతుమతియగు భార్యకు వసుఁడు పక్షిచేఁ బంపెను. ఆపక్షి వృక్షపర్ణమున నున్న యావీర్యమును నోటఁ గఱచికొని యెగిరిపోవుచుండఁగా మఱియొకపక్షితో దానికిఁ గలహము సంభవించెను. ఆయుద్ధసమయమున వసువీర్యము నదిలోఁ బడెను. శాపవశమున మత్స్యరూపము గాల్చియున్న యద్రికయను నచ్చర గ్రింగి గర్భము దాల్చెను. గర్భవతియగు నాచేప జాలరులకు లభించెను. జాలరులు దానిని జంపకుండఁ గొంతకాల ముంచిరి. పదియవమాసము రాఁగానే యాచేప కవలవారిని గనెను. ఆచేప జాల

రులచేఁ జంపఁబడి, మానవులను గని శాపమోక్షమును బొందు మను బ్రహ్మవాక్యముచొప్పున స్వస్వరూపములతో వెడలిపోయెను. వసురా జందు మగశిశువును దీసికొనిపోయి యాఁడుశిశువును దాశరాజున కిచ్చెను. మగపిల్లవాఁడు మత్స్యదేశరాజయ్యెను. ఆఁడుపిల్ల దాశరాజుచేఁ బోషితయై పెద్దదయి సత్యవతి యను పేరితోఁ దండ్రిని సేవించుచుండెను. సంస్కృత భారతమునందున్న కథయిది.

ఇందనేకములగు నసంభవములు గలవు. ఉపరిచరుఁడు మహాతపస్వియై, ధర్మజ్ఞుఁడై, సంతానవంతుఁడై యుండెను. అతఁడు భార్యను స్మరించుకొన్నంత మాత్రమున స్ఖలనము గావించుకొనునంత యధైర్యవంతుఁడు కాఁడు. ఇదివఱకు వర్ణించిన వసురాజునడవడికిది కేవలము విపరీతము. పక్షితో సంభాషణ మసంభవము. వసు వానిర్యమును ఋతుమతియగు భార్యకుఁ బంపుటలో నుద్దేశ మేమో తెలియదు. గిరిక యావీర్యము నేమి చేయును? డేగలపోట్లాటవలన నావీర్యము నదిలోఁ బడవచ్చును గాని యద్రిక దానిని మ్రింగి గర్భము దాల్చుట యసంభవము. మఱియు వసురాజునకు వీర్యము నదిలోఁ బడినదని తెలియవచ్చును గాని యద్రిక మ్రింగి పిల్లలను గనునని తెలియుట యసంభవము. అది తెలియనప్పుడు వసురాజు పదిమాసములకాల మచ్చట వేచియుండునా? మఱియు ఋతుకాలములో గిరికకు మృగమాంసము దెచ్చిపెట్టుట కరిగినవసురాజు పితృనియోగధిక్కారము గావించి యానదీతీరమునఁ బదిమాసములకాల ముండుట యసంభవము. జాలరులవలలకుఁ జిక్కనచేప పదిమాసములు బ్రతుకుటయు, మానవశిశువులను గనుటయు మఱియు నసంభవము. వసురాజు తనకుఁ బుట్టినపిల్లలలో నాఁడుశిశువును దాశరాజునకీయ నవసరము లేదు. దాశరాజువసురాజులకుఁ గలసంబంధ మేమి? ఎట్లాలోచించినను నివియన్నియుఁ బ్రకృతికి విరుద్ధములు. వ్యాసమహర్షి వంటిమహాకవి యిట్టివిరుద్ధాంశములను వ్రాసియుండఁడు. మఱి నిజ మేమన—

గిరికయు నద్రికయు వేఱుస్త్రీలు గారు. ఒక్కతెకే గ్రంథకర్త యట్లు వాడియున్నాఁడు. వసురాజు భార్యతో నడవి కేగుటయు, నం దామెతో విహరించుటయుఁ, బదిమాసములకుఁ గవలవారిని గనుటయు నిజము. స్నేహితుఁడగు దాశరాజుకోరికచే వసురాజు స్త్రీశిశువు నిచ్చియుండును. ఈభాగమునందుఁ దరువాతివారు స్వభావవిరుద్ధములగు కొన్ని శ్లోకములు చేర్చియుఁ, గొన్ని మార్చియుఁ బాడుచేసియుందురు. అట్లు చేయుటలో వారి యుద్దేశ మేమందురా? ఏమియును లేదు. సంస్కృతవాఙ్మయమం దనేకములగు మత్కృష్టమత గ్రంథములు రచించినవ్యాసుఁడు లోకజ్ఞానము లేనివాఁడని నిందించుటకే! మఱియు నీసందర్భములో నీసత్యవతియే వ్యాసునితల్లి యని తెలియఁజేయుచు, జన్మమునందు వ్యాసుఁడే కాక యతనితల్లియగు సత్యవతి మఱింతనీచురాలని మనేతరులు నిందించుటకుఁ బన్నినపన్నుగడ.

సారాంశము—కోలాహలపర్వత మడ్డుగా నుండుటచే దేశమును ముంచి పాఱి పాడుచేయుచున్న శుక్తిమతిని దేశమున కనుపద్రవకరముగాఁ బాఱునట్లు వసురాజు చేసెను. అప్రాంతమున విహరించురాజునకు గిరిక లభించెను. అతఁ డామెను పెండ్లియాడెను. గిరికకే యద్రిక యను నామాంతరము. అతఁడు గిరికవలన నిరువురు పిల్లలను గనెను. స్నేహితుఁడగు దాశరాజు కోరుటచే నాఁడుశిశువు నతని కిచ్చి వసుఁడు మగశిశువును దీసికొని పోయి యుండును. ఆబాలికయే సత్యవతి యను పేరున శంతనుని వరించెను. వసురాజు చంచలత్వము, వీర్యప్రస్థాపనము, మత్స్యరూపయగు నద్రిక మానవశిశువులను గనుట మొదలగునవి ప్రక్షిప్తములు.

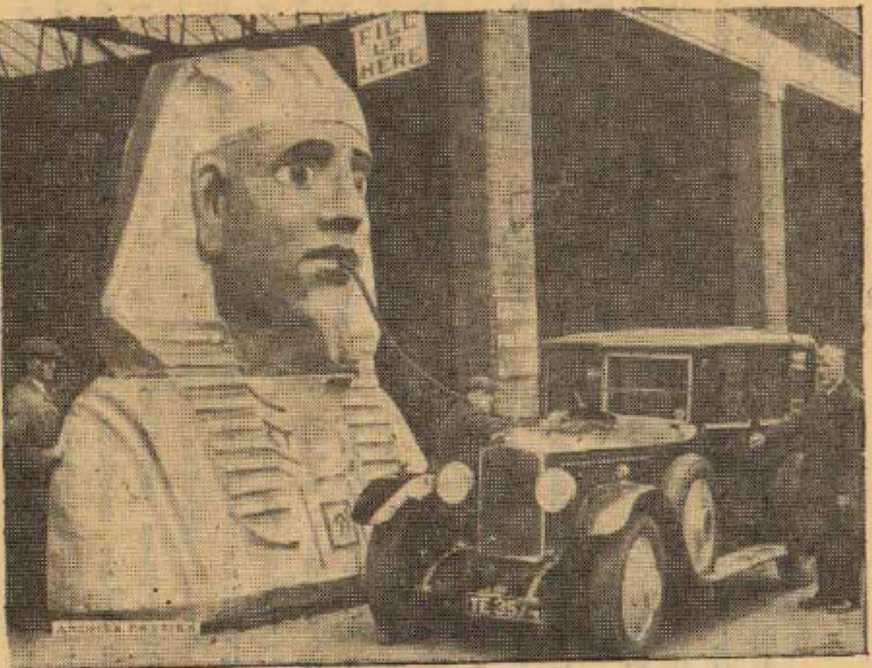

పెట్రోలు నింపుటకు — ఈ క్రొత్తరకపు పెట్రోలు పంపు లండనులో గలదు.

G. S. A.

"ఇరావతీ"

కురుగంటి సీతారామయ్య గారు, యమ్. ఏ.

కిందటిమాసపు భారతీసంచికయందు "మరుద్వృధా"పదముయొక్క నిర్వచనమునుగూర్చి చెప్పునప్పుడు ప్రసంగవశమున "ఇరావతీ"పదముకూడ ఉల్లేఖింపబడెను. ఇందీపదమునుగూర్చి ముచ్చటింతును.

"ఇరావతీం పరుష్ణీ *త్యాహుః, పర్వవతీ, భాస్వతీ, కుటిలగామినీ."

(యాస్కవచనము.)

దీనికి దుర్గాచార్యవ్యాఖ్యానము నీక్రింద వ్రాయుచున్నాను:—

"యేయ మిరావతీతి లోకే ప్రసిద్ధా తా మిమా మేతస్మి న్మంత్రే మంత్రార్థవిదః పరుష్ణీ త్యాహుః; సా కస్మాత్? 'పర్వవతీ' కి ముక్తం భవతి? 'కుటిలగామినీ,' ఇతి త దస్యాః పర్వవత్త్వం, యాని కుటిలాని తాని పర్వాణీవ తస్యాః, తై స్తద్వ తీతి." †

ఇందు పర్వవతీ యని పరుష్ణీపదమునకు వ్యుత్పత్తిచెప్పి, అదియే నదియనునిర్వచనమున నేనదిని లోకమున "ఇరావతీ" యని చెప్పుచున్నారో యదియే 'పరుష్ణి' పదముచే తెల్పబడుచున్నదని పైవాక్యము తెల్పుచున్నది. "ఇరావతీ" యనునదియొకటి బర్మాదేశమునం దున్నది. కాని ఋగ్వేదకాలమున గాని, ఆరణ్యకకాలమునకు గాని ఆర్యులు గంగకు తూర్పున నున్న దేశము నెఱుంగనట్లు తెలిసికొనియున్నాము. అందుచేత నీ "ఇరావతీ" పదము బర్మాయందలినదికి పేరని చెప్పుట కెంతమాత్రమును వలనుపడదు. యాస్కకాలమునకుకూడా బర్మాదేశమును ఆర్యు లెఱుంగుదురని చెప్పుటకు వలనుపడదు. మఱియు యాస్కకాలమునకే "పరుష్ణీ"నదికి "ఇరావతీ" యని పేరు కల్గినట్లు పైవాక్యమువల్ల నిర్ధారణము. అదివర కీపదము బహ్వర్థకమై, నదీసామాన్యవాచకములలో నొకటియై యుండెను. ఈక్రిందియాస్కవచనమును చూడుడు:

"అవనయః, యవహ్యాః, ఖాః, సీరాః, స్రోత్యాః, ఏన్యః, ధునయః, రుజానాః, వక్షణాః, ఖాదోఅర్ణాః, రోధచక్రాః, హారితః, సురీతః, అగ్రః, నభన్వః, వధ్వః, హిరణ్యవర్ణాః, రోహితః, మస్రుతః, అర్ణాః, సింధవః, కుల్యాః, వర్యః, ఉర్వ్యః, ఇరావత్యః, పార్వత్యః, స్రవంత్యః, ఊర్జస్వంత్యః, పయస్వంత్యః, సరస్వత్యః, తరస్వత్యః, హరస్వత్యః, రోధస్వత్యః, భాస్వత్యః, అజిరాః, మాతరః, నద్యః, ఇతి సప్తత్రింశన్నదీనామాని."

(యాస్కవచనము, నిరుక్తము, పుట ౧౬౧.)

పైగుర్తుంచిన పదములుకూడా యిందు గలవు. విశేష మేమన, వెనుక మనము యాస్కవచన

* The Ravi. † Name of a river in the Punjab now called Ravi. (Monier Williams' dictionary p. 168.)

ములవలన నదీసామాన్యవాచకమని నిర్ధారణము చేసిన "మరుద్వృధా"పద మిందు లేదు. అంత మాత్రమున నాపద మట్లుపయోగింపబడలేదనుటకు వలనుపడదు. అప్పటి కింకను తత్పదము తదర్థమున రూఢము కాలేదనియు, బహుస్థలముల తదర్థమున నుపయోగపడకుండుట యది చేర్చబడనందులకు కారణమనియు మాత్రమే చెప్పనగును. ఈ"మరుద్వృధా" పదము ఋగ్వేదమున నొకఋక్కునందును, యజుర్వేదారణ్యకమునందును మాత్రమే యున్నట్లు మనకు తెలియును. యజుర్వేదారణ్యకమునం దనువదించినది ఋగ్వేదమునందలి ఋక్కే యైనందున వేదమున మొత్తముమీద నొక్కస్థలమునమాత్రమే వచ్చెనని గ్రహింపనగును. ఒక్కమారు తదర్థమున నుపయుక్తమైనపదమును సామాన్యవాచకశబ్దములలో నిచ్చుటకు వీలు లేదు గాన యాస్కు డట్లియ్యలేదు. పైవాక్యమున నదీసామాన్యవాచకముగా నిచ్చిన "ఇరావతీ"పదము యాస్కకాలమునాటికి "పరుష్ణీ" పదమునకు పర్యాయముగా రూఢమైనట్లు తెలిసికొన్నాము. పై వచనమున క్రింద గుర్తించబడిన "సింధవః", "సరస్వత్యః" అనుపదములను పరీక్షించిన నీయర్థము మనకు సులభగ్రాహ్య మగును. ఇప్పుడు సింధునదియని చెప్పబడుదానికి వేదకాలమున తత్పద ముపయోగింపబడుచున్నట్లు కానబడదు. సింధునదిని చెప్పవలసివచ్చినపుడెల్ల "సుషోమ"పదము నుపయోగించినట్లు కనపడుచున్నది. "శ్రుణుహ్యా సుషోమయా" యని వెనుకటిఋక్కు మనకు తెలియును. యాస్కకాలమునాటికి మాత్రము తత్పదము తన్నదికి వాడబడుచున్నట్లు "సుషోమా సింధుః" అనునర్థ మిచ్చుటయే సాక్ష్యము. మహాభారతకాలమునాటికి తన్నామ మానదికి ఉపయుక్తమయిన ట్లీక్రిందిశ్లోకమువలన తెలియనగును.

'విపాశాచ శుతుద్రీచ చంద్రభాగా సరస్వతీ,
ఇరావతీ వితస్తాచ సింధు ర్దేవనదీ తథా.'

చంద్రభాగానది పశ్చిమదేశమున పండరాపురమువద్ద నున్నది. మరియు నీకాలము నాటికి నదీనదభేదము పాటింపబడుచున్నట్లు కూడ దీనివలన తెలియగలదు. కాని వేదకాలమునాటికి "సింధు"పదము నదీసామాన్యవాచకముగ నేయుపయుక్తమగుటచేత నే యాస్కుడట్లు తత్పదమును నదీసామాన్యవాచకములలో నిచ్చెను:

"సముద్రా గిరయశ్చ సర్వేఽస్మా త్స్యం
దంతే సింధవ స్సర్వరూపాః."

(యజురారణ్యకము.)

ఇందలి "సింధవః" అను బహువచనమే తత్పదము నదీసామాన్యవాచకముగా నుపయుక్తమైనట్లు చెప్పక చెప్పుచున్నది.

"సరస్వతీ" పదము ఋగ్వేదకాలమునాటికే బహ్వర్థముల నుపయుక్తమగుచున్నట్లీక్రింది యాస్కవచనమువలన తెలియుచున్నది:

"తత్ర సరస్వతీ త్యేతస్య నదీవ ద్దేవతావ చ్చ నిగమా భవంతి."

(నిరుక్తము, పుట ౧౫౭.)

దీనికి భాష్యము:—

"తత్ర సరస్వతీ త్యేతస్య, తత్ర తస్మిన్ సప్తపంచాశత్కే వాఙ్నామగణే, సరస్వతీ త్యేతస్య నామ్నః నదీవ ద్దేవతావచ్చ నిగమా భవంతి, నద్యర్థయుక్తాశ్చ దేవతార్థయుక్తా శ్చేత్యర్థః.

(పుట ౧౫౭.)

పై వ్యాఖ్యానవాక్యమువలన "సరస్వతీ" పదము నదీవాచకముగానే గాక దేవతావాచకముగాకూడా వేదమున నుపయోగింపబడి నట్లు తేలును. ఈపదము వాఙ్నామముగా కూడా ఉపయోగింపబడినది. కాని వాఙ్నామముగా తద్గణమున యాస్కు డిచ్చియుండ లేదు. పై వాక్యమునందలి "నిగమాః" అను బహువచనము తత్పదము తదర్థముల ననేక స్థలముల నుపయోగింపబడినదని చెప్పును. మరియు వేదకాలమునకు "సరస్వతీ"పదము ప్రత్యేకనదివాచకముగాకూడ ఉపయోగింప బడినట్లు రాజసూయప్రకరణమునందలి యీ క్రిందిమంత్రమువలన తెలియనగును:

"వరుణస్య వాభిషించమాన స్యేంద్రియా వీర్య మపాక్రామత్, త త్త్రేధాభవత్, భృగు స్తృతీయ మభవ చ్ఛ్రాయం తీయం సరస్వతీ తృతీయం ప్రావిశత్."

ఇందువలన "సరస్వతీ" పదము ప్రత్యేక నదీవాచక మగుట స్పష్టము. అట్లు ప్రత్యేకనదీ వాచకమైనను బహుస్థలముల నాపదము నదీ సామాన్యవాచకముగా నుపయోగింపబడుటచే యాస్కవచనమున నుదాహృతము. ఈసందర్భమున సాయణభాష్యము!

"హే సరస్వతి ? నదీరూపేణ వి ద్యమానే బ్రహ్మశక్తి !"

పై "సరస్వతీ"పదమువలెనే "ఇరావతీ" పదముకూడా బహ్వర్థమై యున్నను నదీసామాన్యవాచకముగా బహుస్థలముల నుపయుక్తమగుటచే తత్పదమును యాస్కుడు నదీ నామముల నిచ్చెను. బహ్వర్థమని దిఙ్మాత్రము క్రింద చూపుచున్నాను.

"సమూఢ మస్యపాగ్ంసుర ఇరావతీ ధేనుమతీ హి భూతగ్ం సూయవసినీ మనవే యశస్యే వ్యస్కభ్నా ద్రోదసీ విష్ణు రేతే దాధార పృథివీ మభితో మయూఖైః."

(యజుర్వేదసంహిత, ౧. ౨. ౩.)

ఈమంత్రము ద్యావాపృథివీ పరమని యందలి "రోదసీ" పదము తెల్పుచున్నది. "ద్యావాపృథివ్యౌ రోదస్యౌ."

(అమరకోశము.)

ఇచ్చట వేదభాష్యము లిట్లు వ్యాఖ్యానము వ్రాయుచున్నవి:

"హే హవిర్ధానాత్మికే ద్యావాపృథివ్యౌ! ఇరావత్యౌ అన్నవత్యౌ, భూతం భవతం,

యజ్ఞసాధనద్వారేణ * * * ధేనుమత్యౌచ భవతం." (భట్టభాస్కరుడు.)

"కించ ఇరావతీ, అన్నవతీ, ధేనుమతీ, ధేనుర్బహుక్షీరా గాః, తద్వత్యౌ, సూయవసినీ శోభనైర్యవసై రభ్యవహార్యై ర్యుక్తే, మనవే మానవప్రజార్థం యశస్యే యశోనిమిత్తే భవతం."

(సాయణాచార్యుడు.)

ఆకాశము వర్షమిచ్చిన పృథివి సస్యాఢ్యయై ఫలింపుటయే గాక గోవులకు గ్రాసము లభించి బహుక్షీర లగును. కావున ద్యావాపృథువులు మా కన్న ధేనుమతు లగును గాక యని తన్మంత్రార్థము. ఇచ్చట 'ఇరా' పదము 'అన్నము' అనునర్థమున నుపయుక్తమైనది. పైమంత్రమే యరుణమను యజుర్వేదారణ్యక భాగమునకూడా వచ్చుచున్నది. అరుణము సూర్యపరము. అచ్చట యీపద మీక్రింది విధముగా వ్యాఖ్యాతమైనది:

"ఇరావతీతి: త్రిష్టుభేషా; ఇరావతీ, ఇరావత్యౌ ఉదకవత్యౌ, ధేనుమతీ ప్రీణనత్వేన ధేనుస్థానీయైః నిధానైః, తద్వత్యౌ, గోమత్యౌ వా." (భట్టభాస్కరుడు.)

ఇచ్చట 'ఇరా' పదము ఉదక మనునర్థమున నుపయుక్తమైనది. మరియొకమూడవయర్థము నందుపయోగింపబడినట్లీక్రిందియుపనిషద్భాగమువలన తెలియగలదు:

"స ప్రాణ, స్తస్య భూతంచ భవిష్యచ్చ పూర్వౌ పాదౌ, శ్రీశ్చేరా చాపరౌ, బృహద్రథంతరే అనూచ్యే........."

(కౌషీతక్యుపనిషత్తు.)

ఇచ్చట 'ఇరా'శబ్దము పృథివీపరముగా నుపయుక్తము. ఇంక ననేకస్థలముల క్షీరాద్యర్థముల నుపయుక్తమైనట్లు కనుగొననగును.

"ఇం, కామం దదాతీతి ఇరా, తద్వతీ ఇరావతీ." (శబ్దకల్పద్రుమము.)

కోరిక నిచ్చునట్టిగాని, తృప్తిపరచునట్టిగాని యనేకపదార్థజాతమున కీశబ్ద ముపయుక్తము. కావున నీ "ఇరావతీ" పదము "సరస్వతీ" శబ్దమువలె బహ్వర్థమైనను నదీసామాన్యవాచకముగా నుపయుక్తము గాన నదీనామములలో నియ్యబడినదనియు, "సరస్వతీ" పదమువలె వేదకాలముననే ప్రత్యేక నదీవాచకముగాక యాస్కకాలమునకు "పరుష్ణీ" నదికి పర్యాయముగా రూఢమయ్యెననియు, "మరుద్వృధా" పద మొక్కమారే యుపయుక్తమైనందున యాస్కుడు నదీసామాన్యవాచకముగా తద్వాచకపదములలో దానినీయలేదనియు, ఒక్క "సరస్వతీ" పదము దక్క మిగిలిన తద్వాచకములలో ఏపదమును ప్రత్యేకనదీవాచకముగా వేదకాలమున వాడబడియుండలేదనియు పరిష్కారము.

[ఏతద్వ్యాసరచనానంతరము "సింధు" పదము "సింధు" నదికి దాదాపు ఋగ్వేదమున నాల్గుస్థలములను, "సరస్వతీ" పదము "సింధు" పదముగా కొన్నిస్థలములను ఉపయుక్తములైనట్లు కనుగొంటిని. కాని "సింధు" పద మప్పటికి "సింధు" నదియందనర్థము కాకుండుటచే నీవ్యాససిద్ధాంతమును మార్చజాలను.

ప్రభాత స్తవము

(ఫిరదౌసి నుండి)

జి. జాషువ గారు

ఆగడపమబ్బుశయ్యల నపరశిఖరి - బడుత చంద్రుఁడు నిద్దురపోవుచుండ
నీచెఱువునీట నతని కుమ్మెలలు గట్టి - జోలవాడుచు నావంకఁజూడవేమి ?

కులికినస్వాతిమేఘములకుఁ దలయెత్తినకాకిచిప్పలన్
నిలిచినవానచిన్కులు మణిత్వము దాల్చి, సముద్రమందిర
స్థలుల నలంకరించినవి స్వామి! యనూహ్యములైన నీదుచే
తలకు నమస్కరింతును కృతజ్ఞుఁడ నయ్యెదఁ గ్రుంగిపోయెదన్.

గొలుసులు గట్టి నీవలనకుం బరువెత్తెడు నాదుఁదీనదృ
క్కులు నెదిరించి వచ్చినవి, కొండలపిండులు కొమ్ము లొడ్డి, లో
యల నిదురించు నీమునురుటంధతమంబుల, నీపదాంకము
ద్రలు గమనింపఁజాలను పరాత్పర, నాకు శరణ్య మేమిరా ?

ఏమిటి కెక్కువెట్టితివి యింద్రధనుస్సును మింటిచాయ ? నా
స్వామి, పయోదమాలికలచాటున సూర్యుఁడు నక్కినాఁడు, తా
నే మపరాధము న్సలిపి, యిట్టివిపత్తును దెచ్చిపెట్టె? నీ
భూములు నిల్పునా భువనమోహన! నీవు పరాక్రమించినన్ ?

సుకము లశాశ్వతంబు లనుచుం బాఁగరెక్కనకొమ్ముకొన్న వా
రక చెవులూఁచి, తుమ్మెదదొరన్ బెదరించు ననుక్షణం బదే
సకలచరాచరంబులకు సామ్యములై, నెఱసున్న పోలికన్
నికటజలాశయంబుల జనించినబుద్బుదముల్ నశించెడిన్.

కొండలనుండి క్రిందివఱకున్ దాక్రిందుగఁ జెంగలించి, యీ
మెండినయేటిమీఁదఁ బ్రవహించిన యూసెలయేటినీటిలో
గుండము లప్పుడే కుదురుకొన్నవి పాంథుల నాహరింప బ్ర
హ్మాండవిలాస, నీకవన మద్భుత మర్థగభీర మీశ్వరా!

భూతపంచకమున మునిఁగి తేలుచునున్న - నీయనంతశక్తి నిశ్చయముగ
నాకుఁ బట్టుఁగొమ్మ, నావజ్రకవచము - సిలుఁగు లేమిసేయఁగలవు నన్ను ?

తిక్కన యుద్యోగపర్వము

తాడూరి లక్ష్మీనరసింహారావు పంతులు గారు

(వెనుకటి సంచిక తరువాయి)

౯. (B) పాండవులకెవ్వ రెట్టి దనిన : వ్యాస భారత సంజయయానపర్వములో నిరువదితొమ్మిదవ యధ్యాయములో నేఁబదియేడవ పద్యము—

"స్థితాః శుశ్రూషితుం పార్థాః
స్థితా యోద్ధు మరిందమాః,
యత్కృత్యం ధృతరాష్ట్రస్య
తత్కరోతు నరాధిపః."

అని యున్నది. ఇది శ్రీకృష్ణుఁడు సంజయునితోఁ గడపటఁ జెప్పినమాట. ఈపద్యమునకు నాయాంధ్రీకరణము—

'భక్తులై కొల్వ నున్నారు భండనంబు
సలిపి చంపంగ నున్నారు శాత్రవులయి
పార్థులో సూత, తన కెద్ది పరమశుభమొ
యయ్యది యొనర్చి కొను మను మాంబికేయు.'

అని యున్నది.

ఇందు వ్యాసమహర్షి కవీంద్రుఁడు — 'పాండవులు తమ రాజ్యము తమకు నీ విచ్చితివేని నిన్ను భక్తితోఁ గొల్చుటకు సంసిద్ధులై యున్నారు. దానికి నీ వంగీకరింపనివాఁడు మీతో యుద్ధముచేయుటకు సంసిద్ధులై యున్నారు. మాతో యుద్ధముచేసి మమ్ము గెలువఁగలరా యందువేమో, వా రరిందములై యుద్ధముచేయు సమర్థయోధులు సుమా! నీవు సంధి కొడఁబడక బుద్ధిహీనుఁడవై యుద్ధమునే కోరుదేని వారు యుద్ధముచేసి మిమ్ము నందఱను మడ్చివేయఁగలరు. కావునఁ దెలివిగలవాఁడవై బాగుగ నాలోచించుకొని నీ కేపని చేయఁదగునో యది చేసికొమ్ము.' అని ధృతరాష్ట్రునితో నయమున భయమునఁ జెప్పుమని సంజయునకు శ్రీకృష్ణునిచేత సామవచనంబులను, దండవచనంబులను జెప్పించుచున్నాఁడు.

ఈశ్లోకమునకుఁ దిక్కన రచించిన తెనుఁగు పద్యము చూడుఁడు—

'పరిచారకులై యుండుదు
రరివర్గ వ్యతికరమున కగుదురు వీరిన్
సరిఁ దనకొడుకుల మెలఁచిన
తెరువున మెలఁగింపవలదె ధృతరాష్ట్రునకున్.'

అని యైయున్నది. ఇందలి యర్థము—

'వీరు పాండవులు తనకు సేవకులై యుందురు. పనిపడ్డప్పుడు తన వైరులతోఁ బోరఁగలరు. వీరిని తన యింట నునిచికొని తనకొడుకులతో సమానముగా ధృతరాష్ట్రుఁడు పనులలోఁ ద్రిప్పికొనరాదా' అని యై యున్నది.

ఇవి దీనాలాపములు. పల్లెటూరి యాఁడుదాని మాటలు. ఈ దీనాలాపములయందుఁ గలరసమును, వ్యాసునిమూలశ్లోకంబున నున్న సారస్యమును జూడుఁడు. కృష్ణునియట్టిమహావీరునకు, మహాపురుషునకు, మహాయోధునకు, నవతారపురుషునకు, నిట్టిదీనాలాపము లనురూపముగా నున్నవా? ఈ శ్లోకమునకుఁ బూర్వ మేఁబదియాఱుశ్లోకములలో శ్రీకృష్ణుఁడు యుధిష్ఠిరుని మాటలనుబట్టి సంధి మిక్కిలి దుష్కరమనియును, ధృతరాష్ట్రుఁడును గొడుకులును పాండవులభూమి కాశ మానరైరనియును, దానిచే యుద్ధము కాక తప్పదనియును సంజయునితోఁ జెప్పుచుఁ గౌరవులదుర్ణయమును, దుష్కార్యములను ప్రసంగించినాఁడు. ఆభాగమందుఁగల కొన్ని మూలశ్లోకములు నా తెనుఁగుపద్యముల సహితము నిం దుదాహరించుచున్నాను జూడుఁడు:—

వ్యాసపద్యములు:—

౧. 'సుదుష్కరం తత్ర శమోహి నూనం
ప్రదర్శితః సంజయ పాండవేన,
యస్మిన్ గృద్ధో ధృతరాష్ట్రః సపుత్రః
కస్మా దేషాం కలహో నావమూర్ఛేత్.'

౩-వ పద్యము.

౨. 'తేచే త్పిత్ర్యే కర్మణి వర్తమానా
ఆపద్యేరన్ దిష్టవశేన మృత్యుమ్,
యథా శక్త్యా పూరయంతః స్వకర్మ
తద ప్యేషాం నిధనం స్యా త్ప్రశస్తమ్.'

౨౦-వ పద్యము.

'౩. ఉతాహో త్వం మన్యసే శామ్య మేవ
రాజ్ఞాం యుద్ధే వర్తతే ధర్మతంత్రమ్,
అయుద్ధేవా వర్తతే ధర్మతంత్రం
తథైవ తే వాచ మిమాం శృణోమి.'

౨౧-వ పద్యము.

౪. 'యదా గృధ్యే త్పరభూతో నృశంసో
విధిప్రకోపా ద్బల మాదదానః,
తతో రాజ్ఞా మభవ ద్యుద్ధ మేత
త్తత్ర జాతం వర్మ శస్త్రం ధనుశ్చ.'

౨౯-వ పద్యము

౫. 'ఇంద్రేణైత ద్దస్యువధాయ కర్మ
హ్యుత్పాదితం వర్మ శస్త్రం ధనుశ్చ,
..............................'

౬. 'తత్ర పుణ్యం దస్యువధేన లభ్యతే
సో౽యం దోషః కురుభి స్తీవ్రరూపః,
అధర్మజ్ఞై ర్ధర్మ మబుధ్యమానైః
ప్రాదుర్భూతః సంజయ, సాధు తన్న.'

౩౧-వ పద్యము.

౭. 'తత్ర రాజా ధృతరాష్ట్రస్య పుత్రః
ధర్మ్యం హరన్ పాండవానా మకస్మాత్,
నావేక్షతే రాజధర్మం పురాణం
తదన్వయాః కురవః సర్వఏవ.'

౩౨-వ పద్యము

౮. 'స్తేనో హరే ద్యత్ర ధనం హ్యదృష్టః
ప్రసహ్యవా యత్ర హరేత దృష్టః,
ఉభౌ గర్హ్యౌ భవతః సంజ యైతౌ
కిం వై పృథ క్త్వం ధృతరాష్ట్రస్య పుత్రే.'

౩౩-వ పద్యము.

౯. 'సో౽యం లోభా న్మన్యతే ధర్మమేతం
య మిచ్ఛతి క్రోధవశానుగామీ,
భాగః పునః పాండవానాం నివిష్ట
స్తం నః కస్మా దాదదీరన్ పరే వై.'

౩౪-వ పద్యము.

౧౦. 'అస్మిన్ పదే యుధ్యతాం నో వధో౽పి
శ్లాఘ్యః పిత్ర్యం పరరాజ్యా ద్విశిష్టమ్,
ఏతాన్ ధర్మాన్ కౌరవాణాం పురాణా
నాచక్షీథాః సంజయ రాజమధ్యే.'

౩౫-వ పద్యము.

౧౧. 'ప్రియాం భార్యాం ద్రౌపదీం పాండవానాం
యశస్వినీం శీలవృత్తోపపన్నామ్,
యదుపైక్షంత కురవో భీష్మముఖ్యాః
కామానుగే నోపరుద్ధాం వ్రజంతీమ్.'

౩౬-వ పద్యము.

౧౨. 'తాంచే త్తదా తే సకుమారవృద్ధా
అవారయిష్య న్కురవః సమేతాః,
మమ ప్రియం ధృతరాష్ట్రో౽కరిష్య
త్పుత్రాణాంచ కృత మస్యాభవిష్యత్.'

౩౭-వ పద్యము.

౧౩. 'అబుద్ధ్వా త్వం ధర్మ మేతం సభాయా
మథేచ్ఛసే పాండవ స్యోప దేష్టుమ్,
కృష్ణా త్వేత త్కర్మ చకార శుద్ధం
సుదుష్కరం తత్ర సభాం సమేత్య.'

౪౧-వ పద్యము.

౧౪. 'అహాపయిత్వా యది పాండవార్థం
పుణ్యంచ మే స్యా చ్చరితం మహోదయమ్,
శమం కురూణా మపి చే చ్ఛకేయం
ముచ్యేరం శ్చ కురవో మృత్యుపాశాత్.'

౪౭-వ పద్యము.

నా తెనుఁగుపద్యములు:—

'ఏవను సంధి యుండు విను
మక్కట చేసుఁజేర దంచు ని
మ్మానవవాఙ్మయాటలనె
మాకును నీకును స్పష్టమయ్యెఁ దా
నావరనాయకుండు మఱి
యాతనిపుత్రులు వీరిభూమికై
మానర యాశ రెట్టు లేక
మానుమ గయ్యము గాక చెప్పుమా.' ౩

'తమపిత్ర్యం బగుకర్మమున్ సలుపుని
ర్ధర్మాత్ముల న్నాస్వక
ర్మమునున్ శక్తికొలంది జేయుతలఁ ద
న్మాన్యప్రవృత్తిన్ స్వక
ర్మమునం దైవవశంబుచే మరణముస్
రానైనచో సంజయా
యమరం దన్మరణంబు మేలె యనుఁ జా
మ్మాత్ర వీరికిం జూడఁగన్. ౨౦

'శాంతిరే యందువా నీవు క్షత్రియులకు
ధర్మతంత్రంబు యుద్ధ మీ ధరణిలోన
ధర్మతంత్ర మయుద్ధమా ధర్మవిదుఁడ
వేదొ చెప్పుము నీమాట లేమ విందు.' ౨౧

'బలియుఁ డసురాజు దైనంబు ప్రాతిహాల్య
మునను ఖలుఁడయి యొరుసొమ్ము గొనఁగఁ దలఁపఁ
బుట్టురాజులలో యుద్ధ మట్టెపనికిఁ
గాదె పుట్టెను విల్ శస్త్రకంకటములు.

౨౯-వ పద్యము.

'ఈదస్యువధముకొఱకే
తా దేవేంద్రుండు దురము తగఁ బుట్టించెం
గాదే శస్త్రము విల్ జో
డాదిగఁ గలసకలపరికరాణుములో డన్.

౩౦-వ పద్యము.

'అని దస్యున్ వధియింపఁ బుణ్య మనుఁ జా
మ్మా తీవ్రరూపంబ దై
చనునీదోషము ధర్మమారు లయి న
శ్చం జెప్పఁగా ధర్మమున్
వినఁగా వొల్లనికౌరవాళిదెస నా
విరుద్ధాలె మమ్మెట్లం గదే
యనఘా మంచిది కాదు వారి కది సు
మ్మా సంజయా చూడఁగన్. ౩౧

'అట దుర్యోధనరాజు పాండవుల ధ
ర్మత్వం బైనరాజ్యంబు న
క్కట యాకస్మిక మైనయట్టిగతి నో
గావల్గణీ దోఁచెఁగా
కుటిలుం డై తొలిరాజధర్మముమ దా
గోరంత చూడండ యి
క్కట తక్కుంగలికౌరవుల్ దినుకు ర
క్కారవ్యాసో మార్గమే.' ౩౨

* * * * *

* * * * *

'కనకుండంగను దొంగ కొంగిలుని దా
గావల్గణీ యొక్కొఁడొఁ
గనుచుండంగ బలాత్కరించి యొకచోఁ
గ్రౌర్యంబునం గొంగిలిం
గన నియ్యర్థజనున్ సమానముగనే
గర్హ్యాత్మలే సుమీ ధార్తరా
ష్ట్రానకున్ వీరికి భేద మేమి చెపుమా
చూడంగఁ ధర్మంబునన్.'

౩౩-వ పద్యము.

'ఘన మా క్రోధముచేత సెద్ది వషయం
గాఁ గల్గె సద్దానినిం
దన దౌ లోభముచేత నాతఁ డకటా
ధర్మత్వంబ యంచుండుఁ జా
ఘను తౌ పార్థులు పాలు దాఁచికొనిరే
గాదే తలంపంగ దా
ని నొరుం డెట్లు గ్రహింపఁగాఁ దగు మది
న్నీ వూహసేయంగదే.'

౩౪-వ పద్యము.

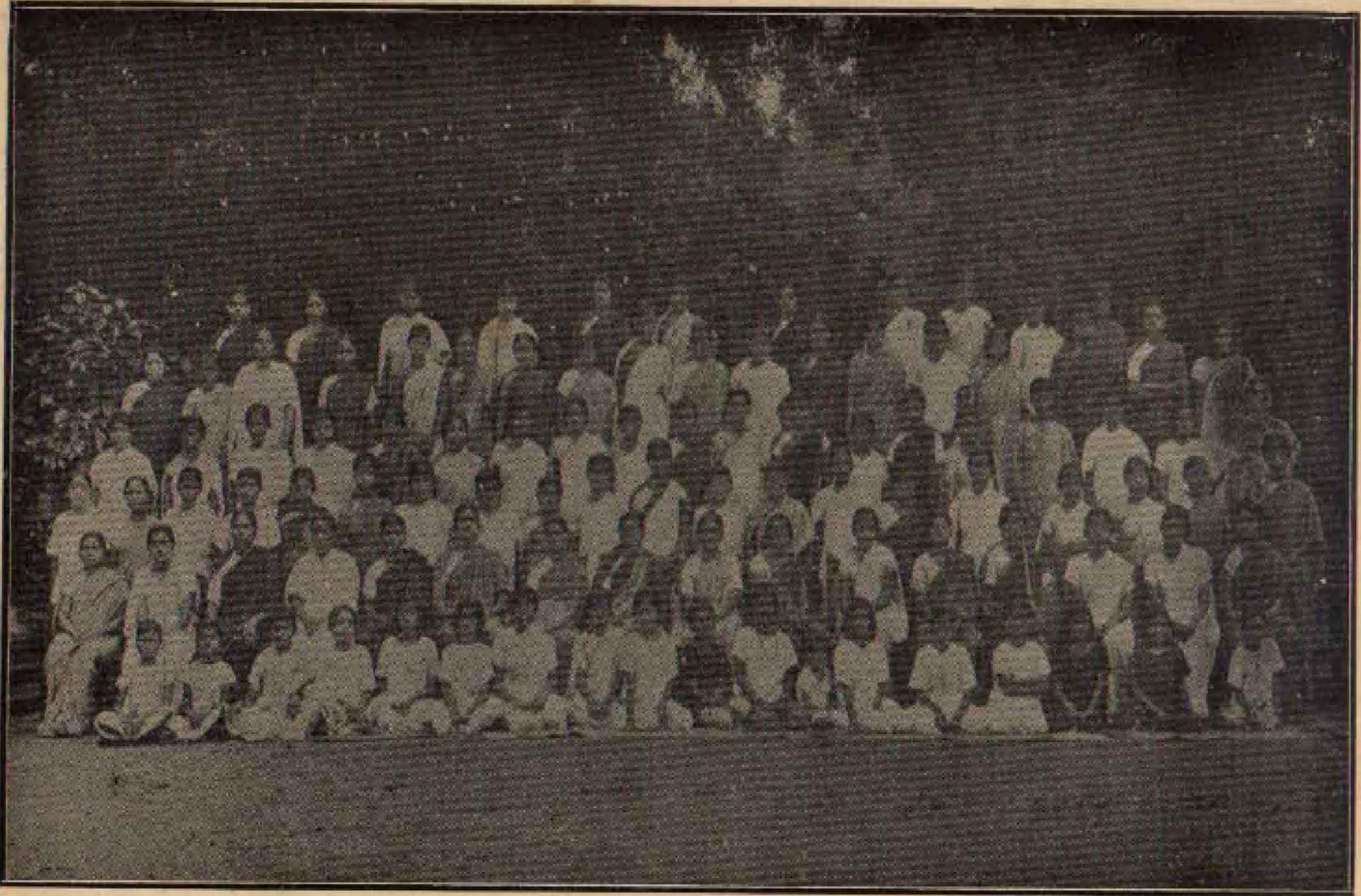

3. సదనవిద్యార్థినులు

౮. రాయపేట ప్రభుత్వవైద్యశాలయందు ధాత్రీశిక్షను బడయుచున్న విద్యార్థినులు

'మాకున్ రాఁ దగుకాని కాల మపనో
  పాచావునన్ గ్లాన్యమే
నీకం గాంచెద నన్యరాజ్యమునకుం
  బ్రీత్యంబె శ్రేష్ఠంబు ను
న్మా కళ్యాణపురాణసర్మ్మని కరం
  బీ వేళ చెప్పంగదే
యా కౌరవ్యమహాసభాంతరమునం
  దారాజమధ్యంబునన్.'

౩౫-వ పద్యము.

'ఘనురాలం బ్రియభార్య పాండవులకుం
  గావల్గణీ శీలమం
దును వృత్తంబున సాటిలేనియదియున్
  లోకంబులోనన్ యశ
స్విని యా ద్రౌపది ముట్టుతోడ సభలో
  భీతిల్లి తా నూఱ యే
డ్వ నుపేక్షించిరి భీష్మముఖ్యులును న
  వ్వారైన యా కౌరవుల్.'

౩౬-వ పద్యము.

మానినీవృత్తము—

'అప్పుడు తత్సభయందున యుండిన
  యట్టిరు కౌరవు లెల్లరుఁ దా
మొప్పుగఁ బిన్నలుఁ బెద్దలు నప్పని
  నొల్లక మాన్పినవా రయిరేఁ
జెప్పెదఁ గాదను నాకుఁ బ్రియంబును
  క్షేమమునుం దనపుత్రునకుం
దప్పక చేసినవాఁడ యనుంగద
  తా ధృతరాష్ట్రుఁడు సూతసుతా.'

౩౭-వ పద్యము.

'నాఁ డీధర్మము లొక్కటైన సభలో
  నం జెప్ప కోసంజయా
నేఁ డీకీతని బుద్ధు లెవ్వి యిటఁ గాం
  చేయాలికిం జెప్పెదే
చూడంగా నతిదుష్కరంబు మఱియున్
  శుద్ధంబు నా కార్యమున్
  నాఁడే చేసెను దత్సభాంతరమునం
  దా ద్రౌపదీదేవియే.'

౪౧-వ పద్యము.

'పాండవార్థంబు చేసకుండఁ గౌరవాళి
  నేను సంధికి దింపంగ నేర్తునేని
ఘనమహాఫలసత్పుణ్యకరుఁడ నగుదు
  ముక్తి గాంతురు కౌరవుల్ మిత్తినుండి.'

౪౭-వ పద్యము.

ఈపద్యములయందు మూఁడవపద్యములో నీవ్యవహారములో సంధి కానేరదని యుధిష్ఠిరునిమాటలవలననే కనఁబడుచున్నదనియును, వీరిభూమి కౌరవులు విడువరు, యుద్ధము కాక యిల తప్పదనియును సంజయునితోఁ గృష్ణుఁడు చెప్పినట్లు స్పష్టపడుచున్నది.

పాండవులు పిత్ర్యకర్మమైన యుద్ధము సేయుచో దైవవశముచే మరణము సంభవించినను వారికి మేలే సుమా యని యిరువదియవ పద్యములోఁ గృష్ణుఁడు చెప్పుచున్నాఁడు.

నీవు శాంతిపడు మనుచున్నావు గదా, క్షత్రియులకు ధర్మతంత్రము యుద్ధమా యయుద్ధమా నీవే చెప్పుమని యిరువది యొకటవపద్యములోఁ గృష్ణుఁ డనుచున్నాఁడు.

బలియుఁ డగురాజోరుసామ్రాజ్య మపహరింపఁ దలఁచునేని యుద్ధము పుట్టు ననియును, నట్టిపనికే విల్లును, శస్త్రకంకటములును బుట్టె ననియును, దస్యువధకొఱకే యాపరికరములసహితము యుద్ధమును దేవేంద్రుఁడు పుట్టించినాఁ డనియును, దస్యులను యుద్ధములోఁ జంపుట పుణ్య మనియును, దొంగ మనము చూచుచుండఁగను, మనము చూడకుండఁగను దొంగిలు ననియును, నీ రెండువిధములవారును సమానముగనే గర్హ్యులనియును, వీరికిని దుర్యోధనునకును భేదము లేదనియును, పాండవులు వానియొద్దను దమపాలు దాఁచికొనిరి కాని వాని కర్పణము చేసినవారు కారనియును, యుద్ధము చేసి తమపాలు వడయుట మేలికార్య మనియును, నిప్పురాణధర్మము కౌరవసభలోఁ జెప్పుమనియును నిరువది

తొమ్మిదిమొదలు ముప్పదియైదవదాఁకఁ గల యేడుపద్యములలోఁ గృష్ణుఁడు చెప్పుచున్నాఁడు.

ద్రౌపదిని సభలోఁ గౌరవు లవమానించినారని ధృతరాష్ట్రుఁ డాపని మాన్పవలెనే దనకుఁ బ్రియ మగు ననియు, దుర్యోధనుఁడు బ్రదుకుటకు మార్గ మగునని యును గృష్ణుఁడు ముప్పదియేడును ముప్పదియెనిమిదియు నగు పద్యములలోఁ జెప్పుచున్నాఁడు.

వాఁడు నోరెత్తి మాఱుపలికి నేఁడు సిగ్గు లేక పాండవులకు ధర్మోపదేశము చేయుచున్నాఁడా యని నలువదియొకటవపద్యములో సంజయుని గృష్ణుఁ డడుగుచున్నాఁడు.

పాండవులభాగము సంపూర్ణముగాఁ బాండవులకు వచ్చెనేని సంధి యగుననియుఁ, గౌరవులు మృత్యువునోటనుండి ముక్తు లగుదురనియు నలువదిరెండవ పద్యములోఁ గృష్ణుఁడు సంజయునితోఁ జెప్పుచున్నాఁడు.

ఈరీతిని సంజయునితో వీరాలాపములు పలికిన కృష్ణుఁడు తిక్కన చెప్పినట్లు నాటికి సుష్ఠుదృష్టి నొంది పాండవులు దేశసహితముగా ధృతరాష్ట్రునింటఁ బనిపాటులు చేయఁగలవారని సంజయునితోఁ జెప్పెనా? చెప్పఁడు. "స్థితా యోద్ధు మరిందమా" యన్నదానికిఁ దిక్కన సరియైన యర్థము చేసికొనమిచే నిట్టికొఱగాని సంభవించినది. అతఁడు శ్లోకముయొక్క యుత్తరార్థములోని భావము గ్రహింపఁజాలఁడయ్యెను. అతఁడు శ్రీకృష్ణపాత్రవర్తనౌచిత్యము చెఱచినాఁడు.

౯. (c) ఇంక నాలవలక్ష్యము చూపుచున్నాను జూడుఁడు :

ఇరువదియేడవ యధ్యాయమున రెండవపద్యము వ్యాసమూలములో నిట్లున్నది:—

"నచే ద్భాగం కురవో న్యత్ర యుద్ధా
త్ప్రయచ్ఛేరం స్తుభ్య మజాతశత్రో!
భైక్షచర్యా మంధకవృష్ణిరాజ్యే
శ్రేయో మన్యే నతు యుద్ధేన రాజ్యమ్."

ఇది సంజయుఁడు ధర్మరాజుతోఁ జెప్పినమాట. దీనికి నేను రచించిన తెనుఁగుపద్యము:—

'కయ్యమునఁ గాక మఱియొండు తెఱఁగ నరేంద్ర
కౌరవులు పాలు నీకు నీరైర యేని
కయ్యమున గెల్చురాజ్యంబుకంటె మేలు
యాచ్ఞ యంధకవృష్ణిరాజ్యములయందు.'

ఇందలితాత్పర్యము స్పష్టముగా నున్నది. ఈ సందర్భమునఁ దిక్కనచేసిన తెనుఁగుపద్యము చూడుఁడు :

'హా లీక కౌరవులఁ దుం
శ్శీలతఁ జెపఁ దలఁచితేని చెప్పెద రుధిరా
ఖిలాన్నముకంటెను గడు
మేలగు భిక్షాన్నమైన మానవపతికిన్.'

ఈపద్యములోఁ బాత్రసంభావనౌచిత్యము చెడినది. కౌరవదూతయైన సంజయుఁడు కౌరవులకు విరోధియును, తా నెవనియొద్దకు దూతగాఁ బంపఁబడెనో యట్టివాఁడును నగు ధర్మరాజునకు దౌత్యవాక్య నివేదించుచో నతనిచేతఁ గౌరవులు దుశ్శీలురని తిక్కన యిట్లు చెప్పించినాఁడు. సంజయుఁ డిట్లు చెప్పెనేని తనయొడయఁ డైనదుర్యోధనునిచే వధ్యుఁడు కావలయువాఁడే. ఎట్లంటేని, తాను దుశ్శీలుఁడనని తనవిరోధితోఁ జెప్పుమని దుర్యోధనుఁడు తనదూతతో నెన్నఁడయినను జెప్పునా? చెప్పఁడు. ఒకవేళఁ జెప్పినమాట దూత చెప్పవచ్చునా? చెప్పఁగూడదు. అట్లు గాక దూత చెప్పెనేని దూత తత్క్షణము వధింపఁబడవలయువాఁడే. చూడుఁడు, వక్ష్యమాణంబగు భగవద్యానపర్వములో డెబ్బదిరెండవయధ్యాయములో సంజయయానానంతరంబ సంజయునిదౌత్యనివేదనమైన మాటలాడుచు యుధిష్ఠిరుఁడు శ్రీకృష్ణునితో నేమనుచున్నాఁడో—

౧. 'శ్రుతం తే ధృతరాష్ట్రస్య
సపుత్రస్య చికీర్షితమ్,
ఏతద్ధి సకలం కృష్ణ,
సంజయో మాం యదబ్రవీత్.'

౨. 'తన్మతం ధృతరాష్ట్రస్య
సోఽస్యాత్మా వివృతాంతరః,
యథోక్తం దూత ఆచష్టే
వధ్య స్స్యా దన్యథా బ్రువన్.'

—అని యనుచున్నాఁడు. ఇవి వ్యాసభారతములోని యాశ్లోకపద్యములు. వీనికి నా తెనుఁగుపద్యములు:—

'అయ్య ధృతరాష్ట్రుఁడును వానియనుఁగుసూనుఁ
డెద్ది చేయంగఁ దలఁచి రదెల్ల వింటి
యెయ్యది వచించె సంజయుం డయ్యదెల్ల
మాధవా ధృతరాష్ట్రునిమతముసువ్వె.'

'గోవిదా సంజయుఁడు వానిగుండెకాయ
యొప్పఁగా వానిమది యెల్ల విప్పి చూపెఁ
బనుపఁబడినట్లు దూత తాఁ బలుకఁ గాక
వధ్యుఁ డగుఁ గాదె యన్యథా పలికెనేని.'

ఈపద్యములలోని కడపటివాక్యమునుబట్టి యొకఁడు చెప్పినమాట దూత యెదిరితోఁ జెప్పనేని తన యొడయనిచేతనే వధ్యుఁడు కావలయు నని స్పష్టమగు చున్నదిగదా! తిక్కనమతమందు సంజయుఁ డట్లు చెప్పినవాఁడయ్యెను. ఆచెప్పటలోఁ దనయొడయనియం దుఁ బాపమునుగూడ నారోపించినవాఁడయ్యెను. తనయొడ యనిఁ జెడుమని తిట్టనుగూడఁ దిట్టినవాఁడయ్యెను. మా రాజు చెడఁగాక, నీవు బాగుపడు మనియెను. వ్యాస మహర్షి శిష్యుఁడును, మహాపండితుఁడు నైన సంజయుని యట్టిమాత యిట్టియకార్యకరణములు చేయునా? అ వాచ్యములు పల్కునా? ఇంతస్వామిద్రోహి యగునా? ధీరపురుషుఁడైనవానిని నీచుగొండెని, గొండెకానిని జేసి వానిచేతఁ దిక్కనసోమయాజి యకార్యకరణములు చేయించినాఁడు. అవాచ్యము లాడించినాఁడు. తిన్నింటి వాసములు లెక్కపెట్టినవానిపోల్కి వానిని స్వామి ద్రోహిని జేసినాఁడు. సోమయాజి రాజనీతి నుడివి యిట్లు పాత్రౌచిత్యము చెఱచినాఁడు. సోమయాజి చెప్పినదే నిజమయినయెడఁ బాండవులయొద్దనుండి తాను గౌరవసభకు మరలిపోయినవెంటనే సంజయుఁడు సుయోధనునిచేత వధింపఁబడును. ఆవెంటనే భారతయుద్ధము ప్రారంభమగును. అప్పుడు మనకు వ్యాసభారతప్రబంధ ములో నుద్యోగపర్వము సంజయయానాంతరపర్వము తోనే ముగియును. దానివెనుక నిప్పు డున్న మహారాజ నీతిబోధకమగు ప్రజాగరాంతరపర్వమును, సనత్సుజాత మయిన మహాత్మ్యబోధకగల సనత్సుజాతాంతరపర్వమును, సుశ్రేష్ఠమైన యానసంధిపర్వమును భగవంతుండైన శ్రీకృష్ణుని దివ్యామృతవాక్యములుగల భగవద్యానపర్వం బు నివి మొదలుగాఁగల యాఅంతరపర్వంబులును లేకుండు ను. చూచితిరా పాత్రౌచిత్యము చెఱచుటచేత నెంతి దోసఁగు వాటిల్లునో!

౯. (d) ఇంక నేవవలస్యము చూడుఁడు:—

సంజయయానపర్వములో నిరువది మూఁడవ యధ్యాయములో ధర్మరాజు కౌరవులక్షేమమును వేర్వేర యడిగి బ్రాహ్మణవృత్తులును, మంత్రివర్గవృత్తులును ధృతరాష్ట్రుఁడును గొడుకులును జరపుచున్నారా యని సంజయు నడుగుటయు, జరపుచున్నారని సంజయుఁడు ప్రత్యుత్తర మిచ్చుచో—

'యద్యుష్మాకం వర్తతే సౌవధర్మ్యం
అద్రుగ్ధేషు ద్రుగ్ధవత్తన్న సాధు,
మిత్రధ్రుక్స్యాత్ ధృతరాష్ట్రః సపుత్రో
యుష్మాన్ ద్విషన్ సాధువృత్తాన సాధు.

అని చెప్పెనాఁడు. ఇది యిరువదినాలవ యధ్యాయము లోని మూఁడవపద్యము. దీనికి నా తెనుఁగుపద్యము—

'జనవర, మీకు ద్రోహము
సల్పనివారిని సల్పినట్టివా
రని వధియింపఁ బూనుటది
యక్కట క్రౌర్య మసాధువృత్తి యౌఁ
దనుజుఁడుఁ దా నసాధు వయి
తత్ధృతరాష్ట్రుఁడ సాధువృత్తిచేఁ
దనరు మిముం బగంగొనినఁ
దప్పక ద్రోహియె మిత్రకోటికిన్.'

అని యున్నది. దీనింబట్టి ధార్తరాష్ట్రులు ద్రోహులు కారనియు, వారియెడ ద్రోహ మారోపించుటచే మీరు గొడ్డును గోసికొని తినెడు కటికవాండ్రనియును,-నిప్పని మీకు లగ్గు గాదనియును, దాను మిమ్ముఁ బగగొనెనేని మారాజయిన ధృతరాష్ట్రునిఁ బుత్రసమేతము మిత్ర ద్రోహి యనవచ్చుననియును, వారట్టివారు కారనియును సంజయుఁడు ధర్మరాజుతోఁ జెప్పినట్లు స్పష్టమగు

చున్నది. నిజ మిట్లుండ నీసందర్భమునఁ దిక్కన సంజయునిచేత నెట్లు చెప్పించినవాఁడో చూడుఁడు:—

"ధృతరాష్ట్ర భూపతికి వృ
ద్ధతకతమునఁ జిత్త మొకవిధము గామి సుతో
ద్ధతి మాన్పఁడ వాఁడు మనః
క్షతి పిదపం బుట్టె నిపుడు శాంతుం డయ్యెన్.

'ఇట్టిచందంబు లెల్లను నీవు పుణ్య
చిత్తవృత్తిమై సైఁచినఁ జెల్లివచ్చు
నీయజాతశత్రుత్వంబు నిఖిలలోక
విశ్రుతము గాదె ధర్మప్రవీణహృదయ.'

అని యిట్లు చెప్పించినాఁడు. ఇందు—సంజయుఁడు ధర్మజుని ధర్మప్రవీణహృదయా యని సంబోధించుచు, దుర్యోధనాదులు తొల్లి మీయెడఁ బాపము చేసినారనియు, నప్పుడు తాను ముసలివాఁ డగుటచే మతిస్థిరత లేక ధృతరాష్ట్రుఁడు తనకొడుకులతో నేకీభవించినాఁడనియు, నిప్పుడు మనస్సునకు దెబ్బ తగిలి శాంతుఁ డైనాఁడనియు, నాతనియీచేష్ట లన్నియు నీవు సహింపవలయుననియుఁ జెప్పుచున్నాఁడు. దీనిచేఁ దన యొడయఁడు పాపిష్ఠుఁడని సంజయుఁడు సమ్మతించినట్టులే యయినది. ఈవర్తనము దూతకుఁ దగునా? తగదు. తిక్కనచేసిన తెనుఁగునుబట్టి సకలశాస్త్రవేత్తయు, ధర్మచారియు నయినసంజయునివర్తనమున కనౌచిత్యము సంభవించినది. ఇది గాక ధృతరాష్ట్రుఁడు నాఁడప్పుడు ముసలివాఁడై యుండి మతి చెడి, నాఁడునకు వెనుకఁ బదునాల్గుసంవత్సరములకుఁ బడుచువాఁడై స్థిరమతి గలవాఁ డైనాఁడా? యుధిష్ఠిరుఁడు యుద్ధము చేయునేమో యని భయపడి యాయనతో సంజయుఁ డేమన్నాఁడో చూడుఁడు:

'బలం కస్మా ద్వర్ధయిత్వా పరస్య
నిజా న్పక్షా న్కర్శయిత్వా సహాయాన్,
నిరుష్య కస్మా ద్వర్షపూగా న్వనేషు
యుయుత్ససే పాండవ హీనకాలమ్.'

౨౬-అధ్యా. ౨౦ పద్యము.

ఇందు నా తెనిఁగించిన ప్రకారము—

'పెరుఁగనిచ్చితి వేల నీయరిబలంబు?
నీసహాయులఁ గృశియింపఁజేసి తేల?
అడవిఁ బెక్కేండ్లు వసియించి తయ్య? యేల
కడపి కాలంబు చివ్వకుఁ గడఁగె దిపుడు.'

అని యనుచున్నాఁడు. పదుమూఁడు సంవత్సరములు ప్రవాసము చేసి వచ్చినంతమాత్రన యువకుఁడైన ధర్మరాజును నీవు ముసలివాఁడ వైతివని యిందు సంజయుఁ డనుచున్నాఁడు. ఇట్లన్న సంజయుఁడు ముసలివాఁడైన ధృతరాష్ట్రుఁ డీపదుమూఁడు సంవత్సరములలోఁ బడుచువాఁ డైనవాఁడని చెప్పునా? చెప్పఁడు. కావున 'ధృతరాష్ట్రభూపతికి వృద్ధతకతమున' ననుపద్యార్థము సంజయుఁడు ధర్మజునితోఁ జెప్పినది కాదు. తిక్కన చేసినపని తప్పు.

౯. (ఇ) ఇంక నా అవలక్ష్యము చెప్పుచున్నాను చూడుఁడు:—

యుద్ధము చేయుట పాపమనియు, బిచ్చమెత్తికొమ్మనియు సంజయుఁడు తనతోఁ జెప్పినమీఁదట ధర్మరాజు వాని నాక్షేపించి యవ్విషయమయి సభలోఁ దనచెంత నున్న మహానుభావుఁడయిన కృష్ణుఁ డుపన్యసింపఁగలఁడని వానితో ననియెను. దానిపయిని కృష్ణుఁడు సంజయునివాదము ఖండించుచు ధర్మజునివాదమును బోషింపుచు సంజయునితోఁ జెప్పిన ధర్మవాక్యములే బదిరెనిమిదిపద్యంబులుగల యిరువదితొమ్మిదవయధ్యాయములో వ్యాసుఁడు వర్ణించినాఁడు. ఆయుపన్యాసమధ్యంబున నోరెత్తలేక యుపన్యాసానంతరంబ ధర్మజుని సెలవడిగికొని కృష్ణునకు భక్తిపూర్వకముగ నమస్కరించి సంజయుఁడు హస్తినాపురమునకు మరలి పోయెను. అట్లు సెలవడిగికొన్న మాటలు వినుఁడు:—

"ఆమంత్రయే త్వాం నరదేవదేవ
గచ్ఛా మ్యహం పాండవ, స్వస్తి తేఽస్తు,
కచ్చి న్న వాచా వృజినం హి కించి
దుచ్చారితం మే మనసోఽభిషంగాత్."

ఇది వ్యాసుని ముప్పదియవయధ్యాయములో మొదటిపద్యము. దీనికి నా తెనుఁగుపద్యము—

"సెలవు గైకొని పోయెద క్షితిపవర్య,
పాండవా, నీకుఁ గావుతఁ బరమశుభము.
చాలఁ బలికితిఁ జిత్తాభిమంగమునను
అందుఁ దప్పాడఁగద కొంచెమైనఁ దండ్రి."

ఇది యిట్లుండఁ దిక్కన మహాకవివరుఁడైన శ్రీకృష్ణుని మహోపన్యాసవాగ్ఝరీప్రారమమున్యంబున సంజయునిచే నమ్మహానుభావునితో నొకమాట యాడించి నాఁడు. అద్విషయమై కొంచెము చెప్పవలయునది గలదు. వినుఁడు.

కృష్ణోపన్యాసమైన యేఁబది యెనిమిదిశ్లోకము లలో రెండుశ్లోకము లుగ్గడించుచున్నాను. అవి యెవ్వి యనిన,—

౧. 'ప్రియాం భార్యాం ద్రౌపదీం పాండవానాం
యశస్వినీం శీలవృత్తోపపన్నామ్,
య దుపైక్షంత కురవో భీష్మముఖ్యాః
కామానుగే కోపరుద్ధాం వ్రజంతీమ్.'

౨. 'తాం చే త్తదా తే సకుమారవృద్ధా
అవారయిష్యన్ కురవః సమేతాః,
మమ ప్రియం ధృతరాష్ట్రోఽకరిష్యత్
పుత్రాణాంచ కృత మస్యా భవిష్యత్.'

అమనివి. ఈశ్లోకంబులకు నా తెనుఁగుపద్యంబులు—

'సుకుమారాంగిఁ బ్రియభార్య పాండవులకున్
గావల్గణీ శీలసం
దున వృత్తంబున సాటి లేనియదియున్
లోకంబులోనన్ యశ
స్విని యా ద్రౌపది ముట్టుతోడ సభకున్
భీతిల్లి తా నాత రేం
ద్వ నుపేక్షించిరి భీష్మముఖ్యులును న
వ్వారైన యా కౌరవుల్.'

'అప్పుడు తత్సభయందుల నుండిన
యట్టియు కౌరవు లెల్లరుఁ దా
మొప్పుగఁ జిన్నలుఁ బెద్దలు నప్పని
యొల్లక మాన్పిన వా రయితేఁ
జెప్పెదఁ జూడుము నాకుఁ బ్రియంబును
క్షేమముసుం దనపుత్రులకుం
దప్పక చేసినవాఁడ యగుంగద
తా ధృతరాష్ట్రుఁడు నాతసుతా!'

అనియై యున్నవి.

ఏఁబదియెనిమిది మూలశ్లోకంబులు గల కృష్ణోపన్యాస మిరువదియైదు పద్యగద్యములలోఁ దిక్కనసోమయాజి తెనిఁగించినాఁడు. అం దిప్పుడు చూపిన రెండు శ్లోకములకు—.

'నెట్టన సభలో నేవుర
కట్టెదుర నరాతిజనము గాఁ కింతయు వా
రెట్టియలువలో ద్రౌపది
నట్టుపఱచి రొరులు బాదమాడరె యెందున్.

'అనవుడు సంజయుండు దేవా నీచిత్తంబున నిక్కి దీని నింత గొనికూడినఁ గర్జం బొంఘఁగూడునే యనిన వాసుదేవుం డిట్లనియె.

'అత్తఱి భీష్మముఖ్యులను
నచ్చటివృద్ధజనంబు లెల్ల నో
రెత్తక యూఱకుండిరి మ
హీశ్వరుచిత్త మెఱుంగకున్కిఁ దా
నొత్తి కుమారులం గినియ
నోపఁడ యక్కటా మాన్పఁ గన్న నా
చిత్తము కాదు లోకముల
చిత్తము లెల్లను సంతసింపవే.'

అని తెనుఁగు రచించినాఁడు.

తిక్కనవిరచితమైన యీపద్యములలో మూలశ్లోకములభావము సరిగా వచ్చినదా లేదా యనువిషయము నాచదువరులకే యెఱుకఁ గాఁగలదు కావున దానిఁగూర్చి నేను మాటలాడను గాని రెంటినడుమను గల "అనవుడు సంజయుం"డను వచనవిషయమయి కొంచెము మాటలాడెదను. ఆవచనములోనియర్థము మూలంబున లేదు. అందు "దేవా నీచిత్తంబున నిక్కి దీని నింత కొని కూడినఁ

గర్జంబునునే" యని తిక్కన సంజయునిచేతఁ గృష్ణునితో ననిపించినమాట లస్థానంబునం దున్నవి. ఆమాట లిప్పు డుచ్చరింపఁగూడదు. మహావాక్యమాకుఁడైన కృష్ణుఁడు మహావేగముతో మహాసభలో మహాధర్మంబు లుపన్యసించుచుండ నసమ సెవఁడైనను మాటలాడఁగలఁడా? మాటలాడుట తెలివితేమి గాదా? "అనిన వాసుదేవుఁ డిట్లనియె" నని తిక్కన కల్లమాట చెప్పినాఁడు గాని యాసంజయునిమాటకుఁ గృష్ణుఁడు ప్రత్యుత్తర మిచ్చినాఁడా? ఆమాట కృష్ణుఁడు పాటించినాఁడా? ఆమాట కృష్ణుఁడు వినిపించుకొన్నాఁడా? తిక్కనరచనప్రకారము సంజయుఁడు వెఱ్ఱిమొఱ్ఱిమాట లాడినాఁడు. ఆవెఱ్ఱిమొఱ్ఱిమాటలలోఁ గూడఁ దనయొడయఁడు దోషి యని యొప్పికొనుచున్నాఁడు. మారాజదోషములను నాయన వంకవారిదోషములను నీచిత్తమునం దుంచికొనవలసని కృష్ణునితో ననుచున్నాఁడు. చిత్తమునం దుంచికొని కొనిపోవలె ననుచున్నాఁడు. ఈ కొనిపోవలెనను మాట యెయ్యర్థమందు సూక్ష్మండైన సంజయుఁడు కృష్ణునియట్టి మహానుభావునితో ననఁదగిన దగునా? కొనిపోవఁ గర్జం బోవఁగూడునే యని సంజయుఁ డనుచున్నాఁడు. కర్జ మెద్ది? శుష్కప్రియములతోఁ గూడిన తనదౌత్యమా? అట్టితనదౌత్యము నెఱవేఱుట కృష్ణునకుఁ గావలయునా? కృష్ణుఁడు తనమిత్రుఁడా, తన కీడుజోడువాఁడా! కర్జ మెడఁగూడునే యని యనుసుటకు? ఇవి చులుకనిమాటలు. చులుకనిమనుష్యు లాడికొనుమాటలు. సంజయుఁడు ధీరపురుషుఁడు. ఇట్టి మాట లెన్నఁడు నాడువాఁడు కాఁడు. అతఁ డిట్లాడెనేని నోరు మూసికొమ్మని కృష్ణుఁ డనఁగలఁడు. కృష్ణోపన్యాస మయినపిదప నయినను సంజయుఁ డాయనతో మాటలాడుటకు సాహసింపలేక ధర్మరాజును సెలవడిగికొని కృష్ణునకు నమస్కారమాత్రము చేసి తనరాజు నొద్దకు మరలిపోయెను. ఈసందర్భమున సంజయుని విషయములోఁ బాత్రసుచౌచిత్యము తిక్కన చెఱచినాఁడు. ఈవిషయములో నేఁబదియెనిమిదిశ్లోకములు గల వ్యాసునిమూలమైన యిరువదితొమ్మిదవ యధ్యాయమును, నేఁబదియెనిమిది తెనుఁగుపద్యములుగల నాయిరువదితొమ్మిదవ యధ్యాయమును, తిక్కన ప్రథమాశ్వాసములోని ౩౪౩-౩౪౪-౩౪౫-౩౪౬ నాలుగుపద్యంబులను జూడుఁడు. నాయభిప్రాయముయాథార్థ్యము స్పష్టపడఁగలదు. గ్రంథవిస్తరభీతిచే నవి యిం దుగ్గడింపనైతిని.

౯. (f) ఇంక నేడవలక్ష్యము చూపుచున్నాను:

మూలములోని యఱువది రెండవ యధ్యాయములో మొదటియాఱు శ్లోకములలోను దుర్యోధనునితోఁ గర్ణుఁడు గర్వాలాపములు పలుకుచున్నాఁడు. అందు 'ద్రోణభీష్ములను సర్వమహీపతులను నీయొద్దన యునిచికొమ్ము. నే నొక్కఁడన పోయి యుద్ధము చేసి పాండవాదులను వధించి సమస్తలోకములు నీ కిచ్చెదను; నిజముగ నిప్పని భారము నాదియేసుమా' యని ప్రతిజ్ఞ చేయుచున్నాఁడు. ఈసందర్భమునకు సంబంధించిన రెండు శ్లోకములకు నా తెనుఁగు పద్యంబు లివె చూడుఁడు:—

'మేలను నమ్మునీంద్రుదయ
  మేకొని సర్వకరూప.ముఖ్యపాం
చాలురఁ బుత్రపౌత్రయుత
  సర్వపృథాతనుజాతజాతముం
గూల నిమేషమాత్రమునఁ
  గొట్టి ధరావరశస్త్రరాజిచే
వోలి సమస్తలోకముల
  నొక్కట గెల్చి బలే యొసంగెదన్'.

'జనవర, ద్రోణభీష్ములను
  సర్వమహీపతు లైనవారలన్
గొనకొని నీకడ న్నిలిపి
  కొమ్మిఁక నాదు ప్రధాన మాబల
మ్మును గొనిపోయి పాండవులఁ
  బోరను వేగ వధించి వత్తు నే
నినవిధ తేజ నిక్కముగ
  నీపనిభారము నాదియే సుమీ!'

ఇవి కర్ణునిగర్వాలాపములు; అఱువది రెండవ యధ్యాయములోని రెండాఱుపద్యములు.

ఇట్లు కర్ణుఁడు పలికినపిమ్మట నైదుశ్లోకములలో భీష్ముఁడు కర్ణుని దీకొట్టుచున్నాఁడు. యుద్ధములోఁ గర్వసహితముగాఁ గౌరవు లందఱును నాశమునుదురనియుఁ, గృష్ణసాహాయ్యముచే నర్జునుఁడు గెల్చుననియు నందుఁ జెప్పుచున్నాఁడు. దానిమీఁద కోపము పుట్టి కర్ణుఁడు పండ్రెండును బదుమూఁడు నను శ్లోకములలో భీష్మజీవితావధిగా నస్త్రసన్న్యాసము చేయుచున్నాఁడు. భీష్ముఁడు పడినవెనుక యుద్ధమునకుఁ బోయి తన ప్రభావము రాజులందఱకుఁ జోద్యమగునట్లు చూపెదనని ప్రతిజ్ఞ చేయుచున్నాఁడు. పదుమూఁడవ శ్లోకమునకు నా తెనుఁగు పద్య మిందుఁ బొందుపఱచుచున్నాను జూడుఁడు:—

'విడిచితి నస్త్ర మే నిపుడు
 భీష్ముఁడు జీవముతోడ నుండఁగాఁ
గడఁకతి యుండువాఁడ సభఁ
 గయ్యము పొంతకుఁ బోవనొల్ల నా
తఁడు పడువెన్కఁ జూపెదను
 దద్దయు నాదుప్రభావ మెల్ల నీ
పుడమిని నేలువారలును
 భూపతు లెల్లరుఁ జోద్య మందఁగన్.'

ఇట్లు పలికి కర్ణుఁడు సభలోనుండి చయ్యన లేచి యింటికిఁ బోయెను. ఈరెండవప్రతిజ్ఞనుబట్టి భీష్ముఁడు జీవించియున్నంతకాలము యుద్ధములో నెంతకౌరవనాశ మయినప్పటికిని, దుర్యోధనుఁడు వధింపఁబడినప్పటికిని కర్ణుఁడు తాను జూచుచు నూరకుండెదనని చెప్పినట్టులే యైనది. దానిమీఁద భీష్ముఁడు పెద్దనవ్వు నవ్వి యుద్ధభారము తనయొక్కనిదే యని ముందు ప్రతిజ్ఞ చేసి తోడనే యస్త్రసన్న్యాసము చేసినదానికి కర్ణు నపహాసించుచు, తమవ్యూహములకుఁ బ్రతిగా భీముఁడు తనవ్యూహము లమర్చి తలలను దునుమాడి లోకక్షయము చేయఁగ మీ రందఱును జూచెదరని దుర్యోధనునితోఁ బదియేను బదియాఱు నను శ్లోకములలోఁ జెప్పుచున్నాఁడు. ఈ శ్లోకములకు నా తెనుఁగుపద్యము లివె చూడుఁడు:—

'ఔరా యెంతటిసత్యవాక్కుఁ డతఁడు తా
 నావంత్యచేదిస్వజుల్
వీరుల్ బాహ్లికుఁడుం జయద్రథుఁడుఁ గా
 లింగుల్ కన న్నే ద్విష
ద్వీరశ్రేష్ఠుల లక్షలక్షల రణో
 ర్విం గూల్తు నం చెల్లనాఁ
డారం బల్కు మదీర్ఘ నెట్టులొకొ తా
 నాభార మోఘూవరా!

'మనవ్యూహములకుఁ బ్రతిగాఁ
దనవ్యూహంబుల నమర్చి తలలను దునుమా
డినవాఁడై లోకక్షయ
మును భీముఁడు సేయఁ గంద్రు పోరన్ మీరల్.'

ఇట్లు భీష్ముఁడు పలుకుటయు దుర్యోధనుఁడు కోపకషాయితస్వాంతుఁడై భీష్మద్రోణాదులసాహాయ్యము తనకు వలదనియుఁ దా నొక్కరుండ కర్ణదుశ్శాసనుల సాహాయ్యముచేఁ బాండవుల నేవురను వధించెద ననియుఁ బలికి భీష్ము నవమానించినాఁడు. దీనికి నిదర్శనముగ నఱువదిమూఁడవయధ్యాయములోని మొదటి యైదుశ్లోకములకు నా తెనుఁగుపద్యంబు లిం దుదాహరించుచున్నాను జూడుఁడు.

'వసుసురతోడ సమానులఁ
బదుసురవరేఁ బుట్టినట్టివారలుఁ బార్థుల్
మది నత్యంతముఁ దలఁచెద
వది యేలా వారె గెలుతు రనుచును దాతా.

'వినుము వీర్యమునఁ బరాక్రమ
మున వయసునఁ బ్రతిభ నస్త్రమున శ్రుతమునను
ఘనకౌశలమున వేగం
బున శూరసమృద్ధి నయ్య పూరుషవర్యా.

'సములము మేమును వారును
సమజాతీయులము మర్త్యజన్ములము గదా
యమరులు వారికి గెలుపని
యమరనదీపుత్ర, యెట్లు లంటివి చెప్పుమా.

'కాదు నిను నమ్మి ద్రోణుని గాదు నమ్మి
కాదు కృపబాహ్లికుల నమ్మి కాదు రాజు
లైనయితరుల నమ్మి భీమాహవమున
కేను గడఁగుట విక్రమ మెక్కసక మెసఁగ.

'ఏ నొక్కరుండఁ గర్ణుని
తో నాతమ్ముఁ డగునట్టి దుశ్శాసనుతో
నో నేసి వాఁడియమ్ముల
తో నేవురు పాండవులను దురమునఁ గూల్తున్.'

ఈవిషయములో మహాభారతకర్తయైన వ్యాస మహామునిరచన యిట్లున్నది. గ్రంథవిస్తరభీతిచే నేను మూలశ్లోకము లుదాహరింపక నా తెనుఁగుపద్యములు మాత్ర ముదాహరించినవాఁడను. అధ్యాయసంఖ్యయును, శ్లోకసంఖ్యయును జెప్పినవాఁడను గాన బండితులు మూలమును జూచికొనవచ్చును. పద్యమునకుఁ బద్యము చొప్పునఁ దెనిఁగించిన నా యుద్యోగపర్వములోని యధ్యాయసంఖ్యయును బద్యసంఖ్యయును మూలము ననుసరించియే యున్నవి. నా యుద్యోగపర్వము వ్యాస మూలమువలెనే నిర్గద్యముగా నున్నది.

కర్ణుఁ డస్త్రసన్న్యాసమును జేసినంతమాత్రమున శెంగ పెట్టికొని యుద్ధము మానవలెననియు, గర్ణునికంటెఁ దాను మేలుగ యుద్ధము చేసి శత్రుసంహారము చేసెద ననియు దుర్యోధనునితో భీష్ముఁడు గర్వాలాపములు పలికిన ట్లిందెందును లేదుగదా! తథ్య మిట్లుండఁగా, దిక్కనరచన యెట్లున్నదో చూడుఁడు:—

కర్ణుఁ డస్త్రసన్న్యాసము చేసిన సందర్భమునఁ దిక్కన కవిత్వము:—

'నీకు నాలావుతోడ్పాటు లేకయుండ
వలయు నీ తెగునంతకుఁ గలన నిలువ
నాయుధంబులు విడిచితి నంతమీఁద
మెఱసి బలవిక్రమంబులు నెఱపువాఁడ.

'అని యస్త్రసన్న్యాసంబు చేసి కొలువున నిలువ నొల్లక దిగ్గన లేచిపోయె నట్టియెడ శాంతనవుండు నవ్వుచు దుర్యోధనునితో నిట్లనియె.

'అంతకుఁ జాలఁడె కర్ణుం
డింతకు మును బాస యిచ్చి యెన్నఁడు బొంకం
డింతటిమానిసి యలిగినఁ
గౌంతేయుల కెట్లు బ్రదుకఁగా వచ్చు ననిన్.

'అని చెండియు నిట్లను నా
తనిమాటల కెట్లు గడఁగె ధర్మతనయుతో
ననిసేయక తక్కవు నీ
వనుమానము వాయఁజూడు మతనిని నన్నున్.

'ఏను బాహ్లికద్రోణ ప్రముఖులు గనుంగొను చుండఁ బ్రతివీరుల ననేకసహస్రంబుల సమయించెదఁ దిదప రాధేయురణంబును జూచెదవు గాక యనిన విని దుర్యోధనుండు కర్ణపక్షపాతియు, నవినీతుండును నగు టంచేసి సహింపక పితామహుతో నిట్లనియె.'

ఇవి తిక్కన రెండవ యాశ్వాసములోని ౨౮౯, ౨౯౦, ౨౯౧, ౨౯౨, ౨౯౩ వగు పద్య గద్యములు.

౨౯౧-వ పద్యములో "నిచ్చి" యనుక్త్వార్థక రూప మేల ప్రయోగింపఁబడెనో తెలియదు. దీని కేమి గాని, యిందుఁ గర్ణుఁ డస్త్రసన్న్యాసము చేసినంతమాత్రమున శెంగ పెట్టికొనవలెనని భీష్ముఁడు దుర్యోధను నూఱడించినట్లును, యుద్ధము మానవలెననియుఁ, గర్ణునికంటెఁ దాను మేలుగ యుద్ధము చేసి శత్రుసంహారము చేసెద ననియు గర్వాలాపములు పలికినట్లును దిక్కనయొక్క—

'అని చెండియు' నను ౨౯౨ అనుపద్యమువలనను,

'ఏనుబాహ్లికద్రోణప్రముఖులు గనుంగొనుచుండఁగ' నను, ౨౯౩-వ పద్యమువలనను గనఁబడుచున్నది.

౨౯౨-వ పద్యముయొక్క యర్థముమాత్రము తేటగా లేదు. పద్యములోనివాక్యరచన యనర్థము (unhappy) గా నున్నది. తిక్కనభావము తెలుపుటకుఁ బద్యము—

'అని చెండిరయు నిట్లున నా
తనిమాటల కెల్లఁ గడఁగి ధర్మతనయులతో
బనిసేయక తక్కఁడు నీ
వనుమానము వాయఁజూడు మతనిని వన్నన్.'

అని తిద్దితి మేని కొంతవట్టు బాగుగ నుండును.

ఇట్లు భీష్ముఁడు దుర్యోధనుపక్షమున గర్వాలాపములు పలికినట్లు మూలంబున లేదనియు, భీముఁడు కౌరవవధ చేయఁగలవాఁడని యాతఁడు పలికినవాఁడనియుఁ బ్రమాణము చూపుచుఁ బయిని నేను జెప్పియున్నాను. బాహ్లికుఁడు కురువృద్ధుఁడు మహారాజు. అతఁడు భీష్ముఁడువలెనే పాండవులకు రాజ్యభాగమిమ్మని దుర్యోధనునకు బుద్ధిచెప్పిన పుణ్యాత్ముఁడు. ద్రోణుఁడును బాండవపక్షపాతియే. తానులోలెనే పాండవులతో సమవ్యథనొందువా రుభయులు మెచ్చునట్లు పాండవుల వధించెదనని భీష్ముఁడు పలికెననుట యవివేకము. ఇంత వెఱ్ఱి యున్నదా? పాండవులతో యుద్ధము చేయుమని దుర్యోధనునితోఁ జెప్పుస్వభావము గలవాఁడా భీష్ముఁడు? కర్ణునికంటెఁ దా నెక్కువవాఁడనని యమ్మహానుభావుఁడు చెప్పికొనుటకుఁ బనియును లేదు. అట్లు చెప్పికొనుటలో నాయనకు గొప్ప లేదు. కర్ణుఁ డాయుధకాలిగోరికిఁ బోలఁడు. కర్ణుఁడు తుచ్ఛుఁడు: భీష్ముఁడు మహాత్ముఁడు. కర్ణుఁ డబలుఁడు: భీష్ముఁడు మహాబలుఁడు. కర్ణుఁడు బొంకరి: భీష్ముఁడు సత్యవ్రతుఁడు. కర్ణుఁ డర్ధరథుఁడు: భీష్ముఁడు మహారథుఁడు. కర్ణుఁడు కౌరవులకు భృత్యుఁడు: భీష్ముఁడు కౌరవులకు పేటి. కర్ణుఁడు శిష్యకోటిలోనివాఁడు: భీష్ముఁడు గురుకోటిలోనివాఁడు. కర్ణుఁడు పరశురామునిశిష్యుఁడై యుండియు బొంకరి యనిపించుకొని శస్త్రవిద్య తన్ను విడిచిపోవునట్లామహానుభావునిచే శపింపఁబడినవాఁడు: భీష్ముఁడు కర్ణునిగురువును, భూమిమీఁదఁ గల సమస్త క్షత్రజాతంబుల నిఱువదియొక్కమారులు పరశుస్ఫార కుఠారధారచేఁ ద్రుంచినమహారౌద్రుఁడును, విష్ణ్వవతార పురుషుఁడు నైన పరశురాముని జయించిన బల్లిదుఁడు. కర్ణుఁడు పాండవులకు రాజ్యభాగ మీవలదనియు, వారితో యుద్ధము చేయవలయుననియు దుర్యోధనునకు దుర్మంత్రము చెప్పు దుర్బుద్ధి: భీష్ముఁడు పాండవులకు రాజ్యమియ్య కపహరించుట ద్రోహమనియు, వారితో యుద్ధము చేయవలదనియు దుర్యోధనునకు బుద్ధిచెప్పు మహోత్తమపురుషుఁడు. కర్ణుఁ డుత్తరగోగ్రహణములో నర్జునునిచే నోడిపోయియుఁ దనరాజయిన దుర్యోధనుని గూడ నాతనిచే నోడించియు, ఘోషయాత్రలో వానిని గోలుపోయియు నర్జునసామర్థ్యము ఖాండవదహనాదులయందుఁ బలుమాఱులు చూచియు, లోకగురువును, మహావీరుఁడు, విజయుఁడును, భగవంతుండు నగు శ్రీకృష్ణుఁడు వానికిఁ దోడని యెఱింగియుఁ, బాండవులను వధించి భూచక్ర మెల్ల నేకచ్ఛత్రముగా దుర్యోధనుని చేత నేలించెదనని రజ్జులుగొట్టు మూఢుఁడు: భీష్ముఁడు తత్త్వగ్రాహియై పాండవుల గెలువలేమనియు, వారికి రాజ్యమియ్యనియెడ యుద్ధములోఁ జచ్చి నోట మన్ను గొట్టికొనిపోవుట సంభవించుననియు దూరదర్శియై, ధర్మవేత్తయై దుర్యోధనాదులకు బుద్ధిచెప్పిన జ్ఞాని. పాండవులు ద్రుపదపురోహితునిచేఁ గౌరవులకు మొదట సందేశము పంపినప్పుడు వారికి రాజ్య మీయవలయునని కర్ణుఁడు చెప్పఁగా నీదూరదర్శి పల్కిన వాక్యము వినుఁడు—

'ఇది యీ బ్రాహ్మణుచెప్పిన
యది యీగతిఁ జేయమేని యని వారలచేఁ
దుదిఁ జచ్చి నోట మన్నే
యుదిరా కొట్టికొనిపోదు మటు మనమెల్లన్.

ఇది వ్యాసోద్యోగ పర్వమందలి యిరువదియొక్కటవ యధ్యాయములోని పదియేడవపద్యమైన—

'నచే దేవం కరిష్యామో
యదయం బ్రాహ్మణోఽబ్రవీత్,
ధ్రువం యుధి హతా స్తేన
భక్షయిష్యామ పాంసుకాన్.

అనుదానినిబట్టి నేను దెనుఁగునఁ జేసినపద్యము.

ఇదియును గాక పాండవులను దాను గొట్టఁజాలనని వక్ష్యమాణంబున రథాతిరథసంఖ్యానపర్వములో దుర్యోధనునితో భీష్ముఁడు స్పష్టముగాఁ జెప్పు

చున్నాఁడు. ఈఁడిసుడ నుదాహరించిన ౧౭౩ అను నధ్యాయములోని ౩౧ యను మూలశ్లోకమును నా తెనుఁగుఁబద్యమును జదువుఁడు:—

'సర్వాం స్త్వన్యాన్ హనిష్యామి
పార్థివాన్ భరతర్షభ,
యాన్ సమేష్యామి సమరే
నతు కుంతీసుతాన్ నృప.'

'ఆహవంబున నేఁ దాఁకునట్టి యితర
పార్థివుల నెల్లరం గొట్టువాఁడ నగుదు
నింకొకటి చెప్పెదను నృపా, యివిరయు విడుమ
కొంతికొడుకుల నెవరినిం గొట్టఁజాల.'

మఱియుఁ దానును బరశురాముఁడును నొండొరులతో యుద్ధమాడుచుండ నయ్యుద్ధము మాన్పించుటకు యుద్ధరంగమున కూర్ధ్వలోకమునుండి వచ్చిన పరశురాముని పితృప్రపితామహులు, భీష్ముఁడు నీచేత వధ్యుఁడు కాఁడనియు, నర్జునునిచేత వధ్యుఁడుగా స్వయంభువు విధించెననియును బరశురామునితోఁ జెప్పిరని దుర్యోధనునితో భీష్ముఁడు తానే వక్ష్యమాణంబున నంబోపాఖ్యానములోఁ జెప్పుచున్నాఁడు. ౧౮౬ అను నధ్యాయములోని ౧౯-౨౦ యను నను శ్లోకములు చూడ వలయును. వానికి నా తెనుఁగుపద్యము లివె చూడుఁడు:-

తరల—

'తనయ భీష్ముఁడు గంగకబ్బిన
ధారుణీస్థలి శంతనుం
డనునరేంద్రునకుం జనించిన
యట్టిడా వసు వారయన్
ఘనయశస్కుఁడు నీకు నెట్టులు
గా జయింపఁగ నౌను వా
ని నికే నిప్పుడు మానఁగాఁ గదె
నెమ్మియుద్ధము భార్గవా.

'పాండవశ్రేష్ఠుఁడై పరఁగుచుండెడువాఁడు
నింద్రకుమారుఁడై యొసఁగువాఁడు
బలియుఁడై వీరుఁడై వఱలుచుండెడువాఁడుఁ
బూర్వంబు దేవుఁడై పొలుచువాఁడు
నాద్యంతములు లేక యమరుచుండెడువాఁడుఁ
దొలి ప్రజాపతి యౌచు వెలయువాఁడు
భార్గవా నరుఁడని పరఁగినట్టిపురాణ
మునివరుం డర్జునుం డనెడువాఁడు
సవ్యసాచి యటంచు ముజ్జగములందు
వినుతి గాంచిన వీరుండు భీష్మున కిలఁ
గాల మనుమతి మృత్యువుగా విధింపఁ
బడె స్వయంభువుచేత నోవత్స తండ్రి.'

సంగతు లిట్లుండఁగా, మహాపురుషులు నోట వచింపరాని రజ్జులు భీష్మమహాపురుషునినోటఁ బెట్టి తిక్కనసోమయాజి యాయన కపచారము చేసినాఁడు.

'.......................ఆ
తనిమాటల కెట్లు కడఁగి ధర్మతనయుతో
నని సేయక తక్కవు నీ
వనుమానము వాయఁ గాఁడు మాతని నన్నున్.

'నేను బాహ్లీకప్రముఖులు గనుఁగొనుచుండఁ బ్రబలవీరుల ననేకసహస్రంబుల సమయించెదఁ బిసప రాధేయు రణంబు చూచెదవు గాక.'

అని భీష్మునినోటఁ దిక్కన పెట్టిన పలుకుల యర్థము మూలమున లేదు. తిక్కన పలికించిన ట్లీపలుకులు భీష్ముఁడు తనశీలమునకు విరుద్ధముగను, నిజమునకు విరుద్ధముగను బలికియుండెనేని దుర్యోధనుఁడు తాను సంతోషింపవలయునుగాని కోపకషాయితస్వాంతుఁడు కానేల? సంతోషించి భీష్ముని బూజింపవలయునుగాని నేను యుద్ధమునకుఁ గడఁగుట నిన్ను నమ్మి కాదనియు, నీతో సమానముగాఁ బూజ్యులయిన ద్రోణకృపాదుల నమ్మి కాదనియు నని భీష్ము నవమానింప నేల? రెండు పరస్పరవిరుద్ధప్రతిజ్ఞలు చేసి యస్త్రసన్న్యాసము చేసిన కర్ణుని, దనతమ్ముఁడైన దుశ్శాసనుని బెట్టికొని పాండవవధ చేసెదనని భీష్మునితో నిష్ఠురము లాడ నేల? అంత వెఱ్ఱివాఁడా దుర్యోధనుఁడు? లక్ష్మి తనంతటఁ దా వచ్చెద నన్న నేవెఱ్ఱివాఁ డడ్డినును? కావున బాహ్లీకప్రముఖులు గనుఁగొనుచుండఁ బ్రబలవీరుల ననేకసహస్రంబుల సమయించెద నను నివి లోనుగాఁగల పలుకులు భీష్మునివి కావు. అవి కర్ణునివి. కర్ణుని ప్రతిజ్ఞావాక్యములు

భీష్ముఁ డుగ్గడించి రొత్తిపాడిచినాఁడు. వ్యాసుని యఱువదిరెండవ యధ్యాయములోఁ బదియాఱవ శ్లోకమయిన-

'ఆవంత్యా కాళింగ జయద్రథేషు
చేదిష్వథో తిష్ఠతి బాహ్లికేచ,
అహం హనిష్యామి సదా పరేషాం
సహస్రశో శ్చాయుతశశ్చ యోధాన్.'

అనునది సమన్వయించికొనుటలోఁ దిక్కన పొరపడినాఁడు. తిక్కన వ్యాసమూలమును విడిచి తన ద్రోవను బోయినాఁడనియు, భాషాంతరకారుఁ డట్లు పోవచ్చుననియు నందురేమో! ఒకవేళ మూలమునకుం బెభిన్నముగాఁ గాని, మూలమునకు విరుద్ధముగాఁ గాని భాషాంతరకారుఁడు కోరను బుద్ధిపూర్వకముగాఁ గాని, యబుద్ధిపూర్వకముగాఁ గాని మార్చికొనినను మార్చికొనవచ్చును గాని, తనరచనలోనే పూర్వాపరములకుఁ బరస్పరభేద మునుపఁగూడదు. పాత్రవృత్తౌచిత్యము చెఱుపఁగూడదు. ఇవి మహాదోషములు. ఇక్క డీ రెండు దోషములను దిక్కన చేసినాఁడు.

తిక్కనయం దొకదోషము కలదు. అతఁడు తన గ్రంథములోని మహాపురుషులచేత మాటలాడించునపుడు వారి శీలవృత్తములు జాగరూకతతోఁ బరిశీలింపక, ప్రమత్తుఁడై, తన జీవితకాలములోఁ దనకుఁ బరిచితులైన పామరజనుల శీలవృత్తంబులు జ్ఞప్తిలో నుంచికొని యా పామరజనుల కలవడిన స్వల్పపుమాట లొక్కొక్కప్పుడా మహాపురుషులనోటఁ బెట్టును. ఈదోషము మహాకవియైన వ్యాసమహామునికెక్కడను లేదు. తిక్కనయొక్క యీదోష మీ నావ్యాసముయొక్క యీ తొమ్మిదవ గుంటి (Paragraph) లోనే నిచ్చిన ౧-౨-౩-౪-౫-౬-౭-౮-౯ యను నగులక్ష్యములవలన స్పష్టపడఁగలదు. ఈలక్ష్యములలో వృత్తౌచిత్యము చెఱుపఁబడ్డ మహాపురుషులు సంజయుఁడు,బలరాముఁడుఁ,కృష్ణుఁడు, భీష్ముఁడు, నకులుఁడు,సహదేవుఁడు నను నాఱుగురు గలరు.

౯. (G) ఇంక నెనిమిదవలక్ష్యము చూపుచున్నాను:—

పాండవులు శ్రీకృష్ణునిఁ గౌరవసభకు దూతగాఁ బంపునపుడు నకులుఁడు శ్రీకృష్ణునితోఁ జెప్పినమాటలు వ్యాసుఁ డుద్యోగపర్వములో నెనుబదియవ యధ్యాయములోఁ బదునెనిమిదిపద్యములలోఁ జెప్పినాఁడు. నకులునితాత్పర్యము యుద్ధమువిూఁదనే యున్నది గాని సంధిమీఁద లేదు. వ్యాసునిమూలము ననుసరించి నకులుఁడు 'ధర్మరాజును, భీముఁడును, నర్జునుఁడును సంధి చేయుమని నీతోఁ జెప్పిరి. నీవును దదనురూపముగాఁ బలికితివి. ఈసంభాషణ మటుంచి శత్రువులతో మాటలాడి వారియభిప్రాయము విని యప్పటిస్థితినిబట్టి యేది చేసిన బాగుండు నని నీకుఁ దోఁచునో యది చేయుము కృష్ణా' అని కృష్ణునితోఁ జెప్పుచున్నాఁడు. మఱియును గార్యంబులవిషయమయి యభిప్రాయంబులు కాలానుసరణముగ మాఱుచుండుననియును, ముందు మేము వనవాస ముండునప్పుడు రాజ్యకాంక్ష మాకు విశేషముగా లేదనియును నేఁడు నీయనుగ్రహముచే నేడక్షౌహిణులబలము దొరకుటంజేసి యాకాంక్ష విశేషముగా నున్నదనియును, మాయిప్పటిబలము ననుసరించి వైరులు మాతో యుద్ధమాడ వెఱతురనియును గూడ నకులుఁడు చెప్పుచున్నాఁడు. దీనికి నిదర్శనముగా వ్యాసునిమూలపద్యములు పది వాటితెనుఁగుపద్యముల సహిత మిట చెప్పుచున్నాను:—

వ్యాసపద్యంబులు:—

౧. 'ఉక్తం బహువిధం వాక్యం ధర్మరాజేన మాధవ
ధర్మజ్ఞేన వదాన్యేన శ్రుతంచైవ హి తత్త్వయా.

౨. 'మతమాజ్ఞాయ రాజ్ఞశ్చ భీమసేనేన మాధవ,
సంశమో బాహువీర్యంచ ఖ్యాపితం మాధవాత్మనః.

౩. 'తథైవ ఫాల్గునేనాపి యదుక్తం తత్త్వయా శ్రుతమ్,
ఆత్మనశ్చ మతం వీర కథితం భవతా సకృత్.

౪. 'సర్వ మేత దతిక్రమ్య శ్రుత్వా పరమతం భవాన్,
యత్ప్రాప్తకాలం మన్యేథాః తత్కుర్యాః పురుషోత్తమ.]

౫. 'తస్మిం స్తస్మి న్నిమిత్తేహి మతం భవతి కేశవ,
ప్రాప్తకాలం మనుష్యేణ క్షమం కార్య మరిందమ.

౬. 'అన్యథాచింతితో హ్యర్థః పున ర్భవతి సోన్యథా,
అనిత్యమతయో లోకే నరాః పురుషసత్తమ.

౭. 'అన్యథా బుద్ధయో హ్యాసన్ అస్మాసు వనవాసిషు,
అదృశ్యే ష్వన్యథా కృష్ణ దృశ్యేషు పున రన్యథా.
౮. 'అస్మాకమపి వార్ష్ణేయ వనే విచరతాం తదా,
న తథా ప్రణయో రాజ్యే యథా సంప్రతి వర్తతే.
౯. 'నివృత్తవనవాసాన్నః శ్రుత్వా వీరసమాగతాః
అక్షౌహిణ్యోహి సప్తేమాః త్వత్ప్రసాదా జ్జనార్దన.
౧౦. 'ఇమాన్ హి పురుషవ్యాఘ్రాన్ అచింత్య బల
పౌరుషాన్,
ఆత్తశస్త్రాన్ రణే దృష్ట్వా నవ్యథేదిహ కః పుమాన్.'

నా తెనుఁగుపద్యములు:—

'ఉర్వి ధర్మజ్ఞుఁడును వదాన్యుండు నాచేఁ
బరఁగు నీధర్మరాజు తా బహువిధములఁ
జెప్పె నీతోడ నెంతేని యొప్పు మీఱ
మాధవా వింటె నీవు నమ్మాట లెల్ల. ౧

'ఘనమైన బాహువీర్యము
తనకుఁ గల దటంచు నృపుమతము చొప్పున సం
ధిన చేయవలయు నంచును
జనార్దనా చెప్పె నీకుఁ జన భీముండున్. ౨

'అట్టే ఫాల్గునుఁ డాడిన
యట్టిపలుకు లెల్ల వింటి వయ్యా నీకై
నిట్టి యభిప్రాయంబును
నట్టిది యని లెస్స చెప్పె తీవును వీరా. ౩

'ఇదియెల్ల నట్టు లుంచుము
విదితముగా శత్రుమతము విని సర్వము నీ
వది తలఁకిఁ దగిన దని తలఁ
తదియే చేయంగవలయు నంబుజనాభా. ౪

'వివిధకార్యంబులందును వెలయుచుండుఁ
దగ నభిప్రాయములు వివిధంబు లౌచు
జనుఁ డరిందమ, కాలానుసరణముగను
జేయఁ దగునది చేయఁగా సిద్ధి యౌను. ౫

'ఒకవిధముగఁ దలఁచినపని
యొకవిధముగ నౌను గా మఱొక్కప్పుడు గా
నికిని నభిప్రాయములం
బ్రకటంబుగ మాఱుచుండు మహిఁ బురుషులకున్. ౬

'ఒకవిధము వనమునం దొం
డొకవిధ మజ్ఞాతమందు నొకవిధ మిపుడుం
బ్రకటముగ మాకుఁ గోరిక
లు కృష్ణ వేర్వేరు విధములుగ నయ్యెఁ జుమా. ౭

'అడవులఁ దిరుగుచునుండెడు
నెడ మాకున్ రాజ్యకాంక్ష కృష్ణా విను మి
య్యెడ నున్న యంత పెద్దగ
నెడంద లేదయ్యె నిక్క మెన్నఁడుఁ జుమ్మీ. ౮

'వనవాసమునుండి వచ్చితి
మని విని యిట్లాఱునొక్క యక్షౌహిణులై
చనుబలము నీప్రసాదము
న నిపుడు చేకూడినది జనార్దన మాకున్. ౯

'బలమును పౌరుషమును గడుఁ
గలిగి రణము సేయఁబూని ఘనమా శస్త్రం
బులు దాల్చిన యీపుంవ్యా
ఘ్రులఁ గని భయపడఁ డెవండు క్షోణిం గృష్ణా.' ౧౦

ఇది యిట్లుండఁగాఁ దిక్కనసోమయాజి నకు లునిచేత శ్రీకృష్ణున కేమని చెప్పుచున్నాఁ డంటే—'కృష్ణా, ధర్మరాజును భీముఁడు నర్జునుఁడును సంధి చేయుమని నీతోఁ జెప్పుచున్నారు. ఆచెప్పుట వ్యర్థముగాఁ జెప్పుట కాదుసుమా. ఆప్రకారముగా సంధి చేయింపుము. పూర్వము వనవాసము నజ్ఞాతవాసమును జేయుచున్నప్పుడు మేము మిక్కిలి యుత్సాహముతో నుంటిమి. ఇప్పుడు నీప్రసాదమున నేడక్షౌహిణులబలము చేకూడినపిమ్మట దుఃఖమగ్నమనస్కులమై యున్నాము తండ్రీ' యని చెప్పించుచున్నాఁడు.

ఇది యంతయు వ్యాసమూలమునకును, నిజమునకును, న్యాయమునకును విరుద్ధముగా నున్నది. మఱియును గౌరవులు మనలను గష్టపెట్టినను మనము వారితోఁ గ్రూరముగా యుద్ధము చేయఁగూడదనికూడ నకులుని చేతఁ గృష్ణునితోఁ దిక్కన చెప్పించుచున్నాఁడు. అట్లు చెప్పించు కథపట్టునఁ దిక్కన తన కభ్యస్తమైనరీతిని "ఒకఁడు పశువును గొట్టినాఁడని యొకఁడు మాడను గొట్టవచ్చునా" యను నొకసామెతకూడఁ బ్రయోగించి

వాఁడు. ఈసామెత గాని దీనిభావ మిచ్చువాక్యము గాని వ్యాసమూలములో లేదు. ఈసామెత మూలకథకు విరుద్ధముగాఁ గూడ నున్నది: ఇది నకులుని పౌరుషమును జంపివేయుచున్నది. దీనికి నిదర్శనముగాఁ దిక్కన యుద్యోగపర్వ తృతీయాశ్వాసములోని ౯౦-౯౧ యను పద్యంబులఁ దుదహరించుచున్నాను జూడుఁడు:—

'అనిన ముకుందుతో నకులుఁ
డల్లన యిట్లను నీకు ధర్మజుం
డును బవనాత్మజుండు నరుఁ
డుం దగఁ జెప్పుట రిత్తగాదు మా
మనము లరణ్యవాసమున
మత్స్యమహీపతిపాల నున్న య
ద్దినములఁ భంగి గాదు కృపఁ
దీవ్రతఁ గుందెనచంద మెయ్యెడున్. ౯౦

'కడవఁగ నొక్కట్ల పసరము
నడిచిన నొకబులకుఁ జెయ్య నడువవలయు నే
డెడు తెరు వాకౌరవ్యుల
కడ నిలుచుం గాక మనకుఁ గ్రౌర్యం బేలా.' ౯౧

ఈకథాసందర్భంబున నకులుని శీలవృత్తంబులు తిక్కనసోమయాజి సంపూర్ణముగఁ జెలిచినాఁడు. తన కన్నులయందరఁ బుట్టి తనకన్నులయందరఁ జెరిఁగిన పాండవకౌరవులకుఁ బితామహుఁడును, వారితోఁ గలసి మెలసి సంచరించుచు వారికిఁ బరిపడ్డప్పుడు బుద్ధులు చెప్పిన జ్ఞానియును, జిరంజీవియును, త్రికాలవేదియు నయిన వేదవ్యాసమహర్షి కంటెం క్రమునకంటె మెచ్చుటిన్నాఁడయిన తిక్కనసోమయాజి చక్కన తెలిసెను గాఁబోలు నకులుని శీలవృత్తములు!

మహాకవి యైనవాఁడు తనకావ్యమందలి మహాపురుషుల మహాగుణములను మఱవక జ్ఞప్తిలో నునిచి కొనవలయునని మహావీర పురుషుఁడును, క్షత్రియుఁడును, ద్వాపరయుగము నాఁటివాఁడును నయిన నకులుని గలియుగములోఁ దనపరిచితకోటిలోనివాఁడును, బామరుఁడును, బందయు నను వొకకర్షకుఁడు [పొలము దున్నికొని బ్రదుకువాఁడు] గా నెంచి యాకర్షకున కను గుణములైన మాటల నమ్మహావీరునిచేతఁ దిక్కనమహాకవి పల్కించినాఁడు. ఇట్లు చేయుట సోమయాజి కథ్యస్తమయిన మహాదోషమని ముందు చెప్పియేయున్నాను. మూలాధారము లేక యీయన ప్రయోగించుసామెతలు తఱచు కృషివ్యవహారముతో సంబంధించినవియు, భోజన వ్యవహారముతో సంబంధించినవియు నగును. కాన నిది యును జదువరుల కెఱుంగఁ జెప్పుచున్నాను.

౯. (H) ఇంకొఁ దొమ్మిదవలక్ష్యము చూపుచున్నాను జూడుఁడు:—

శ్రీకృష్ణుఁడు రాయబారిగాఁ బోవు కథాసందర్భమున సహదేవుఁ డాతనితోఁ జెప్పుమాటలు వ్యాసమూలమునుబట్టి గొడ్డటిపెట్టుగా నున్నవి.

'ధర్మరాజు సంధిచేయుమని నీతోఁ జెప్పుట సనాతనపుధర్మమైనప్పటికిని యుద్ధమే కర్తవ్యము. కౌరవులు యుద్ధ మెల్లక సంధి కోరినప్పటికిని యుద్ధమే యగునట్లు చేయవలయును. ఆరీతిని ద్రౌపదిని సభలోని కీడ్వఁగాఁ జూచియుండియు దుర్యోధనుని జంపక విడిచితిమేని నాకుఁ గోప మడఁగదు. ధర్మరాజును భీముఁడు నర్జునుఁడును ముగ్వురును ధర్మాత్ములయినను నేను ధర్మము విడిచిపెట్టి దుర్యోధనునితో యుద్ధము చేయనే కోరుచున్నాను కృష్ణా.'

అని సహదేవుఁడు విస్పష్టముగా నతితీవ్రముగా సక్రోధముగాఁ జెప్పుచున్నాఁడు. దీనికిఁ బ్రమాణముగా వ్యాసునిమూలపద్యములును, నారచించిన తెనుఁగుఁబద్యములును జెప్పుచున్నాను జూడుఁడు:—

భగవద్యానపర్వములో ౮౧ యను నధ్యాయములో ౧-౨-౩-౪ నను మూలపద్యములు:—

౧. 'యది తత్కథితం రాజ్ఞా ధర్మ ఏవ సనాతనః,
యథాచ యుద్ధమేవ స్యాత్తథా కార్య మరిందమ.

౨. 'యది ప్రశమ మిచ్ఛేయుః కురవః పాండవైస్సహ,
తథాపి యుద్ధం దాశార్హ యోజయేథా స్సహైవ తైః.

౩. 'కథంను దృష్ట్వా పాంచాలీం తథా కృష్ణసభాగతామ్,
అవధేన ప్రశామ్యేత మమ మన్యు స్సుయోధనే.

౪. 'యది భీమార్జునౌ కృష్ణ ధర్మరాజ శ్చ ధార్మికాః,
ధర్మ ముత్సృజ్య తేనాహం యోద్ధు మిచ్ఛామి
సంయుగే.'

ఈపద్యములకు నా తెనుఁగు పద్యములు :—

'ఏది రాజు చెప్పె నీక
య్యదియ సనాతనపుధర్మమైనను విను మో
యదునందన యేవిధమునఁ
గదనం బగు నట్లు వినుము కార్యము సుమ్మీ."

'కురుసుతులు పాండవులతో
దుర మెల్లక సంధి కోరుదురయేనియు నా
కురుసుతులతో నవశ్యము
దుర మే యను నట్లు చేయు తోయజనాభా. ౨
'ఆకీతి వాఁడు ద్రౌపది
నారీమణి సభకు నీడ్చినం గనియును నా
రారాజుఁ జంప మే నిక
నేరితిని గోప మడఁగుఁ గృష్ణా నాకున్. ౩
'జననాథుండును భీముఁడు
ధనంజయుఁడు మువ్వు రధికధార్మికు లైనం
జన విడిచి యేను ధర్మం
బనిఁ బోరఁగఁ గోరువాఁడ నాలనితోడన్.' ౪

ఇది యిట్లుండఁగాఁ దిక్కనయును సహదేవుని మాటలు నాలుగుపద్యములుగానే చెప్పినాఁడు గాని మూలములోని రస మందుఁ దేఁడయ్యెను. ఆతనివాలుగు పద్యములు నిందు వ్రాయుచున్నాను జూడుఁడు:—

'ఠక్కులమాట లాడెదరు
రాజును దమ్ములు వానిలోన నీ
వొక్కటి యైనఁ గా దనక
యూఁకొనుచుండుట యంతకంటె మే
లక్కట యిట్లు వేఁడికొన
నైనను బోయెదు వో సుయోధనుం
డెక్కడ భూమిలోన సగ
మిచ్చుట యెక్కడ దానవాంతకా.
'తలఁపం గూడునె యింత లేసి దొర లీ
దైన్యంబు చుట్టంబులుం
జెలులుం దిట్టరె లాఁతిరాజులకు మె
చ్చై యివ్విధం బిట్టిదిం
గలదే వేఁడఁగ ధర్మజుం డడుగఁ బోఁ
గాఁ గృష్ణుఁ డాధార్తరా
ష్ట్రులు పా లీక చలంబునం జెనఁగ ని
ట్లుం గూడం దీపఱ్యోనే. ౨
'వీరలు ధర్మమార్గము న
విస్తరతం దగ నాడిరేనియున్
వారలు దీని కియ్యకొని
నన్ విను మన్యుల యట్టిసంధి నెం
పారఁగ నేర్చునే యుచిత
మైనది కయ్యము వంకమాట లే
నేరఁ గురుప్రవీరసభ
నిశ్చయ మిట్టిద కాఁగఁ జెప్పవిరా.
'ఇది రాజ్యమ్ము సగమ్ము గొ మ్మనవియుం
దుం జేరు వంచించియుం
బదుమూఁడేఁడులు నీవుమం దిరిగి రా
పా లీకపో వచ్చునే
యది కాదేఁ దెగి బంట లై యలము మా
యత్ పన్నునే ర్పింకఁ జె
ల్లదు మా నీ కని యాసుయోధనుని యా
ల్లం బుచ్చిపో వాడవిరా.'

ఈనాలుగును మూలములోని యనుష్టుప్పులవోలెఁ గాక పెద్దపెద్దవృత్తములు. ఇందు రెండవపద్యములో ఛందస్సునకు వ్యాకరణము బలికూడ నియ్యఁబడ్డది. ఇవి పెద్దవృత్తములే కాని మొందటిరెండుపద్యములలోను గల భావము మూలమునం దెక్కడను లేదు. మూఁడవపద్య మైనను మూలము ననుసరింపదు. వీరలు సంధి యడిగినను వారలు సంధి కంగీకరించినను నాసంధి నిలువదని సహదేవుఁడు భయపడుచున్నట్లు లీమూఁడవపద్యము చెప్పుచున్నది. దీనిభావము సహదేవునకు సంధిమీఁదఁ గోరిక యున్నట్లులే యగుచున్నది. ఇది మూలమునకు విరుద్ధము. ఇఁక నాలవపద్య మున్నది. అది సమన్వయించుటకే యనువుగాఁ గానిపింపదు. అందు వాక్యసందర్భము సుష్ఠుగా లేదు. దుష్టము (unhappy) గా నున్నది. అయినను మొత్తముమీఁద నీవు మాభాగ మియ్యవలయు ననియు, నట్లియ్యనేని బంటనై యుద్ధము చేయు మని యును దుర్యోధనునితోఁ జెప్పుమని మాత్రము సహదేవుఁడు కృష్ణునిఁ గోరినట్లు దానిభావ మైనట్లు కాను పించుచున్నది. ఇదియు సహదేవునకు సంధి యిష్టమయి నట్టులే స్పష్టముగాఁ జెప్పుచున్నది. మూలములోని పౌరుషవాక్యములు సహదేవునినోటఁ దిక్కన పెట్టనే లేదు. సామవాక్యములతోనే కాలము గడపుచున్నాఁడు. సహదేవపాత్రవిషయములో సుఔచిత్యము సంపూర్ణముగాఁ జెఱచినాఁడు. మూలముయొక్క రసము గ్రహింపక, పాత్రముయొక్క గుణము గ్రహింపక సంధిసంధి యని యొకటే పాట పాడుచున్నాఁడు.

౧౦. నేను జేయఁగల విమర్శన మింకనుం గలదు గాని గ్రంథవిస్తరభీతిచే నింతటితో నిప్పటికి విరమించుచున్నాను.

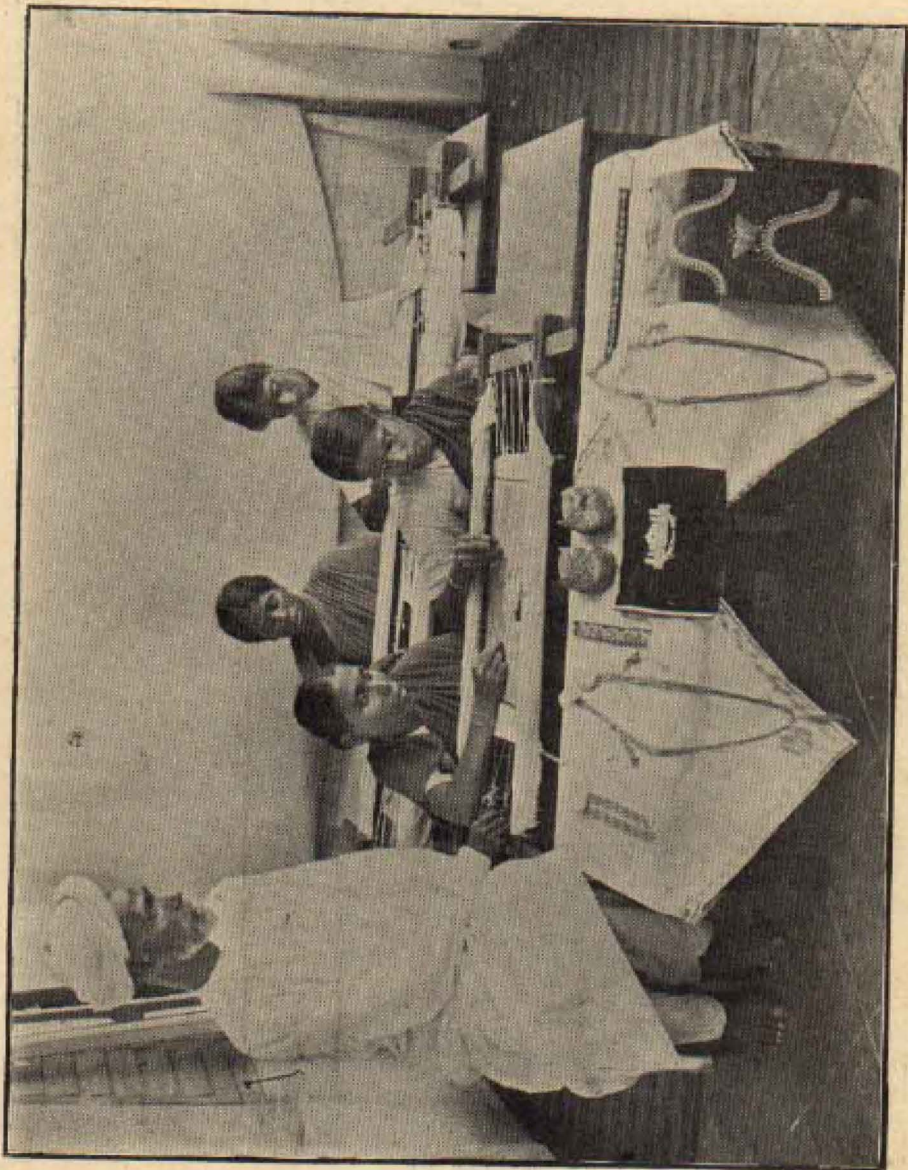

౫. జగిబీఁని తరగతి

— పేముపని తరగతి

నన్నియయతులు—కొన్నిటిగతులు

నడకుదిటి వీరరాజు పంతులుగారు

(అష్టమసంపుటి ప్రథమసంచికా శేషము)

౧. సరసయతులు

ఏకస్థానజన్యత్వము, ఉచ్చారణబంధుత్వము మొదలగుసరససౌహార్దలక్షణములు గలిగి యుండు హేతువుల నాధారపఱుచుకొని మన పురాతనకవీంద్రులు,

అ,య,హ—ఇవి పరస్పరమును,

ణ, న—ఇవి యన్యోన్యమును,

చ, ఛ, జ, ఝ, శ, ష, స—ఇవి యితరేతరమును

యతిమైత్రిఁ జెందునట్లు తమగ్రంథముల యందు ప్రయోగించియుండుటంజేసి యాంధ్ర లాక్షణికులు వీనికి 'సరసయతులు' అని నామకరణ మొనర్చిరి. చిన్నకోట పెద్దన వీనినే "ఇతరేతరవర్గజవళులు" అని వ్యవహరించెను. నామభేదమే కాని కార్య మొక్కటియే. నన్నయభట్టారకునిభారతమునఁ దక్కినగ్రంథములయందుంబోలె సరసయతులు పైలక్షణము ననుసరించియే యున్నవి.

ఆంధ్రకవుల 'యతిమైత్రి' విధాన మేక సూత్రనిబద్ధమై యుండలేదు. అట్లుండుటకును వలనుపడదు. కొన్నియక్షరములు సావర్ణ్యము హేతువుగా మైత్రి నొందుచున్నవి; కొన్నిటికి సావర్ణ్యము వర్తింపదు. కొన్ని పలుకుబడి చుట్టఱికము గలిగి వెలయుచున్నవి. కొన్ని యితరకారణములచేఁ బొత్తు సేయుచున్నవి. వీనివివరణము వేఱొకవిమర్శమున విపులముగ విశదీకరింపఁబడును.

౨. ఏకతరయతులు

ఆంధ్రకవీంద్రులయసామాన్యప్రతిభావిశేషమును వెల్లడించు యతినియమములలో 'ఏకతరయతి' మిక్కిలి ప్రశంసనీయమైనది. ఏమన,—

ఇంతదనుక వివరింపఁబడినరీతిని, భాషయందుఁ గల యక్షరములలోఁ జాలవఱకు (స్వర, వర్గ, సరసయతులక్రింద) రెంటికింటెఁ దక్కువ గాని వర్ణములొక్కొకగణముగఁ జేరి, పరస్పరమైత్రి నొందుచున్నవి. న, ణ (౨); అ, య, హ (3); ట, ఠ, డ, ఢ (౪); ఇ, ఈ, ఋ, ఎ, ఏ (౫) మొదలగునవి. *

ఇఁక నన్యాక్షరములు వేనితోడను పొత్తు సేయక తమకుఁ దామె విశ్రాంతిసౌఖ్యము నెఱపికొనునవి

మ, ర, ఱ, ల, వ

అను నైదువర్ణములుమాత్రమే సనాతన కవిమతమునఁ బ్రత్యేకత్వము నొంది వెలయుచున్నవి. కావుననే వీనికి—ఏకతరయతులు,

* ౨, ౪, ౫—వీనినిగూర్చి వేఱొకచోఁ జూడఁదగును.

లేక, ఎక్కటివడులు—అని మనపూర్వులు పేరిడిరి.

కవిజనాశ్రయముద్రితపుస్తకమునఁ గాన వచ్చు

"క. మ,ర,య,ల,వము లనుకేన
క్కరములు దమతమకె వళ్లు..."

అనుపాఠమును, దానిపాఠాంతరములును లేఖకాదిప్రమాదసంజనితములు. ఏమైన, పై వానిలోని యకారము సరసవడితరగతియందు చేరి, అ, హాలతో విరామమైత్రి సందుచునే యున్నది. అట్టిది యేకతరయత్యక్షర మెట్లును గానేరదు. కావున, "మ,ర,అ,ల,వ..."అనియే కవి వ్రాసియుండును.

ఏకతరయతుల నామలక్షణములను బట్టి యాగణమునఁ జేరినయొక్కొక్క యక్కర మును దనకుఁ దానే కాని వేఱొకదానితో యతిమైత్రి నొందరా దనుటయే యాదికవుల-తెలుఁగుకవిత్వము పుట్టినకాలమున దానికి నియమముల నేర్పఱిచికొనిన సనాతన కవుల—మతమైనట్లు స్పష్ట మగుచున్నది. ఇట్టిప్రకృష్టనియమము గల యియ్యేకతరయ త్యక్షరములు కాలక్రమమున నుచ్చారణభేద, లేఖనభేద, కవిప్రయోగస్వాతంత్ర్యాద్యనేక హేతువులచేఁ దమ నియమబంధనమునుండి యొక్కటొక్కటిగ జాఱుచు, తుదకు నామ మాత్రావశిష్టము లయ్యెను. వానివివరణము సంగ్రహముగ నీక్రిందఁ దెలుపఁబడుచున్నది:-

మ—దీనికి మకారముతోనే యతి.

"మానితసత్యభామ! యభి-మన్యు..."

నన్నియ, ఆదిపర్వము.

ఇట్లే మకారగుణితాక్షరముల కెల్ల నా యాస్వరమైత్రి గల మకారగుణితాక్షరముల తోనే యతిఁ గూర్పవలసియుండెను. కాని, యీమకారము శృంగసహితమై ప్రప్రథమ మున 'విభక్తిమకార'మను పేరు దాల్చి పు,ఫు, బు, భు లతోడను, వానిమిత్రము లగు పొ, ఫో, బొ, బో...లతోడను మైత్రిసేయ నారం భించినది.*

మఱియు నీమకారము, క్రమక్రమముగా, పూర్ణబిందుపూర్వకము లగు ప, ఫ, బ, భ, య, ర, ల, వ, శ, ష, స, హ— అనునక్షర ములతోసయితము విరతి నొందవచ్చు నను లక్షణము తరువాతికవులప్రయోగములనుబట్టి యేర్పడినది! ఏకతరయత్యక్షరముగాఁ దొలు దొలుత నిర్ణయింపఁబడిన మకారమునకుఁ గాలక్రమమున నెంత స్వేచ్ఛ యీయఁబడినదో యాయాలక్ష్య లక్షణములనుబట్టి యెఱుంగ వచ్చును.

నన్నియభట్టారకుని భారతమునమాత్ర మీదృశమగు(రెండవ)మకారయతి గానరాదు.

ర, అ—ఆంధ్రకవిత్వ మవతరిల్లిన యాదికాలముననే యీయక్షరద్వయమునకు లేఖ నభేదముతోపాటు, ఉచ్చారణభేదము సయి తము స్పష్టముగా నుండినట్లు స్ఫురించు చున్నది. అక్కాలమున వీనికి నేమాత్రపుఁ

* తరువాతఁ గేవలము కారముసయితము విభక్తి మకారము చేసెడికార్యమునే చేయసాగినది!

బలుకుబడిచుట్టఱిక ముండియున్నను, ఇతరాక్షరములు వేనితోడను సంబంధము లేని యేకతరయత్యక్షరములలో నివి చేర్పఁబడియుండుటయుఁ, దక్కిన అ, య, హ; న, ణ... మొదలగువానివలె సరసయతులయందైన నివి చేర్పఁబడకుండుటయుఁ బొసఁగియుండ నేరదు. కావున నతిప్రాచీనకాలమున రేఫద్వయమునకు నెట్టి మైత్రియు లేకుండె ననుట స్పష్టము.

శకటరేఫోచ్చారణము, కాలక్రమమున నడలిపోయి, నన్నియభట్టునకుఁ బూర్వము పుట్టిన యుద్ధమల్లునిబెజవాడశాసనమునాఁటికే సాధు రేఫోచ్చారణసామ్యమును జెందినట్టు లాశాసనములోని "చేఱ్రోలు, చేఱ్బోలు" అనులేఖనమునుబట్టి మనముగ్రహింపవచ్చును. మఱియుఁ బ్రాచీనశాసనములయందు కొన్ని పదము లిట్టిరూపద్వయలేఖనము గలవి గానంబడుచున్నవి. ఈహేతువువలన నన్నియభట్టారకాదులకు మిక్కిలియుఁ బూర్వమే యీ రెండు రేఫములును బలుకుబడిచేరికను బొందియున్నట్లును, వీని కిట్టిచేరిక గలుగక పూర్వమే యీయేకతరయతిలక్షణ మేర్పడినట్లును స్పష్టమగుచున్నది.

ఈరేఫద్వయమునుగూర్చి తరువాతి ఛందోగ్రంథకర్తలు పొందినపాట్లు కడుంగడు శోచనీయములుగాఁ గన్పట్టుచున్నవి. వీనింగూర్చి "నన్నియప్రాసములు" అనువిమర్శమున విపులముగఁ జర్చించెదను.

భట్టారకమహాశయుని భారతభాగమున యతిప్రాసములపట్టులం దుపయోగింపఁబడిన శకటరేఫయుక్తపదములు ౭౦ మాత్రమే కలవు. వానిలోఁ గేవలయతిస్థానమునఁ బ్రయుక్తమైనది యొక్కటిమాత్రమే చూపట్టుచున్నది:—

"కొఱ్ఱులఁ జెట్టితి వీవు నీచి-అంతకాలమునన్."
ఆదిప. చతు. ౨౪౯.

ఆంధ్రకవిత్వలక్షణజ్ఞత కెల్ల రేఫద్వయవిజ్ఞానమే ప్రధానమైనదిగాఁ బ్రాచీనకాలమునఁ బరిగణింపఁబడుచు వచ్చినట్లు గానంబడుచున్నది. కాని, తత్పాటవము కాలక్రమమున శిథిలమైపోయినను వానికలయిక గూడదనునియమముమాత్రము లక్షణగ్రంథములయందు పారంపర్యముగా వచ్చుచుండుట, మనవారికిఁ గల ప్రాచీనలక్షణాభినివేశమును సూచించుచున్నది!

ల—ఆంధ్రకవితాలక్షణము ప్రప్రథమమున నేర్పఱుపఁబడునాఁటికి నాంధ్రాక్షరమాలికయందు ళకారము చేరియుండలేదో, లేక సంస్కృతమర్యాద ననుసరించి లళలకభేదము పాటింపఁబడినదో కాని, లకారము మాత్రమే యేకతరయత్యక్షరముగా మన ప్రాచీనలాక్షణికులచే నిర్ణయింపఁబడినది. మఱియు,

"అగ్ని మీళే పురోహితమ్. ఋగ్వేదము.
"యత్ర విశ్వం భవ త్యేకనీళమ్." యజుర్వే.

ఇత్యాదిగ వేదములయందు ళకారముచ్చరింపఁబడుచున్నను, పాణినిమహాశయుఁడు దానిని బ్రత్యేకాక్షరముగఁ బేర్కొని యుండలేదు. కాని, వరరుచ్యాదులు దానిని

గ్రహించిరి; అగమజ్ఞులు వ్రాసివైచిరి. ప్రాకృతభాషయందును, మంత్రశాస్త్రమునందును దాక్షిణాత్యభాషలు కొన్నిటియందును ళకారము గలదు.

పైసంగతులనుబట్టి ళకారము ప్రత్యేకాక్షరము గా దనెడిమత మొక్కటి గలదనుట విస్పష్టము. ఇంతియకాక మన తెలుఁగు బాసయందు,

వెడలు—వెళ్లు, మరలు—మళ్లు, కాలు—కాళ్లు; మొసదులు—మొసళులు, చోడ—చోళ &c. ఇవి మొదలగుపదముల యుచ్చారణాదివిశేషములచే డ, ర, ల—వీని స్థానమున ళకారము ప్రవేశించుచున్నది. సంస్కృతభాషయందును,

ఈడే—ఈళే, హేడనమ్—హేళనమ్, &c. (ఉచ్చారణభేదసంజాతములు.)

తరలమ్—తరళమ్, బహులమ్—బహుళమ్, &c. (లేఖనోచ్చారణభేదసంయుక్తములు.)

ఇత్యాదిపదములు గలవు. పైహేతువుల నన్నిటినిబట్టియే మనపూర్వులు ళకారము నక్షరముగఁ బరిగణింపలే దని తోఁచెడిని. అట్లు గాకున్న నణ లనుంబోలె లళ లను నయితము సరసయతులలోఁ జేర్చియే యుందురు.*

వ—ఛందశ్శాస్త్రమున వకారము జాతివా యనియు, లాంతివా యనియు రెండు విధములు గలది. పదముతోనే పుట్టినది జాతివా; సంధివశమున 'పకారము'న కాదేశముగా వచ్చినది లాంతివా. ప్రాచీనకవి మతమున నీరెండువకారములకే పరస్పర యతిమైత్రి లేదు! కావుననే,

> "పొలుపగు నిల్చు 'లాంతివా' ప్రాసమునకు
> జాతివాకు సవర్ణమై శంక లేక;
> యతికిఁ బంచమవర్గాద్య మగుచుఁ జేసి
> చెల్లదు పకారమునకు లక్ష్మీభుజంగ!"
>
> అప్పకవీ. ద్వి. ౨౪౯ ప.

అని యప్పకవి వక్కాణించి యున్నాఁడు. ఇట్టిచోఁ ప, ఫ, బ, భ లకు వకారముతో యతిమైత్రిఁ గలిగించుట సనాతనకవుల కిష్టమైన కార్యము గా దనియు, అట్లు గలిగించుచో, దానియొకతరయతిత్వము వ్యర్థ మగు ననియు స్పష్టపడుచున్నది. మఱియుఁ బురాతనలక్షణగ్రంథము లగు కవిజనాశ్రయ, కావ్యాలంకారచూడామణులందు ప వ లయతి పేర్కొనఁబడలేదు. అనంతామాత్యుఁడు పూర్వలాక్షణికుఁడే. అయిన నాతనిఛందోదర్పణమున,

> "ప్రకట పకార వకార
> ద్వికమునకును జను నభేదవిరతి నిశాట
> ప్రకర మెరిసె రామునిపా
> వనశరమున జనకసుత వెంబున నవఁగన్."
>
> ప్రక. ౧౨౬ ప.

అనులక్షణము గానఁబడుచున్నది. ఈపద్యము,

> "భర సెక్కటిపళ్లయి తగు
> 'లరము...వాలు........." ప్రక. ౧౧౭ ప.

అను నాతనినిబంధనమునకుఁ బూర్వోత్తరవిరోధమును దెచ్చిపెట్టుచున్నది. కావున నీతఁ

* అనేకహేతువులనుబట్టి ళకార మన్యభాషలనుండియే తెలుఁగులోనికి వచ్చినట్లు కనఁబట్టుచున్నది.

డిట్టిలక్షణమును వ్రాయుటకుఁ గారణమార యవలసియున్నది. నన్నయకవిభారతములోని

"వల్లభ! తక్షకాఖ్యము నె-పంబున" (ఆదిప.)

అను లేఖక ప్రమాదసంజనితపాఠము గల ప్రతి యాతనికి లభియించియుండుటయే యాతనియీలక్షణమునకు హేతువై యుండును. కావుననే యాతఁడు 'నెపము'నే లక్ష్యముగాఁ జూపినాఁడు! అట్లు గాదేని పవలయతిఁ జెప్పిన యక్కవీంద్రుఁడు తనగ్రంథముల (ఛందోదర్పణ, భోజరాజీయ, రసాభరణముల)యం దొక్కచోటనైన నిట్టియతిని బ్రయోగించి యుండఁడా? ఈ పవ లయతియందుఁ గలసందేహముచేతనే కాఁబోలు ననునట్లు, ఆలక్షణ పద్యముక్రిందనే,

"...పూర్వప్రయోగంబు లెఱిఁగి యెవ్వి
బహుళమై తోఁచె నవి యొనర్పంగవలయు."

అని సూచించినాఁడు! కాన యీపవలయతి యనంతునికి సంపూర్ణ మిష్టమైనది గాదని యెంచ వచ్చును. (లేదా, ఆలక్షణపద్యము ప్రక్షిప్తమైన నై యుండవచ్చును.)

పవల-యతిమైత్రి

శబ్దశాసనమహాకవి భారతమున పవ లకు విరామమైత్రిని గూర్చె నని కొందఱయాశయము. అట్టియభిప్రాయము వారికిఁ గలుగుటకుఁ గారణమును గలదు. ముద్రితభారత పుస్తకములయందును, గొన్నివ్రాఁతప్రతుల యందును నేడెనిమిదిచోటుల ప, బ, వ లు వకారముతో విశ్రాంతి నొందు పాఠములు చూపట్టుచు వారిభ్రాంతికి హేతువులైనవి. కాని, యించుకంత విమర్శదృష్టితోఁ బరిశీలించునెడల, నొక్కనన్నయగ్రంథముననే కాక, యష్టదిగ్గజముల గ్రంథములవఱకును గల యాంధ్రకవీంద్రకోశములయందును పవలయతికి వైముఖ్యము గోచరింపఁగలదు. లేఖకప్రమాద సంస్కరణాదులు పూర్వగ్రంథములయందు చేరి, కృష్ణరాయలయనంతరము పవయతిని సిద్ధాంతీకరించినవి. ప్రస్తుతము నన్నయగ్రంథమునఁ గానవచ్చు ప, బ, వ-లకుఁ బరస్పర మైత్రి యున్నట్లు దోఁపించుప్రయోగములను గూర్చి విచారించెదను.

(౧)"మహీ, వల్లభ! తక్షకాఖ్యము నె-పంబున."

ఆదిప. ప్రథ. ౧.౨౫

నన్నయకాలమున 'నెవము'వాడుకలో నుండి యంతరించినది. అదియునుం గాక తాటియాకుపొత్తములలోని కొందఱవ్రాఁతయందు ప, వలు వ, పలవలెనే విస్పష్టముగా నుండవు. పైహేతువులచేఁ గొన్నివ్రాఁతప్రతులయందు 'నెపంబు' అనుపాఠము దొరలినది. ఛందోదర్పణకారునకు లభియించినది యీపాఠమే యై యుండును. కాని శ్రీనాథునకు 'నెవంబు' అనియున్నప్రతియే చేకూరినది! కావుననే యాతఁడు,

"చిపురుఁగెమ్మోవి చిఱుగాటు-నెవము గాఁగ."

అని తనశృంగారనైషధము (ఆశ్వా. ౮, పద్య. ౪౭.)నఁ బ్రయోగించి యాంధ్రకవి పండిత విమర్శకలోకమునకు సందేహము లేకుండ

విడఁగొట్టినాఁడు. ముక్కు తిమ్మనార్యుఁడును దనపారిజాతాపహరణమున (ద్వితీ. ౩౬-ప.)

"వనితలయూర్పు గాడ్పులకు-వంబున"

అని వ్రాసి నన్నియ శ్రీనాథుల ప్రయోగము లను ధ్రువపఱిచినాఁడు. కావున నన్నియ భట్టారకుఁడు ప వ లయతిమైత్రి నొనర్చెనను టకుఁ బై ప్రయోగము సాధనము గాఁజాలదు. (ముక్కు తిమ్మనార్యుని గ్రంథమునను 'పవ' లకు యతిమైత్రి గానరాదు.)

౨. "ధ్యానా,వరతేంద్రియవృత్తి నున్న—వాని కవిూకుస్"
ఆది. ద్వి ౧౬౭

ఇదియుఁ బై 'నేపము' వంటిదే. లేఖక ప్రమాదమున 'ధ్యానా, పరతేంద్రియ' అను పాఠము కొన్ని ప్రతులయం దేర్పడినది. అప రతపదముకంటె, ఉపరతశబ్దము సుప్రసిద్ధ మని యెంచి కాఁబోలు, కొందఱు 'ధ్యానో,పర తేంద్రియు' అని సవరించినారు. అవరత్యుపర తులు సమానార్థకములే కావున, 'ధ్యానా, వరతేంద్రియ' అనియే నన్నియ వ్రాసె నని నిశ్చయ మగుచున్నది. దానం జేసి పవయతి నిదియు సాధింపనేరదని చెప్పనగును.

౩. "సూనృత,వ్రత! యొకవాపి మేలు మఱి—వాపులు—"
ఆది. చతు. ౯౨.

ఇందు 'వాపులు' అనునది విన సొంపుగా లేదని కాఁబోలు, నేమహానుభావులో 'బావులు' అని దిద్దినారు! ఈతప్పుపాఠ మప్పు కవినాఁటికే పుట్టినదో, లేక, యీక్రొత్తపాఠ మునుబట్టి యూతని గ్రంథమునఁగూడ సవరించి నారో కాని, అప్పకవీయమునందును (తృ. ౪౯) 'బావు' లనియే యుదాహరింపఁబడినవి. నన్నియభారతములోని యీపద్యము,

"శ్లో. వరం కూపశతా ద్వాపీ,
వరం వాపీశతా త్క్రతుః;
వరం క్రతుశతా త్పుత్త్రః,
సత్యం పుత్త్రశతా ద్వరమ్"

అనుదానికి భాషాంతరీకరణమై యున్నది. కావున వకార మేకతరయత్యక్షరముగా భావిం చునన్నియభట్టారకుఁడు మూలమున నున్న వాపీశబ్దమునే యుపయోగించినాఁ డనియు; దీనివలన వబ యతియు స్థిరపడలే దనియుఁ దెలియనగుచున్నది. [సభాప. ప్రథ. ౨౮౭ వ పద్యమునఁగల 'బావు'లనునదియుఁ బైదాని వంటిదే. 'ఆనంద'వారిప్రతి (౧౯౧౪ సం.) యందును, వావిళ్లవారి ప్రతియందును 'వాపు లు' అను పాఠము సూచింపఁబడియేయున్నది.]

౪. "ఆ, వారితశరపమితి నడుమ వారింపంగా."
సభా. ప్ర. ౧౯౬.

ఈపాఠమునకు మాఱుగా 'ఆ,పారశరా వలుల' అను పవయతిపాఠము చిత్రముగ నుప్పతిల్లి ముద్రితగ్రంథముల కెక్కినది! కాని వావిళ్లవారుమాత్రము సరియైన పాఠమును జూపియున్నారు.

౫. "హా, ర్పనివారలఁ బగఱవలని—వారల."
సభా. ప. ౪౦

నేను చూచిన—అచ్చు,వ్రాఁత—ప్రతు లన్నిట నీపాఠ మిట్లే యున్నది. కాని, నన్ని యమహాకవినాఁటి వ్యాకరణరూపము నూహిం చినచో దీనికి సరియైనపాఠము బయల్పడఁ

గలదు. ఎట్లన, కూర్చుధాతు వకర్మక మైన ప్పుడు దాని వ్యతిరేకార్థకవిశేషణరూపము 'కూర్వని' అని యగును. అర్చు, నేర్చు, ఓర్చు అనునవి యకర్మకము లైనప్పుడు, 'అర్వక— అర్వని, నేర్వని, ఓర్వని' అనురూపము లెట్లే ర్పడుచున్నవో, అట్లే కూర్చుధాతువునకును (అకర్మక మైనప్పుడు) 'కూర్వని' యేర్పడు చున్నది. కావుననే 'ద్యూతక్రీడకు నేర్తు, ఎం డకు నోర్చు, కూర్తుకింతులు మాకు' ఇత్యాది ప్రయోగము లేర్పడినవి. అయిన నేమి? కాల క్రమమున సకర్మక మయినకూర్చుధాతువు వ్యతిరేకరూప మగు 'కూర్పని' యనునది యొకటి యుండుటం జేసి, నన్నియనాఁటి 'కూర్వని' నిజరూపమును గోల్పోయి, తాదా త్మ్యమును జెందెను. దానంజేసి 'కూర్పని' అనురూప మిప్పట్టున నసాధువు. కావున,

"హా, కృవనివారలఁ బగఱవలని-వాకల"

అనియే నన్నియమహాకవి ప్రయోగించియుండు ననియు, నన్నియనాఁడు పవయతి లేదనియు మన మూహింపవచ్చును.

౬. "పినోన్న తకుచమువోల-వెడఁగగుదానిన్."

ఆర. తృ. ౨౯౨.

ఈయుత్తమపాఠమునకుఁ బ్రతిగా "వెలిఁ గెడుదాన్నిన్" అనుపాఠ మావిర్భవించినది! వావిళ్లవారియచ్చుప్రతియందుమాత్రము పూ ర్వపుఁబాఠము సూచింపఁబడినది. మఱియు,

"భీమేశ్వరంబును వెడఁ గగుచున్న శ్రీ పర్వతంబును జూచి..." అష్ట. ౧౩౯.

అని వేఱొకచోట నన్నియార్యుఁడు పర్వ తమునకు వెడంగును గూర్చినాఁడు! కావున 'వెలిఁగెడు' అనుపాఠము ప్రక్షిప్తము.

౭. "కోరి యనేకయుగంబు ల
పారతపోయుక్తు లయిన-వారికి..."

అరణ్య. ప్ర. ౩౭౧.

అనేకము లగువ్రాఁతప్రతులయందు నిది యిట్లే యున్నది. ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్కా ర్యస్థానమున నున్నప్రతులలో ౯౪౪ నెంబరు ప్రతియందు "కోరి...ల, వార *" అనియు, ౨౭౨౬ నెంబరు ప్రతిలో "కోరి.... ,వారు" అనియుఁ బాఠములు గానంబడుచున్నవి. ఇవి యంతగా సంతృప్తికరములు గాకున్నను నన్ని యభట్టారకుఁ డిచ్చోట వకారయుక్తపదమునే వ్రాసియుండె ననియే స్ఫురింపఁజేయుచున్నవి. యుక్తమగుపాఠమునకై భిన్నదేశపుఁబ్రతులను బరిశీలింపవలసియున్నది.

పైపాఠము నన్నియ ప్రయోగించినది గా దనుటకు నొక్కకారణమును జూపుచున్నాను. నన్నియభారతభాగమున యతిస్థానమునందు వకారముతోఁ గూడినపదములు ౬౯౪ను, పకారముతోఁ గూడినవి ౭౨౪యు, బకార యుక్తములైనవి ౩౭౧యుఁ గలవు. అన్నిప్ర యోగములలో, నొక్కచోట నైన, పవలకు

*శబ్దశాసనకవి క్వాపి కెచ్చటను యతిఁ గూర్పకపోవుటచేతను, "భాగ్యవంతులైన-భాగవతుల", "శల్యుఁ డట్లు నేలఁ-గ్రెళ్లి"-ఇత్యాదిప్రాసయతులను గూర్చియుండుటచేతను, 'అ, వార్య—' అని వ్రాసెనేమో యనునూహము పొడకట్టుచున్నది. కాని యిది యింకను ధైర్యమునీఁజాలకున్నది. దీనింగూర్చి మఱియొకప్పుడు వ్రాసెదను.

యతిమైత్రి సంఘటింపని నన్నియమహాశయుఁడీయొక్కచోటమాత్రము ప్రాచీనకవిసమ్మతము గాని యయ్యతిని గూర్చియుండె ననుట సమంజసము గాదు. సహృదయు లగువారి కారణ్యాపర్వశిథిలావస్థ నీసమయమున జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుచున్నాను.

"వ్రతముల దేవపూజల స-
పారజపంబులఁ జేసి నిష్ఠతో
నతులతపంబు సేసె..."

ఆర. శ్వా. ౭౨౫.

నాకు లభించినకొన్నిప్రతులయం దీభాగము లేదు. ఉన్నవానిలోఁ బెక్కిటఁ బైపాఠమే యున్నది. కాని, ఆం. సా. ప. కార్యస్థానమున నున్న ౨౬౮౮ సంఖ్య గలప్రతియందు, "...స-పారజలంబులనుండి నిష్ఠతో..."అనియు ఆంధ్రపరిశోధకమహామండలిప్రతులయం దొకదానియందు "......స-వంధ్యజపంబు" అనియు నున్నవి. ఈమార్పులనుబట్టి యాలోచింపఁగా నిచ్చటఁ గవిప్రయుక్తమగు పదముమాత్రము శిథిలమైనట్లును, దానిస్థానమున నెవరికిఁ దోఁచినట్లు వారు సవరించి రనియుఁ దోఁచుచున్నది.

పైపాఠమున వ్రతశబ్ద మొకటి గలదు. నన్నియభారతమున వ్రత మనుపదము ౧౬ చోట్ల యతిస్థానమునఁ బ్రయోగింపఁబడినది. ఇచ్చటఁదక్క మిగిలినచోటుల నెల్ల వకారముతో యతి గూర్పఁబడినది. ఇన్నిచోట్ల లేని దీ యొక్కచోటనుమాత్రము కవి కక్కఱితి పడియుండునా?

ఆదేశవకారము (లాఁతివా)

భట్టారకమహాశయుని భారతభాగమున యతిస్థానమునం దాదేశవకారములు ౭౨ గలవు. వానిలో నొక్కటిదప్పఁ దక్కిన వన్నియు, పకారముతోనే యతిమైత్రి నెఱపుచున్నవి. ఆయొక్కటియు (సభా. ప్ర. ౭౨):

"కృష్ణ, వేణి సరస్వతి-వెన్న నైరావతి."

ఇందు పెన్న యనునదియే సంధివశమున వెన్న నైనదికాని, భారతమునం దెల్లమొదల జాతివాకును, లాఁతివాకును విరతిని గూర్పని నన్నయకవీంద్రుఁ డీయొక్కచోమాత్రము గూర్చియుండునా యని విచారింపఁగా, నాగరలిపిగల సంస్కృతమూలమునం దీఘట్టమున, కూర్వనివారలఁ బగఁబవలని-వారల"

"కాళిన్దీం, విదిశా, వేణా, నర్మదా, వేగవాహినీ"

ఇత్యాదిశ్లోకము గానవచ్చి యెనలేని యామోదమును జేకూర్చినది. మఱియు, భారతము లక్ష్మీపతిగారివ్యాఖ్యానమునం దీ శ్లోకమే 'వేణ్ణా'అనుపదముతో నుదాహరింపఁబడినది. కావున, నన్నయకవినాఁటికి నిది 'వేణ్ణా' అనురూపముతో నున్నట్లు తోఁచుచున్నది. దానంజేసి భట్టారకమహాకవి,

"వేణిసరస్వతి-వేణ్ణ యైరావతి"

అని వ్రాసియుండఁగా, పూర్వలేఖనసంప్రదాయము ననుసరించి లేఖకులు తాటియాకులపై 'వేణ్ణ'అనుదానిని 'వేన్న' అని వ్రాయఁగాఁ గాలక్రమమున నదివెన్న నైనది! వెన్నయే పెన్న! లక్ష్మీపతిగారును దమభార

తవ్యాఖ్యానమున, పెన్న—వేణ్నాశబ్దభవము—అని వ్రాసినారు. ఇంతియ కాక, అప్పకవి నాఁటి కీఘట్టమున 'పెన్న'శబ్దము లేదనుటకు నాతనిగ్రంథము (ద్వితీ. ౨౫ ౧) సాక్ష్య మిచ్చుచున్నది!

"లాఁతి జాతికి వడికి నిల్పఁ దగ దనుచు
మాత్రమునఁ జెప్పలే దని మానవులను
నన్నయార్యుండు పంచమామ్నాయమునను
నిలుపులక్ష్యంబులకు మాఱువలుకవలెనె?"

మఱియు సహదేవుఁడు దక్షిణదిగ్విజయయాత్ర కేఁగినప్పుడు వేణానదీతీరమున నున్న యధిపతిని జయించినట్లు నాగరలిపియందున్న భారతమునసే కాక, పురాణము హయగ్రీవ శాస్త్రిగారు పరిష్కరించిన (తెలుఁగులిపి గల) సంస్కృతభారతమునందును జెప్పఁబడియున్నది.* కావున నన్నియకవిసింహుఁడు పైపద్యపాదమున వేణ్ణ, లేక వేణ అనుపదమునే ప్రయోగించినాఁ డనియు, 'జాతి లాఁతివా'ల కాతఁడు యతిమైత్రి నొసర్పలే దనియు నిరాఘాటముగఁ జెప్పవచ్చును.

"వీరు వారనునట్టిబుద్ధివి-వేకము" అను (ఆది. అష్ట. ౨౯) పద్యము ముద్రితగ్రంథములందును, పలువ్రాఁతప్రతులందును నుండిన హేతువున, లక్షణగ్రంథములలోని "వీరు... బుద్ధివి-భేదము" అనుపాఠము సరియైనది గాదనియు, వ, భ లయతి నన్నియది గా దనియుఁ జెప్ప నగును.

---

* తెలుఁగులిపిగల సంస్కృతభారతమున 'వేణ్వా' అని ముద్రింపఁబడినది. అది 'వేణ్ణా' అను వ్రాఁతఁ బట్టి కలిగిన ముద్రణదోష మని తోఁచెడిని.

ప్రణయస్మరణము

అమరవాది హనుమచ్ఛాస్త్రి గారు, ...

ఆయమునాపగాతటములయందలి పచ్చికపట్టులందు ను
చ్ఛ్రితమగళ్ మనోజ్ఞమధురాగములం జిలికించు వేణువుల్
హాయిగ నూఁదినూఁది హృదయమ్మనురాగరసప్రవాహమో
లాయతి నూఁచు నాయదుకులాగ్రణి నెన్నఁడు గాంచఁగందునో?

ఆపువుటీరమం దలరు లల్లన రాల్చినపచ్చపుప్పొడుల్
మాపయిఁ బర్వ చిత్తమున లాలసతం బురికొల్ప, చారుస
ల్లాపవచస్తరంగతతులం బడి యిద్వర మొండొరుల్ భుజా
క్షేపములం గవుంగిటికిఁ జేర్చిననాఁటియదృష్ట మెట్టిదో?

కనులన్ మోడ్చి తదీయరూపమహితాకారమ్ము నే భావవీ
థి నిరూపించెడివేళ, స్వీయమహిమన్ దివ్యస్వరూపప్రద
ర్శనము న్నాకు ననుగ్రహించు నలకృష్ణస్వామి యేనాఁటి కే
దినమందున్ మరలన్ మదీయనయనోత్సేకంబు గావించునో.

కారున్ మబ్బులసంగడీఁడయిన యాకంజాక్షువక్షోవిభా
గారాధ్యాభిని మించునై మెఱయు భాగ్యం బున్నదో? లేవో బల్
గారాబం బొలికించు నాదుచెలిమిం గాంక్షించి, తా నింక నన్
జేరన్ వచ్చునొ రాఁడొ? రాధపయి నిన్నీ ప్రేమకుం దప్పెనో?

పారశీక వాఙ్మయచరిత్ర

మొదటి ప్రకరణము

మొహమ్మద్ ఖాసింఖాఁ (కవితాసమితి)

౧

విశ్వసాహిత్యమున పారశీకవాణి

ప్రపంచకవిత్వచరిత్రమున పారశీకకవిశేఖరుల దొక యమూల్యాధ్యాయము. సారస్వతశాఖల నన్నింటను పారశీకవాణి పోషించినది. ఐతిహాసికులలో ప్రపంచమున నే సుప్రసిద్ధకవితోనైనను 'ఫిరదౌసీ' సమానాసనము పొందగలడు. నైతికకవిత్వమునకు 'సాదీ' పెట్టినదిపేరు. 'హాఫీజ్' దివ్యకంఠమున భావకవిత్వము భాగ్యవంతమైనది. 'ఉబైదా జకానీ' హాస్యరసమునకు శాస్త్రీయపద్ధతిని ప్రసాదించినాడు.

సూఫీకవిత్వమున పారశీకులవిశిష్టత్వము జగద్విదితమైనది. క్రీస్తుశకము ఏడవశతాబ్దమున అరేబియాలో అవతరించిన మొహమ్మద్ ప్రవక్త తనజామాతయగు 'అలీ' కుపదేశించిన సూఫీతత్త్వబీజములు గురుపరంపరాగతములై పారశీకమున విద్వత్కవులదోహదమున పెరిగి మహావృక్షములై, తమ చల్లని నీడలను మార్గగమనమున డస్సిన పాంథజనుల ఆత్మలకు శాంత్యాతిథ్య మొసగినవి.

పారశీకకవితిలకులు ప్రాగ్దేశములనే కాక పాశ్చాత్యదేశములందును తమకళాదీధితుల నెరపి ఆదేశీయులకావ్యజీవితమున శకారంభమును కావించిరి. పదునేడవశతాబ్దమునాటికే పెక్కు పారశీకకావ్యములు ల్యాటినులోనికి పరివర్తింపబడెను. జార్మణ్యదేశమున పందొమ్మిదవశతాబ్దమున నూతనోజ్జీవనము నెలకొనగా పలువురు జిజ్ఞాసువు లుద్భవమందిరి. ఒకపండితు డన్నట్లు, ప్రాగ్దేశముల నానాడు ఆంగ్లేయులును, పరాసులును రాజ్యాభివృద్ధిని, వాణిజ్యాభివృద్ధిని కాంక్షించి తమశక్తిసామర్థ్యములను యుద్ధరంగములందు వినియోగించుచుండగా, జార్మణ్యులు ప్రాచ్యవిజ్ఞానదిగ్విజయయాత్రకు పూనుకొనిరి. హెర్డర్, గతే, షిల్లర్, ష్లెగల్, లేటెన్, రూకర్ట్, హీన్, బోడెన్‌స్టెట్ మున్నగు విద్వత్కవిపుంగవులందు సైతము పారశీకులప్రోద్బల మెంతేని కానగును. అమెరికా, ఆంగ్లదేశములందు సైతము పారశీకులు తమకావ్యరసమును వెల్లిగొల్పిరి. అమెరికాదేశ జిజ్ఞాసువులలో అతిప్రసిద్ధుడగు ఎమర్సన్, హాఫీజ్ నుగూర్చి చెప్పుచు అతడు పిండార్, హోరేస్ అంతటికవులకు కూడ లేని సూక్ష్మమగు అంతర్దృష్టి కలవాడనియు, అతడు కవులకు కవి (the Poet of poets) అనియు శ్లాఘించెను. ఆంగ్లదేశమున ఫిట్‌జెరాల్డ్, పూస్లే, బిక్నెల్ మున్నగు విద్వాంసులచే తమభాషలోనికి పరివర్తింపబడిన పారశీక కావ్యములు బ్రౌనింగ్, టెన్నిసన్ మున్నగు కవులయొక్కయు, కార్లైల్, రస్కిన్ మున్నగు కళాతత్త్వజ్ఞులయొక్కయు భావవికాసమునకు

తోడ్పడినవి. అట్లే భారతదేశమున అమీర్ ఖుస్రూ వంటి మహాకవులకే కాక, సింధుదేశమున ప్రభవించిన సూఫీకవులకును, కబీర్ చిష్తీ వంటి యోగులకును కూడ పారశీకులే గురుస్వాము లైరి.

౨

భాషావికసనము

పారశీకకవిత్వచరిత్రము హిజరీశకము మూడవశతాబ్దమునుండి ప్రారంభమగును. ఇంతకు పూర్వమును పారశీకులు పద్యరచనమును కావించుచుండిరి కాని స్తుతిపద్యములు తప్ప కావ్యము లనదగిన వేవియు రచింపరైరి. ఉమర్ ఖలీపా మొదలు హజ్జాజ్ కాలము వరకు ఖలీఫాలు తాము జయించిన ఏదేశమునను దేశభాషలతో జోక్యముకలిగించుకొనరైరి. పారశీకమున పారశీయే రాజభాషగా ఉండెడిది. కాని హజ్జాజ్ కాలములో అరబ్బీ రాజభాష యైనది. హిందూదేశమున ఉర్దూ వలెనే పారశీకమున పారశీ అరబ్బీభాషలు కలిసి ఒకక్రొత్తభాష ఏర్పడెను. రాజభాషయగుటచే పారశీకవిద్వాంసు లందరును అరబ్బీని చదువ సాగిరి. అరబ్బీలోనే వారు వ్రాసినగ్రంథము లెన్నియో కలవు. అరబ్బీ తెలియనిచో రాజసమ్మానము దుర్లభమగుచుండెడిది.

కొన్నాళ్లవరకు దేశభాషయందు పద్యములను రచించుటూహయే పారశీకులకు కలుగలేదు. మూడవశతాబ్దమునాటికి అబ్బాసియా ఖలీఫాల సామ్రాజ్యము పతనోన్ముఖము కాజొచ్చెను పారశీకమున ఖలీఫాప్రభుత్వ ప్రతినిధులు అక్కడక్కడ స్వతంత్రరాజ్యముల నేర్పరచుకొనసాగిరి. దేశమున పెక్కురు స్వదేశరాజులు ప్రబలుటచే ప్రజలలో స్వభాషాభిమానము వ్యక్తము కాజొచ్చెను. ప్రభువులును దానికి దోహద మొసంగుచు వచ్చిరి. మామూన్-అల్-రషీద్ కాలములో అబ్బాస్ అనుకవి ఒకపారశీపద్యమాలను రచించగా మామూన్ అతనికి ప్రతివత్సరము వేయి రూప్యముల నిచ్చునట్లు ఏర్పాటు చేసెను. దీనితో కవులలో మిక్కిలి ప్రోత్సాహము జనించెను. నాటినుండియు పారశీకావ్యములు రచితములు కాజొచ్చెను. ఆంధ్రకవితవలెనే పారశీకవితకూడ అనువాదములతోడను, అనుకరణములతోడను ప్రారంభమాయెను.

3

సామానీయ కవులు

అబ్బాసియాసామ్రాజ్యము విచ్ఛిన్నమైన యనంతరము పారశీకమున స్వతంత్ర రాష్ట్రము లేర్పరచుకొన్న తాహిరియా, సఫారియా వంశీయులకాలములో పారశీకకవిత్వ బీజములు మొట్టమొదట జల్లబడినవి. ఇప్పటి కవులలో మనకు తెలిసినంతవరకు ఖజలాబాద్ గైసీ మొదటికవి. తర్వాత మహమూద్ విర్రాక్, ఫైరోజ్ మషరకీ మున్నగుకవులు ప్రభవించిరి. వీరి కావ్యము లంత ప్రశస్తములు కాకపోయినను, అవి పద్యరూపముగా ఛందోనిర్మాణమున కుపకరించినవి.

వీరికి పిమ్మట వచ్చిన సామానీయుల కాలములో ఎన్నదగిన ప్రథమకవులు పల్వురు బయలు దేరిరి. ఈకాలముననే పారశీకకవిత్వ చరిత్రమున వసంతోదయ మైనది. ప్రజల యందు దేశాభిమానము, మాతృభాషాభిమానము ప్రబలెను. ఈకాలమున ప్రభవించిన కవులు ప్రతిభావంతులు. జాతీయతా విజృంభణము వీరికవితయందు చక్కగ ప్రతిఫలించినది. వీరిలో రూదకీ, రాబియా, దఖీఖీ, షహీద్, అబూ షకూర్, ఉమారా, ఖబాజీ కవులు ముఖ్యులు.

రూదకీ జాత్యంధుడు. అష్టవర్షప్రాయము ననే ఖురాన్‌ను సమగ్రముగ కంఠస్థమొనరించిన మేధావి. బహుళకావ్యప్రణేత. "పారశీకకవితా పితామహుడు" అని ఈతని బిరుదము. బాలామీ అను సామానీయప్రధాని 'అరబ్బులలోను, పారశీకులలోను రూదకీ అసమాను'డని పల్కెను. ఇతనిని 'సుల్తానే షాఇరాన్' (కవిసార్వభౌముడు) అని మారూఫీ అనెను. లిరిక్కులను రచించిన ప్రథమకవి. తనపాటల నీతడు విపంచిపై మధురముగ పాడెడువాడు. ఇతడు చేక నూతనవృత్తములను ప్రయత్నించెను. "కలీలా దమన్" అను కావ్య మీతడు రచించగా ఇతనిని పోషించుచున్న నసర్ ప్రభువు నలువదివేలదిర్హములిచ్చి బహూకరించెనట.

ఇతడు లక్షపద్యము(ద్విపాత్తు)లకు పైగా రచించెను. ("నేను అతనిపద్యములను పదమూడుసారులు గణించితిని. అవి యొక్కలక్షయుండెను. పరిశోధించినచో ఇంతకంటె ఎక్కువగనే లభించును"—రషీదీ.)

ఉదాహరణముగా రూదకీ రెండుఖండికల అనువాదము నిచ్చుచున్నాము.

౧. కెంపు కరగించి పాత్రిక నింపి తెమ్ము,
భానుదీప్తిలో వారతీయాబడిన చంద్ర
హాసమో యది తెమ్ము నా కా మనూళి!
అది గులాబీజలము, వడియంగబట్టి
శుభ్రమైనది—చల్లగా సోకగలకు
దానిమధురిమ గాఢనిద్రాంజనమ్ము
చిరనికీఘా ప్రపీకితాక్షిపయివోలె!

౨. చరమనిశ్వాస మెగయు నామరణ మపుడు
వ్యయముపడ నాదు కుడికొక్కిషలమే లేక
పడక దరిసి నాపుట్టిపై పలుకు మిట్లు
'నీను చంపితి నిను: నీస్తు నిపుడు నేసి.'

రాబియా కవయిత్రి. ఈమె పారశీనే కాక అరబ్బీనిడూడ కవిత్వము చెప్పగలిగెడిది. యోగినియైన ఈమె ఒకబానిసను మానసికముగ ప్రేమించెను. ఈనెపమున దుర్మార్గు లీమెను చంపించిరి. ఈమెను సూఫీలు తమతరగతిలో చేర్చుకొందురు. ఈమెపద్యములు గ్రంథరూపమున లేకపోయినను షమీసీ తనకవిజీవితములలో పెక్కుపద్యముల నుదాహరించినాడు.

ఈకాలమున పారశీయందు నిండియున్న అరబ్బీపదములను పెక్కింటిని తొలగించి సాధ్యమైనంతవరకు దేశీయపదములనే వాడుచు భాషను శుభ్రపరచినకవి దఖీఖ నేడు ప్రఖ్యాతవిశ్రుతమైన షాహ్‌నామా కావ్యమును ప్రారం

భించినకవి ఈతడు. వేయిపద్యములకు పైగా రచించి పరమపదించెను.

ఇతనిపద్యపాదములు కొన్ని :

౧. ఆమెపెదవుల క్రింద వాల్యమెల్ల నర్పు
తారకల కానితో తెల్లవారువరకు
లెక్కిడుట యేల రాత్రి నే చుక్కలగమి;
జగతిలో అన్నిటం గల సొగసు నింపి
ఆమెగా కానిమోసల తన్వ్రేసిసు కాని
వెదిరొ తలపు నాఆత్మ భాగించుకొనును;
బ్రదుకు చెలి లేక గడుపగా వలసి నేని
బ్రదుకునకు దేవ! వాంఛింతు పరిసమాప్తి.

ఒకరాజు నిట్లు పొగడినాడు :

౨. సుపితిరుసుస్వర్గ మాల్యతోన్ శ్రుతియొసంగ
నేమొ రాజాజ్ఞ వసి నాలకించుకొరకు;
కని ఇతనిధీతి నధికశోషణముచే వి
శాలగగనసామ్రాజ్యవర్ధనము వెరచు.

షహీద్ అరబ్బీ పారశీల రెంటను కవిత చెప్ప నేర్చినవాడు. రూదకీ ఈతనిమరణమునకు విలపించుచు కొన్ని పద్యములు చెప్పెను. షహీదీ భావనాశక్తి నిర్నిద్రము. ఈక్రిందిపద్యములు దిఙ్మాత్రములు.

౧. ప్రేమశీలి కోడెంచెనుకీతి నంబు
హాహా మేస్పు: ప్రేమికవలె వని హసించు!
వావలెనె దూరమందు వాపోవు మేఘు
నినద ముదయాన జాలినే వసరునవ్రుసు.

౨. ధూమమే కల్గియుండేనా దుఃఖమునకు
ఏ నెరుంగుదు భువి నావరించు నిరులు,
వెతకు మెల్లజగత్తు—దుఃఖితుడు కాని
విజ్ఞుడొకడేని నీకు కాన్పింపబోడు.

తక్కినకవులు నామమాత్రులుగ కవిజీవితములందు కానవచ్చుచున్నారు. వారికావ్యము లంతరసవంతములు కాకుండుటచే ఏవో కొన్నిపద్యములు తప్ప తక్కినవన్నియు కాలగర్భమున మాటుమణగిపోయినవి.

౪

గజనవీయు ఆస్థానము

సామానీయులతర్వాత గజనవీయులు పారశీకరాజ్యసింహాసనము నలంకరించిరి. ఈ ప్రభువులలో మహమూద్ ప్రఖ్యాతుడు. ఇతని భారతదేశపు దండయాత్రలు చరిత్రప్రసిద్ధములు. కాని ఇతడెంతటిరక్తపిపాసియో అంతటి కళాపిపాసి. ఇట్టిసంఘటన చిత్రమే. అయిన చరిత్ర ఇట్టివిచిత్రపురుషుని జీవితము ల్లేఖించినది. ఈచక్రవర్తిస్థానమున నాలుగు వందలమంది కవులు నానాదేశీయులు గౌరవమొందుచుండెడివారు. ఒకనాడీకవికల్పకము కవుల నందరను సమావిష్టుల జేసి ఒక్కొక్కని కిర్వదివేల ఉర్హము లిచ్చి యెల్లరను బహూకరించెనట. అన్సరీకవి ఒకహృద్యపద్యమును చెప్పగా అతనినోటిని రత్నములతో నించెనట.

మహమూద్ ఆస్థానములో అన్సరీ కవిసార్వభౌముడు. ఎవ్వరేకావ్యమును రచించినను ప్రప్రథమమున అన్సరీకి చూపిన పిదపగాని ఆస్థానమునకు తీసికొని రాకూడదని మహమూద్ ఆజ్ఞ. తనప్రభువు కావించిన యుద్ధముల నన్నిటిని వర్ణించుచు అన్సరీ ఒకకావ్యమును రచించెను. ఈతడు ముప్పదివేలపద్య

ముల రచించెనని చరిత్రము చెప్పుచున్నను లభించినవిమాత్రము మూడువేలకు మించవు.

షాః నామా కావ్యమును రచించి అమృతయశస్వియైన ఫిరదౌసీ మహామూదుఆస్థానములోనివాడు. ఈతనిని పాశ్చాత్యులు "పారశీక Homen " అని వ్యవహరింతురు. జీవితమునంతయు షాః నామారచనమునకై వినియోగించి మహోన్నతకళాసౌధమును నిర్మించిన ధన్యు డితడు. ఈగ్రంథమునకు పిమ్మట ఫిరదౌసీ "యూసఫ్ జులైఖా" అను ప్రేమ కావ్య మొకటికూడ రచించెను.

షాః నా మా పారశీకవీర రాజన్యులచరిత్రము. ఫిరదౌసీకవి ఎందరో రాజులచరిత్రముల నీమహాకావ్యమున మధురగంభీరముగా నుగ్గడించియున్నాడు. ప్రపంచము నాకర్షించిన సోహ్రాబురుస్తుముల చరిత్రవంటి వీరకథ లెన్నేని దీనిలో కలవు. దీనిలో ౬౦,౦౦౦ ద్విపాత్తులు కలవు.

ఆంధ్రవాఙ్మయమున మహాభారతమునకు గల స్థానము షాఃనామాకు పారశీకసారస్వతమున కలదు. అందును తిక్కనతో ఫిరదౌసీ ఎంతయేని సరి రాదగినవాడు. సంస్కృత దాస్యము నెడల్చుచు తిక్కన దేశ్యపదములతో చక్కనికూర్పు సాగించినట్లు ఫిరదౌసీయును అరబ్బీపదప్రయోగమును తప్పించి దేశీయపదములనే మిక్కుటముగ వాడిన కావ్యశిల్పి.

"ఫల్కు గుఫ్త్ అహాసన్, మల్కు గుఫ్త్ జహా
ఖజాగుఫ్త్ గేరూ, ఖదర్ గుఫ్త్ దహా"

(ఆకసము'జయ!' అనెను; దేవతలు 'సెబాసు' అనిరి; మృత్యువు 'పట్టుము'అనెను; అదృష్టము 'బహూకరింపుము' అనెను.)

అనుపద్యమున అహాసన్ (జయ) అనునది అరబ్బీపదమని ఆక్షేపణ రాగా ఫిరదౌసీ, ఆపదము ఆకాశ ముపయోగించినది కాని తాను వాడినభాష కాదని చమత్కారముగా తప్పించుకొన్నట్లు గల కథ అరబ్బీపదముల కీత డెంత దవ్వున నిల్చునో తెలియజేయగలదు.

ఉదాత్తనాయకులను చిత్రించుటలో గల భావనాసామర్థ్యము, మనఃప్రవృత్తుల నుల్లేఖించుటలోని అంతర్దృష్టినైశిత్యము, తత్తదుచిత వాతావరణసృష్టిలో ప్రదర్శించు కళాకౌశల్యమును ఫిరదౌసీకావ్యసింధువున మనకనుల మిరుమిట్లుగొల్పు దివ్యరత్నములు. ఝరీవేగమున కథను నడిపించుచు రసానందము ఘటించుటలో నిత డందెవేసిన చేయి. సౌందర్య మీతని ఆరాధ్యదేవత. అయినను విషయలౌల్యము ఇతనిసౌందర్యసిద్ధాంతములకు దూరము. శృంగారము వర్ణించుపట్ల పారశీకులందే ఎందరో కవులు నాయికానాయకుల సల్లాపసంభోగవర్ణనలతో కావ్యములను నింపివైచినను, ఫిరదౌసీమాత్ర మీరసమును పోషించుపట్ల సున్నితమగు కళాభిరుచిని చూపించినాడు. షిబ్లీ యనినట్లు, ఈమజ్జనశాలను ప్రవేశించి ఉత్తమకవులు సైతము నగ్నులైపోయిరి; కాని ఫిరదౌసీ ఇట్టిచోట్ల

తలవంచికొని చూచియు చూడనట్లు కదలి పోయెను.

ఏపుణ్యనగరము ఫిరదౌసీ మహాకవికి జన్మభూమియో అట్టి తౌస్‌నగరముననే అసదీ కవి జన్మించెను. షాఃనామా తుదిఆశ్వాసముల నీతడు రచించెను. ఆంధ్రమహాభారతమువలెనే షాఃనామాకావ్యముకూడ ముగ్గురుకవులచే నిర్మితమైనది. కావ్యమును ప్రారంభించిన వాడు దకీకీ. ముప్పదియైదేండ్లు కష్టపడి దానిని సాగించినవాడు ఫిరదౌసీ. మూడవవాడు అసదీ. వృద్ధాప్యమున ఫిరదౌసీ కావ్యసంపూర్తికి వేయిపద్యములు కొదువగా విడుచుటచే అసదీ కవి దానిని పూర్తిచేసి ముందిర్వురడున్నత పంక్తిలో సహాసనమును పొందెను. అట్లు పూరించిన వేయిపద్యములను అసదీకవి తన గురుతుల్యుడగు ఫిరదౌసీకి చదివి వినిపించి తదనుజ్ఞతో వానిని షాఃనామాకు చేర్చెను. అతడు గుర్షాస్పనామా అను వేరొకకావ్యము వ్రాసి సికందర్ నామా రచించిన ప్రఖ్యాతకవియగు నిజామీకి ఆదర్శప్రాయుడయ్యెను. ఈదిగువ నీతని ప్రసిద్ధగేయ మొకటి ఉదాహృతము.*

గజనవీయులకాలమునాటి ప్రసిద్ధకవులలో మనూచహరీ చివరివాడు. ఇతడు మహమూదుమరణానంతరము గజనవీసభను దర్శించెను. అప్పుడు మహమూదుకుమారుడు మహమ్మదు ప్రభువు. తండ్రివలెనే మహమ్మదుకూడ కవితాప్రియుడు. ఇతడు మనూచహరీని ఎంతయు నాదరించి అతని కుచితవేతనము నిచ్చుఏర్పాటు కావించెను. మనూచహరీ అన్సరీకి శిష్యుడైనట్లుగా తోచుచున్నది.

మనూచహరీ ప్రకృతిని సజీవముగ వర్ణించుటలో సిద్ధహస్తుడు. మెలకువతో ప్రకృతిని పరిశీలించి సూక్ష్మవివరములను కూడ మనోహరముగా ప్రదర్శించు నేర్పరి ఇతడు. ఇతనిగులాబీ మనల నెంత ఆకర్షించునో గడ్డిపోచయు అంతగా ఆకర్షించగలదు. ప్రకృతిలో ఇతడు సౌందర్యమును గ్రహించనితావు లేదు. తాననుభవించిన సౌందర్యామృతకలశమును మహోత్సాహముతో పాఠకుల కీత డందించగలడు.

ఇతడు నౌరోజా (సంవత్సరాది)నాడొనర్చిన ప్రకృతివర్ణనము నిచ్చట ఉదాహరణముగా నీయవచ్చును.

నౌరోజ్ వచ్చినది. కార్నొయిఖులు ఆకులను పరిచినవి. గులాబీ అలంకరించుకొనినది. షంషాద్ చెట్లు తమముంగురులను తీర్చికొనినవి. కొండకొమ్మలనుండి హంసలు కలహాజితముల నొనర్చుచున్నవి. గువ్వలు కుహూకుహూస్వనములచే వనమును నింపినవి. బుల్బులులు తమనిపంచికలను సవరించుకొనుచున్నవి. హరిణములు చెవుల నిక్కించుకొని శకుంతగానమును వినుచున్నట్లున్నవి. ప్రియులు తమ అపహృతహృదయములను వెదక నారంభించిరి. పయోదఖండము లప్పుడప్పుడు చిరునీడలను కల్పించి వనమునంతను మనోహరతర మొనరించుచున్నవి.

* "మధువనపశ్చాత్తాపము పొందుచు మధువు గూర్చిరే మాటలాడెదను:
వంపిరుబుకముల విస్ఫురితములగు ప్రతిమలపోగనే పల్కుచుండెదను:
పెదవితోడ పరితాప మొప్పుకొని యౌవదలోన రాగిల్లుచుండెను.
దేవా, నాకుచిత్రితపస్సు క్షమింపుము ప్రార్థించెదను..."

౨. నేతపని తరగతి

౫. అల్లికపని తరగతి

నా నాటకము

తాళ్లూరి సుబ్బారావు గారు, F. A. U.

౧

నేనొక కవిని, పండితుణ్ణి. ఈకాలంలో కవి కాని వా డెవ్వడు; అందరు కవు లంటారేమో. ఆమాట నిజమే కాని, అందులోకూడ కొన్ని మంచిచెడ్డ లున్నాయని తలచేవారిలో నే నొకణ్ణి. అందరు చిల్లరకవులతో పాటు నన్ను తీసివేయడానికి వీలు లేదు మరి. ఉభయ భాషల్లో పండితుణ్ణి. కావ్యాలు చదివాను. వ్యాకరణము చదివాను. ఛందశ్శాస్త్రము క్షుణ్ణముగా ఏకరువుబెట్టాను. కవిత్వంలోకూడ అచ్చటచ్చట ఆశువు చెప్పి మెప్పొందాను. అనాదినుండి మమ్ములను గురువులుగా పూజించు చుండిన వర్తకశిఖామణియగు పోలిశెట్టిగారు నా ఆశువునకు, కవిత్వపటుత్వమునకు మెచ్చి మొన్న మొన్న జరిగిన వారి చిన్నబ్బాయి అక్షరాభ్యాససమయమున సువర్ణ కంకణ మిచ్చి బహూకరించినారు. పుస్తకాల కంపెనీలకు బాలుర కుపయుక్తముగ సులిభశైలిని మృదుమధురముగ పఠనీయగ్రంథములను రెండుదినముల కొక్కటి చొప్పున వ్రాసియిచ్చాను. ఇల్లాంటివి యింకా చాలా వున్నాయిలెండి. చెప్పడానికి మచ్చునకు మాత్రము ఒకటి రెండు చెప్పాను ప్రస్తుతంలో ఇల్లా అనేకవిధములుగా భాషాసేవ చేస్తూ, చదువుకొన్నవాణ్ణి గనుక ఊరకుండలేక, 'కావ్యంతే నాటకం' అని పెద్ద లన్నారు గనుక, నాటక మొకటి వ్రాసినచో అక్కడికి సంపూర్తి యగునని తలచి మన నవనాగరికులకు నచ్చేలాగున అన్నిరసములను పోషించుచు నాటక మొకటి వ్రాశాను. నాటకం వ్రాయడం అంటె తెలియని కొందరి అభిప్రాయం కాని మంచినాటకం వ్రాయాలంటె పేగులు తెగిపోతాయి. ఎన్ని వుంటె నాటక మవుతుంది. ఆరు మాసాలు నిద్రాహారాలు లేక కష్టపడి పూర్తిచేశాను. కాని యేమిలాభం. నేను చదువుకొని ఆనందించడమే కాని నలుగురు చూడడానికి వినడానికి ఆనందించడానికి వీలు దొరకడం లేదు. నలుగురూ ఆనందించి రసము గ్రహించుటకంటె కవికి కావలసిన దేమి? ఓవాళ్ళే వాళ్లు లేనప్పుడు ఎంత యేడ్చినా లాభం లేనట్లు ఆనందించే అవకాశం లేనప్పుడు కవి ఏమి వ్రాస్తే యేమి ప్రయోజనము. అందుచేత నామిత్రులసలహా ననుసరించి దీనిని యేలాగైనా ప్రదర్శనమునకు తేవలెనని యిప్పటికి దాదాపుగ రెండుమాసములనుండి నేను పడుచున్న పాట్లు వర్ణింప నలవికాదు. ఏక్టరన్నవాడి నెల్ల ఆశ్రయించాను. రంగరత్నములు, నాటకసింహములు, నాటకోద్ధారకులు, మార్తాండులు, కళోద్ధారకులు, ఇత్యాదిబిరుదాంకితుల మాటల నిక చెప్ప నేల? వీరిసేవ చేయలేక, చుట్టూ తిరగలేక, ప్రాణాలు విసిగిపోయినాయి. అయినా అభిలాష పోలేదు. ఇంకా సాధిద్దామనే వుంది మనసులో. యేకంపెనీవారికో యిచ్చి ప్రదర్శింపచేద్దామంటె కంపెనీ వుంటుందో వూడుతుందో తెలియదు. మన్నులో పుట్టి పుబ్బలో నూడేటట్లు చిత్రవిచిత్రాల నామాలతో నాటకసంఘాలు తెల్లవారక మునుపే వీధిగోడలమీద వెలుస్తున్నాయి. నాటకమైన నర్నాడు మటుమాయమైపోతున్నాయి. నోటీసులు అచ్చువేసిన అచ్చాఫీసువారు డబ్బుకై రిజిష్టరీ నోటీసు యివ్వగా యిట్టిపేరుగల కంపెనీ మావూరులో లేదని తిరుగుటపాలమీద వ్రాసి వచ్చుచున్న సంగతికూడా నే నెరుగుదును. యిల్లాగ వేసిన పేరుతో వేయక, ఆడిననాటక నాడక, వేసిన వూళ్లో వేయక, పేరులు మార్చి, తలలు మార్చి, రేట్లు మార్చి నాటకములు వేయుచున్న కంపెనీలకు యివ్వడానికి మనస్కరించడం లేదు. ఏదో ఒకకట్టుబాటు ననుసరించి జరుగుచున్న కంపెనీ కిద్దామని అభిలాష. అందుకే యిన్ని అగచాట్లు పడుచున్నాను. ఏలాగైనా యీ కంపెనీకి—పేరెందుకు లెండి—యిచ్చి ప్రదర్శింప జేసి ఆనందించాలని వుంది. యీకంపెనీలో సమర్థులైన ఏక్టర్లు వున్నారు. స్థావరంగా పని చేస్తూవుంది. శిక్షణ జరగనిదే, బాగా పలగందే నాటకం ప్రదర్శింపరట. మంచినాటకమైతేనే గాని ప్రదర్శించడానికి ఆలోచనలోనే పెట్టరట. యింకా చాలాచాలా కట్టుబాట్లు

రూల్సు వున్నాయట. అందుచేత యేలాగైనా యీ కంపెనీవారికి నానాటకం యిచ్చి ప్రదర్శింపచేయాలని దీక్షతో మూడురోజులనుండి యీహాలుచుట్టూ తిరుగుతున్నాను. కాని యింతవరకు లోనికి ప్రవేశమే కలుగలేదు. రేపు రేపని గేటువద్ద వున్న జవాను జవాబులోనే సరిపోతోంది. లోనికి ప్రవేశమే కలగడంలేదు. మేనేజరు దర్శనం అంతకంటె లేదు. యీరోజు ప్రాప్తి యెట్లా వుందో మరి మామూలు 'రేపే' అవునో, లేక 'ఆ రేపు'నకు మరికొంత తోపులే కలుగునో తెలియదు.

౨

షేకు దౌలతు మియ్యా పెర్మనెంటు సిఫాయి. గేటు వద్ద చాలా జాగ్రత్తగా వుంటాడని యీయనను నియమించారు కంపెనీవారు. మామూలుమాదిరిగా నేను గేటువద్దకు నాగ్రంథము చంకలో పెట్టుకొని మేనేజరు దర్శనానికి వెళ్లాను. సాయిబుగారికి నన్ను చూచిన చూడడంతోటే జాలి కలిగింది కాబోలు, రోజూ వచ్చి తిరిగి పోతూండడంచేత. సాహెబు—"ఏమండీ శాస్త్రుల్లుగారూ! మీరు రోజూ వచ్చి పోతున్నారు. మాకి మిమ్మల్ని చూస్తే జాలి వేస్తుంది. ఎందుకు వచ్చారో, మీపని యేమిటో చెప్పితే ఆలోచనా చేస్తాము" అన్నాడు.

నాకర్మం కాలింది. వీడితో నా పని చెప్పితే వీడు ఆలోచిస్తాడట. యేంకాలం వచ్చిందిరా బాబు. పూర్వం కవు లొచ్చారంటె మహామహులు, రాజాధిరాజులు, యెదురుగా వచ్చి సన్మానించి సగౌరవముగా పూజించేవారట. ఆహో కాలమహిమ! అప్పటికి యిప్పటికి యెంతవ్యత్యాస ముంది. ఈసాయెబుగారికి నాపని చెప్పవలెనట. రామ! రామ! అయినా చేయవలసిందీ లేదు. ఎంతటివాడైనా కాలానికి కట్టుబడవలె నన్నారు పెద్దలు. నేను కార్యవాదిని గాని ఖడ్గవాదిని గాను. నాకు పట్టుదలతో నిమిత్తం లేదు—అని మనసులో అనుకొని, "సాహెబుగారూ! నేను కవిని. చదువుకొన్న పండితుణ్ణి. చాలా కష్టపడి మంచినాటక మొకటి తయారుచేశాను. ఇది మీకంపెనీవారిచే ప్రదర్శింపచేయాలని సంకల్పించి మేనేజరుగారిదర్శనం చేయాలని తిరుగుతున్నాను" అన్నాను.

సాయెబు—"అల్లాగా! శాస్త్రుల్లు.చెప్పరు. ఏదండి మంచి నాటకం వుంది. అందులో కొంత చదివి యినిపించండి మాకి. సూదాము. బాగుంటె మేము మీకి సాయం చేస్తాము. సూచోండి"—అన్నాడు.

"పారా జవానువద్ద పాండిత్యప్రకటన" చేయవలసివచ్చింది.

ఈమాటలు వినేసరికి నా కెక్కడాలేని కోపం వచ్చింది. అయినా యేమి చేయగలను? తలతల కొట్టుకొన్నాను. పారాజవానువద్ద నాపాండిత్యప్రకటన చేయవలసివచ్చిందిగదా అని దుఃఖించాను. వానికోరిక తీర్చకపోతే వీల్లేదు. నాభావికర్తవ్యం వాడిమీద ఆధారపడి వుంది. కవిభాస్కరుడంతవాడు ద్వారపాలకుడైన సాహిణీమారుడికి రామాయణం అంకితంయివ్వగాలేనిదీ నేను యీద్వారపాలకుడికి చదివి వినిపించినంతమాత్రం చేత దోషమేముని సంతృప్తిచెందాను. పూజారి వర మిస్తే గాని దేముడు వర మివ్వడు అన్నారు. ఆత్మగౌరవం చంపుకొని, సగము చచ్చి, సాహెబుగారు

భారతి

సచిత్ర మాస పత్రిక

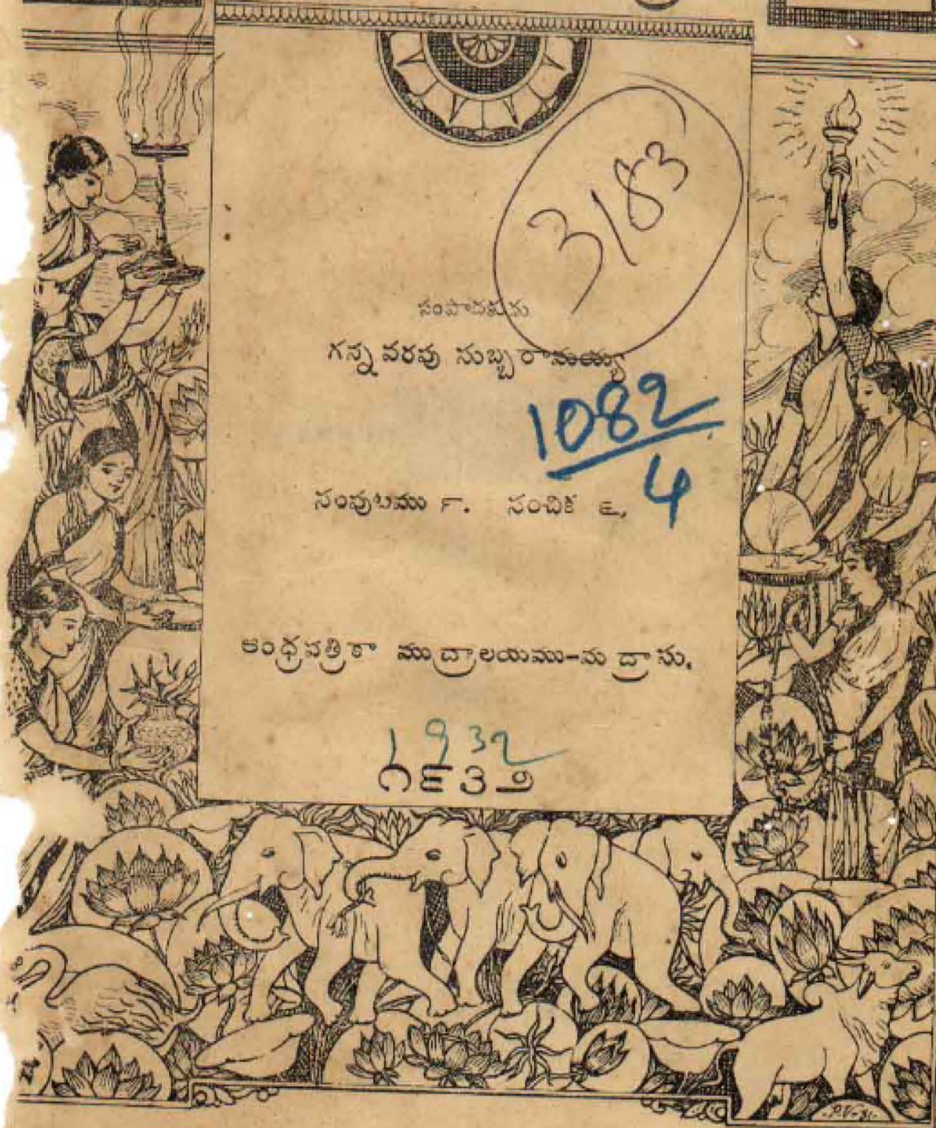

సంపాదకుడు

గన్నవరపు సుబ్బరామయ్య

సంపుటము ౯. సంచిక ౬.

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయము-మద్రాసు.

౧౯౩౭

బెంచిమీద కూర్చుండగా ఆగేటువద్ద ఆయనకు ఎదురుగా కూలబడి ఒకటిరెండురంగాలు చదివి వినిపించాను. 'ఇంకా చదవండి శాస్త్రుల్లా చూద్దాం' అంటూ గడ్డం మీసం దువ్వుకొంటూన్నాడు. పూర్తిగా మునిగినవాడికి చలి లేదు. మానాభిమానాలు వదులుకొన్న వాడికి సిగ్గూ లేదు. ఒకటిరెండురంగములు చదివినవాడికి యింకొకటి రెండురంగములు చదువ కష్టంగనకనా? సాహెబుగారు వద్దనేవరకూ, పండ్లబిగితో, గుక్క త్రిప్పుకోనకుండా చదివేశాను. అర్థం గాకో, లేక నావినుకవల అర్థం అయ్యో చెప్పలేను గాని, "చాలండి. బాగా వుంది గాని, మాలాటివాళ్లకికూడా కొంచెం మంజాచేసే టట్టుగా వ్రాయాలి." అంటూ, "మీరు యిక్కడ వుండండి. మేము తిరిగి వచ్చి మీకి లోపలికి పంపుతా" మని చెప్పి వెళ్లాడు లోపలికి.

బ్రతుకు జీవుడా! ఇంతమాత్రంతో వదలిపెట్టాడు. ఇంకా పెద్దవిమర్శన మొదలుపెట్టి, "మీరు యిలాగా వ్రాయండి. యీలా దిద్దుకోండి." అని అంటాడేమో అని, ప్రాణాలు తొంగిరిపోయినాయి. ఇల్లా యిరవై నిమిషాలు వోపికబట్టి సాహెబుగారిరాక కెదురుచూస్తూ నిలవబడ్డాను. ఇంతలో సాహెబు వచ్చి, "మేనేజరుగారు యింకా రాలేదు. లోపల యాక్టర్లున్నారు. మీరు లోపల్కి అభ్యాంతరంగా వెళ్లి ముందు వీళ్లకి పట్టుకోండి. అక్కడ హీరో (hero) పాత్ర వేసుకొనే వాళ్లలగాయ్తు జవాను వేషం వేసేవాడివరకు వున్న గొప్ప యాక్టర్లున్నారు. వెళ్లండి" అన్నాడు. పూర్తిపని జరక్కపోయినా లోపల ప్రవేశం దొరికింది గదా అని సంతోషిస్తూ లోపల ప్రవేశించాను అమమాన ఆశ్చర్యాలతో, కొత్త గనక.

3

హాలు చాలా విశాలంగా వుంది. చిన్నచిన్న గదులుకూడా చాలా వున్నాయి. "మ్యానేజరు ఆఫీసు", "ప్రయివేటు", "కండక్టరు రూము", "యాక్టర్సు హాలు", "మిస్ ఇందుమణి" అంటూ వ్రాసినబోర్డులు గదిద్వారాలపైన అమర్చబడి వున్నాయి. నాకు చాలా ఆశ్చర్యం వేసింది. అంతా పాశ్చాత్యపద్ధతిలాగ కనిబడ్డది. అందుచేత చాలా కట్టుదిట్టంగా పనిచేస్తోంది కామోసు ననుకొన్నాను. ఇన్నిగదు లున్నాయి. ఏ గదిలోకి జొరితే యేమిచిక్కు వస్తుందో అని అనుకొని మెల్లగా యిటు అటూ చూస్తూ యాక్టర్లరూములోన వెళ్లాను. అచ్చట సుమారు పదిమందివరకు వుంటారు. అందులో కొందరు పెద్దయాక్టర్లు కామల్ను, అయి దారుగురు చుట్టూ కూర్చొని పేకాట ఆడుతున్నారు. రకరకాలమనుష్యులు. వింతవింతజుట్లు. అందులో ఒకడికి ఆదేదో బుల్ డాగు క్రాపింగుట, యీమధ్య భారతిలో ప్రకటించారే అట్లాంటిది, వుంది. ఒకడికి సంపూర్ణంగా తలనిండా జుట్టు; స్త్రీవేషానికి పనికివచ్చేవా డనుకొన్నాను.—మరివకడికి గిరజాలు. చెంప సగము వరకూ వెంట్రుకలే. ఒకడిది బట్టతల. మరివకనికి గుండు మధ్య జుట్టుపిలక. ఇట్లాగ ఒకరికి ఒకరు తీసిపోకుండా వున్నారు.

ఇంకా అక్కడ కాల్చి పారవేసిన సిగరెట్లు, బీడీలు, చుట్టలు లెక్కలేనన్ని వున్నాయి. మనదేశంలో వచ్చే అన్నిరకాల చుట్ట, బీడి, సిగరెట్టుల సాంపిల్లు కావాలంటె అచ్చట దొరకగలవంటె అతిశయోక్తి గాజాలదు. అందులో, కొందరు నన్ను చూసి కామల్ను పేకాట ఆడుతూనే భూనిరాగాలు తీయడానికి మొదలు పెట్టారు—తాము గొప్పయాక్టర్లని నే ననుకోవాలని కామల్ను. ఇక కబుర్లకి తక్కువలేదు. డబ్బీలకు డాబులకి అంతు లేదు. యీవిధంగా కాలక్షేపం అయింది కొంతసేపు. కాని నన్నెవ్వరూ పలకరించా లేదు; కూర్చొండి అన్నపాపాన్నిఅన్నా పోలేదు. వాళ్ల ఆటేమో, పాటేమో, కబుర్లేమో—అంతే. ఒకమూల కొంతమందిపిల్ల లున్నారు. పాపం వాళ్లు లోకువ కాబోలు, వారి కేదో పాటలు చెప్తూనూ పాడించుచు న్నాడు హార్మోనిస్టు నోట సిగరెట్టుతో. ఈవిధంగా యీచిత్రాలన్నీ చూస్తూ వీరే కాబోలు నటకాగ్రేసరులు, అభినవనాట్యశిఖామణులు; లోకోద్ధరణమునకు నాటకరంగాలపై నభినయించి పండితపామరజనుల కాదర్శప్రాయులగు మహామహులు వీరే కాబోలు ననుకొన్నా నాలో నేను. ఇట్లా అనుకొంటూ కొంతసేపు నిల

డ్డాను. ఇంతలోకే మేనేజరుగారు వచ్చారని ఎవరో చెప్పారు. ఆమాట వినేసరికి పేకాట ఆడుతున్నవారిలో ఒకడు లేచి ముక్కలను క్రింద పారేసి గభాలున వెళ్లిపోయాడు. మిగతావారు మామూలుగానే కూర్చునే వున్నారు. ఆవెళ్లినవాడు తిరిగి చేతిలో ఓ జరీకండువా, ఓచేతిలో ఛత్రం, చెప్పులుజోడు తీసుకొనివచ్చి, "వీటిని మేనేజరు ప్రైవేటురూములో పెట్టి వస్తాను. ముక్కల్ని కలపండి" అని చెప్పి వెళ్లిపోయాడు. యీ దృశ్యం చూసేసరికి నా కాశ్చర్యం వేసింది. ఎందుకంటే వీ డొక నౌకరనియు, మిగతావాళ్లు యాక్టర్లని నా కప్పుడు తెలిసింది. ఉచ్చనీచాలు లేక ఓ నౌకరుతో కలిసి పేకాట ఆడుతున్న నటకాగ్రేసరులను చూచి ఓవిధమైన రోత పుట్టింది. అయినా యికో కంపెనీరూలు కాబోలు

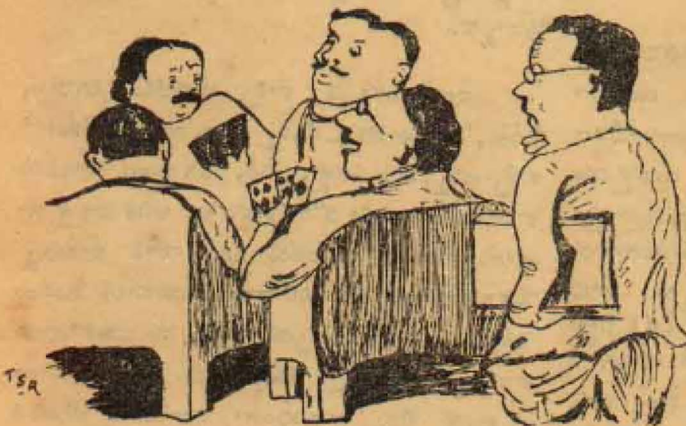

కవి:—"ఇచ్చటకూడా పేకాట జోరుగా సాగుతోంది—
ఆటకూడా పెద్దదిలాగే వుంది."

ననుకొన్నా, గాంధీమహాత్ముడు సర్వమానవసమానత్వం ప్రపంచానికి చాటుతున్నాడు కాబట్టి, మహాత్ముడిబోధల్లో ఏది పట్టుబడక పోయినా యిందులో మాత్రం బాగా పట్టుబడి లోకానికి ఆదర్శప్రాయు లౌతున్నారని అనుకొని, అచ్చట యెంతసేపున్నా లాభం లే దనుకొని మానేజరుగారి దర్శనం చేసుకొందామని బయటకు వచ్చాను. ఆయన ఆఫీసురూములో వుంటా డనుకొని గదులమీద బోర్డులను ఆధారం చేసుకొని ఒకగదిలో ప్రవేశించాను. లోనికి వెళ్లేసరికి కొత్తమనిషిని గనక యెగాదిగా యేకదమ్మున అక్కడ నున్నవాళ్లంతా నావంక చూసారు. ఇదంతా నేను కనిపెట్టుతూనే వున్నా. అంతలో ఒకరు "ఎవరండీ? ఎవరికోసం వచ్చారు?" అనడంతోనే, "చిత్తం. మేనేజరుగారి దర్శనార్థం వచ్చాను" అని చెప్పాను. నాజవాబునకు తిరిగి యేవిధమైనప్రశ్న రాలేదు. నే నల్లాగే నిలబడ్డాను గదిగుమ్మంలో.

ఇక గదిలోసంగతి మనవిచేస్తా. నామీద కోపం వద్దు. ఉన్న దున్నట్లు చెప్పుతాను. అది నిజమే అనుకోండి, వినోదమే అనుకోండి; ఎల్లా భావించినా సంతోషమే. గదిలో నలుగు రున్నారు. అంతా కంపెనీపెద్దవుద్యోగస్థులలాగ కనబడ్డారు. ఇచ్చటకూడా పేకాట జోరుగా సాగుతోంది. కాని వెనక చూసిందానికి దీనికి వ్యత్యాసం వుంది.

ఇక్కడ రవుసుబల్ల, అంతా కుర్చీలమీద కూర్చున్నారు. ఆటకూడా పెద్దదిలాగే వుంది. మనిషికి మూడుముక్కలు, డబ్బు మస్త ప్రోసపడి, మహాజోరుగా సాగుతోంది ఆట. ఈజోరులో ఏమీ కనబడ్డం లేదు—వారితఓటమో, వారేమో!! యిల్లాగా సుమారు అరగంటసేపు నిలబడ్డాను. ఈవిధంగా వుండగా అందులో ఓడు "శాస్త్రుల్లు గారూ! తాము పెద్దలు. తమకు పని చెప్పకూడదు. చూడండి, ఆ ఆల్మైరాలో సీసాను చిన్నగ్లాసూను వుంటుంది. యిల్లా యివ్వండి" అన్నాడు. కార్యవాదిని గనక, అనుగ్రహం సంపాదించాలి గనక, చిత్తం చిత్త మంటూ ఆల్మైరా తెరచి సీసాను, గ్లాసును తెచ్చి యిచ్చాను. సీసాపై లేబిలు చూసి, వుండవలసిన లక్షణా లన్నీ వున్నా యనుకొన్నా నాలో నేనే. ఇంతలోకే అందులో ఒకడు, మానేజరు కాబోలు, "శాస్త్రుల్లగారూ! తమరు రేపు యింటికి దయచెయ్యండి, మాట్లాడుదా" మన్నాడు. చేసేది లేక చిత్తమని శెలవు తీసుకొని జరిగిందంతా తలుచుకుంటూ, అనేకభావాలతో త్రోవనే నాబసకు చేరుకోవా లనుకొన్నా నారోజుకి.

౪

"ఏమండీ, శాస్త్రుల్లుగారూ! మీకు వచ్చినపని అయిందా" అంటూ యెదురుపడ్డాడు సాహెబుసోదరుడు గేటుదగ్గిరలో, నేను వెళ్లబోతుంటే. వాణ్ణి చూసేసరికి నావళ్లు భగ్గున మండింది. వీపారా యింత కట్టుదిట్టంగా వుండానికి కారణం లోనిపేకాటగదరా అనుకొని, "అబ్బే యెక్కడిది! రేపు యింటివద్దకు రమ్మన్నారు మేనేజరు గారు. రేపు బహుశః నాకార్యం చక్కబడవచ్చు" అన్నాను. "అరే పాపం! నాకు చాలా విచారం వేస్తుంది శాస్త్రీ. కాని యింకా వకటి చెప్తాను. అది కూడా చేయండి, కష్టంలో కష్టం. ఏం చేస్తారు మరి. మాదికంపెనీలో నాయికాపాత్ర(Heroine)వేసేది ఆడది కాని మొగవాడు కాదు, అందరికంపెనీలలాగా. దానికి మీరు తప్పక చూడవాలా. మా మేనేజరుగార్కి అది ఆడకన్య. మిసస్ మేనేజరు. తెలిసిందా? వెళ్లండి మీరు, చాలా ప్రొద్దుపోయింది పాపం" అని అన్నాడు. అప్పటున దారిలో జరిగిందంతా తలచుకొంటూ, జరుగబోయేదానిని ఆలోచించుకొంటూ యింటికి వెళ్లాను. స్నానం వగైరాలు చేసుకొని, కొంతవిశ్రాంతి తీసుకొందామని, త్వరగా భోజనంచేసి ప్రక్కమీద పరుండేసరికి, "రేపు మేనేజరుగారియింటికి వెళ్లుతున్నాము గదా! యీసాయంత్రమే మిసస్ మేనేజరుగార్ని చూచినట్టయితే మంచిదేమో! ఆలస్యం అమృతం విషం అన్నారు. ఈసాయంత్రమో రాత్రియో వారు కలసినప్పుడు ఒక్కమాట చెప్పితే రేపు కార్యసానుకూలం కావచ్చు"నని తటాలున మనస్సుకు తట్టింది. అంతే విశ్రాంతికి స్వస్తిచెప్పి తిరిగి బయలుదేరాను బజారువరకు, చంకలో గ్రంథం వుంచుకొని. రిక్తహస్తములతో పోవుట మంచిది కాదని పండ్లు కనబడితే బజారులో కొన్ని కొని తిన్నగా యిందుమతిగారియింటికి వెళ్లాను. నారాక దాసీవల్ల తెలియచేశాను. లోపలికి రావచ్చునని శలవయిందని దాసీవల్ల తెలిసివచ్చింది. అంతలోనికి వెళ్లి వెంట తీసుకువెళ్లిన ఫలములను అమ్మగారివద్ద మంచి అతివినయవిధేయతలతో నావచ్చినకార్యం నివేదించాను. వెంటనే ఆమె "కూర్చోండి" అని ఒక కుర్చీని చూపెంచి మర్యాదగా మాట్లాడింది. అందువల్ల నాకు చాలా ఆనందము కలిగింది. చదువుకొని మా కన్నిమర్యాదలూ తెలుసుననే పురుషులకంటె ఈ స్త్రీయే యుత్తమురాలని తోచింది. నిజంగా మన స్త్రీలవలననే మనమర్యాదలు, మంచిచెడ్డలు యింతవరకు నిలవబడుతున్నాయి. మంచికీ చెడ్డకీ కూడా స్త్రీయే కారకురా లన్నమాట వేదాక్షరం. ఆమె నన్నెంతో గౌరవించి తప్పక తాను నాకు సహాయము చేయుదుననియు, రేపు మేనేజరుగారిని చూడవలసిందనియు, తాను యీరాత్రి యీవిషయమై మేనేజరుగారితో మాట్లాడెదననియు చెప్పి తాంబూల మిచ్చి నమస్కరించింది. చిత్తమని శెలవు పుచ్చుకొని నా కార్యం నెరవేరుట కభ్యంతరం లేదని నాలో ననుకొని సంతోషిస్తూ యింటికి వచ్చాను.

ఆరాత్రి సుఖంగా నిద్రపట్టలేదు. ఎప్పుడు తెల్లవారుతుందో, యెప్పుడు మేనేజరుగారియింటికి వెళ్తానో అన్న ఆలోచనలతోనే సరిపోయింది. ఈఆలోచనల్లో యెప్పుడు నిద్ర పట్టిందో యెరుగను కాని, వుదయం సుమారు యెనిమిదిగంటలకు మెళుకువ వచ్చింది. ఆలస్యంగా లేచినందుకు కంగారుపడుతూ, విసుగుకొంటూ, పెందలకడనే లేపనందుకు భార్యను కసరుకొంటూ, కాలకృత్యాలు తీర్చుకొని భోజనం చేసి దుస్తులను ధరించి చేతితో పుస్తకం పట్టుకొని మేనేజరుగారి యింటికి వెళ్లాను. మేనేజరుగారుకూడా భోంచేసి విశ్రాంతిగా పడకకుర్చీలో కూర్చొని తాంబూలం వేసుకొంటూ నారాక చూచి నన్ను కూడా కూర్చోమని శెలవిచ్చారు. కొంతవరకూ నామంచిచెడ్డలను దర్యాప్తుచెయ్యడంలో గడచింది. అంతట నాపని వారితో చెప్పుకొన్నాను. అంతా విని, "అల్లాగా! యేది చదవండి పుస్తకం విందాము" అని శెలవిచ్చారు మేనేజరుగారు. అన్నదే చాలు గదా అని నాగ్రంథం విప్పి చదవడం మొదలుపెట్టాను. నేను చదవడం ఆయన కొంతవరకు "ఊ" కొట్టుట జరిగింది. మేనేజరుగారు శ్రద్ధగా వింటున్నారు గదా అని నేను చదువుతూనే వున్నాను. ఇట్లా కొంతసేపు జరిగింది. తరువాత ఆ 'ఊ' శబ్ద మాగిపోయి ఆస్థానమును 'గుర్రు గుర్రు' శబ్ద మాక్రమించినది. తల పైకెత్తి చూచాను.

ఏమి చెప్పమంటారు! మేనేజరుగారికి శరీరస్మారకం లేదు. మహానిద్రలో ఉన్నారు! అదృశ్యం చూచి ఓ పెద్ద నిట్టూర్పు విడిచాము. ఇంతవరకూ వృథాగా చదివాను. నా శ్రమంతా అరణ్యరోదన మయింది. చాలా బాగుంది

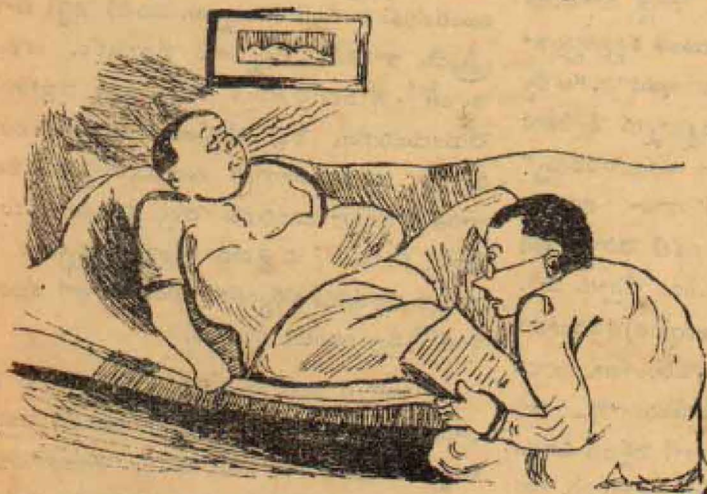

కవి:—"నా శ్రమంతా అరణ్యరోదన మయింది – చాలా బాగుంది మర్యాద."

మర్యాద! ఈమాత్రానికి నన్నెందుకు చదవమనాలి అనుకొని గ్రంథం మూసి కూర్చొన్నా, ఆయన నిద్రపోతోంటే నేను చూస్తూ. ఇల్లా రెండుమూడుగంటలైన తరువాత మేనేజరుగారు లేచారు. లేస్తూనే నావైపు చూచి, "బాగుంది మీనాటకం. దయచేసి ఆపుస్తకం యీబల్లమీద వుంచి మీరు వెళ్లండి. తప్పకుండా ప్రదర్శించడాని కేర్పాటు చేస్తాను. మీరు రెండుమాసము లయినతర్వాత రండి". అని సెలవిచ్చారు. చిత్తమని వారు చెప్పినట్లు బల్లమీద పుస్తకం వుంచి సెలవు తీసుకొన్నా. విన్నా వినకపోయినా బాగుందనియు, ప్రదర్శింపచేస్తాననియు సెలవిచ్చాడు, నా కంతే చాలును. భగవంతుడిదయవల్లనో, మిసెస్ మేనేజరుగారి అనుగ్రహంవల్లనో నాకార్యం నెరవేరిందని సంతోషిస్తూ యింటికి వెళ్లాము.

౫

దిన మొకయుగంగా గడిపాము. ఎప్పుడు రెండు నెల్లు అవుతాయా, యెప్పుడు నానాటకం ప్రదర్శింపబడుతుందా అని అని ఉవ్విళ్లూర్తూ రోజులు వెళ్లబుచ్చాము. కష్టపడి నిద్రాహారములు లేక వ్రాసినందుకు కష్టఫలమందుగా చూచి ఆనందించెకి భాగ్యం యెన్నడబ్బునా అని తహతహపడ్డాను. ఈవిధంగా ఓపికబట్టి కాలం గడిపి ఆఖరుకు బయలుదేరాను మేనేజరుగారి దర్శనానికి. హాలువద్దకు వెళ్లి గేటుదగ్గిర నిల్చుని నౌకరుచేత "ఏమోయి, మేనేజరుగారితో చెప్పు కవిగారు వచ్చారని" అన్నాను, యేమో మేనేజరుగారువచ్చి గొప్పమర్యాదతో లోనికి తీసుకువెళ్లుతారనే ఊహలో. నౌకరు లోనికి వెళ్లి తిరిగి వచ్చి, "కవీ లేదు, గివీ లేదు, వెళ్లు. యిక్కడ వుండడానికి వీలు లేదు వెళ్లిపో. లేకపోతే త్రోసివేయవలసివస్తుంది" అన్నాడు. ఈమాటలు వినేసరికి నా కెక్కడాలేని కోపం వచ్చింది. — "ఆ" అన్నాను. "'ఆ' లేదు, 'ఊ' లేదు, వెళ్లవయ్యా" అన్నాడు నౌకరు. ఆపాటున యేమి చెయ్యనూ తోచింది కాదు. ఉచ్చనీచము లెఱుంగనివానితో పోట్లాడి యేమి లాభం. ఇంతసూ బుద్ధిపొరబాటు నా దనుకొని లెంపలు వేసుకొని యివతలకు వచ్చి హాలుగోడమీద చూతుగదా! ఒక పెద్ద కరపత్రము (wall poster) అతికింపబడి వుంది. అందులో యిట్లా వుంది—

'త్వరలో ప్రదర్శింపబడును. ఆరంభదినమునకై వేచియుండుడు—

గొప్పనాటకరాజము

నాటకరంగమునందును, నటనాకౌశల్యమునందును మెప్పువడసి అనేకసువర్ణపతకములను, కంకణములను బహుమానము లందిన యీనాటకసంఘపు మేనేజరు మ-రా-రా-శ్రీ.....................గారిచే స్వయముగ రచింపబడిన

సంక్రాంతికానుక

శ్రీమతి లక్ష్మిగారు

"పద్మా, ఈయేడు బొమ్మలు పెడతావు టోయ్" అంది, ప్రక్కఇంటిలీల.

"ఏం పెట్టకా? యీసారి మాఅన్నయ్యకూడా సాయంచేస్తా నన్నాడు."

"ఏమో లే, నిరుడూ ఇలాగే చెప్పి, మీ మేనమామగారింటికి వెళ్లావు."

"లేదుగా, యీసారి వెళ్లను. చూస్తూ వుండు."

"ఏంబొమ్మలుకొంటావోయ్,యీసారి?"

"ఆ, ఏంబొమ్మలు? అన్నీ వున్నవేగా. మానాన్నగారు కొంటా నంటే, చలవరాతి బొమ్మలు తప్ప ఇంకేమీ కొనను. నువ్వో?"

"నాకు మానాన్నగారు, 'మంచిచీర కొంటాను. బొమ్మలొట్టేకొనను' అన్నారు. ఏం చేస్తారో తెలీదు. బొమ్మలనోము నోస్తావా?"

"ఆహా"

"వరహాలుగారింటికి వెళ్లొద్దాము వస్తావా?"

"సరే, పద."

[ఇద్దరూ వెళ్లిపోయారు.

* * * * *

"అమ్మా, బల్లలు అవీ సర్దుతున్నావు బొమ్మలకేనా?" అంది పద్మాసని.

"అవునమ్మా, అన్నయ్య ఇంటికి రాగానే బొమ్మలు పెడుదామని బల్లలు వేయిస్తున్నాను. నువ్వుకూడా ఇంట్లో వుండు. ఎక్కడకూ వెళ్లకు."

"ఉంటాను గాని, బొమ్మలమాట ఏమన్నారు, నాన్నగారు?"

"ఏముంది, కొనటమే."

"అమ్మా, మరే, లీలకు వాళ్లనాన్నగారు మంచి శిల్కుచీర కొంటారుట. నాకు నాన్నగార్ని కొనమనవ్వూ?"

"ఆలోచింద్దాలే."

* * * * *

"అమ్మా, బావకు జ్వరం వస్తోందని వుత్తరం వచ్చింది" అన్నాడు, పద్మఅన్నగారు.

"ఏమో చదువుతా విను. 'మీఅల్లుడికి ౧౦౩, ౧౦౪, జ్వరం వస్తోంది. చాలా వుద్దడిగా వుంది. ఇద్దరుడాక్టర్లను పెట్టి, మందు జరుపుతున్నాము. మాకేమీ తోచుట లేదు. మాపద్మాసనిఅదృష్ట మెట్లున్నదో తెలియుటలేదు.' అని వుంది."

"సరే, పులిమీద పుట్రల్లె, ఇదొకటా? ఏదో వకటి, మనస్సు కులాసాగా వుండనివ్వదు. మొన్నటిదాకా పద్మజబ్బుకు దిగులుపెట్టుకోడం సరిపోయింది. ఇప్పుడిది. కానీ, భగవంతు డున్నాడు."

* * * * *

"అమ్మా, బొమ్మలనోము పట్టటం యెల్లుండే కదూ" అన్నది పద్మ తల్లితో.

"అవును గాని, ఇప్పు డెందుకమ్మా? ఓమూల అతనికి జబ్బుగా వుందని వుత్తర మొచ్చిందాయెను. మనస్సు స్వస్థతగా లేదు. యీయేటి కొద్దమ్మా."

"కాదమ్మా, నేను నోచుకుంటాను తప్పకుండాను. నువ్వు అడ్డు చెప్పకు."

"నీకు తెలియదు, వెర్రితల్లీ, వూరుకో. వాళ్లు వింటే బాగుండదు. బొమ్మలు పెట్టిం దానికే నాకు కష్టముగా వుంది. యీమాటు వద్దు తల్లీ."

"అమ్మా, నేను చెయ్యక మానను. నువ్వేమీ అనుకోక. ఏం భయం లేదు. నన్ను నోము చేయనీ. దానిఫలం తర్వాత చూద్దువు గాని" అంది, గంభీరంగా పద్మ.

"సరే, నీఇష్టం తల్లీ. నీధైర్యమే నిన్ను కాపాడగలదు."

* * * * *

బొమ్మలనోము రెండుదినా లయింది. మూడోనాడు బొమ్మల నెత్తుదామని అన్నీ సిద్ధంచేసుకుంది పద్మానని. తల్లికిమాత్రం ఇష్టం లేదు. పద్మ ధైర్యంతో జరుపుతోంది. వెళ్లి, పేరంటాని కందర్నీ పిల్చుకొచ్చింది. ఇంతలోకే మామగారివద్దనుంచి వుత్తర మొచ్చింది: 'ఇంకా నెమ్మది లేదు, అల్లాగే వుం' దని. ఇం కేముందని, అందరూ ఒకటే కంగారు పడుతున్నారు కాని, పద్మమాత్రం నిశ్చింత గానే వుంది. ఆపిల్లధైర్య మేమిటో మనకు తెలియదు. ఎల్లాగో బొమ్మల నెత్తడంకూడా అయిం దనిపించాను. పద్మ ప్రస్తుతం చేసే దేమిటో తెలుసునా? ఇరువదినాల్లుగంటలు సావిత్రిదేవిపూజ, దేవీధ్యానము, దేవీస్తవ ములు. ఇంతే ఆమె చేసేపని. బొమ్మలనోము చివరరోజు వచ్చింది. ఆవేళ అమ్మవారిని వాల లాడింపు. పద్మ హడావిడి పడుతోంది. అటు కులు పెరుగులో నానవేసుకుంది. అమ్మవారి తోకూడా చెరువుదాకా వెళ్లటానికి అన్ని ఏర్పాట్లు చేసుకుంది. తల దువ్వి జడ వేసు కుంటుండగా, వుత్తర మొచ్చిందని తండ్రి చెప్పటానికి వచ్చారు.

"ఏమని వచ్చిందండీ?" అంది వాళ్లమ్మ.

అల్లుడికి వళ్లు నింపాదిగా వుందిట. పథ్యం నిన్ననే పెట్టేరుట."

"ఆచేతులో ప్యాకెటు ఏమిటి?" అన్నది పద్మానని.

"నీకే; మీమామగారు ఆగ్రాచీర పంపారు. 'అబ్బాయివళ్లు నెమ్మదిగా యుండుట, మనపద్మ అదృష్టమే కారణము గనుక, ఈచీర ఆమెకు సంక్రాంతికానుకగా పంపడమైనది' అనికూడా వ్రాశారు వుత్తరంలో."

"నే చెప్పలేదే అమ్మా! నోముఫలితం. నువ్వే చూద్దువుగానని?" అంది, సంతోషంగా, పద్మ.

"అవునమ్మా, నిజమే. నీధైర్యము, నీదేవీపూజవల్లనే ఇంతవరకు తేలేం. ఆదేవికి మన మీద పరిపూర్ణకటాక్షమున్నదన్నమాటే."

"అమ్మా, చీర చూడు. ఎల్లా వుందో!" అని తల్లి చేతి కందించింది.

"అవునమ్మా, బాగుంది. ఇప్పుడు కట్టుకుని, అమ్మవారివాలలాడింపుకు వెళ్లు. నీవు నాన్నగారిని తెచ్చిపెట్టమని కోరావు కదూ అది సావిత్రీదేవి యీవిధంగా ఇచ్చింది?" అన్నది.

కెప్టన్ సాహెబ్

శ్రీ శివశంకరశాస్త్రి గారు

(శ్రీ ప్రేమచందు హిందీభాషలో చెప్పినకథకు తెనుగు)

౧

క్వైనా తినమన్నా, కాఘ్‌లివర్‌నూనె తాగమన్నా ఎంతయిష్టమో పాఠశాలకు వెళ్లమంటే జగత్సింగుకు అంతే యిష్టము. అతను అస్తమానమూ తిరుగుతూఉంటాడు. అప్పుడప్పుడు జామతోటలలోకి వెళ్లి, పళ్లతోపాటు తోటమాలి తిట్లుకూడా ఉత్సాహాముతో తింటూ ఉంటాడు. నదిమీద షికారుచేస్తూ, పడవవాళ్లడింగీలో అవతలవైపుపల్లెకు వెళ్తాడు. తిట్లు తినడము అతనికి సంతోషము. అటువంటిసందర్భము వస్తే చేతిమీదుగా పోగొట్టుకోడు. వెళ్లేగుర్రమువెనక చప్పట్లు కొట్టడము, ఎక్కాబండిని వెనకనుంచి లాగడము, వృద్ధులనడక అనుసరించడము అతనికి వేడుకపనులు. ముఖ్యమైనపనిమాత్రము చెయ్యడు. వ్యసనాలకు దాసుడు. పైసా లేకుండా వ్యసనాలు సాగవు. ఏ లయినపుడు జగత్సింగు ఇంట్లోనుంచి రూపాయలు కొట్టివేసేవాడు. డబ్బు చిక్కకపోతే పాత్రలు, వస్త్రాలూ ఎత్తుకుపోవడానికి సంకోచించేవాడు కాడు. ఇంట్లో సీసాలు ఒక్కొక్కటే గుడడీబజారుకు (Second-hand shops) చేర్చేవాడు. వాళ్లయింట్లో యెన్నో పూర్వకాలపు వస్తువు లుండేవి. ఇపుడు ఒక్కటీ నిలవలేదు. ఇతరులకు చాలా ఆశ్చర్యము కలిగేలాగున జగత్సింగుకు ఈకళలో కౌశలము కుదిరింది. ఒకసారి అతను బయటివాడు బయటనే అందులమీదుగా రెండంతస్తుల మేడమీది కెక్కి పెద్ద యిత్తడిపళ్లెము తీసుకు దిగినాడు. ఇంట్లోవాళ్లకు చప్పుడయినా వినబడలేదు.

అతనితండ్రి భక్తసింగు వాళ్లఊరి పోస్టాఫీసులోగుమాస్తా. ఆపోస్టాఫీసును సక్రమపద్ధతిలో పెట్టడానికని ఆయన్ను ఆఫీసర్లు నియమించారు. ఆయన వచ్చిన ఉద్దేశ్య మేమీ సఫలము కాలేదు; పైగా నష్టముకూడా సంభవించింది. గ్రామాలలో కూరగాయలు, పిడకలు, వంటచెరుకూ ఊరికే దొరికేవి. ఇక్కడ బందు అయిపోయినవి. ఆయన ఎవ్వరినీ మందలించలేదు, ఎవరినీ నొక్కిపెట్టలేదు. ఈదురవస్థలో జగత్సింగు చేసేదొంగపనులు తండ్రికి చాలా వ్యథ కలిగించినవి. ఆయన యెన్నోసార్లు కొడుకును కఠినముగా కొట్టినాడు. జగత్సింగు భీమకాయు డయినా నిశ్శబ్దముగా దెబ్బలు తింటూఉండేవాడు. చెయ్యి పట్టుకొన్నట్టయితే తండ్రి కదపనే లేడు. అయితే కొడుకుకు గుండెనిబ్బరము లేదు. దెబ్బలు, తిట్లు, బెదిరింపులు, ఆతనిమీద ఏమీ పని చేసేవి కావు.

జగత్సింగు ఇంట్లో అడుగు పెట్టగానే నాలుగువైపులా గోల పుట్టేది. తల్లి చర

చరా వెళ్లిపోయేది. అప్పచెల్లెళ్లు తిట్టేవాళ్లు. ఇంట్లోకి ఆంబోతు వచ్చినట్టయ్యేది. పాపము, నిర్భాగ్యుడు వచ్చినవాడు వచ్చినట్టు కాలికి బుద్ధి చెప్పేవాడు. ఒక్కొక్కసారి రెండు మూడురోజులు అన్నము లేకుండా ఉండే వాడు. అతనిముఖము చూస్తే ఇంట్లోవాళ్లు మండిపడేవాళ్లు. ఈతిరస్కారాలవల్ల అతనికి అభిమానము పోయింది. సిగ్గు విడిచిపెట్టినాడు. ఎక్కడ నిద్ర వస్తే అక్కడ పడుకొనేవాడు. ఏది దొరికితే అది తినేవాడు.

తన దొంగతనపు, సాధనాలు ఇంట్లో వాళ్లకు తెలుస్తున్నకొద్దీ జగత్సింగు జాగ్రత్త పడడము ప్రారంభించాడు. ఒకసారి నెలదాకా అతనిఆట సాగలేదు. భంగుదుకాణమువాళ్లకు కొన్నిరూపాయలు బాకీపడ్డాడు. గంజాయి దుకాణమువాళ్లు డబ్బుకోసము నిర్బంధము చెయ్యడము మొదలుపెట్టినారు. మిఠాయీ దుకాణము వాళ్లు కఠినము చేస్తున్నారు. పాపము, జగత్సింగు బయటికి కదలడానికి వీలు లేకపోయింది. రాత్రింబగళ్లు తదేకదృష్టితో ఉండేవాడు. అతనికి మంచి అవకాశము చిక్కనే లేదు. చివరకొకనాడు అతని అదృష్టము పండింది.

భక్తసింగు రెండుజాములకు పోస్టాఫీసు నుంచి వెళ్లేటప్పుడు భీమాచేసిన కవరు చొక్కాజేబులో వేసుకొన్నాడు. హర్కారా గాని, పోష్టుజవాను గాని ఉపద్రవము తేకుండా ఉండేటందుకు అలా చేశాడు. కాని ఇంటికి రాగానే అంగరఖా జేబులోనుంచి కవరు తియ్యడము మరిచిపోయినాడు. జగత్సింగు కనిపెట్టుకొని ఉంటున్నాడు. డబ్బు దొరుకు తుందేమో అని జేబులో చెయ్యిపెట్టేసరికి కవరు దొరికింది. అందులో నోట్లు ఉన్నవని తెలిస్తే అతను కవరు ముట్టుకొనేవాడు కాడు.

దానిమీద కొన్ని అణాలచీట్లు అంటించిఉన్నవి. అతను చాలాసార్లు చీట్లు అపహరించి సగముఖరీదుకు అమ్మేవాడు. చప్పున కవరు తీశాడు. ఆకవరు తెరవగానే నోట్లు బయటపడే సరికి అతను చిక్కనపడ్డాడు. చింపినకవరు నోరు తెరిచి అతని దుష్కార్యాన్ని నిందించసాగింది. పిట్టలను వేటాడడానికి వెళ్లి పొరపాటున మనిషిమీద గురిపెట్టినవాడి స్థితివలె అయింది అతనిస్థితి. చాలా సిగ్గుపడ్డాడు, పశ్చాత్తాపపడ్డాడు, దుఃఖించాడు. కాని ఆప్రమాదానికి జరిగేశిక్ష అనుభవించే శక్తి అతనికి లేదు. నోట్లు కవరులో పెట్టి జగత్సింగు బయటికి వెళ్లిపోయినాడు.

అది వేసంకాలము. మధ్యాహ్నము ఇంట్లో అంతా నిద్రపోతున్నారు. లోకులకు మాత్రము కళ్లు మూతలుపడలేదు. ఈవేళ అతనిచెడుగునకు తగినశిక్ష జరుగుతుంది. అతను ఇంట్లో ఉండడము యుక్తము కాదు; పది పదిహేనురోజులపాటు చల్లగా ఎక్కడికైనా జారడము యుక్తము. అప్పటికీ లోకులకోపము తగ్గదు. ఏదో దూరదేశము వెళ్లి పని లేకుండా ఉంటే బతకడము కష్టము. స్వగ్రామములో ఇన్నాళ్లు అజ్ఞాతవాసము చెయ్యడము కష్ట

మయింది. ఆచోకీ తెలిస్తే పట్టుపడక తప్పదు. దూరప్రదేశానికి వెళ్లుదామంటే ఖర్చులకు దగ్గర పైసా ఉండాలి. ఆకవరులోనుంచి నోట్లు ఎందుకు తియ్యగూడదు? అలా చేస్తే తానే కవరు తెరిచినట్లు తెలిసిపోతుంది. అందులో నుంచి ఒకనోటు తీస్తే ఏమి నష్టము? తండ్రి వద్ద డబ్బు ఉన్నది కదా. లెక్క చెయ్యకుండా ఇచ్చివేస్తాడు. ఇలా ఆలోచించి జగత్సింగు పదిరూపాయలనోటు ఒకటి బయటికి తీశాడు. ఆక్షణములో కొత్తఊహ పుట్టింది. నోట్లు యావత్తూ తీసుకొని పోయి మరోప్రదేశాన దుకాణము పెడితే చాలా బాగా ఉంటుం దని పించింది. ఒక్కొక్కపైసాకోసము చోరీ చెయ్యవలసిన అవసరము ఇం కెందు కుంటుంది? తాను కొన్నాళ్లలో డబ్బు కూడబెట్టి ఇంటికి వస్తే లోకులు ఎంత ఆశ్చర్యపడతారు!

జగత్సింగు కవరు మళ్లీ తీశాడు. అందులో మొత్తము రెండువందలరూపాయల నోట్లు కనబడ్డవి. వాటితో పాలదుకాణము బాగా సాగుతుంది. మురారికొట్టులో రెండుమూడు చంకీసామాన్లు, నాలుగైదు ఇత్తడిపళ్లాలకంటె మ రే మున్నవి? కాని ఎంత పటాటోప ముతో ఉంటున్నాడు మురారి? రూపాయి దమ్మిడీకింద వాడుతున్నాడు. రూపాయలు గుప్పుతున్నాడు. లాభము లేకపోతే ఇంతదర్జా ఎలా నిభాయిస్తాడు? ప్రవాహములో కాలు నిలవక కొట్టుకుపోయే మనిషివలె జగత్సింగు మనస్సు స్వాధీనము తప్పిపోయింది. ఆనంద మగ్నుడై అతను కల్పనలు చేస్తున్నాడు.

ఆసాయంకాలమే జగత్సింగు బొంబాయికి బయలుదేరినాడు.

మున్షీ భక్తసింగుమీద కేసు మర్నాడే దాఖలయింది.

౨

బొంబాయిలో ఖిల్లామైదానముమీద బ్యాండు వాయిస్తున్నారు. రాజపుత్రుల రెజి మెంటు తాలూకు చక్కని పడుచువాళ్లు కవాతు చేస్తున్నారు. వాయువు మేఘాలకు కొత్తకొత్తరూపాలు కల్పించి మళ్లీ విచ్ఛిన్నము చేసేలాగు సేనాధికారి సిపాయీలతో కొత్తకొత్తవ్యూహాలు కల్పించి, మళ్లీ విడ గొట్టుతున్నాడు.

కవాతు పూర్తికాగానే ఆజానుబాహు వైన పడుచువాడు నాయకుడి ఎదటికి వచ్చి నిలబడినాడు.

"పేరేమి?" అన్నాడు నాయకుడు.

ఫౌజీపద్ధతిని సలాం చేసి సిపాయి "జగత్సింగు" అన్నాడు

"ఏమి కావలి ?"

"సేనలో నన్ను కలిపి తీసుకుపొండి."

"మరణమంటే భయం లేదా ?"

"లేదు. రాజపుత్రుణ్ణి."

"చాలా కష్టపడవలసి వస్తుంది."

"సరే."

"'అదను'కు (Aden) వెళ్లవలసివస్తుంది."

"సంతోషంతో వెళ్లుతాను."

కెప్టను అతని సమయస్ఫూర్తి, తీక్ష్ణబుద్ధి, సాహసము గ్రహించి వెంటనే ఫౌజులోకి తీసుకొన్నాడు.

మూడోనాడు రెజిమెంటు 'అదను' కు రవానా అయింది. పడవ ముందుకు వెళ్లుతున్నకొద్దీ జగత్సింగుమనస్సు వెనక్కు వెళ్లుతున్నది. నేలఅంచు కంటికి కనబడుతున్నంతసేపూ అతను 'డెక్కు'మీద నిలుచుని అనురాగముతో భూభాగముకేసి చూస్తూఉన్నాడు. భూతటము జలరేఖలో లీనమై పోయినప్పుడు నిట్టూర్పు విడిచి, ముఖము మరుగుచేసుకొని రోదనము చేసినాడు. ప్రియజనము జీవితములో మొదటిసారి అతనికి జ్ఞాపకమువచ్చింది. తనగ్రామము, గంజాయిదుకాణము, పికార్లు, స్నేహితులు కళ్లకు కనబడ్డారు. మళ్లీ వాళ్లందరినీ కలుసుకోడము తటస్థిస్తుందో తటస్థించదో? మనస్సు వికలమై పోయి, సముద్రములో దూకుదామా అని అతనికి ఒకసారి అనిపించింది.

3

జగత్సింగు 'అదను'లో ఉండగా మూడు నెలలు గడచినవి. మొదట కొత్తవల్ల కొన్నాళ్లు అతను నివ్వెరపోయి ఉన్నాడు. తర్వాత పాత సంస్కారాలు మొలకెత్త సాగినవి. ప్రియజనని మధ్యమధ్య జ్ఞాపకము వస్తున్నది. తండ్రికి కోపము వచ్చినప్పుడూ, అప్పచెల్లెళ్లు ఛీ అనేటప్పుడూ, చుట్టాలు తిరస్కరించేటప్పుడూ తల్లి అడ్డుపడుతూ ఉండేది.ఒకసారి అతను జబ్బపడ్డాడు. బతుకుతా డనేఆశ ఏంతిమాత్రమూ లేదు. తండ్రికి గాని, అప్పచెల్లెళ్లకు గాని ఏమాత్రమూ చింత లేకపోయింది. తల్లి అతని తలాపిదిక్కున కూర్చుని తియ్యటిమాటలు చెప్పుతూ బాధోపశమనము చేస్తున్నది. ఆ రోజుల్లో మాతృదేవత నిశ్శబ్దముగా ఏడుస్తూ ఉండడము జగత్సింగు ఎన్నో సార్లు చూచాడు. తాను జబ్బువల్ల చిక్కిపోయింది; కొడుకుకు ఉపచారము చేస్తూ తన కేమాత్రమూ కష్టము లేనట్టు భావించేది. జగత్సింగుకు ఆరోజులు జ్ఞాపకమువచ్చినవి. మళ్లీ తల్లిదర్శనము లభిస్తుందా? ఈత్సీభతో, నిరాశతో, సముద్రముఒడ్డుకు వెళ్లి అనంతజలప్రవాహముకేసి గంటలకొద్దీ చూస్తూఉండేవాడు. ఇంటికి ఉత్తరము వ్రాతా మనేకోరిక కొన్నాళ్లకు కలిగింది. కాని సిగ్గువల్ల, బడలికవల్ల ఆకోరిక తిరిగిపోతూ ఉండేది. చివరకు ఒకనాడు ఆగలేక ఉత్తరము వ్రాసి, తన అపరాధము క్షమించవలెనని ప్రార్థించాడు. ఆదినుంచి అంతము వరకూ ఉత్తరము భక్తిపూర్ణముగా ఉన్నది. చివర ఈమాటలతో తల్లిని ఓదార్చినాడు:—

"అమ్మా, నేను చాలా గందరగోళాలు చేశాను. నావల్ల మీకు దుఃఖము సంప్రాప్తించింది. ఆదోషా లన్నింటికీ నిజముగా నేను సిగ్గుపడుతున్నాను. బతికి ఉంటే ఏదో చేసి చూపుతానని నమ్మండి. నేను మీకుమారుడ ననేమాట ఎన్నడూ మరిచిపోను. నాప్రతిజ్ఞ నెరవేరేటందుకు ఆశీర్వదించండి."

మహారాణా ప్రతాపసింగు

కాశీ హిందూ విశ్వవిద్యాలయమునకు సమర్పించునిమిత్తమై ఖర్గపురనివాసులు శ్రీ అత్తిలి సూర్యనారాయణగారు తయారుచేయించిన పురుషప్రమాణపు స్నిగ్ధవర్ణచిత్రము (life size oil painting) తాలూకు ఛాయాపటము.

చిత్రకారులు: 'రాణాప్రతాప', 'ఝాన్సీరాజ్యపతన' గ్రంథకర్తలగు శ్రీ గుండిమెడ. వెంకటసుబ్బారావుగారు, ఛత్రపురము.

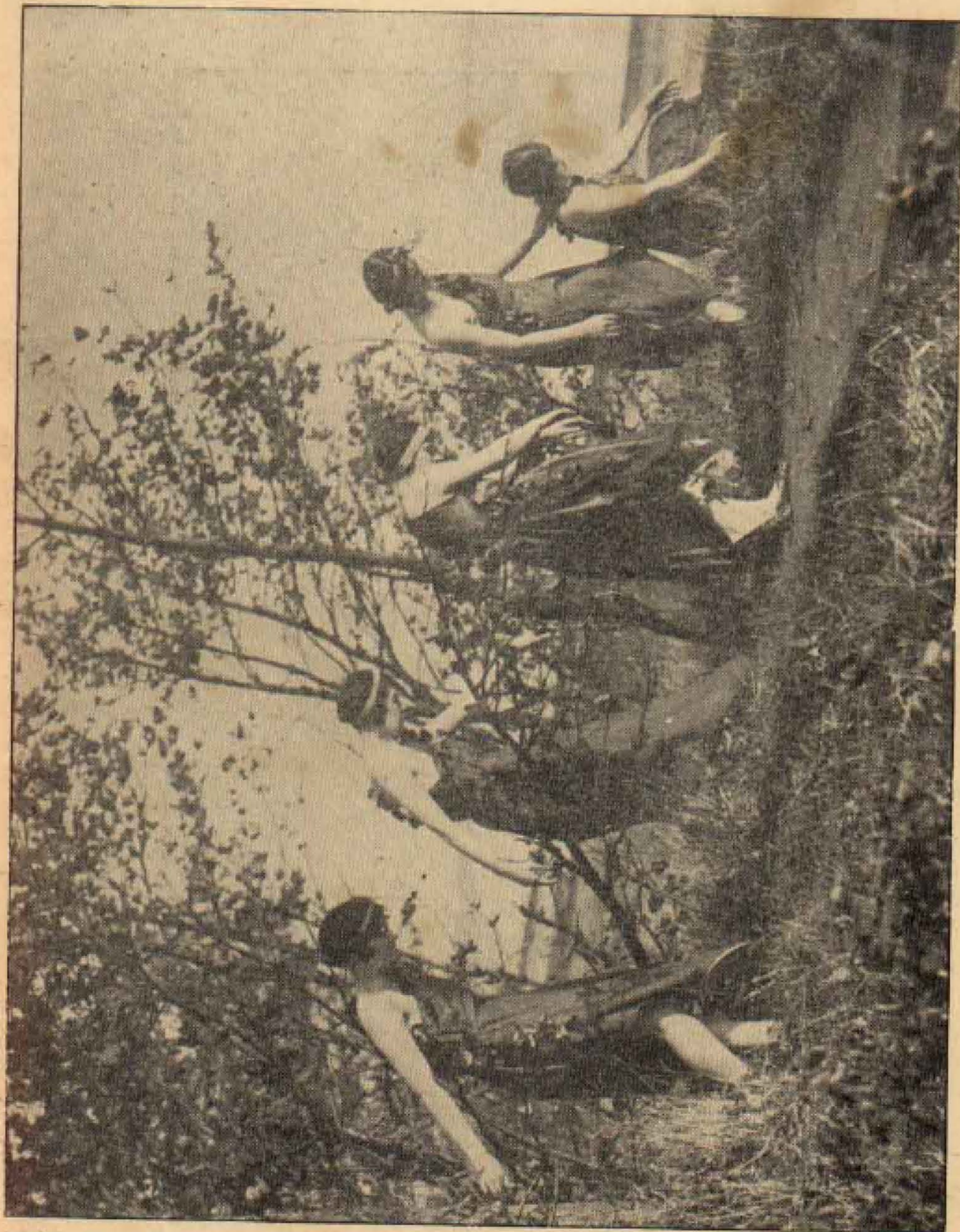

వనాన్తము

'హల్' నాట్యకర్తెలు శరదృతువుభావమును కడు రసాంచితముగ నిరూపించుచున్నారు.

(G. S. A.)

జగత్సింగు ఉత్తరము పోష్టులో వేసి ప్రత్యుత్తరముకోసము ఎదురుచూడడము మొదలు పెట్టినాడు. మాసము గడిచిపోయింది, కాని జవాబు రాలేదు. అతనికి చాలా ఆందోళన పుట్టింది. ఎందుచేత జవాబు రాలేదు? తల్లికి జబ్బు చెయ్యలేదు గద? కోపము వచ్చి తండ్రి మౌనము వహించలేదు గద? మరేమీ ఆపద రాలేదు గద? క్యాంపులో ఒక చెట్టుకింద కొందరు సిపాయీలు సాలగ్రామము విడిచిపెట్టి వెళ్లినారు. శ్రద్ధాభక్తులు కల సిపాయీలు కొందరు ఆవిగ్రహముమీద రోజూ అభిషేకము చేస్తూ ఉంటారు. జగత్సింగు వాళ్లను చూచి నవ్వుతూ ఉండేవాడు. కాని ఆరోజు గిరాటుపడ్డవాడిలాగ సాలగ్రామము సన్నిధికి వెళ్లి, చాలాసేపు తల వాల్చి కూర్చున్నాడు. ధ్యానమగ్నుడై ఉండగా అతన్ని ఎవరో పేరు పెట్టి పిలిచారు. అతను డిపార్టుమెంటు నౌకరు; జగత్సింగుపేర ఉత్తరము తెచ్చాడు. ఉత్తరము చేత్తో పట్టుకొనేసరికి అతనిఒళ్లు వణికింది. ఈశ్వరుణ్ణి స్తుతించి జగత్సింగు కవరు విప్పి ఉత్తరము చదివినాడు. అందులో "మీనాయనగారిమీద చోరీనేరము మోపి అయిదేళ్లు శిక్ష వేశారు. ఈదుఃఖము వల్ల మీఅమ్మగారు చనిపోయేటట్టు ఉన్నారు. సెలవు దొరికితే ఇంటికి రండి" అని ఉన్నది.

జగత్సింగు వెంటనే కెప్టనుదగ్గరకు వెళ్లి "హుజూర్, మాఅమ్మగారికి జబ్బుగా ఉన్నది. నాకు సెలవు దయచేయించండి" అన్నాడు.

కెప్టను తీవ్రముగా చూచి, "ఇప్పుడు సెలవు దొరకదు" అన్నాడు.

"అయితే నా రాజీనామా అంగీకరించండి."

"ఇప్పుడు వీలు లేదు."

"ఇక్కడ ఒక్కక్షణముకూడా ఉండలేను."

"ఉండవలి, తప్పదు. మీ రంతా శీఘ్రంగా రెజిమెంటులోకి వెళ్లవలసి వస్తుంది."

"యుద్ధము జరుగుతుందా! అయితే ఇంటికి వెళ్లను. మే మంతా ఇక్కడనుంచి ఎన్నాళ్లలో బయలుదేరుతాము?"

"చాలా త్వరలో—రెండుమూడు రోజుల్లో."

౪

నాలుగుసంవత్సరాలు గడిచినవి. కెప్టన్ జగత్సింగువంటి యోధ ఆ రెజిమెంటులో లేడు. కఠినమైన అవస్థలలో అతనిసాహసము మరీ చెలరేగుతుంది. ఏసాహసకృత్యములో అందరి ధైర్యాలూ వెనక్కు తగ్గుతవో, వాటిలో నాయకత్వము వహించడము అతనిపని. ఆక్రమణాలలోనూ, సేనాగమనములలోనూ అతను అందరికంటె ముందు ఉండేవాడు. అతను ఎప్పుడూ శాంతదృష్టితో ఉండేవాడు. వినయముడు, గంభీరుడు, శాంతచిత్తుడు అయిన అతన్ని ఆఫీసర్లూ, నౌకర్లూ శ్లాఘించేవారు. అతనికి పునర్జన్మ వచ్చిన ట్టయింది. అతనంటే

ఆఫీసర్లకు చాలా విశ్వాసము. ప్రతివిషయములోనూ వాళ్లు అతనిసలహా తీసుకొంటూ ఉండేవారు. ఎవరి నడిగినా అతనివీరకృత్యాలు చెపుతారు. అతను జర్మనువారి మందుగుండుసామానుల కొట్టులో నిప్పుపెట్టినసంగతి, తన కెప్టన్ను మెషీన్‌గన్ వాతను పడకుండా బతికించినవిధము, తన నౌకరుసిపాయీని బుజాన వేసుకొని ఆపదలోనుంచి ఇవతలికి తీసుకు వచ్చినసంగతి వర్ణిస్తారు. అతనికి ప్రాణముమీద తీపిలేకపోవడమే కాకుండా మరణము అన్వేషిస్తున్నా డనిపిస్తుంది.

అయితే రాత్రివేళ అవకాశము చిక్కినప్పుడు జగత్సింగు తనడేరాలో ఒంటరిగా కూర్చుని, తనవారిసంగతులు స్మరించేవాడు. బాష్పబిందువులు అవశ్యము రాలేవి. అతను ప్రతిమాసమూ తనజీతములో ఎక్కువభాగము ఇంటికిపంపేవాడు. అతను తల్లికి ఉత్తరము వ్రాయనివారము ఉండేదే కాదు. తనదుష్కర్మవల్ల చెరసాలలో బాధపడుతున్న తండ్రిని గురించిన విచారమే జగత్సింగుకు హెచ్చు. పాపము, ఎప్పటికి అతను తండ్రిపాదాలమీద శిరస్సు వాల్చి క్షమాపణ వేడగలుగుతాడో తండ్రి అతని శిరస్సుమీద హస్తముంచి దీవిస్తాడో!

✻

నాలుగుసంవత్సరాలన్నర అయింది. సాయంకాలము సైనీజైలుద్వారమునద్ద ప్రజలు గుమిగూడినారు. చాలామందిఖైదీల శిక్షాకాలము పూర్తి అయింది. వాళ్లను తీసుకు వెళ్లేటందుకు వాళ్ల చుట్టాలు వచ్చారు. అయితే ముసలి భక్తసింగు తనగదిలో తల వంచుకొని ఉదాసీనభావముతో కూర్చున్నాడు. అతని నడుము వంగిపోయింది. ఒళ్లు ఎముకలపోగు అయింది; చతురుడైనశిల్పి అకాలపీడిత మానవమూర్తిని చేసినట్లు తోస్తుంది. అతనిశిక్ష కూడా పూర్తిఅయింది. కాని అతనియింటి నుంచి ఎవరూ రాలేదు. ఎవరు వస్తారు? వచ్చేమనిషిమాత్రము ఎవరున్నారు?

ఉత్సాహముతో ఖైదీ ఒకడు వచ్చి, అతనిబుజము తట్టి, "ఏం భకత్, యింటికాడినుంచి యెవ్వరైనా వచ్చారా?" అన్నాడు.

"ఇంట్లో ఎవరున్నారు?" అని భక్తసింగు గద్గదస్వరముతో అన్నాడు.

"ఇంటికి వెళుతారా?"

"నాకు ఇల్లెక్కడిది?"

"అయితే ఇక్కడే ఉండిపోతారా?"

"పంపివెయ్యకపోతే ఇక్కడే పడి ఉంటాను."

అవస్థలు పడి లేచిపోయిన తనకుమారుడిమాట అప్పుడు జ్ఞాపకమువచ్చింది. ఎవడిమూలాన తనపరువు పోయిందో, వంశానికి అపకీర్తి వచ్చిందో, కొంప పోయిందో, వాడి సంగతి అంటేనే అసహ్యము. కాని ఆశ కోల్పోయి, అగాధదుఃఖసముద్రములో మునిగిపోతూ ఉన్న అతనికి ఆగడ్డిపరకే అవలంబనమయింది. పాపము, ఆగీనుడిసంగతి యే

మయిందో? ఎంత చెడ్డా కన్నకొడుకు. వంశమర్యాద ఉన్నది. తాను చనిపోతే కన్నీళ్లు విడిచి తర్పణము విడుస్తాడు. "అయ్యో, ఎన్నడూ అతన్ని తిన్నగా చూడకపోతినే. కాస్త పెంకెతనము చేస్తే యమదూతలాగ మెడలు విరిచేవాణ్ణి. కాళ్లు కడుక్కోకుండా వంటయింట్లోకి ఒకసారి వస్తే శిక్షకింద కోదండము వేశాను. గట్టిగా మాట్లాడితే ఎన్నిసార్లు వాడిలెంపలు వాయగొట్టాను! పుత్రరత్న ముంటే ఆదరించాను కాను. దానికిదే శిక్ష. అనురాగబంధము సడలినప్పుడు కుటుంబసంరక్షణ ఎలా జరుగుతుంది!" అనుకొన్నాడు.

౬

తెల్లవారింది. ఆశారవి ఉదయించినాడు. ఆవేళ అతని కిరణాలు ఎంత కోమలము, ఎంత మనోహరముగా ఉన్నవి! వాయువు ఎంత సుఖప్రదము, ఆకాశము ఎంత రమణీయము, వృక్షాలు ఎంత పచ్చగా, పక్షుల కలకలము ఎంత శ్రావ్యముగా ఉన్నవి! ప్రకృతి అంతా ఆకాశవర్ణములో రంజితమయినది. భక్తసింగుకు మాత్రము నాలుగుదిక్కులా అంధకారమే. జైలుఆఫీసరు వచ్చినాడు. ఖైదీలు బారుతీర్చి నిలుచున్నారు. జైలరు ఒక్కొక్కరిని పేరువరసన పిలిచి విడుదలచేస్తున్నాడు. ఖైదీలముఖాలు ఆశతో వికసించినవి. పిలుపు వచ్చినవాడు సంతోషముతో ఆఫీసరు దగ్గిరికి వెళ్లి పరవానా తీసుకొని, వంగి సలాంచేసి, కష్టకాలసహవాసులను కౌగిలించుకొని బయటికి వెళ్లుతున్నాడు. వారిచుట్టాలు పరుగెత్తుకు వచ్చి వాణ్ణి కౌగిలించుకొంటున్నారు. కొందరు డబ్బు, కొందరు మిఠాయీలు పంచిపెట్టుతున్నారు. కొంతమంది జైలుఉద్యోగస్థులకు ఇనాము లిస్తున్నారు. యమలోకవిగ్రహాలు ఆనాడు దేవమూర్తు లయినవి.

చివరకు భక్తసింగుపేరు వచ్చింది. అతను తలకాయ వంచుకొని మెల్లిమెల్లిగా జైలరు దగ్గిరికి వెళ్లి, ఉదాసీనభావముతో పరవానా తీసుకొని జైలుదర్వాజావైపు వెళ్లినాడు. ఎదట సముద్రతరంగాలు లేస్తున్నట్టు ఉన్నది. దర్వాజా దాటి అతను నేలమీద చతికిలపడ్డాను. ఎక్కడికి వెళ్లుతాడు?

ఇంతలో ఒక మిలిటరీఆఫీసరు గుర్రముమీద రావడము చూచాడు. అతను ఖాకీ షర్టు తొడుక్కొన్నాడు. నగిషీపని చేసిన పాగా చుట్టుకొన్నాడు. విచిత్రమైన కళతో గుర్రముమీద కూర్చుని ఉన్నాడు. వెనకాల ఫిటన్‌బండి వస్తూఉంది. జైలుతాలూకు సిపాయీలు ఆఫీసరును చూడగానే బందూకులు ఎత్తి, బారు తీరి, సలాం చేశారు.

"ఏ అదృష్టవంతుడి కోసమో బండీ వస్తున్నది. కొంప అయినా లేని నిర్భాగ్యుణ్ణే నేను" అని భక్తసింగు అనుకొన్నాడు.

మిలిటరీ ఆఫీసరు ఇటూ అటూ చూచి, గుర్రము దిగి, సూటిగా భక్తసింగుఎదటికి వచ్చి నిలబడ్డాడు.

భక్తసింగు నిదానించి చూచి, ఉలికిపాటుతో లేచి, "ఏమిటి! అబ్బాయి జగత్సింగే!" అన్నాడు.

కుమారుడు రోదనము చేస్తూ తండ్రి పాదాలమీద వాలినాడు.

౪

వివశము లై స్తంభించిన - వవయవములు నింద్రియంబు లద్భుతగతి, నీ
భవనం బొకచిత్రకళా - భవనంబై నన్ను ముంచివైచెం దరుణీ!
ఇంతసౌందర్యలక్ష్మి త న్నేలుకొనగ - నేలుచున్నది నానయనేంద్రియముల
నీవసంతప్రభాభాసితావనీత-లంబు మంజులప్రణయానులాలనమున.

తలపై బూవులు, బూలలోన మకరందం బొప్పగా దాల్చి, మా
కల లీనాటికి గాన్పు లయ్యె ననుచున్ గర్వించి, మైవెంచి నీ
లలితారామలతావిలాసవతు లుల్లాసంబుతో, దక్షిణా
నిలవీచీమయలాస్యరంగములపై నృత్యంబు గావించెడిన్.

అదిగో! చూతము గౌగిలించుకొని యొయ్యారంబుగా నూగుచు
న్నది యామాలతి; నీముఖాంబుజముపై నర్తించు వక్రాలకం
బది నామానసవీథి బ్రాకినది; యాహా! విశ్వ మల్లాడుచు
న్నది యాయూపులలో నిరంతరము పౌనఃపున్యలీలారతిన్.

మధుపానంబున జేసి మైమరచి ఝుంఝుమ్మంచు నీయామినిన్
కథగా గూరిచి పాడుచున్నవవె లోకం బాలకింపంగ; నీ
మధుపంబుల్ మన పూర్వపుంబ్రణయమర్మక్రీడలన్ సర్వమున్
మధుమాసావసరంబునన్ దివిజమర్మంబుల్ ప్రకాశించెం బో!

ఒకవిద్యుత్పరిఘట్టనంబు బలె న న్నూగించె; నాపాదమ
స్తకమున్ ఝల్లున పుల్కరించినది నీసౌందర్యలీలామయాం
బకముల్ నాపయి వ్రాలి నాయెదకు స్తబ్ధత్వంబు నెక్కొల్పు, నీ
ప్రకృతిం జూపి మొఱంగిపోదు విది సంభావ్యంబె లీలామయీ?

విసరెడుగాలిలో, విసరివేసెడుకోయిలపాటలో, లవ
త్రినవదళమ్ములో, సుమపరాగములో, లయ మందిపోయి, నా
యసువులు వీచులై, స్వరములై, పయి నద్దినతళ్కుబెళ్కులై
నుసియయి రాలుచున్నవి, మనోమథనంబున జేసి, ప్రాణమా!

ధ్యేయము తానమై తగునతీంద్రియదృష్టిఁ గరంగి యొక్కటై
పోయినయోగసాధకుడువోలె, త్వదీయవసంతహాసశో
భాయుత మాజగత్ప్రకృతియందలి నీకళలో గరంగెదన్
తోయజనేత్రి నేడు, శ్రుతితో జతగూర్చిన రాగముంబలెన్.

ఎవ డాగం గల డీవసంతమున దేవీ! త్రాగుబోతుల్ మనో
భవపుష్పాస్త్రనిపీడితుల్ సుకవితావ్యామోహలోలాత్ము లీ
భువిపై నీయవతారమున్ గనియు నిన్ బూజించునున్మత్తులం
దెవ డానిగ్రహశాలి? నీమధురమూర్తిన్ నేను బంధించెదన్.

మధువయిపోయె నీస్మరణమాత్రన మామకదేహపాత్రలో
రుధిరము, మర్త్యభావము తిరోహితమై, యమరత్వ మంది, నీ
యధరసుధారసానుభవ మబ్బిననాడు జగంబు లన్నియున్
మధురమరందవారినిధిమగ్నములై నను ముంచి తేల్చవే!

మా వ్యాసకర్తలకు

వ్యాసములు సంపూర్ణముగచిన్నసైజు కాగితములపై ఒకవైపున మాత్రమే విడిఅక్షరము లతో బంతులు దూరదూరముగా, దిద్దుబాట్లు లేకుండ, తిన్నగా వ్రాసి వర్ణక్రమమునను తప్పులు లేకుండ చూచుకొని పంప వేడికోలు. లేకున్న ముద్రణకార్యములయందు మిగుల కష్టము కలుగుటయే కాక తప్పులుకూడ నిలిచిపోవునని మనవి. ప్రకటింపనివ్యాసముల తమకు త్రిప్పిపంపుటకయితపాలుబిళ్లలు పంపవలయును.

సంపాదకుడు, 'భారతి'.

తాతా—అవ్వ

అనగనగా ఒకవూళ్లో ఒకతాతా, అవ్వా వుండేవాళ్లు. తాత యవ్వనంలో సుబేదారు. ఆకాలంనాటిది నూరువరహాలుచేసే గుఱ్ఱం వొకటి వుండి. కాలంగడిచినకొద్దీ యింట్లో గడిచేమార్గం లేక తాత అవ్వతో ఆలోచించి గుఱ్ఱాన్నమ్మటానికి పొరుగూరుసంతకు బయలుదేరాడు.

దారిలో ఒకకాపు ఒకఆవును తోలుకు వస్తావుండడం చూసాడు. 'అబ్బీ, ఎక్కడికి వెళ్లుతున్నావు?'

'పొరుగూరిసంతకు ఆవు నమ్మటానికి.'

తాతగుండెల్లో పెరపెర లాడింది. ఎల్లాగన్నా ఆవును తీసుకుంటే తనదరిద్రం తీరుతుందనుకున్నాడు. అడిగాడు. వాడూ—వందరూపాయలగుఱ్ఱం చేయదు గనుకనా!—ఒప్పుకుని గుఱ్ఱంతో చల్లగ దాటాడు.

ఇంకా కొంచెందూరం వచ్చేటప్పటికి యింకొక డొక నల్లనికంచిమేకను తోలుకొస్తున్నాడు. తాత వాడితో మొదటిధోరణ్నే బేరమాడి ఆవు నిచ్చి మేక నుచ్చుకున్నాడు. ఇంకో రవ్వంతదూరము వెళ్లేటప్పటి కింకోడు చక్కని కోడిని తీసుకుపోతూంటే దానివలన సంసారం అతితేలికగా గడపవచ్చు ననుకుని యెల్లాగయితేనేం ఘట్టిగా బేరంచేసి కోణ్ని తీసుకుని, యింకా కొంచెందూరం వెళ్లేటప్పటికి ఘుమఘుమ వాసనేస్తున్న వెలగపళ్లని అమ్మకానికి తీసుకెళుతున్న ఒకముసలి దెదురుపడింది. వాటి వాసనచూసేటప్పటికి ఖైలైపోయి దానికి కోడిపిల్ల నిచ్చి వెలగపళ్లని తీసుకున్నాడు. వస్తూ దారిలో ఒకసత్రంలో ఆగాడు.

ఆసత్రంలో కొందరువర్తకులు మకాం చేసివున్నారు. వాళ్లల్లో కొంచెం నోటిదూల వున్నవాడు 'తాతా, నీదగ్గిరున్న దేమిటి, అంత ఘుమఘుమలాడుతోంది?' అన్నాడు. దాంతో తాత తన తెలివి కంతా సంతోషిస్తారని జరిగిందంతా పూసగ్రుచ్చినట్టు చెప్పాడు. అదివిని ఆవర్తకుడు 'అయితే నీకు ఇంటికి వెళ్లగానే శృంగారకట్టతో పూజ వున్నదన్నమాటే' అన్నాడు. దాంతో తాత మండిపడి, "ఔరా రా, నువ్వు చూడు, నీమాటలు చూడు; నా పెళ్లామంటే అంతతేలికగా వుందా నీకు? దానంతపతివ్రతాశిరోరత్న మింకోటి లేదు. నే నింటి కెళ్లి జరిగిందంతా చెప్పగానే నాపెళ్లాం నన్ను కౌగలించుకుని 'నువ్వాగా

యింతపని చేసేవు' అంటుంద" అన్నాడు. అప్పటికీ ఆకోమటిబిడ్డ వూరుకోలేక, "ఆ, చూద్దాం కాదూ" అన్నాడు. దాంతో వాళ్లిద్దరూ పెద్దఘర్షణలుపడి, చివరికి నిజంగా అవ్వగనక తాతను కౌగలించుకునేటట్టయితే షాహుకారు తాతకు నూరువరహా లిచ్చేటట్టు పందెం కట్టాడు. ఇక సత్రంలో మధ్యవర్తుల కేం తక్కువ? అంతా మధ్యవర్తులై బయలుదేరారు.

'గుఱ్ఱాన్నెంత కమ్మావు?' 'గుఱ్ఱాన్నిచ్చి పూటకు సేరుపాలిచ్చే ఆవును తీసుకున్నాను.' 'ఆ! సేరుపాలిచ్చే ఆవే!! యింకేంవుంది!!! పాలు, పెరుగు, నెయ్యి కావలసినంత. ఒకళ్ల కివ్వచ్చు, మనం తాగచ్చు' అని గుక్కతిప్పుకోకుండా ఆదేధోరణ్ణి చెప్పి, 'ఆవేది' అంది అవ్వ. 'ఆవు నిచ్చి మంచి నల్లని కంచిమేక నుచ్చుకున్నాను.' 'ఏమి టేమిటి! కంచిమేకనా!! వెధవ ముష్టిఆవు, దానిమొఖాన్న రోజుకు అర్ధరూపాయి మేత తగలెయ్యాలి. మేకయితే కంచెంబడి పోయి మేసి వస్తుంది. ఏడాదికి పిల్లల్నెడతాయి. ఓ! కావలసినంతమంద. ఏదీ, మేకఏది?'

'మేకనిచ్చి చక్కనికోడిని తీసుకున్నాను.'

'వహ్వా! సెహబాస్!! వెధవమేక యింటినిండా పెంటిక లేస్తుంది. కోడి రోజుకు ఒకగ్రుడ్డు పెడుతుంది. తెల్లవారకట్ల కూస్తుంది. ఏదీ? నాముద్దుకోడి, ఏదీ, నావరాలకోడి?'

'దానికి నువ్వు చాకిరీ చేయలేవని కోడ్నిచ్చి యీఘుమఘుమలాడే వెలగపళ్లని తీసుకున్నాను.'

దాంతో ఆయిల్లాలు పట్టరానిసంతోషముతో, 'వహ్వా! నామొగుడు కాబట్టి యింతపని చేసేడు. ఇందాక పొరుగింటిపుల్లమ్మ నడిగితే రెండువెలగపళ్లివ్వటానికి మొఖమొఘాలు చూసుకుంది. దానికి మొఘాన్న కొట్టినట్టు నాలుగుకాయ లిచ్చి వస్తాను' అని తాతను కౌగలించుకుని అంతా చూస్తూవుండగానే ముద్దెట్టుకుంది.

అంతా తెల్లపొయ్యారు. 'గంతకు తగిన బొంతరా!' అనుకున్నారు. వీళ్ల సంభాషణ వింటూ వివర్ణవదనుడై వున్న కోమటి కుఱ్ఱోడి చేత నూరువరహాలు కక్కించారు, మళ్లీ ఎప్పటికీ అల్లాంటినోటిదూల లేకుండా వుండేటట్టు. ఎట్లాగయితేనేం, తాత గుఱ్ఱంఖరీదు నూరువరహాలు సంపాదించాడు. కథకంచికి, మనం యింటికి.

పోరు నష్టి - పొందు లాభం

మద్దులపల్లి వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి గారు

అనగా అనగా ఒకవూళ్లో యిద్ద ఉండేవాళ్లు. వాళ్లకు చిన్నప్పట్నుంచీ బద్ధద్వేషం. అనుకునే కాలంలోనే వాళ్లకి ఒకర్ని మించి ఒకరుండాలని పోరాటం. అంచేత ఎవ రేంపని చేసినా ఒకరికంటే ఒకరు ఎక్కువగా చేస్తూండేవాళ్లు. ఇలా కొంత కాలం గడిచిపోయింది. ఒకనాడు వాళ్లల్లో ఒకడికి రెండోవాడికి తెలియకుండా అడవి కెళ్లి తపస్సుచేసి దేవుణ్ణి మెప్పించి వాడి కంటె తా నెక్కువదర్జాలో వుండటానికి వరాలు పొందాలని బుద్ధి పుట్టింది. వెంటనే రెండోవాడికి తెలియకుండా చక్కా అడవి కెళ్లి దేవుణ్ణిగూర్చి తపస్సుచెయ్యటం మొదలెట్టాడు.

రెండోవా డప్పుడే అనుమానంపడ్డాడు. మొదటివాడు తపస్సుచేస్తూండటం కనుక్కొన్నాడు. ఒరె ఓరే, వీడు నాకు తెలియకుండా తపస్సుచేస్తున్నాడు. నాకంటె తాను మహాగొప్పవాడు కావాలని, దేవుణ్ణి మెప్పించి వరాలు పొందటానికి కాబోలు ఈపన్నాగం పన్నాడు—అని తానుగూడా అలాగే చేసి వాడికంటె యెక్కువవరాలు పొందాలని అనుకొన్నాడు. వెంటనే వెళ్లి వాడి కెదురూగా కూచుని వాడికంటే నిష్ఠతో తపస్సుచేయటం మొదలెట్టాడు.

వాళ్ల మనస్సులోని వుద్దేశాలు కని పెట్టాడు దేవుడు. వాళ్లకి కలిగిన యీదురుద్దే శాలకి తగినప్రాయశ్చిత్తం చెయ్యా లన కొన్నాడు. మొదటివాడిదగ్గఱ ప్రత్యక్షు అయ్యాడు. 'ఒరే, నేను దేవుణ్ణి. నీతపస్సుక మెచ్చాను. నీ కేంవరం కావాలో అడుగ యిస్తా'నన్నాడు. వాడు చాలా సంతోషించా డు కాని, 'నేనొకవూ రడిగితినా వాడు రెండూ ళ్లడుగుతాడేమో! నే నొకరాజ్యం యిమ్మం టినా వాడు రెండురాజ్యా లడుగుతాడేమో. దేవుడు ముందే నాదగ్గఱకి వచ్చేశాడు. వా ణ్ణడిగిన తర్వాత నన్నడిగుంటే బాగుండేది. ఇప్పుడు బలే చిక్కొచ్చింది. ఏం చెయ్యనా' అని ఆలోచించాడు. చివరకి మంచివుపాయం ఒకటి కనిపెట్టాడు. దేవునితో 'స్వామీ, అదిగో అక్కడ తపస్సుచేస్తూండేవాడి కేమి స్తావో అంతకు రెండింతలు నా కిమ్మన్నాడు వాడు. సరేనని చెప్పి రెండోవాడిదగ్గఱకి కెళ్లి, 'ఒరే, నేను దేవుణ్ణి; నీతపస్సుకు మెచ్చి వరా లియ్య వచ్చాను. నీ కేం వరం కావాలో కోరుకో' అన్నాడు భగవంతుడు. వాళ్ల మన స్సుల్లో వుండే కుట్ర కని పెట్టాడు గనుక అంతటితో పోనీక వాడితో 'ఓరే, అదిగో అక్కడ తపస్సుచేస్తూన్నాడే, వాడు నీ వడి గినంతకు రెండంతలు తనకు కావా లన్నాడు. నీ వేం కోరుతావో కోరుకో' అని చెప్పాడు. 'ఒరె ఓరే, యెంతయుక్తి పన్నాడురా, ఏలా గైతేనేం నేను వాణ్ణి మించేలా వరం పొంద టానికి వీలుగాకుండా చేశాడు' అని కొంతసే

పాలోచించాడు. చివరకు తనకి నష్టం అయినా వాడు చెడిపోయే వొక్కుపాయాన్ని కనిపెట్టి, 'స్వామీ! అలా అయితే, నా కొక్క కన్ను పోయేటట్టు వరం దయ చెయ్యండీ' అన్నాడు. వాళ్ళ కోరికలని చూసి దేవుడు తనలో తాను నవ్వుకున్నాడు. ఇద్దరికీ తగినప్రాయశ్చిత్తమే అయిం దనుకొని ఆనందించి, 'సరే, అలాగే' అన్నాడు రెండో వాడితో. ఆవరాలిచ్చి అంతర్ధాన మయ్యాడు దేవుడు. రెండోవాడి కొకకన్ను, మొదటివాడికి రెండుకండ్లూ పోయాయి.

— కథ కంచికి, మన మింటికీ పొయ్యాము.

అతివాగుడు

దశిక వెంకటరత్నంగారు

ఒకఊళ్ళో ఒకబ్రాహ్మణు డుండేవాడు. ఆయన పేరు గంగాధరుడు. ఆయనకు చాలా భాగ్యం ఉండేది. తనపొలములో ఒకచెరువును త్రవ్వించాడు. ప్రతి రోజూ పొలమువెళ్ళి సాయంత్రము వరకు ఉండి రాత్రికి ఇల్లు చేరే వాడు. తిరిగి ఉదయమునే వెళ్లే వాడు.

ఉదయమున పొలము వెళ్లే సరికి చెరువు గట్టు గండిపడి వుండేది. దానిని బాగుచేయించి రాత్రికి యిల్లు చేరుతూఉండేవాడు. మళ్లీ వెళ్లి చూచేసరికి గండిపడి వుండేది. తిరుగా బాగుచేయించేవాడు.

కొన్నాళ్లు ఇలా జరిగింది. గంగాధరునకు ప్రాణం విసిగింది. ఈగండి ఎందుకు పడుతోందో కనిపెట్టాలనుకొని ఆరాత్రి అక్కడనే ఉన్నాడు.

ఆరాత్రి ఆచెరువుగట్టుకు ఒకఅందమైన గోవు వచ్చింది. గంగాధరుడు గోవును

చూచేడు. ఆగోవు తనకొమ్ములతోను డెక్కల తోను గట్టును గండిచేసింది. ఈఅందమైన గోవును చూచి గంగాధరుడు పరవశుడై పోయాడు. ఈగోవు ఎక్కడనుండి వచ్చిందో, ఎక్కడకు వెడుతుందో చూడాలని మెల్లగా వెళ్లి దానితోకను పట్టుకున్నాడు.

గోవు ఆకాశమార్గాన్ని పోయి కైలాసం చేరింది. ఒకచోట ఆగింది. గంగాధరుడు ఆతోకను వదలి ఆకైలాసములోని చిత్రములు చూచుటకు బయలు దేరేడు. అంతా తిరిగేడు.

తిరుగగా తిరుగగా గంగాధరునకు ఒకచోట పెద్దపెద్దమిఠాయిఉండలు, మరొకచోట పెద్దపెద్ద సున్నిఉండలు, ఇంకొకచోట పెద్దపెద్ద అరిసెలు కనబడ్డాయి. వాటిని తినాలని భ్రమ కలిగి కొంచెముకొంచెము తిన్నాడు.

ఇంటికి పోదామని బయలు దేరాడు. గోవు బయలుదేరేచోటకు వచ్చేడు. యథాప్రకారం గోవు వచ్చింది. తిరిగి దానితోకను పట్టుకొన్నాడు. గోవు ఆకాశమార్గాన్ని బయలుదేరి చెరువుగట్టుకు వచ్చి చేరింది. గంగాధరుడు తోకను వదలి యింటికి చేరేడు.

"నేను కైలాసం వెళ్లేను. చెప్పలేనర్రా బాబూ! ఆకైలాసంలో ఎంతెంత మినపసున్ని ఉండలో, ఎంతెంత మిఠాయిఉండలో, ఎంతెంత అరిసెలో, చూడాలే కాని చెప్పలేను. వాటిని తిననివాళ్ల బ్రతు కెందుకు?" అని తన స్నేహితులందరకు చెప్పేడు.

"నీ కేలా కనుపించాయి? అక్కడకు ఏలా వెళ్లేవు?" అని గంగాధరుని అడిగేరు.

గంగాధరుడు జరిగినదంతా చెప్పేడు.

"మమ్ములనుకూడా తీసుకువెళ్లి చూపించిపెట్ట"మని గంగాధరుని ప్రార్థించేరు.

"సరే, ర"మ్మన్నాడు.

వారందరు గోవు వచ్చేవేళకు చెరువుగట్టుకు వెళ్లేరు. గోవు వచ్చింది. మొదట గంగాధరుడు ఇదివరకువలెనే రెండుచేతుల గోవు తోకను పట్టుకున్నాడు. వానికాళ్లు ఒకడు, తిరిగి వానికాళ్లు ఇంకొకడు, ఇలా ఒకరికాళ్లు ఒకరు పట్టుకున్నారు.

గోవు బయలుదేరింది. సగందూరం వెళ్లింది. స్నేహితులు ఆసున్నిఉండలు, మిఠాయిఉండలు చూడాలని తొందరపడుచున్నారు. ఓపిక పట్టలేకపోయారు. "సున్నిఉండలు, మిఠాయిఉండలు ఎంతెంతున్నాదో చెప్ప" మని గంగాధరుని తొందరచేశారు. తోకమొదట

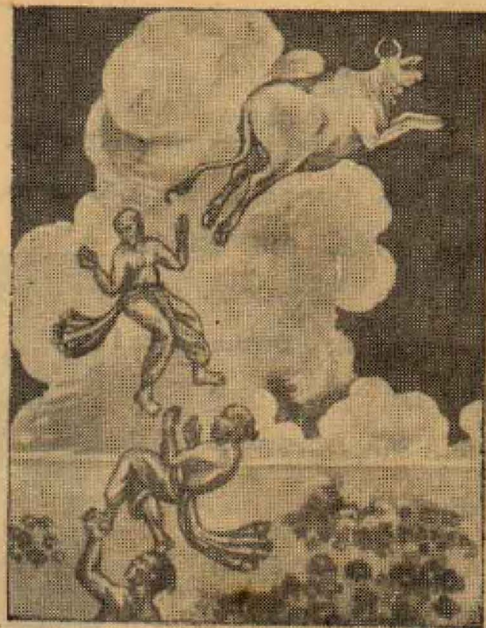

"ఇంతంత ఉన్నాయి"

పట్టుకున్న గంగాధరునకుకూడా వాటికి ఎక్కువకోరిక యుండడంచేత రెండుచేతులు వదలి "ఇంతంత ఉన్నా"యని చూపించేడు. గోవు కైలాసం చేరిపోయింది.

గంగాధరుడు చూపినఉండలు స్నేహితులకు బాగా కనుపించాయి. గంగాధరుడు తన స్నేహితులతోకూడ వారిఅతివాగుడుచేత క్రిందపడి యమలోకంచేరేడు. మనం ఇంటికిచేరేము.

పాత పాటలు—౨

టే. కామేశ్వరరావు గారు, బీ. ఏ.

౫ ప్రకీర్ణాలు

... ...

కన్నతల్లిని బోలలేరు చుట్టాలు
పట్టుచీరను బోలలేవు చీరల్లు
పరమాత్మ నిను బోలలేరు చుట్టాలు
వెల్లచీరను బోలలేవు చీరల్లు
వేదమ్ము నిను బోలలేవు చదువుల్లు.

తాతగారింటనే తూతూలపెళ్లి
బూరిము క్కుడుగుతే బుగ్గ పొడిచేరు
గారిము క్కుడుగుతే కసిరి కొట్టేరు
అరిసిము క్కుడుగుతే అదిమి తన్నేరు.

ఏకేసు బార మెల్లుండి సంత

... ...

రోక లెత్తలేను రో లెత్తలేను
చేమపూకడియంపుచె య్యెత్తలేను.

నో రెంగి లామెనే చెయ్యేంగి లామె
చెయ్యి కడుగ నీళ్లియ్యి చెల్లెలమ్మాయి.

కూకుంటె లెగలేదు కూరాకు తెంపలేదు
కొట్టొ స్త డోలప్ప సిగ్గొస్తది,

కూడు తింటావా తమ్మా?
కూకుండే వున్నా నమ్మా.

అంబలి తింటావా తమ్మా?
అమిరే వున్నా నమ్మా.
గడ్డి కోస్తావా తమ్మా?
గడి యుం డొస్తా నమ్మా.

గిద్దె పెసరావప్పు గిన్నెతోనే వండి
వడ్డువ ద్దనగానె వడ్డించి వెళుదు.
పొద్దుటన్నంలోకి పొలములో కెళ్లి

... ...

చిన్నారి పొన్నారి చిన్నకోవెలవు
చిగురుమామిడికింద చిన్నకోవెలవు.

... ...

చిమడకే చిమడకే ఓచింతకాయ
ను వ్వెంత చిమిడినా నీపుల్ల పోదు.
ఉడకకే వుడకకే ఓవుల్లిపాయ
ను వ్వెంత వుడికినా నీకంపు పోదు.

వదినగారలు మీరు వాసి గలవారు
వండబోయినచోట కుండ నాకేరు.
బావగారలు మీరు భక్తి కలవారు
నిండివున్నసభలోను పిండి బుక్కేరు.

... ...

ఆకలికి వేళాయె అమ్మతలు పాయె
అమ్మగారింటికే పోను బుద్ధాయె.
పనంటె నావొళ్లు భారకిస్తుంది
భోజనమంటె నావొళ్లు పొంగిపోతుంది.

మొండికెత్తినదాన్ని మొగు డేమి చేసు
లజ్జ మాలినదాన్ని రా జేమి చేసు
సిగ్గుమాలినదాన్ని శివు డేమి చేసు.

అమ్మనా డెరగనే వుయ్యాల
అబ్బనా డెరగనే వుయ్యాల
మొగుడునా డెరగనే మోకులుయ్యాల.

మూచీది కళ్లమ్మ వాచీది మొహం
నీ కేమి కలుగునే నిర్భాగ్యురాల.

ఏకాసి వచ్చింది రాకాసిలాగ
బ్రాహ్మల్లపాలింట పెనుభూత మాయె.

తోడికోడలు నాకు తోడాయె నమ్మ
దొంగతిళ్లకు మాకు సందాయె నమ్మ.

ఊరు మంచిదని వుబ్బకురా అబ్బ
వూళ్లోను దీపమ్ము పెట్టిన్నదాక.
ఆలి మంచిదని వుబ్బకురా అబ్బ
ఆయింటికాపరం చేసిన్నదాక.

సంపత్తుచేతనే చావ తీరాదు
యముడికి చెప్పండి రా తీరదాని.

చుక్క తెల్లవారె తూర్పు తెల్లవారె
తలిసెమ్మ పెనిమిటిని యేమన్ని లేపు.
"కలవలచెర్లోకి నీళ్లు చేరేయి
కాళ్లు కడుగ మీకు వేళాయె లెండి.
మొగ్గల్లచెర్లోకి నీళ్లు చేరేయి
మొహము కడుగ మీకు వేళాయె లెండి."

బూరుగ పూసింది బారువనంలో

... ...

కోట సింగరాజు మాటవాసి కైన
గంగమాంబచేత గణుతి కెక్క
గంగమాంబ యెంతో గయ్యాళి యైతేను
సింగరాజు యేమి చేయగలడు.

వంకాయ వండేను వరికూడు వండేను
తినమనీ చెప్పవే తడికా తడికా,
వగలాడిమాటలకు వళ్లంతా మండింది
వద్దనీ చెప్పవే తడికా తడికా

... ...
... ...

పట్టుచీర తెచ్చేను పెట్టిలోను పెట్టేను
కట్టుకోమని చెప్పవే తడికాతడికా.

గడపలలోకల్ల యేగడప తీరు?
మహాలక్ష్మి వసియించు మాగడప తీరు.
వీధులలోకల్ల యేవీధి తీరు?
విద్వాంసులు నడచిన్న మావీధి తీరు.
అరుగులలోకల్ల యేఅరుగు తీరు?
పండితులు కూచున్న మాఅరుగు తీరు.

వానదేవుడ నీకు వరసచెల్లెలిని
వర్షాలు కురిపించు వరిమళ్లలోను.
కురిసింది మావూర కుంభవర్షమ్ము
పండేయి మాచేలు పల్లంపుభూమి
నూర్పించి తెచ్చేరు నూరుగరిసెల్లు
పండించి తెచ్చేరు పంటకాపుల్లు
ఎక్క లేని గట్టు దిగలేని మెట్టు
చూలింతలు పోసేరు చుక్కల్లపొడుగు
బాలింతలు పోసేరు పర్వతాలపొడుగు
నూనెతో పులగాలు మాయెడ్లు మేసె.

పన్నెండుధాన్యాలు వాన గేవుడా
పంటమీద పండాలి వాన దేవుడా
పన్నెండుధాన్యాలు...
పంటచేలు పండాలి...
పంటచేలు పండాలి...
మాకడుపు నిండాలి...
పేద సాద బతకాలి...
కూలి నాలి దొరకాలి...
పారిపోయిన బావ...
పరిగెడుతు రావాలి...
ఊరి కెళ్లిన బావ...
ఉరికురికి రావాలి...
తల్లి లేని బిడ్డల్లు...
తల్లాటపడతారు...
తండ్రి లేని బిడ్డల్లు...
తల్లాటపడతారు...
పసిబిడ్డ బాలకులు...
తల్లాటపడతారు...
చేటంత మబ్బు పట్టి...
చెరువంత నిండాలి...
తూరుపున మబ్బు పట్టి...
తుల్లి తుల్లి కురవాలి...
పడమటను మబ్బు పట్టి...
పట్టి పట్టి కురవాలి...
ఉత్తరాన్ని మబ్బు పట్టి...
ఉరిమి మెరిమి కురవాలి...
దక్షిణాన్ని మబ్బు పట్టి...
జల్లుజల్లున కురవాలి...
ఈగతల్లి నీల్లాడి...
వీథి వీథి నిండాలి...
దోమతల్లి నీల్లాడి...
దొడ్డెల్ల నిండాలి...
పాముతల్లి నీల్లాడి...
పంటచేల్లో తిరగాలి...
కప్పతల్లి నీల్లాడి...
కడవపంచల కురియ్యాలి...
కురవాలి కురవాలి...
కుంభవృష్టి కురవాలి...
డబ్బుకు తవ్వెడుబియ్యం...
మనిషి కిద్దరు పెళ్లాలు...
వానొస్తె వణుకైన...
కురవాలి కురవాలి...
మూడురోజుల యెండ...
ముప్పైరోజుల ముసురు...

[మోచేటి పద్మమ్మనోములోని సాయంకాలవర్ణన]

మోచేటి పద్మమ్మ పట్టేటివేళ
మొగ్గల్లు తామర్లు పూచేటివేళ
బీరాయి పువ్వుల్లు పూచేటివేళ
బిందెల్ల వుదకమ్ము తెచ్చేటివేళ
కాకరాయి పువ్వుల్లు పూచేటివేళ
కడవలతొ వుదకమ్ము తెచ్చేటివేళ

గుమ్మడీ పువ్వుల్లు పూచేటివేళ
గుండిగలతో పుదకమ్ము తెచ్చేటివేళ
ఆనపాయి పువ్వుల్లు పూచేటి వేళ
అటిగలతో పుదకమ్ము తెచ్చేటివేళ
చిక్కుడాయి పువ్వుల్లు పూచేటివేళ
చిప్పల్ల గంధమ్ముతీసేటివేళ
ఆవుల్లు గోవుల్లు వచ్చేటివేళ
ఆంబోతు రంకెల్లు వేసేటివేళ
సంధింటి దీపమ్ము పెట్టేటివేళ

చాకింటి మడతల్లు తెచ్చేటివేళ
అన్నల్లు అందలా లెక్కేటివేళ
బావల్లు పల్లకీ లెక్కేటివేళ
తమ్ముల్లు తాంబూలం వేసేటివేళ
మరదుల్లు మరి జూద మాడేటివేళ
కూతుళ్లు గుండిగలు దింపేటివేళ
కోడళ్లు కొటుపసుపు కొట్టేటివేళ
చెల్లెళ్లు చేమంతులు ముడిచేటివేళ
వదినెల్లు వంటల్లు వండేటివేళ.

రక్కెసపొద

సన్నిధానము సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు

క్రూరభావంబుఁ గంటకాకారముగను
వెలికిఁ గ్రక్కుచునసభిగమ్యతవహింతు
వో చెనఁటి రక్కెసా! తెల్పఁగదవె? నాకు
అన్నలా, తమ్ములా, నీకు నసురకోటి?

వల్లరీసుందరులు చెఱపట్టఁగఁబడి
తేఁటిరొద కుయ్యిపెట్టుచు దెసలఁ బ్రాఁక
బ్రహ్మరాక్షసివలె నున్ననిన్నుఁ గాంచి
భయమునై డాయ రెవ్వరుఁ బ్రాపొసంగ.

మానిసుల కోడి శరణాగతంబులయిన
పాఁపటెండ్లకు నభయప్రదాన మిత్తు
వెల్లువుడు వారిపైని గ్రుడ్లెఱ్ఱఁజేసి
పండ్లమిస మిట్టిమిట్టిచూచెదవు కూళ!

మొరటుఁదనమును దద్దయు మొండితనము
ఎదుగుచున్నది నానాఁడు తలలు వేసి
ఊఁచముట్టుగఁ బెకలించుఁబో మొమ్మకొండు
ఎల్లిప్రొద్దుట నీపొగ రడఁగు నంత.

కమ్మిపని

కొ. నరసింహాచారి గారు

పూలఉట్టి

సుమారు రెండడుగులనిడివిగల కమ్మిని దీసికొని దానికొనలను ఉంగరములవలె వంచుకొనవలెను (చిత్రము 1). దానిని చిత్రము 2 నందువలె వలయముగా వంచుకొని కొనలయందలి ఉంగరములను చేర్చి బిగించవలెను.

పిమ్మట సుమారు ఒకఅడుగు నిడివిగల మఱియొక కమ్మిని దీసికొని, మొదటి కమ్మివలెనే దానినిగూడ వలయముగా చేసికొనవలెను (చిత్రము 4 a. a.)

చిన్నవలయపు వ్యాసముయొక్క కొలతకన్న సుమారు ఒకయంగుళము ఎక్కువ కొలతగల కమ్ములను మూటిని దీసికొని వాటికొనలను చిత్రము 3 నందు జూపినవిధముగ వంచుకొనవలెను. కొనలను వంచినతర్వాత కమ్ములకొలత చిన్నవలయపు వ్యాసమునకు సమానముగా నుండవలెను. ఈమూడుకమ్ములను చిన్నవలయమునకు బండిచక్రపుటాకులవలె బిగించవలెను. (చిత్రము 4.) పిమ్మట కమ్ములనన్నిటిని c వద్ద సన్ననికమ్మితో కట్టవలెను. పిమ్మట సుమారు ఒక్కొక్కఅడుగు నిడివిగల కమ్ములను మఱి ఆరింటిని దీసికొని వాటికొనలను గూడ ఉంగరములవలె వంచవలెను (చిత్రము 5 a. b.) ఒక్కొక్కకమ్మిని మధ్యభాగమున m వద్ద వంచుకొనవలెను.

తర్వాత ఆరుకమ్ములకొనలను చిత్రము 4 నందలి చిన్నవలయమునకు rs,st,tw,wu,uv,vr, వద్ద బిగించవలెను. తర్వాత నీఆరుకమ్ములను మధ్యవంపులవద్ద (m చిత్రము 5) ఒకయంగుళమువఱకు వెనుకకు వంచవలెను. అట్లు వంచినపిమ్మట ప్రతికమ్మియు ఎదురుగా జూచినప్పుడు (front view) చిత్రము 6 నందలి విధముగను, ప్రక్కకు జూచినప్పుడు (side view) చిత్రము 7 నందలివిధముగను నగపడును.

పిమ్మట పెద్దవలయమునకు ఈయారు కమ్ముల మధ్యవంపులను తగిలించవలెను. (చిత్రము 8). మఱి మూడుకమ్ములను (చిత్రము 8 m n o) దీసికొని వాటికొనలను వంచి ఉట్టియొక్క పైపెద్దవలయమునకు ఉట్టిత్రాళ్లవలె బిగించవలెను. ఈమూడుకమ్ములనిడివి ఎంతయైనను ఉండవచ్చును. వాటి పైకొనలకు

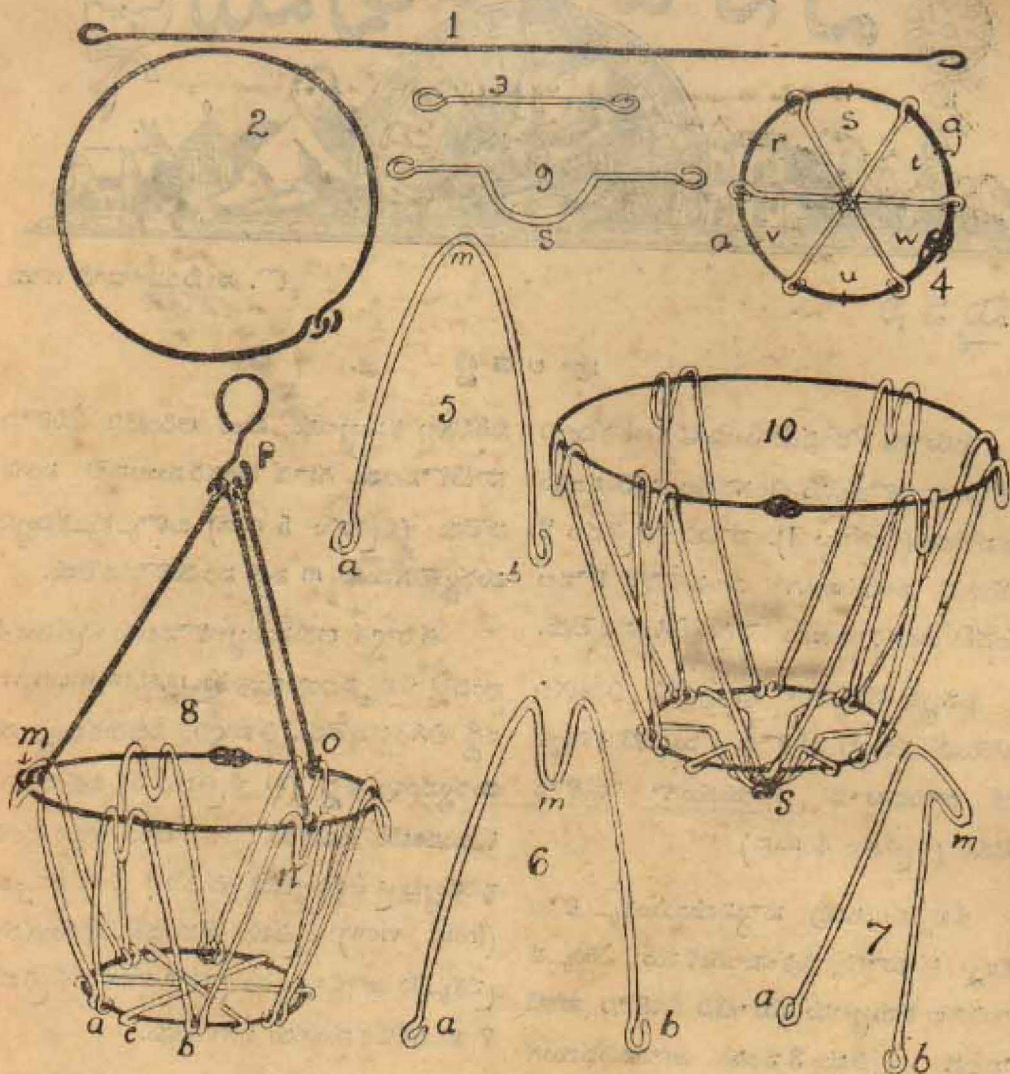

ఒకకొక్కని చేసి (చిత్రము 8 p) తగిలించిన యెడల ఉట్టి పూర్తియగును.

చిత్రము 8 యందలి ఉట్టియొక్క అడుగు భాగము చదరముగా నున్నది. దానిని చిత్రము 10 యందలి ఉట్టియొక్క అడుగుభాగము మధ్య పల్లముగా నుండున ట్లుండవలె నన్న యెడల, అడుగుభాగమున వేసిన మూఁడుకమ్ములను చిత్రము 3 నందువలె కాక, చిత్రము 9 యందువలె మధ్య (s) కొంత వంపుగా జేసికొనవలెను. చిత్రము 10 యందు s వద్ద నుండునట్లు పల్లమేర్పడును.

మనశ్శీలిని (సైకోగ్రాఫ్ - Psychograph)

వాషింగ్టను నగరమున ఏడవ వార్షిక పారిశ్రామికశిల్పప్రదర్శనమున చూపబడిన మిక్కిలి చిత్తాకర్షకమగు వస్తువులలో నొకటి. దీనిని 'సైకోగ్రాఫ్' అందురు. మనుజుని మానసికములైన శక్తులు, సంస్కారములు యథాతథముగా పరిశీలించి, ప్రత్యేక మొక కాకితముపై వైద్యుతవిధానమున ఎక్కించును. ఇందువలన చాల ముఖ్య విషయములు తెలిసికొనవచ్చును. ఇందు ఫే 'ఛాంపియను' కన్యకు ఆయంత్రముతోలోహపు తలచట్టము అమర్చబడుచున్నది. త్వరలో ఆమెకు తనసంగతి యంతయు తెలిసిపోవును.

(G. S. A.)

సుక్కూరు ఆనకట్ట చిత్రములు

(G. S. A.)

ఎగుమట్టమునుండి చూచిన ఆనకట్ట: నడుమ తెఱపులందు బిగించిన పెద్ద ఉక్కు తలుపులు కానవచ్చెడిని

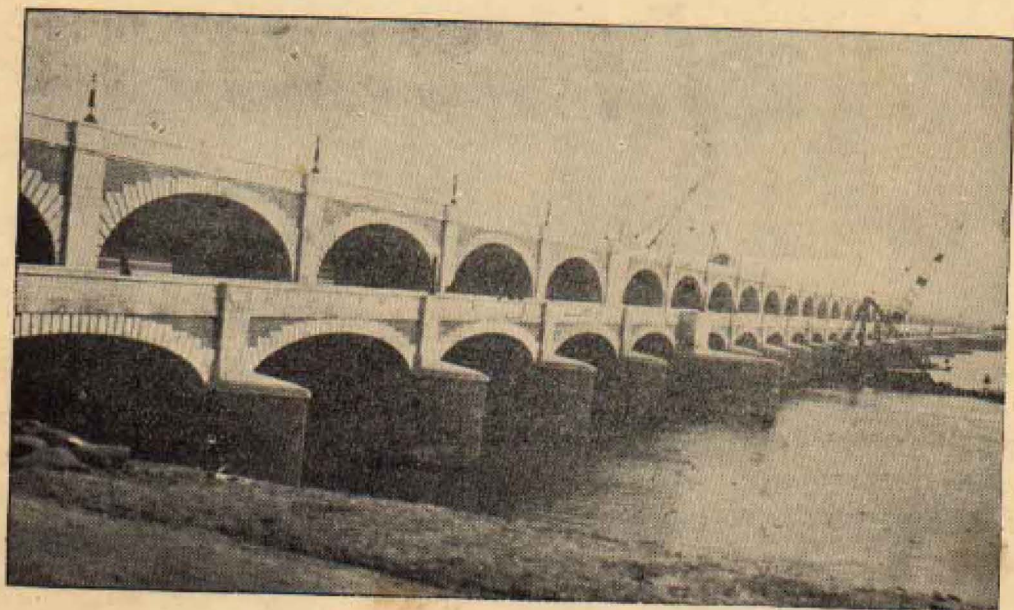

దిగుమట్టమునుండి చూచిన ఆనకట్ట: పైని రాహదారీరోడ్డువంతెన.

హిందూదేశ పరిపాలనా విధానము – దానిచరిత్ర

(రెండవ భాగము)

చావలి వెంకటహనుమంతరావు గారు, యం. ఏ., బి. ఇ - డి.

౧

పై విషయమును గూర్చిన మొదటివ్యాసములో ౧౮౯౨ సంవత్సరములో ఏర్పాటు చేయబడిన Indian Councils Act వలన వచ్చిన మార్పులను గమనించితిమి. ఆచట్టము ౧౯౦౯ వరకు అమలునందుండెను. తరువాత ౧౯౦౯ లో మింటో మార్లే సంస్కరణములచట్ట మనుపేరుతో వ్యవహరింప బడునట్టి చట్టముచే నేర్పరుపబడిన మార్పులను విచారింపవలసియున్నది. ఈచట్టము పార్లమెంటువారిచే ఆమోదింపబడకపూర్వము దానినిగురించి మూడు సంవత్సరములు తీవ్రమైనచర్చ జరుపబడెను. కార్యనిర్వాహక ప్రభుత్వమునకును, ప్రజలకును మధ్య వీలైనంత ఎక్కువ సంపర్కమును గూర్చు నుద్దేశముతో అనేకవిధములగు విధానము లాలోచింపబడెను. చివరకు అప్పటి కమలునందున్న చట్టనిర్మాణసభలను పూర్తిగ మార్చి వాటికి ఇదివరలోకన్న ఎక్కువ అధికారముల నిచ్చుట కేర్పాటు చేయుటయే తగినవిధానమని నిశ్చయింపబడెను. ఈనిశ్చయమునకు రాకపూర్వము అట్టిసంపర్కమును సమకూర్చుటకు ఆలోచింపబడినవిధానములలో కేంద్రరాష్ట్రప్రభుత్వములకు ముఖ్యవిషయములందు సలహా నిచ్చుటకై ఒక పెద్దలసంఘము (Council of Notables) నేర్పాటు చేయవలె నను సూచన ఒకటి ముఖ్యమైనది. శాసనసభలకు ఎక్కువఅధికారము నీయవలె నను నిశ్చయమునకు వచ్చినపిదప, దాని ననుసరించి గవర్నరు జనరలు కౌన్సిలులోని ఎన్నికసభ్యులసంఖ్య పూర్వముకన్న చాల హెచ్చు చేయుట కేర్పాటుచేయబడెను. 1909 సంవత్సరములో ఏర్పాటు కాబడినట్టియు, తరువాత 1912 లో మార్పు చేయబడినట్టియు నిబంధనలప్రకారము, కేంద్రశాసనసభయందు గవర్నరుజనరలు, అతనికార్యనిర్వాహకవర్గ సభ్యులు ఏడుగురు కాక, నియమితఅధికారసభ్యులు 28 మందియు, నియమితఅనధికారసభ్యులు 5 గురును, ఎన్నికసభ్యులు 27 గురు, మొత్తము 69 సభ్యు లుండునట్లు ఏర్పాటు చేయబడెను. అనధికార-ఎన్నికసభ్యులలో 13 గురు రాష్ట్రశాసనసభలయందున్న అనధికారసభ్యులచేతను, ఆరుగురు రాష్ట్రములలోని భూస్వాముల నియోజకవర్గములవారిచేతను, ఆరుగురు రాష్ట్రములలోని మహమ్మదీయులచేతను, ఇద్దరు బొంబాయి, కలకత్తాలయందలి యూరపియన్ వర్తకసంఘములవారిచేతను ఎన్నుకోబడునట్లు నిశ్చయింపబడెను. రాష్ట్రీయశాసనసభలు కూడ పైపద్ధతులపై ఆధారపడియే మార్పుచేయబడి, వాటియందలి సభ్యత్వము పెద్దరాష్ట్రములలో (అనగా మద్రాసు, బొంబాయి, బెంగాలులలో) 45 మొదలు 54 వరకును, చిన్నరాష్ట్రములలో (అనగా మధ్యపరగణాలు, సంయుక్తపరగణాలు, పంజాబు మొదలగు వాటిలో) 25 మొదలు 27 వరకును, హెచ్చు చేయబడెను.

౨

ఈ సంస్కరణములవలన ఏర్పాటుచేయబడిన మార్పులలో ఈక్రిందిముఖ్యాంశములు గమనింపదగినవి. (i) సామ్రాజ్యశాసనసభయందు గవర్నమెంటువారి అభిప్రాయముల ననుసరించి వోటుచేయుటకై అధికారసభ్యులయొక్కయు, నియమిత సభ్యులయొక్కయు సంఖ్య హెచ్చుగా నుంచబడెను. కాని రాష్ట్రములందుమాత్రము ఇట్టి అధికార-అధిక సంఖ్యాబలము (official majority) తొలగింపబడి అనధికారసభ్యులకే హెచ్చుబల ముండునట్లు ఏర్పాటుచేయబడెను. (౨) శాసనసభల యందు

ఎన్నికసభ్యుల సంఖ్య అంతకు పూర్వమున్న దానిని హెచ్చుచేయబడినప్పటికిని, ఆసభ్యులు నూటికి ప్రజలచే ఎన్నుకొనబడుపద్ధతి (Direct popular election) ఏర్పాటుకాబడలేదు. కొన్నిప్రత్యేకనియోజకవర్గములు (మహమ్మదీయులకును, యూరోపియన్ వాణిజ్యసంఘములకును) ఏర్పాటుచేయబడి వాటికి నూటికి తమప్రతినిధుల నెన్నుకొను హక్కియబడె ననుమాట నిజమే; కాని మొత్తముమీద Indirect election పద్ధతియే అమలునం దుంచబడినది.* దీనినిబట్టి మింటో-మార్లే శాసనసభలు కొంతవరకుమాత్రమే ప్రజాప్రతినిధి సభలని పిలువబడుటకు కవకాశము లున్నవనియు, వాటివలన కొంతవరకుమాత్రమే ప్రజాప్రతినిధిప్రభుత్వ (Representative Government) మాత్రము అమలులోనికి వచ్చిన దనియు తేలును. (3) మహమ్మదీయులకు ప్రత్యేకప్రాతినిధ్య, ప్రత్యేకనియోజకవర్గ సూత్రములు మొట్టమొదటిసారి మింటో-మార్లే సంస్కరణముల సందర్భమునందే ప్రవేశపెట్టబడెను. మార్లేప్రభువునకు ఈ సూత్రముల నొప్పుకొనుట కిష్టము లేకపోయినప్పటికిని అప్పటిపరిస్థితులలో మహమ్మదీయనాయకులను తృప్తిపరచుటకై దాని నొప్పుకొనక తీరినది కాదు. అప్పుడు ఏర్పాటుచేయబడిన ఈపద్ధతియే ప్రస్తుతము మనదేశమందు ప్రబలుచున్న హిందూమహమ్మదీయ విభేదముల కును, వైమనస్యములకును మూలకారణమై మనదేశపు రాజకీయాభివృద్ధికి చాల నాటంకముగ నున్నదని ఎల్లరకు తెలిసినదే.

3

మార్లే శాసనసభల అధికారములను చూచినను వాటికిని, ౧౮౯౨ సం॥ లో ఏర్పాటుచేయబడిన సభలకును చాలభేదములు కాన్పించును. మార్లే శాసనసభలకు పూర్వపు సభల కున్నవాటికన్న హెచ్చు అధికారము లీయబడినవి. ౧౮౯౨ చట్టముప్రకారము, శాసనసభ్యులు ప్రభుత్వపు ఆదాయవ్యయపట్టికనుగూర్చిన చర్చయందు పాల్గొని తమయభిప్రాయములను మాత్రము తెలుపవచ్చును. కాని ౧౯౦౯ సం॥ పు చట్టముప్రకారము బడ్జెట్ నంగు మార్పులను సూచించుచు తీర్మానముల నుపపాదించుటకును, ఆతీర్మానములపై వోటు చేయుటకునుకూడ అధికార మీయబడెను. ౧౮౯౨ ఆక్టుప్రకారము, శాసనసభ్యులు మొట్టమొదట నోటీ సీయబడి ప్రభుత్వమువారిచే అంగీకరింపబడిన ప్రశ్నలనుమాత్రము అడుగు కవకాశము లుండెను. కాని మార్లే సభలలో ప్రశ్న లడుగుటకే కాక, తరువాత అవసరమైన ఎడల సప్లిమెంటరీప్రశ్న లడుగుటకుకూడ వీల్లు కల్పింపబడెను. వీటికన్నటికంటెను ముఖ్యమైనమార్పేమన, ఎన్నుకొనబడిన శాసనసభ్యులు ఏప్రజాహిత విషయములను గూర్చియైనను తీర్మానముల నుపపాదించుటకును, వాటిపై వోటుచేయుటకును అధికార మీయబడుట.

౪

పైన సూచించినట్లుగా మనదేశములోని కేంద్ర రాష్ట్రీశాసనసభలపరిపాల నాధికారములను హెచ్చుచేయుట యనుమార్పు పూర్తిగ జయప్రదముగ కొనసాగినదని చెప్ప వీలులేదు. చట్టములను నిర్మించుటకు పూర్తియగుఅధికార మీయబడి ఆచట్టములను కాని, తీర్మానములను కాని అమలునం దుంచునట్లు కార్యనిర్వాహక ప్రభుత్వవర్గమును బలవంతపెట్టుటకు అధికార మీయబడకుండుటవలన చాల నష్టము వాటిల్లెను. ఒకప్రక్క అధికారవాంఛగల శాసనసభయు, వేరొకవంక బాధ్యతారహితమైన కార్యనిర్వాహకవర్గమును ఏర్పాటుచేయుటవలన ఈపరిస్థితు లేర్పడకుండచేయుట చాలకష్టమైనదని రాజకీయజ్ఞానముకలవా రందరకును తెలియును. ఏలయన శాసనసభవారు చేతీర్మానము చేసినను అది ప్రభుత్వమువారికి వట్టి "సలహా" గా (Recommendation) మాత్రమే యుండెను గాని వాటి నమలుజరుపు బాధ్యత వారికి లేకుండెను. మరియు అట్టి తీర్మానములను ప్రభుత్వమువారికిష్టము లేకపోయిన వాటిని తమఅధికారసభ్యులఓటుల

* మ్యునిసిపాలిటీల యొక్కయు, జిల్లాబోర్డుల యొక్కయు అనధికారసభ్యులు రాష్ట్రీయశాసనసభ్యుల నెన్నుకొనుటకును, రాష్ట్రీయశాసనసభలలోని అనధికారసభ్యులు కేంద్రశాసనసభ్యుల నెన్నుకొనుటకును నియోజకవర్గములుగా ఏర్పాటుచేయబడెను.

నుపయోగించి ఓడించుటకుకూడ వారికి కావలసినన్ని అవకాశము లుండెను. * అధికారసభ్యులపక్షము శాసనసభలయం దుండుటవలన వాటియొక్కయు, వాటి కీయబడినట్టి అధికారములయొక్కయు ఉపయోగము చాలవరకు తగ్గిపోవుటయేగాక ప్రభుత్వమువారికిని శాసనసభాసభ్యులకును మధ్య సాధారణముగ భిన్నాభిప్రాయములు ప్రబలుటకుకూడ తోడ్పడుచు వచ్చెను. ప్రభుత్వమువారు శాసనసభ్యులు తమపనులనుగూర్చి ఖండించుచుండుటవలన నష్టము పొందుట కవకాశము లుండెను; శాసనసభ్యులు తమశక్తిలేనితనమును గ్రహించి ఏమియు బాధ్యత లేకుండ ప్రభుత్వచర్యలను ఖండించుట మామూలు సంగతి యాయెను.

౫

దీనికి కారణ మేమని మనము గమనించిన, బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వవిధానమును ఏవిధముగనైనను ప్రవేశపెట్టుట మింటో-మార్లేచట్టనిర్మాతలయభిప్రాయముకాక పోవుటయే యని నిర్ణయింపవలెను. శాసనసభలు ప్రభుత్వముపై ఏవిధమైన యధికారమును గాని కల్గియుండుట కవకాశములు దానియందు ఏర్పాటుచేయబడియుండలేదు. "ఈసంస్కరణములు ఏవిధమైనగాని పార్లమెంటరీవిధానమును ఇండియాదేశములో ప్రవేశపెట్టుట కుద్దేశింపబడినవని ఎవరైన తలంచుచో, వారిది చాలపొరపాటభిప్రాయమని నేను చెప్పుచున్నాను. వారితో నేనెంతమాత్ర మేకీభవింపనని మార్లేప్రభువు † పార్లమెంటుసభలో నొక్కి చెప్పియుండెను కాని శాసనసభలకు ప్రభుత్వమువారిని తమ తీర్మానములప్రకారము నడుచుకొనునట్లు చేయుట కధికారము లేని సందర్భములలో వాటియుపయోగము దేశమున కేవిధముగ కలుగగలదో, దానివలన వచ్చునష్టము లేవో మార్లేప్రభువు గ్రహింపకుండుట శోచనీయము. సంగతిసందర్భములనన్నిటినిబట్టి చూచిన, అతడు తన యభిప్రాయములో చాల పొరబడెనని చెప్పకతీరదు. మింటోమార్లే సంస్కరణములు దేశమును బాధ్యతాయుతపరిపాలనకు తయారుచేయుటలో చాల తక్కువగ తోడ్పడెననియు, ప్రజాప్రతినిధిసభలుగ వాటిక్రింద ఏర్పరుపబడిన శాసనసభలు ఫలప్రదములు కావనియు మన మంగీకరింపవలసియున్నది. వాటియుపయోగ మెంతవర కనిన, హిందూదేశప్రజలకు పార్లమెంటరీవిధానముతో కొంతపరిచయము నది కలిగించి ఆవిధానమును నడుపుటలో వారికి కొంత శిక్షణ నిచ్చె ననునంతవరకే యని చెప్పవలసియున్నది.

౬

ఈసందర్భములో హిందూదేశపుకార్యనిర్వాహక ప్రభుత్వమునందు జరిగినమార్పులు కొన్ని గమనించవలసియున్నది. ౧౮౬౧ లో అదివరకున్న కేంద్రకార్యనిర్వాహకవర్గమునందున్న నలుగురుసభ్యులకును ఇంకొక సాధారణసభ్యుని చేర్చబడెను; ౧౮౭౪ సం॥ లో ఇంకొక సభ్యుని అదనముగా ఏర్పాటుచేయుటకుకూడ అధికార మొసగబడెను. ౧౯౧౦ లో "విద్యాశాఖను" క్రొత్తగా వేరుచేసి ఏర్పాటుచేయు సందర్భములో ఈ యారవ సభ్యుని పదవి కాయపరుపబడెను. కార్యనిర్వాహకవర్గమునందలి ఆర్గురు సభ్యులలో, సర్వసైన్యాధ్యక్షుడు (Comm under-in-chief) ప్రత్యేకసభ్యుడుగా నుండునట్లును, మిగిలిన ఐదుగురిలో ముగ్గురు ఇండియన్ సివిల్ సర్వీసుశాఖకు చెందినవారును, వేరొక మెంబరు (న్యాయశాఖమెంబరు) ౫ ఏండ్లకు తక్కువకాకుండ అనుభవమున్న బారిష్టరు గాని, వకీలు గాని అయియుండునట్లును నియమింపబడెను. ౧౯౦౯ సంవత్సరములో మింటో-మార్లేసంస్కరణములతో పాటు మొట్టమొదటిసారి ఒక హైందవునికి గవర్నరుజనరలు కార్యనిర్వాహక వర్గములో స్థాన మీయబడెను. ఆసంవత్సరములో శ్రీ॥ శ్రీ॥ లార్డు సిన్హా (అప్పుడు సత్యేంద్ర ప్రసన్న సిన్హా యని పిలువబడుచుండెను) గారిని న్యాయశాఖమెంబరుగా నియమించిరి. అప్పటినుండియు హిందూదేశస్థు డొకడు గవర్నరు జనరలుసభలో సభ్యుడుగా నుండు టాచారమై

* బెంగాలుశాసనసభవా రొకటి రెండుసార్లు ప్రభుత్వమువారికి వ్యతిరేకముగ తీర్మానించిరి కాని అట్టి ప్రభుత్వపరాజయములు చాల తక్కువగా నుండెను.

† హిందూదేశపుమంత్రి.

నది. * రాష్ట్ర ప్రభుత్వములందుకూడ పైవిధముగనే కార్యనిర్వాహక శాఖయందు మార్పులు చేయబడెను.† ౧౯౧౯ లో కొన్ని ముఖ్యమైనమార్పులు హిందూదేశ రాజ్యాంగవిధానమునందు చేయబడెను. మన దేశపుముఖ్య పట్టణము అదివరకు కలకత్తాయందున్నదానిని ఢిల్లీకి మార్చిరి. అది కాక బెంగాలురాజధానిని విభజించి బీహారు, ఒరిస్సాప్రాంతములు ప్రత్యేకరాష్ట్రముగను, తూర్పు బెంగాలులు బెంగాలుతో కలిపి ప్రత్యేక బెంగాలురాష్ట్రముగను, అస్సాము ప్రత్యేక - చీఫ్ కమీషనర్ క్రింద వేరురాష్ట్రముగను ఏర్పరుపబడెను.

పైమార్పులతోపాటు ఇంగ్లండులోని హిందూదేశప్రభుత్వమునకు సంబంధమున్న శాఖలలోకూడ అప్పుడప్పుడు మార్పులు చేయబడుచువచ్చెను. 1858 లో హిందూదేశప్రభుత్వాధికారము రాణీగారిక్రిందకు మార్పు చేయబడినప్పుడు మనదేశవ్యవహారములలో సలహానిచ్చుటకు ఒకరాజ్యాంగమంత్రి (Secretary of State) నియమింపబడెను. అతనికి సహాయముగా పదునైదుగురు సభ్యులుగల సంఘ మొకటికూడ అప్పుడే ఏర్పాటుచేయబడెను. హిందూదేశమునందుద్యోగుల నియమించుటకును, హిందూదేశ - ఆదాయవ్యయములను నిర్ణయించుటకును, ఇతరముఖ్యవిషయములకును ఇండియామంత్రి ఈసంఘము యొక్క సలహా తీసికొనవలసియుండెను. ఈవిషయములందు గాక ఇతరవిషయములందెల్లను ఇండియాసంఘము (India Council) వట్టి సలహానిచ్చుసంఘము మాత్రమే; అనగా ఇండియామంత్రి సంఘమువారి సలహాను నిరాకరించవచ్చునన్నమాట. కాని అట్లు నిరాకరించినపుడెల్లను దానికి కారణముల నాతడు వ్రాతమూలముగ నిరూపింపవలసియుండెను. ఇండియాసంఘపు సభ్యత్వము అప్పుడప్పుడు పరిస్థితులనుబట్టి మార్చబడుచుండెను. 1900 సం. పూర్వము ఆసంఘములో 10 కి తక్కువ కాకుండగను, పదునలుగురికి ఎక్కువ కాకుండగను సభ్యులుండుచు, వారిలో తొమ్మిదిమంది హిందూదేశమందు అంతకు ముందు అధికారపదవులయందుండి పరిపాలనవ్యవహారములందు అనుభవము కలవారుగా నుండవలెనను ఏర్పాటుండుచువచ్చెను. 1906 లో సాధారణముగ ఇద్దరు లేక, ముగ్గురు సభ్యులు హిందూదేశస్థులై యుండవలెనను నియమముకూడ ఏర్పాటుచేయబడెను.

---

* మాంటేగూసంస్కరణముల ప్రకారము, గవర్నరుజనరలుసభలో ముగ్గురు హైందవ సభ్యు లుండునట్లు ఏర్పాటు కాబడినది. † ౧౯౦౯ సం॥ పు ఇండియన్ కౌన్సిల్సు ఆక్టు ననుసరించి, బెంగాలునందును, ఇతర రాష్ట్రములందును కార్యనిర్వాహకవర్గముల నేర్పాటుచేయుట కనుమతి యొసంగబడెను. మద్రాసు, బొంబాయి రాష్ట్రములలో మాత్రమే అదివరకు కార్యనిర్వాహకవర్గము లుండియుండెను.

మా చం దా దా రు ల కు

మా కార్యాలయమునకు వ్రాయు ఉత్తరములు మొదలయినవానియందు తమ 'చందాదారు' సంఖ్య వ్రాయవలెను. లేకున్న ప్రత్యుత్తరములు మొదలయిన పనులను జరుపజాలము. చందాదారుసంఖ్య భారతి కవరుకాగితముపై తమ విలాసమునకు ముందున్నది. చందాదారులకు భారతి ౧౦-వ తేది లోపల అందకపోయిన యెడల వెంటనే తపాలువారికిని, మా కార్యాలయమునకును తెలుప గోరెదము.

— మేనేజరు, 'భా ర తి.'

సూర్యారాధనము-విచిత్ర సాదృశ్యములు

తేకుమళ్ల రామచంద్రరావు గారు, యం. ఏ., బి. యల్.

ఆధునిక ప్రపంచమున ననేకమతములు వేదాంత విధానములు, నాగరకతలు వెల్లి కొల్లలుగ నున్నవి. అనేకవేల సంవత్సరములు మానవు లనేకవిధములుగ 'నభివృద్ధి' చెందిచెంది తుట్టతుద కీయాధునిక సంప్రదాయములను నేటి కవలంబించుచున్నారు. 'ప్రపంచము, ప్రపంచరంగమున మానవులు నీప్రకారమే మొదటినుండియు నుండిరా?' యను ప్రశ్నకు చదువు కొన్న ప్రతివాడును ప్రత్యుత్తర మొక్కటీరుగనే యొసగును. "లేదు; ప్రపంచ మనాదినుండియు నొకటే తీరుగ లేదు. అనేకమార్పులను చెందిచెంది తుట్టతుద కీ ప్రస్తుతస్థితికి వచ్చినది. ఈమహాపరివర్తన మెప్పటికిని జరుగుచునేయుండును. విశ్వమంతయు నంతమై పోయి నప్పుడే మానవులయూహలు, అభిప్రాయములు, వారవలంబించు విధానములు, వారుచేయు చేతలు పరివర్తనము నందుట మానును." అను ప్రత్యుత్తర మొక్కటియే పైప్రశ్నకు సరియైన సమాధానము.

లోక మిట్లు ఎడతెగని పరివర్తన మగుటలో నెట్టి ప్రోద్బలములకు లోనగునో నిర్ణయించుట సులభసాధ్యము కాదు. ఇప్పటి మనజాతినే తీసికొందము. ఈజాతి యేయే ప్రోద్బలముల కెప్పుడెప్పు డేయేవిధముల లోనై నేటిస్థితికి వచ్చినదో నిర్ణయించుట కష్టముగదా!౧ కాని, ఒక్క సంగతిమాత్రము విమర్శన భయము లేక చెప్పవచ్చును. అది యేదనగా: మనజాతివారు స్వయం కృషివలనను, ఇతరజాతులతోడి పరస్పరసంబంధ వ్యవహారాదులవలనను వింతవింతపు పరివర్తనము నందిరి.

కొంతవఱకు నాగరకతనందిన జాతులలో నితరజాతులతోడి వ్యవహారాది సంబంధములవలన పరివర్తనము గలిగినదనుట సహజముగనే కనబడును. కాని మానవుల యొక్క నాగరకత ప్రథమావస్థలో నున్న సమయమున పరస్పరసంబంధాదులు ప్రపంచ మెఱుగని సమయమున మానవుల యూహలు, అభిప్రాయములు, విధానములు మున్నగునవి కొన్ని యొకటేరీతిగ నుండుట కేదైన బలవత్తమమగు నొకకారణ ముండియుండవలె ననుట నిర్వివాదాంశము. యూరోపు, అమెరికా, ఆఫ్రికా, ఇండియా, చీనా, ఉత్తరాసియా, ఇండొనీసియా, నైరుతి-ఆసియా వగైరా ప్రదేశములందు నివసించిన మానవులలో వారి వారి నాగరకతాభివృద్ధియందలి ప్రథమావస్థలలో ననేక సాదృశ్యములు గనబడుచున్నవి. ఇట్లు కనబడుట కేమికారణము?

మానవశాస్త్రజ్ఞులలో కొంద అొకవిధముగను కొందఱు మఱొకవిధముగను పైప్రశ్నకు సమాధానము నిచ్చుచున్నారు. మొట్టమొదట మానవులందరును నొకటే చోటున ప్రభవించిరనియు, ఆప్రదేశమునుండి యా వనాత్మనవలోకమునకును సాదృశ్యములు గనబడుచున్న సంగతులన్నియు వ్యాపించెననియు కొంద అందురు. ఆంగ్లమున వీరికి 'హీలియో లిథిక్ స్కూల్' వారను ప్రసిద్ధనామము గలదు. మఱికొందఱు శాస్త్రజ్ఞులు మానవుల యాదిమ నాగరకతాకాలమునందలి సాదృశ్యములకు గల కారణము ఏతన్మానవుల మనఃప్రకృతి, వారి యూహావిధానము ఇంచుమించుగ నొకటేవిధమున నుండుటయే యని తీర్మానించిరి. చీనాదేశీయు డనుకొన్నట్లే యూరోపువా డనుకొనెను. వీరిద్దరు ననుకొన్నట్లే ముండాజాతివా డనుకొనెను. ఇట్లే అమెరికా లోని 'మయాఇండియను' తలంచెను. ఈపైప్రకారము కారణము చెప్పు శాస్త్రజ్ఞుల కాంగ్లమున 'సైకొలాజిక్

* ౧. ఈవిషయమై నేను పరిశోధనగావించుచున్నాను. వీలుకొలది ముమ్ముందు పాఠకులకు నాపరిశోధన ఫలితముల నందజేయగలను.

స్కూల్' వారను ప్రసిద్ధనామము గలిగినవి. ఈ 'రొమాంటిక్,' 'ప్రోజేయిక్' స్కూళ్లవాదనలలో నెవరిది తప్పు, ఎవరిది సత్యము, అను విషయము మన కీవ్యాసమున చర్చనీయాంశము గాదు. ఈరెండు వాదనలును ప్రబలియున్నవనుసంశము పాఠకులు జ్ఞప్తియందుంచుకొన్న చాలును.

ఇప్పటిమానవుల పూర్వీకులయొక్క నాగరకతాభివృద్ధియందలి ప్రథమదశలలో సూర్యచంద్రాదిగ్రహములను గూర్చియు, నింకననేకములగు నితరవిషయములనుగూర్చియు వారాలోచనలు చేసియుందురని మన మూహించవచ్చును. ప్రపంచచరిత్రమును జాగ్రత్తగ చూచినచో మనయూహ సదాధారమైనదని తెలియగలదు. మానవులీగ్రహతారాదులనుగూర్చి వారి నాగరకతారంభకాలమునను, అటుపిమ్మటను నెట్టియభిప్రాయములను గలిగియుండిరి? సూర్యుని దేవుడుగ నెంచి యారాధించిరా? మానిరా? సూర్యు డెట్టిగుణములు గలవాడని వారి యభిప్రాయము? సూర్యునిగూర్చి వా రెట్టికథలను జెప్పుకొనుచుండిరి? అను ననేక ప్రశ్నలీవిషయమున నుద్భవించుచున్నవి. ఈవిషయములందు మానవుల నాగరకతారంభకాలమునుండి నేటివఱకును అనేకనాగరకతలలో ననేకదేశములలో, ననేకకాలములలో గల సాదృశ్యములను గమనించి, వానినుండి పరిశోధనవలన సాధ్యములగు విషయజాలమును పాఠకలోకమునకు సమర్పించుటయే యీవ్యాసముయొక్క యుద్దేశము.

సూర్యుడు నేత్రదాత

ఆంధ్రవిద్యాధికులలో గొందఱ కాంధ్రభాష యెట్లుద్భవించినదో తెలుపు నొకపూర్వకాలపుకథ తెలిసియుండవచ్చును. ఇది కీర్తిశేషులగు మహారాజశ్రీ వఝగారి సుబ్బారావుపంతులుగారిచే రచింపబడిన ఆంధ్రవాఙ్మయచరిత్రమున గూడ పొందుపరుపబడియున్నది.

సీ॥ ఖేచర కిరణాగ్ని దగ్ధిభోపరముచె
  సర్వభాసుడై యుండ్లభాసముదర।
అగ్నిమిత్రు డంధకత రూఢంగ దుమ్మిల్లో
  కడి జఘ్ని భాస్కరుం మనవమొందె।
పొరలిన జెరణిసిం గడగుడిగారగించి
  నుడగ నోచి భావించు లవగదొడసె।
అడుగ నాభామణి నవభవకర మెంద్రు
  శ్నలరించి పరుణకరగా గర్భబనిడె।
గ్రుడుమించు గ్రుమ్ముల గరిమ మనడై।
దిజ్మనముల రలించు భోగరింద్ల।
భాసమెరయ భాసము బ్బరించె।
వానికంఠుగురుడు॥

క॥ భాగురుభాషా బ్రొమ్మన।
భాసుడిబొమ్మింద్ల బింధుల్యాసమునందెన్।
భాబుప్పభామవానాంధమున్।
రాతీయ్యగనది నాంధమునంచు బరువడినుందెన్॥

ఈ పైరెండుపద్యములతాత్పర్యము కీర్తిశేషులగు వీరేశలింగముపంతులుగారీక్రిందిప్రకారముగా నిచ్చియున్నారు. (ఆంధ్రకవులచరిత్రము, ప్రథమభాగము, 271 వ పుట) "పూర్వ మొకప్పు డంధ యధికమయి యగ్నిపిడుగులంపడి యగ్నిమిత్రునికన్నులు పోయెను. అతడు తనకు కన్నులియ్యవలసినదని సూర్యుని ప్రార్థించగా సూర్యు డతనిభక్తికి మెచ్చి యతని కొకభాష నను గ్రహించెను; ఆభాషాప్రభావమువలనను సూర్యానుగ్రహమువలనను మరల నగ్నిమిత్రున కంధత్వము పోయి కన్నులువచ్చెను; ఆభాష యాతని యంధతను బోగొట్టినందున దాని కాంధ్రభాషయని పేరు కలిగెను." విశ్వేశ్వర భట్టాచార్యులవారు భాషాముకురమను నాంధ్రగ్రంథమునం దీపైపద్యములను వ్రాసినట్లు ప్రతీతి కలదు. సూర్యుడంధత్వమును బోగొట్టి లోచనపటుత్వము నొసంగగల శక్తిమంతుడనియు, సూర్యుని ప్రభావమున నగ్నిమిత్రునకు గన్నులు మరల గలిగెననియు మనయాంధ్రమున నీగాథ కలదు.

ఇట్టికథయే గ్రీసుదేశపుపూర్వకాలపు కథలలో నొకటి గానవచ్చుచున్నది. ఆకథ యిచ్చట పొందుపరుచుచున్నాను. పూర్వకాలమున నొకగొప్పవేటకాడుండె

డివాడు. ఆవేటకాడు 'ఈఓ' అమరరమణీమణి సర్వాధికముగ ప్రేమించెను. వీజంతువులను వేటాడినను సరే, ఆ జంతువులలో మెరుగైన వాని నన్నింటిని, మంచివాని నన్నింటిని వేటకాడు తనహృదయేశ్వరికి తెచ్చి యిచ్చుచుండెను. ఈసంగతి చూచి మహోగ్రుడై 'ఈఓ' తండ్రి ఆమె నావేటకాని కిచ్చి వివాహ మొనర్చుట కంగీకరించకుండుటయేగాక, గారుమిక్కిలి వేటకానిని అంధుని గావించెను. ఇట్లుండగా 'ఆరకిల్' అను సోదెచెప్పువాటివా రాయంధుని యంధత్వమును తొలగించుట కుదయ భానుడే దిక్కని యుద్ఘోషించిరి. ఆప్రకార మాతడు సూర్యునివలన నంధత్వమును బాసి క్రీట్‌ద్వీపమునకు బోయెను. అచ్చటియడవి పందులను వేటాడుచుండగా ('అపాలో' అను) సూర్యునిచెల్లెలగు 'ఆర్టెమిస్' ఆవేటకానిని ప్రేమించెను. 'అపాలో' కిది యిష్టము లేకపోవుటచే నొకనాడు చెల్లెలితో నాత డిట్లనెను. ఆసముద్రములో నల్లగా కనబడుచున్న దేది? దానిని నీవు బాణముతో కొట్టజాలవు కాదా?. ఆర్టెమిస్ "కొట్టలేనా, ఇదిగో చూడు" అనుచు బాణముతో కొట్టగా, సముద్రమున నల్లగా కనబడుచుండినపదార్థము మనవేటకాడే యగుట నాతడు ప్రేయసి బాణమువలననే మరణించెను. కాని దేవాధిదేవుడగు 'జియస్' వేటకానిమీద కనికరించి ఆకాశమున నొకనక్షత్రముగ నాతని నిలిపెను.

పైరెండుకథలలోను సూర్యునివలన నంధులు లోచనపటుత్వమును పొందుట గమనార్హమగు విషయము. సూర్యునకును లోచనపటుత్వమునకును గలసంబంధ మిట్టిదనుట క్రిందివిషయములు ముఖ్యములు. వేదములకాలమునాటి ఆర్యులలో సూర్యుడు విశ్వమునకు నేత్రమని చెప్పుకొనుట వాడుక. ఇది ముఖ్యముగ అథర్వవేదమునందు కాననగును. కన్నులకు పసిగరులు అనురోగము వచ్చినప్పుడు సూర్యుని జపించిరోగమును బాపుకొనవలసినట్లు ఋగ్వేదము (౧-౫౦) శ్లోకమునగలదు[2] ఈ శ్లోకమునందు పసుపుపచ్చతనమును పసుపుపచ్చనిచిలుకలకును, హరితాలవృక్షములకును ఇచ్చివేసిహృదయవ్యాధిని ఏల రోగపీడితునకు ప్రసాదించుమని మధ్యాహ్న పుటున్నతపదమునకు ప్రయాణముచేయుచున్న బాలభానుని ప్రార్థించుచుండుట యుపవరచబడియున్నది. ఇట్లే అథర్వవేదమునందలి యొక (౧-౨౨) శ్లోకమునగూడ పైరోగము పోవుటకు మంత్రము కలదు. ఇట్లే పురాతనపురోమను గ్రీసుదేశములందుగూడ సూర్యుడు నేత్రప్రదాత యనునభిప్రాయము ప్రచారములో నుండెడిది.

సూర్యుడు నేత్రదాతయే కాదు. సర్వారోగ్యములకును, సర్వరోగనివారణమునకును సూర్యుడే అధినాయకుడు. భారతదేశమునందలి అనార్యులనబడు కోలారియను, ద్రవిడాదిజాతులలో నిట్టియభిప్రాయమే ప్రబలియున్నది. ఇండోనీసియాయందలి, కమీఆర్చిపెలగోలో నివసించు జాతులవారిలోకూడ రోగములు పోగొట్టుటకు సూర్యుని గొలచుచుండు నాచారముకలదు.

సూర్యునిజన్మము

సృష్టిప్రక్రియను గూర్చియు, అందు సూర్యభగవానుని కర్తృత్వమును గూర్చియు కొన్నిగాథలుగలవు. సూర్యపురాణమునం దీక్రిందిగాన చెప్పబడియున్నది. "ఎనుబదినాల్గులక్షల జీవరాసులును ప్రళయజలములో మునిగియుండగా దట్టమైనచీకటి యీప్రపంచమునందంతటను వ్యాపించియుండెను. అటులుకొన్నియుగములు గడచెను. అంతట ఆద్యంతములు లేని ఒకపెద్దగ్రుడ్డు జన్మించెను. అది యెట్లుపుట్టెనో, యెచ్చటనుండివచ్చెనో ఎవరికిని తెలియకుండెను. సువర్ణచ్ఛాయగల ఆయండమునుండి కొంతకాలమునకు గొప్పతేజోరాశియు బరబ్రహ్మస్వరూపుడును నగు శ్రీసూర్యభగవానుడు పైకివెడలెను. ఆయనవలననే ఈప్రపచమంతయు క్రమక్రమముగాసృష్టి చేయబడెను...."[3]

ఇట్లే ప్రాచీనకాలపు ఈజిప్టుదేశమున సూర్యుని జన్మమునుగూర్చియు నొకగాథ కలదు. ఆదియందు నన్ అను పేరుగలగొప్పజలము దక్క నన్యమేదియును లేదు.

---

2 "Rising this day, O rich in friends, ascending to the loftier heaven, Surya, remove my heart's disease, take from me this my yellow hue. To parrots and to starrings let us give away my yellowness, or this my yellowness let us transfer to Haritala trees."

3. వేమూరి జగన్నాథశర్మగారిచే రచింపబడిన శ్రీ సూర్యపురాణము 3 వ పుటనుండి.

ఈ జలధ్వాంతపటలమునుండి యొక తామరపూవు పుద్భవించెను. ఆపూవుపై చిన్నపిల్లనివలె సూర్యుడు కూర్చుండెను.[4] ఈజిప్టుదేశపురాణములలో మఱొక్కటి యున్నది. ఆదియందు విశ్వమంతయు జలమయమై యుండెను. దానిలోనుండి యొక పర్వతము పుట్టెను. ఆపర్వతాగ్రమున నొకగూటిలో నొక యండముండెను. సూర్యు డాయండమునుండి పైకి వచ్చినప్పుడు మండూకాదివివిధాకృతులతో నెనమండుగు రాదిమరాత్మకులును, నొకగోవును నిలచియుండెను. సూర్యు డుదయించుటతోడనే ఆధేనువు పైన నెక్కి జలములపై నీదులాడెను.

భారతీయులలో ముండాజాతివారను నొకజాతివారు కలరు. వీ రనార్యులక్రింద జేర్చబడుచున్నారు. వీరి సృష్టి చరిత్రమునందును సూర్యభగవాను డధిదేవతగా పేర్కొనబడుచున్నాడు. ఆదియందు భూమియంతయు జలమయమై యుండెను. సూర్యభగవాను డానీటిని చూచి చింతించి చింతించి యొకతాబేటిని, ఒకయెండ్రకాయను, ఒకజలగను సృష్టించెను. ఈజలచరములను జలముల యధోభాగమునుండి కొంతమట్టిని తెమ్మని సూర్యభగవాను డాజ్ఞాపించెను. తాబేలును కర్కాటకమును ప్రయత్నించి చేత గాక యూరకొనెను. ఇంతలో జలగ సఫలప్రయత్నమై చనుదెంచెను. సూర్యభగవాను డీమట్టితో ప్రపంచమును సృష్టించెను.[6]

భారతీయులలోనే బీర్హోరులను అనార్యులలో చేర్చబడినవారు గలరు. ఆదియం దంతయు జలమయమై యుండగా నడుమ నొకతామరపూవు పుదయించెననియు, ఆతామరతూడునుండి సూర్యభగవానుడు పైకివచ్చి కూర్చుండెననియు, తాబేటిని, యెండ్రకాయను, జలగను సృష్టించి మట్టిని తెమ్మనెననియు, జలగ మట్టిని తేగా సూర్యుడు భూమిని నిర్మించెననియు వీరికథ. భూమిని సృష్టించినపిదప మనుష్యుని సృష్టించుటకు గాను మనుష్యవిగ్రహనిర్మాణము గావించి ఆరబెట్టగా రాత్రియగుటచే నెక్కడిదో యొకగుఱ్ఱము వచ్చి ఆబొమ్మను పాడుచేసెను. మఱునాడు సూర్యుడు మనుష్యాకారపు బొమ్మనేగాక, కుక్కనుగూడ చేయగా, కుక్క మొదట అరిచెను. సూర్యుడు దానికి ప్రాణముపోసెను. కుక్క మనుష్యవిగ్రహము ఆరువఱకును కాపలాకాచెను. ఇట్లు మనుష్యు లుత్పన్నులైరి.[7] కుక్కగాక సాలెపురుగు కాపలాయుండె నని ముండాజాతివారు కథ చెప్పుదురు.[8]

సలిలాకీర్ణమైనప్రపంచమున నాదియం దొక్క యండ ముండెననియు, అందుండి సూర్యు డుదయించెననియు భారతీయులలో నిమ్నజాతులనియు అనార్యులనియు నన బడువా రనేకులు కథలు చెప్పుచున్నారు. పైనిచెప్పబడిన నమ్మకములలో నొకదానికి నింకొక దానికిని గలసాదృశ్యమును చదువరులు సులువుగ పోల్చ కొందురు గావున నిట విస్తరించుట యవసరము గాదు.

సూర్యుడు—గుఱ్ఱములు

సూర్యునకు గుఱ్ఱము లత్యంత ప్రీతికరములగు జంతువులు. సూర్యుని సప్తాశ్వుడనియు, సప్తసైంధవుడనియు మనము పేర్కొనుచుందుము. సూర్యునిరథమునకు మంచి వడిగల యేడుగుఱ్ఱములు పూన్పబడియుండునట్లు మన పురాణములందు చెప్పబడియున్నది. ఇంతేగాక సూర్యుని భార్యయగు సంజ్ఞాదేవి సూర్యుని యుష్ణమును సహింపజాలక ఉత్తరకురుభూములకు పాఱిపోయి బడబా (ఆడు గుఱ్ఱము) రూపములో నచ్చట తపస్సుచేసెననియు, ఆ

4. ఇట్టికథయే మన సృష్టిప్రక్రియ విషయమున జెప్పబడియున్నది. సృష్టికర్తయగు బ్రహ్మదేవుడు గూడ నిట్లే యుద్భవించెను. ఈజిప్టువాసులతో నీసంగతి యందు సాదృశ్యము కానవగును.

5. A. Erman గారు వ్రాసిన Die ägyptische Religion[2] 32 పుట.

6. Sarat Chandra Roy: Mundas and their Country, Appendix I pp. 5 to 7.

7. Sarat Chandra Roy: The Birhors, pp. 398-402.

8. Journal of the Bihar and Orissa Research Society, ii, pp. 201 sq.

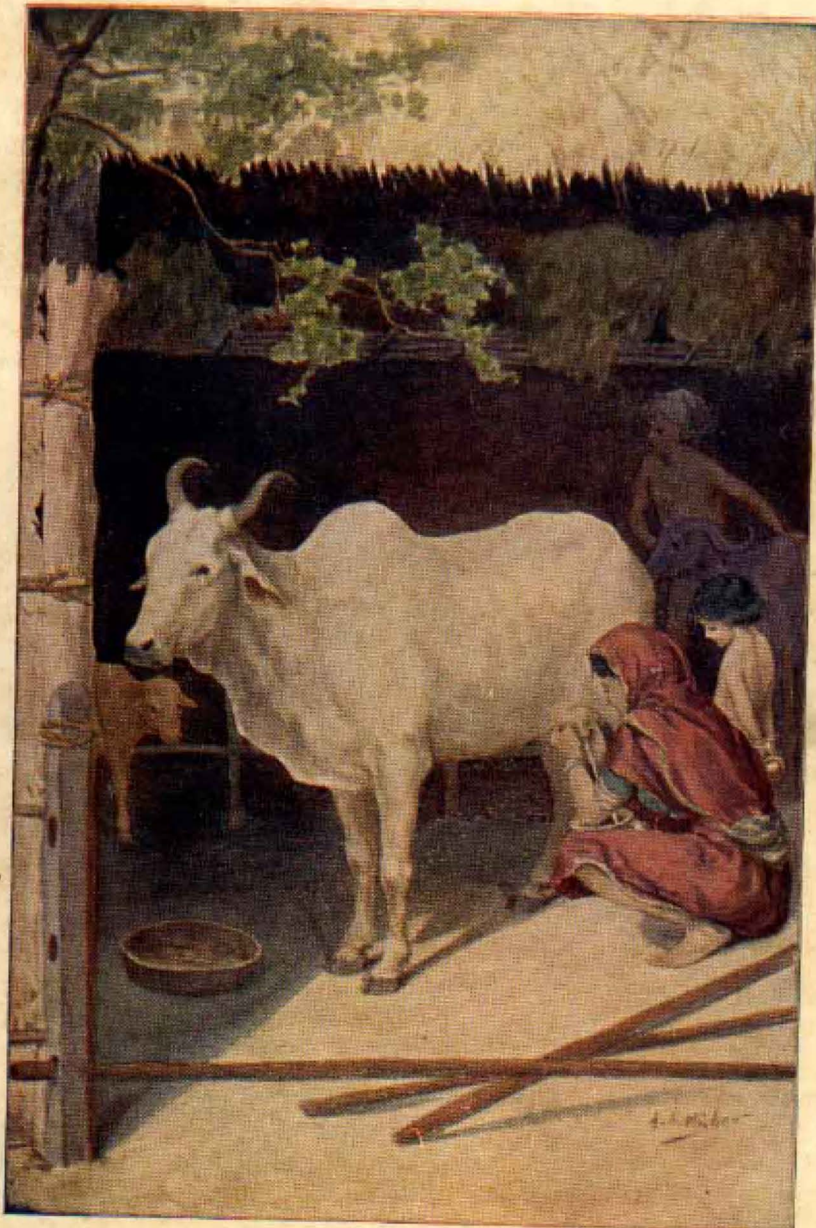

పాలు పిదుకుట

Lakshmi Art, Bombay, 8.

సందర్భమున సూర్యుఁడామెను వెదకికొనుచు పోయి మగగుఱ్ఱమై యామెతో విహరించెననియు, అప్పు డామె కశ్వినీకుమారు లుదయించిరనియు మనపురాణములలో కథ గలదు. కావున మనసంప్రదాయముల ప్రకారము సూర్యునకు గుఱ్ఱములు ప్రీతికరములగు జంతువు లనుట నిర్వివాదాంశముగ తేలినది.

గుఱ్ఱము సూర్యునకు మిక్కిలి ప్రీతికరమగు జంతు వగుటచే కొన్ని దేశములవారు సూర్యు నారాధించునప్పుడు గుఱ్ఱముల నా దేవునకు బలియిత్తురు. ఇట్టిపద్ధతి పారశీకులలో ప్రబలియుండెను. 'క్సనోఫాన్' అను గ్రీకువాడు వ్రాసిన సైరోపీడియా అను పురాతనపుస్తకమునందు పారశీకులు గుఱ్ఱములను సూర్యునకు బలియిత్తురని వ్రాసియున్నాడు. పారశీక దేశపురాజుగారి, గుఱ్ఱపుబలులకు గాను పెంచబడుచున్న గుఱ్ఱముల ననేకముల నాతడు చూచెను. ఒక్కొక్కగుఱ్ఱమును విడిగ బలియిచ్చు నాచారమేగాక పెక్కుగుఱ్ఱముల నొక్కసారిగ నగ్ని దరికొల్పి సూర్యునకు ప్రీతికరముగ కాల్చుట పారశీకులలో నాచారమైయుండెను.

ఇండోనీసియాయం దొకభాగమగు 'టిమర్' అనుద్వీపమునందు నివసించు జనులు సాధారణముగగాక యెప్పుడైన నొకసారి సూర్యభగవానునకు గుఱ్ఱపుబలుల నొసంగుచుందురు. ఇంక మరేదేవునకును గుఱ్ఱమును బలి యొసంగుట ఆనవాయితీ కాదు 9

ఇతర దేశీయులును, భారతీయులును గుఱ్ఱపుబలులు చేయువారు కారు. పూర్వము బ్రిటన్ దేశమున నీయాచారమున్నట్లు తెలియుచున్నది.10 తెల్లని కోడిపుంజులను దున్నపోతులు, పందులు మొదలగువానిని సూర్యునకు ప్రీతికరముగ బలియిచ్చువాడుక కలదు; గాని గుఱ్ఱములను బలియిచ్చుటమాత్రము వాడుకలోనిది కాదు. కాని, ఈసందర్భమున నొక్క ముఖ్యవిషయమును మనము గమనించవలసి యున్నది.

మన దేశమునందలి వేదకాలపుటార్యులలోను, అటుపిమ్మట చాలకాలమువఱకును గుఱ్ఱపుబలులు విస్తారముగా జరుగుచుండెడివి. ఈబలులనే అశ్వమేధములని మనవారు పేర్కొనుచుండిరి. ధర్మరాజు, శ్రీరాముడు, విశ్వామిత్రుడు, మొదలగువారు చేసిన అశ్వమేధయాగములు మనకు సుపరిచితములేగదా? ఇంకను వేనవేలుగ ననేక రాజోత్తము లశ్వమేధయాగము లొనర్చి సూర్యునకు సంప్రీతి గావించుచుండిరి. ఒక్కొక్కప్పు డనేకములగు నశ్వమేధయాగములు కూడ గావించుచుండిరి. భారతదేశమున నొకరాజు ఇతరులకంటె నధికుడ నని నిరూపించుటకు తెఱచుగ నశ్వము నొకదానిని విడిచి పుచ్చుటయు దానినిబట్టిన వారితో పోరాడుటయు భారతలోకమునకు క్రొంగ్రొత్తలు గావు.

ఈగుఱ్ఱపుబలుల యాచారము కెల్టులలోను, పారశీకులలోను, భారతీయులలో వేదపురాణ కాలములనాటి యార్యులలోను విశేషముగ నుండుటయు, ఇతర దేశములలో నచ్చటనో తప్ప నీయాచారము గానరాకుండుటయు మనము గమనించవలసియున్నది.

సూర్యుడు—పక్షులు

గుఱ్ఱములు సూర్యునకు ప్రీతికరములైనట్లే కొన్నిపక్షులుగూడ సూర్యునకత్యంతప్రియతమములు. కాని యీపక్షులను బలియిచ్చుట యెచ్చటను వాడుకలో నున్నట్లు మనకు తెలియుటలేదు. సూర్యునకు గరుడపక్షి చాలప్రియతమమైనది. గరుడునియన్నయగు అనూరుడు సూర్యునిసారథి. జటాయువు, సంపాతి యనుపక్షులకథలను మనము చక్కగ నెఱిగినవే. సూర్యోపాసనగల అన్ని దేశములలోను, అనగా ఈజిప్టు, గ్రీస్, రోమ్, బాబిలోన్ ఇండియా, ఇండోనీసియా మొదలగుదేశములలో నించుమించుగ నన్నిటను డేగగాని, గరుడపక్షిగాని సూర్యునకు ప్రియమైనదిగా నెన్నబడుచున్నది. సూర్యుని సూర్యనారాయణమూర్తియని మనము పేర్కొనుచున్నాము. శ్రీమ

9 J. S. G. Gramberg's book on the Timrese, published in 1872 pp. 206 to 209.

10 బాబిలోనియన్లును, రోడియన్లును ప్రతిసంవత్సరము ఒక్కరథమును గుఱ్ఱములను సూర్యునియుపయోగార్థమై సముద్రమున బాఱవైచుచుండిరి.

పోవిష్ణువు సూర్యుడేయని మన మభిప్రాయపడుచుందుము. శ్రీవిష్ణుమూర్తికి గరుత్మంతుడే గుఱ్ఱముకదా. కావున సూర్యునకును నీపక్షిరాజునకును గలసంబంధము సువిదితమగుచున్నది.

సూర్యుని దినచర్య

సూర్య దేవుడుగుఱ్ఱములను పూన్చినరథముపైనెక్కి యాకాశపథమున పాటిలేని వేగముతో పరుగెత్తుచుండును. పారశీకులలోను, బాబిలోనియన్లలోను వేదకాలపు టార్యులలోను, సూర్యుడు రథారోహణ మొనర్చి అను దినము సేయుచుండు నను నమ్మకము గలదు. క్సెనోఫాన్ అను గ్రీసు దేశీయుడు సైరోపీడియా అను పుస్తకమున నిట్లు చెప్పియున్నాడు. "జియస్ అను దేవాధిదేవుని యొక్క రథమువెనుక సూర్యునిరథము వచ్చును. ఈరథముకూడ 'జియస్' యొక్క రథమువలె శ్వేతాశ్వములచే లాగబడుచుండును. 'జియస్' యొక్క రథమువలె సూర్యునిరథముగూడ పుష్పమాలాలంకృతమై యొప్పారుచుండును."[11] క్వింటస్ కర్టిస్ అనువాడు 'జియస్ యొక్క రథము వెనువెంట నొకగొప్పగుఱ్ఱము వచ్చును. అదియే సూర్యునియొక్క గుఱ్ఱము' అని వ్రాసియున్నాడు.[12] గ్రీకులు సూర్యునకు నాలుగశ్వములు పూన్చినరథముగలదని నమ్ముచుండిరి. గ్రీక్ లలితాదికళలందును, దేవాలయములందలి ప్రతిమల యందును సూర్యుని నాలుగశ్వములు పూన్చినరథముపై నధిరోహించినట్లు చిత్రించిరి. ఇలియడ్ అను గ్రంథములో గూడ నిట్లే వ్రాయబడి యున్నది. ప్రస్తుతభారతదేశమున మనయూహకూడ నిట్టిదియే. మనము రథసప్తమి యనుపేర నొకగొప్పపండుగ పాలించి ఆనాడు సూర్యునిరథములు తిరుగునని భావించుచున్నాము. అంతవఱకును సూర్యుని యరదము లేళ్లచే లాగబడి రథసప్తమినాటినుండియు గుఱ్ఱములచే లాగబడునని మహారాష్ట్రకన్నడదేశములందును హైదరాబాదుప్రాంతములందును నొక ప్రతీతి కలదు.

సూర్యుండిట్లు తురంగములు పూన్చిన రథమునెక్కి పరుగిడుచుండునని ప్రతీతి యుండగా ఈజిప్టుదేశీయులు సూర్యునకు గుఱ్ఱములుగాని, రథములుగాని లేనట్లు వర్ణించియున్నారు. ఈజిప్టుదేశీయుల యాకాశ మొక నదిగా భావింపబడి దానిపై 'ర'[13] (=సూర్యుడు) పడవలపై సంచారము చేయుచుండునని ఈజిప్టువాసుల పూర్వపునమ్మకమైయున్నది. ఒక్కొక్క సందర్భములో ఈజిప్టువాసుల పురాతన సంప్రదాయానుసారముగ చూచుచో గగనమంతయు లోహమయమనియు ఆలోహనిర్మితమైన (దివిజగంగానదివంటి) దేవలోకపు 'నైల్' నదిప్రవహించుచుండుననియు, ఆ నదిమీద పడవలపై సూర్యుడు పయనముగావించుననియు తెలిసికొనగలము. రాత్రిపూటమాత్రము గంటగంటకు నొక్కొకపడవ సూర్యునకుగాను అమర్చబడుననియు, రాత్రిపూట సూర్యుడాపడవలపై ప్రయాణ మొనర్చుననియు మనకు తెలియుచున్నది.

సూర్యుని దినచర్యలో ముఖ్యమైనది రథముపైననో, పడవమీదనో ఎక్కి ఎడతెగక ప్రయాణమొనర్చుటయని నిర్ణయించితిమి. ఇక సూర్యుడు పగలు పైనను, రాత్రి అధోలోకమునందును ప్రయాణము చేయునా? లేక మఱియొక విధముగా ప్రయాణము చేయునా? యను ప్రశ్నలకువత్తము. సూర్యుడు భూమిచుట్టును తిరుగుచున్నాడని మన భారతదేశమునకేగాక ప్రాచీనకాలములో నించుమించుగ నన్నిదేశములందును వాడుకగలదు. ఈజిప్టుదేశమునందుపైతము సూర్యుడు పడవలపై పయనము గావించుచు నధోలోకవాసుల లోకములగుండ పయనించి దినమున నొక్కగంటమాత్రము లోకవాసులకు సూర్యరశ్మి నొసంగుచుండునని చెప్పబడినది.[14]

11. 'క్సెనోఫాన్' వ్రాసిన 'సైరోపీడియా' అను పుస్తకమున VIII, 3. పు. ౧౨.
12. 'క్వింటస్‌కర్టిస్' III 3. 2.
13. ఈజిప్టు 'ర' = సంస్కృతము 'రవి' = సూర్యుడు.
14. A. Wiedmann: Religion of the Ancient Egyptians pp. 23 to 27. Also E. A. Wallis Budge: The Gods of the Egyptians I, pp. 323 to 326.

కాని బాబిలోనియావాసులలో నింకొకమాదిరి వాడుక గలదు. ఆకాశ మొకడోము (Dome) వంటిదని వారినమ్మకము. ఆడోమునకు తూర్పున నొకటియు పడమట నొకటియు రెండుద్వారములు గలవు. డోము వెనుకనుండి సూర్యుడరుదెంచి తూర్పువాకిలినుండి లోన బ్రవేశించు నప్పు డుదయాద్రిపై నెక్కి ప్రవేశించును. సాయాహ్నమున పడమటివాకిలినుండి నావలకు బోవును పశ్చిమాచలముపై నెక్కి యస్తమించును. ఇట్టిబొమ్మ కూడ ఒకటి యున్నట్లు మెయిస్నెర్, థోర్క్యగార్లు వ్రాసియున్నారు.

ఈకథనుబట్టి సూర్యుడు భూమిచుట్టును తిరిగి అధోలోకమునుగూడ నప్పుడప్పుడు నిజరశ్మిచే సంతసింప చేయుచు తిరుగక ఆకాశమార్గముననే మనతలలపైననే తిరుగునను సంప్రదాయముగలదని తెలియుచున్నది. ఈ విషయమున గూడ బాబిలోనియన్లకును, మనకును సాదృశ్యము గలదు. మనసమ్మకము ప్రకారము సూర్యుడు మేరుపర్వతముచుట్టును తిరుగుచుండుననియు, ఆ పర్వతశృంగమున కీవలకువచ్చినప్పుడు మనకు పగలనియు, నావల కేగినప్పుడు మనకు రాత్రియనియు మనపురాణేతిహాసములందు సుప్రసిద్ధము.

సూర్యుని దినచర్యలో నింకొకవిశేషము గూడ కలదు. సూర్యుఁ డెల్లప్పుడును మందేహాసురులను రాక్షసులతో పోరాడుచుండునని మన నమ్మకము. కంకంటి పాపరాజప్రణీతమైన యుత్తర రామాయణమున రావణుఁడు సూర్యజిగీషుఁడై యరిగినపట్టమున నిట్లు చెప్పబడినది:

"తపనునిఁ జేరి మ్రొక్కి యవ
ధారు శ్రేయోమయ దివ్యమూర్తికా
ర్యపరుఁడు రావణుండు సమ
రం బొనరింపఁగ వచ్చినాఁడు తో
రపుభుజశక్తి యొప్ప సమ
రంబె యొనర్చెదరో యుడేల యం
చిపుడు 'జితోఽస్మి' యంచు వచి
యించెదరో యిదియేమి నావుడున్.
ఆహరిదశ్వుఁ డిట్లను ద
శాస్యనిలో మన కేటిపోరు? మం
దేహ నిశాటులం దొడరి
నిత్యము బోరెడివారు పాలదే
యుహాలికేల యిప్పటికి
నోడితి మన్నను దప్పుగాదు పొం
డాహవకేళి నోడె రవి
యంచును గాయనతోడ నావుడున్.[15]

ఈమందేహాసురులు చీకటి కధిష్ఠాతలు; చీకటి రక్కసులు. ఇదే సూర్యపురాణమున దైత్యాదిత్యులు సపత్నీపుత్రులగుటచే క్రోధవశులై యుద్ధముచేయుచుండగా దేవతలోడిపోయిరనియు, అందుమీద నదితి ఆదిత్యుఁడను సూర్యుని జేరి మొరలిడగా నాతఁ డారక్కసుల నుక్కడగించెననియు, నప్పుడు దైత్యులు కొందఱు పాతాళమునను, మఱికొందఱు సముద్రములోను దాగిరనియు, తక్కినవారు రణరంగమున నిహతులైరనియు గలదు.[16] "నాటివైరమును మఱవక అప్పుడు సముద్రమునదాగియుండిన రాక్షసులు నేటివఱకును సంధ్యాకాలములందు అనగా ఉదయ, మధ్యాహ్న, సాయంకాలములందు దివాకరునిపై పగసాధించుచున్నారు...... వీరికి మందేహాసురులని పేరు."[17]

ఇట్లే ఈజిప్టుదేశమునందును సూర్యుడు ప్రత్యర్థులతో పోరాడుగాథ కలదు. పూర్వము 'ఆపెప్' 'అపెపి' 'అపోఫిస్' అనునామములుగల గొప్ప రక్కసు డొకఁ డుండెను. వాడు గొప్పకొండచిలువ రూపములో సంచరించెడువాడు.[18] చీకటి వీరాక్షస

15. కంకటిపాపరాజు: ఉత్తరరామాయణము, IV-42, 43.
16. సూర్యపురాణము, ప్రథమాధ్యాయము.
17. వేమూరి జగన్నాథశర్మగారి సూర్యపురాణము, పుట 5.
18. ఒక్కొక్కప్పుడు మొసలియాకారముగలవాడని యీ రక్కసుని భావించుటయు వాడుకగనుండెను.

రూపముగలవ్యక్తిగా భావించిరని సర్ జార్జి జేమ్స్ ఫ్రేజర్ గారియొక్క సకారణమగు నభిప్రాయమైయున్నది. సూర్యుడును సూర్యునిపడవవాండ్రును గలిసి 'అపెప్' అనుచీకటిరక్కసుడను కొండచిలువను, వానియనుచరులను కత్తులతో పొడిచిపొడిచి విదేసికొలుసులతో కట్టివైచి, అగ్నితో కాల్చికాల్చి వారియాత్మలకు నిప్పు దరికొల్పి, నానావిధముల నతిక్రూరముగ చిత్రవధ గావించిరి. 'అపెప్'యొక్కయు, వారియనుచరులయొక్కయు సంతతివారినిగూడ నిట్టే చిత్రవధపాలు గావించిరి. ఈజిప్టువాసులపుస్తకములలో 'అపెప్'ను వధించుకథ యితివృత్తముగగల పుస్తకములు కొన్ని గలవు. వీనినుండియే ముఖ్యముగా మన కీమందేహాసురసంహారము నొకింతపోలు నీకథ తెలియుచున్నది.19

సూర్యుడు — సుదర్శనము

సవితృనామకసూర్యాంతర్గతుడగు శ్రీలక్ష్మీనారాయణమూర్తి చేతిది సుదర్శనచక్రము. ఈచక్రముతో శ్రీమహావిష్ణువు శత్రుసంహార మొనర్చువాడని మనకు సునిదితమైనసంగతి. ఈచక్రమునుగూర్చి ఈజిప్టుదేశపుగాథ యొకటి కలదు. అందీక్రిందిప్రకారము చెప్పబడియున్నది. పూర్వము సూర్యుడు న్యూబియా దేశమున ససైన్యుడై సంగ్రామమొనర్చు సమయమున నాతనిశత్రువు లాతనిపై కుట్రలు పన్నసాగిరి. ఆసందర్భమున సూర్యుడిది తెలిసి వారిని నిర్జించుటకై 'పోర్కెహుట్టి' అను చిట్టిడేగను వారిపైకి పంపెను. ఆచిట్టిడేగ ఘోరమగు చక్రాకృతినిదాల్చి రెక్కలతో రివ్వురివ్వన నేగి, దుర్వాసుని విష్ణుచక్రము వెంబడించి తరిమినట్లు సూర్యుని శాత్రవులను తరుమసాగెను. ఈచక్రము యొక్క మహాతేజస్సుచే సూర్యునిశత్రులకన్నులు దర్పహీనములై పోయెను. వారు చూడ జాలరైరి. వారికి వినెడుశక్తియూడ అంతరించి పోయెను. ప్రతివాడును మఱొకనిని జంప నారంభించెను. తుద కొక్క శత్రువైనను మిగుల డాయెను. మఱొకప్పుడు సూర్యుడు పడవపై పోవుచుండగా జలములనుండి మొసళ్లును, నీటిగుఱ్ఱములును వక్త్రములను తెరచికొని సూర్యుని, సూర్యుని సేవకులను మ్రింగుటకై వచ్చెను. గజేంద్రుని బాధించిన మొసలిపై విష్ణుచక్రము విజృంభించి తునుమాడినట్లు 'పోర్కెహుట్టి' యను సూర్యునిమీదికి వచ్చిన మొసళ్లను, నీటిగుఱ్ఱములను చెండాడివైచెను. ఈచక్రమెల్లప్పుడును సూర్యునితోనే యుండి సూర్యునకుగాని, లోకమునకుగాని చెరుపు రాకుండ కాపాడుచుండును. ఈకారణముచేతనే ప్రాచీనకాలపు ఈజిప్టుదేశపు దేవాలయములందు సూర్యుని 'రెక్కలచక్రము' యొక్క చిత్తరువును ప్రవేశమున కనువగుద్వారములకడ చిత్రించియుంచెడివారు. దేవాలయములందలి యంతర్గృహము లందుగూడ నీచక్రపుబొమ్మలు చిత్రితములై యుండెడివి. 20

సూర్యునకును, చక్రమునకును నిట్టిసంబంధ ముండుట ఈజిప్టులోనేగాక భారతదేశమునగూడ చూడ నగును. సూర్యపురాణమునందు చక్ర మెట్లుపుట్టినదో తెలుపునట్టిగాథ యొకటి కలదు. దాని నీక్రింద పొందుపరుచుచున్నాము.

"సూర్యుడు......(మామగా రైన) మయుని యింటికి బోగా మామగా రల్లునిరాకకు సంతసించి గౌరవముతో నాదరించి విచ్చేసినకారణ మడుగగా దివాకరు డిట్లుచెప్పెను, "మామా! మీ కొమార్తె యెచ్చటనున్నది? ఆమెనుగానక యిటు వచ్చితిని." మయు డిట్లు బదులుచెప్పెను. "అల్లుడా! ఆమె నీ తేజస్సు భరింపజాలక యిట విచ్చేసి కొంతకాల ముండెను. పతులను విడనాడి సతులు పుట్టినింట చిరకాల ముండుట పాడిగాదని నేను చెప్పగా కోపముతో వెడలి పోయెను. నిన్ను జేరబోయెనని తలంచితిని. నీవద్దకు రాలేదా?" అని యడుగ లేదనిచెప్పి తనకాంతిని తగ్గింపు

19. A: Erman: Aegypten and aegyptisches Teben in Altertum, pp. 359-362. (Also G. Maspero; R. V. Langone; A. Weidemann; E. A. Wallis Budge; W. Max Muller and other writers).

20. A. Weidmann Religion of the Ancient Egyptians pp. 58 to 78.

డని సూర్యుడు మామను ప్రార్థించెను. అంతట మయుడు అతని తేజమును బదునైదుభాగములు తీసి ఒక్క పాలుమాత్రము మిగులునట్లొనర్చెను. అటుల తీయబడిన భాగములలో నొకటి భూమియందును, మరియొకటి యాకసమున, నింకొకటి ఈశ్వరుని త్రిశూలమున, రెండుభాగములు విష్ణుని సుదర్శనచక్రమున, మరియొక్కొక్క భాగమును ఇంద్రునివజ్రాయుధమున, కుబేరునిపుష్పక విమానమున చంద్రునియందును గ్రహనక్షత్రములు మొదలగువానియందును ఉండునటుల పంచిపెట్టెను."[21]

ఈ ప్రకారముగనే చక్రముయొక్క చిహ్నములు బాబిలోన్‌లోను, గ్రీసులోనుగూడ సూర్యసంబంధము గలవై కానవచ్చుచున్నవి. కాని యీ కడపటివానిని సూర్యుని చక్రములే యని నిర్ధారణచేయుటకు తగిన యాధారములు కానవచ్చుట లేదు.

సూర్యుడు-పుత్రప్రాప్తి

ఇండోనేసియాలో నివాసమొనర్చు కొన్ని జాతులవారు సూర్యుని పుత్రదాతనుగా భావించి పూజించుచున్నారు. వీరు సూర్యునికి 'ఉపులెరో' అను పేరు పెట్టిరి. గొడ్రాలికైనను పిల్లలు పుట్టించుట సూర్యదేవుని పటుత్వమై యున్నది. ఇండోనేసియాలో చేరిన బాబరు ఆర్చిపెలగోలో పుత్రప్రాప్తి కీక్రిందివిధానము నవలంబింతురు. చాలమంది పిల్లలుగల యొకముసలివానిని పిలుచుకొనివచ్చి వానిచే సూర్యపూజ చేయింతురు. ఎఱ్ఱప్రత్తితో నొకచిన్నశిశువుబొమ్మను చేతురు. పిల్లలుకావలసిన గొడ్రాలాబొమ్మను స్తనములదగ్గర నుంచుకొని పాలిచ్చుచున్నట్లు పట్టుకొనును. అప్పుడు పూజచేయించు 'బహుకుటుంబీకుడు' కోడి నొకదానిని తెచ్చి దానికాళ్లను గొడ్రాలినెత్తిమీదనుంచుచు నిట్లు ప్రార్థించును: "ఓ, ఉపులెరో ఈకోడిని నీవుపయోగించుకొమ్ము, ఒకపిల్లవానిని పడవేయుము. పిల్లని కలిగింపుము; నాప్రార్థన నాలింపుము, ఒక్క పిల్లవానిని నాకరములందు, నాడూరుదేశమున బడవేయుము" ఇట్లు ప్రార్థనచేసి అతడు గొడ్రాలి నిటులడుగును. "ఏమి పిల్లవాడువచ్చినాడా?" అప్పుడాగొడ్రాలు "ఓ, అప్పుడే పాలుత్రాగుచున్నాడు" అని ప్రత్యుత్తర మొసంగును. అటుతరువాత ఆగొడ్రాలి నెత్తిపై నింతదనుక పట్టుకొని యుండినకోడిని తీసి ఆగొడ్రాలిపెనిమిటితలమీద నదేకోడికాళ్ల నానించును. పెనిమిటియు నేదోపలుకులు పలికినతరువాత ఆకోడిని చంపివేయుదురు. ఈబలియైన పిదప, పైగొడ్రాలికి పిల్లడుకలిగినట్లూరిలో చాటింతురు. ఊరివా రరుగుదెంచి తమసంతసమును వెల్లడింతురు. ఆపిమ్మట గొడ్రాలిపెనిమిటి యొకచిన్నపిల్లలతొట్టెను అరువుగ తీసికొనివచ్చును. ఆతొట్టిలో పైదూదిబొమ్మను పెట్టి సప్తాహోరాత్రములాగొడ్రాలూపుచుండును.[22] ఇది ఇండోనేసియాలో జరుగుచున్న పద్ధతి.

మన తెలుగువారిలో నిట్టిదే యొక పద్ధతి వివాహములందు గానవచ్చుచున్నది. పంచరాత్రవివాహమునచో నైదవనాటిరాత్రియు, నేకరాత్రవివాహమునచో వివాహానంతరమున నొకరాత్రియు నిట్టిదే యొకయాటజరుగును. ఒకమంచముపై జంపకానాలు, పరుపులు వగైరాలు వేయబడును. వానిపై నొకప్రక్క పెండ్లికుమారుడును వానికెదురుగ పెండ్లికూమార్తెయు కూరుచుందురు. మధ్య నొకచిన్నబొమ్మ సాధారణముగ తాటియాకుతో చేయబడినది ఉంచబడును. పైనుండి యొక క్రొత్తగుడ్డపేలికను జోలెవలె వ్రేలాడదీయుదురు. ఈ జోలెయే తొట్టెగా, బొమ్మయే పిల్లవాడుగా కొంతవడి యూపుదురు. పిమ్మట ఎవరివృత్తి ననుసరించి వారు తాము తమపనికై పోవుచున్నామనియు పిల్లవాని జాగ్రత్తయనియు చెప్పుదురు; అనగా పెండ్లికొడుకు కుటుంబ ముద్యోగముచేయుకుటుంబమునచో, పెండ్లికుమారు డీక్రిందిప్రకారముగా ననును; "నేనుకచ్చేరికి వెళ్లి వస్తాను; పిల్లాణ్ణిచూస్తూవుండు." అని. పెండ్లికుమారుడాబొమ్మను బహుజాగ్రత్తగ పెండ్లికుమార్తె కిచ్చును.

21. వేమూరి జగన్నాథశర్మగారి సూర్య పురాణము. పుట. ౬౭.

22. J. G. F. Riedel: Papnan Races p. 35.

అటుపిమ్మట పెండ్లికుమార్తె "నే నింట్లో పనిచేసుకోవాలి, కాస్త పిల్లాణ్ణి చూస్తూవుండండి." అనిభర్తకు బొమ్మనందిచ్చును. ఇట్లే కొన్ని సార్లు జరిగినతరువాత నీసంబరము ముగియును.

మన వైవాహికాచారములలో నొక్కటి యగు పైసంగతికిని, సూర్యునకును సంబంధ మంతగ గనిపించకున్నను, ఇండోనీసియావారి 'పుత్రకామేష్టి'కిని మన పద్ధతికిని గల సాదృశ్యమును పాఠకులు గ్రహించగలుగుదురు. గర్భధారణమునకును, పుత్రోదయకాలమునకును సూర్యు డధిపతియను నమ్మకము భారతదేశమునందలి కొలారియన్ ద్రవిడాదిజనులలో నిప్పటికిని ప్రబలియున్నది.

సూర్యుని పుత్త్రులు

మన పురాణములప్రకారము సూర్యుని కుమారులలో శనియు, యముడును మిగులముఖ్యులు. వీరిలో నొకడు సదాక్రూరుడు, సదావక్రి, దురాత్ముడు. ఈ శనియంశమున బుట్టినవాడు శకుని దుర్యోధనునకు దుర్బుద్ధులు చెప్పినవారిలో నొకడు. యముడున్నో పాపులను నానాబాధలు పెట్టు నరకలోకమునకు రాజు. కాలదండము మృత్యువు పాశము నను భీకరములగు నాయుధములుగలవాడు. దయయనిగాని, కనికరమనిగాని తలంచక కింకరులను బంపియు, తాను స్వయముగ నేగియు ఆయువుదీరిన మానవాదులను నిజపురికి గొంపోవుట యమునియుద్యోగము. సూర్యునిపుత్రులలో నిరువురిట్లు క్రూరులని మనపురాణములందు చెప్పబడినది.

గ్రీసుదేశపు ప్రాచీనగాథలలోకూడ సూర్యుని వలన బ్రభవించిన 'ఈటిస్,' 'సర్సి,' 'పాసిఫే,' యనువారును, మీడియాయనుపేర బరగిన సూర్యుని మనుమరాలును క్రూరాత్ములు. వీరినిగూర్చి ప్రాచీనగాథలలో నీక్రిందిప్రకారము చెప్పబడినది.

'ఈటిస్' అనువాడును, వాని తమ్ముడగు 'పెర్సిస్' అనువాడును మిగులక్రూరులని 'డియోడోరస్ సిక్యులస్' అనువాతడు వ్రాసెను. ఈటిస్ కాల్చిస్ అను తావునకురాజు. విదేశీయు లెవ్వరైనను దేశమును చొచ్చి బంగారు ఉన్నిని ఎత్తుకొనిపోయినచో తనకు చావుమూడునని సోదెచెప్పువారివలన విని విదేశీయులనందరను చంపుట కాతడు దొరకొనెను. 'సర్సి' అనునది సూర్యునికూతురు. మందుమాకులు, మంత్రతంత్రములు మొదలగు దుర్విద్యల కీమెది పెట్టినది పేరు. సమరిటనులరాజును వివాహమై యాదుష్టవనిత విషమిచ్చి యాతనిదెగటార్చెను. ఈమె దుష్టత్వమును గూర్చి యనేకములగుకథలు గలవు. ఈమెచేసిన క్రూర కార్యములు లెక్కింపరానివి. 'పాసిఫే' అనునది సూర్యునికూతుండ్రలో మఱొకర్తె. ఈమెమగనికేదో రోగమువచ్చునట్లుచేసెను. ఎద్దుతో సంగమించెను. దీని కూతురు 'ఫీడ్రా' అనుయువతి తనసవతికుమారుని చిత్రాంగివలె ప్రేమించి వానిని చంపించెను. 'మీడియా' యనునది 'ఈటిస్' కూతురు. ఈమె మహాఘోరములును, క్రౌర్యపూర్ణములును నగు ననేకదుష్కార్యము లాచరించెను.[23]

భారతదేశమునందును, గ్రీస్ దేశమునందుగూడ సూర్యునిసంతతి కిట్టిక్రూరత్వము గలుగుటకు కారణ మగపడదు. కాని, వీరిక్రూరత్వము మాత్రము రెండుదేశములందును చెప్పకొనబడుచుండును.

సింగి-సింగడు

ఈజిప్టుదేశమున కొన్నిప్రదేశములందు సూర్యుడు డేగరూపమునను, గరుడునిరూపమునను పూజించబడుచుండెను. మరికొన్నిప్రదేశములందు సూర్యుడు సింహముఖరూపమున పూజితుడగుచున్నాడు.[24] సూర్యు డిట్లు సింహరూపమున వ్యవహరింపబడుట యింకొచ్చటను

23. ఈ కథలు Homer, Diadorus Siculus Apollodorus, Ovid Heti మొదలగాగల గ్రీకులు వ్రాసిన గ్రంథములందు గానవగును.

24 A. Wiedemann: Religion of the Ancient Egyptians, pp. 27 & also E. A. Wallis Budge; The Gods of the Egyptians, I-467.

చూచము. కాని భారతదేశమున కొన్ని విచిత్రసాదృశ్యములు గానవచ్చుచున్నవి. ముండాజాతివారును, నింక ననేకులను భారతీయాదిమవాసులును సూర్యుని 'సింగ్ బోంగా' అను నామమున బిలుచుచున్నారు. ముండాజాతి వారితో చేరిన బీర్హోరువారి భాషలో సూర్యుని పేరు 'సింగి' అనియున్నది. ఒరయను అనునొక తెగవారు ప్రతిసంవత్సరమును జరుపుసూర్యుని వివాహోత్సవసందర్భమున వారి గురువు 'సింగని' వేషమును దాల్చును. గురుపత్ని సింగని (సూర్యుని) భార్యవేషమును దాల్చును. ఇట్లు వీరు నాట్యము చేయుదురు. 25

ద్రావిడాంధ్రాది దాక్షిణాత్యభాషలలో 'సింగ' శబ్దమునకు సింహము అనునర్థము గలదు. ద్రవిడభాషలను భారతీయాదిమవాసుల భాషలలో కొన్నిటికిని గల సంబంధబాంధవ్యములను బట్టి యీశబ్దముయొక్క అర్థమును నిర్వచించుట సులభసాధ్యము. కావున బీర్హోర్ వారిభాషలోని 'సింగి' కిని, ముండాజాతివారి 'సింగ్ బోంగా' అనుపదమునకును, ఒరయన్ల 'సింగని' శేషమునకును సూర్యుఁడనునర్థమే కాక సింహము అనునర్థము కూడ ఉన్నదనుట భాషాసాదృశ్యశాస్త్రకోవిదులకు సులభముగ బోధపడు నంశము. ఈదృష్టితో మనము చూచినచో ఈజిప్టులో సూర్యుడు సింహరూపమున పూజింపబడుచుండుటకు కారణము తేటతెల్లమగుచున్నది. భారతదేశమునగూడ సూర్యు డిదివరలో సింహరూపమున బూజింపబడుచుండి యుండవలెను. ఈవిషయమై యింకను పరిశోధన జరిగినచో నేయంశములు బయలుపడునో చెప్పజాలము. కాని పాఠక మహాశయులకిపైన చూపిన సాదృశ్యము చిత్రమై, బలవత్తరమై పరిశోధన కుతూహల సంజనకమై యొప్పునని నాయాశయము.

ముగింపు

ఈవ్యాసమునందలిసాదృశ్యములను జాగ్రత్తగ పరిశీలించుచో కొన్నిక్రొత్తయంశములు మనకు తెలియగలవు. మానవశాస్త్రజ్ఞులలో 'రోమాంటిక్', 'ప్రోజేయిక్' స్కూళ్లను రెండుదృక్పథములు గలవని యీ వ్యాసమున దెలిపియున్నాము. మనము 'రోమాంటిక్' స్కూల్ వార మగుచో పైసాదృశ్యములనుబట్టి యీ క్రిందివిధముగ మానవుల యాదిమచరిత్రమును వ్రాయవచ్చును.—మొట్టమొదట ఎచ్చటనో 26 సకలమానవుల కాదిమపురుషులగువారు జనించిరి. అచ్చటనుండి ఈజిప్టునకు భారతదేశమునకు, ఇండోనీసియా మొదలగుదేశములకును వారిసంతతివారు ప్రయాణమై వెడలిరి. ఈకారణముచేతనే ఈజిప్టు ప్రాచీనవాసులకును, భారతీయాదిమవాసులకును, ఇండొనీసియనులకును సూర్యారాధనవిషయమున కొన్ని ముఖ్యములగు సాదృశ్యములు గానవచ్చుచున్నవి. ఆ పిమ్మట కొంతకాలమునకు పైప్రదేశము నుండియే కెల్టులు, గ్రీకులు, బాబిలోనియన్లు, పారశీకులు, వేదకాలపుటార్యులు బయలుదేరి ఆయాదేశముల నాక్రమించుకొనిరి. వీరిలో సూర్యారాధన సాదృశ్యములు కొన్ని గోచరించుటచే నీవ్యాసమున నవి పొందుపరచబడినవి. కావున లోకయాదిమావాస మున్నదనియు, అచ్చటనుండి జనులు శాఖోపశాఖలుగ చీలిప్రపంచాక్రమణ మొనర్చిరనియు పాఠకు లూహచేయవచ్చును. ఈయూహ ఎంతవఱకు గట్టిదో ఎంతవఱకు కొట్టిదో యింకను పరిశోధన కౌశలముచే మనము కనుగొనవలసి యున్నది.

---

25. Memoirs of the Asiatic Society of Bengal. Vol I, No. 9, pp. 125.

26. ఉత్తరాసియాయందలి తూర్పుభాగప్రాంతములే యీప్రదేశములుకావచ్చునని నే నిదివరలో 'పిత్రారాధన మెచ్చటనుండివచ్చెను.' అను వ్యాసమున వ్రాసియుంటిని.

ఆంధ్రకవుల ప్రతిభ

హరి రాధాకృష్ణమూర్తి గారు

౧. మేధావిభట్టు

పెదతిమ్మమహీపాలుఁడు కార్యాంతరమున గ్రామాంతర మరుగుచుఁ ద్రోవలోఁ దారసిల్లిన మేధావిభట్టును ఆతనివాక్యమ్మునఁ గ్రిందఁబడిన తాళవృక్షమును దానిమాఱుం జీల్చి యేదియో వ్రాయు నతనిం జూచి,—

స్వామీ, దూరమునుండి చూచితిని శాపగ్రస్తమైనట్టు లీ
భూమిన్ గూలెను తాళవృక్ష మహహా వ్యోమోదితానంతస
త్త్వామేయోర్మి సమేతగాంగజలవేగానంతసంరంభమా
సీమాధుర్యకవిత్వవాహినికిఁ దానే యిచ్చెఁ బత్రంబునున్.

ఓజమెయిన్ త్వదీయమహిమోన్నతిఁ గాంచి జకంబె మైన నీ
భూజము సేవఁ జేయఁ దలపోసి యిటు ల్పదమందు వ్రాలె; నీ
రాజులు రారొ? నీకనికరం బొకయింత దొరంగినంత నే
రాజులు నెల్లరున్ భువి తరాజులు గారొకొ సత్కవీశ్వరా!

ఫలముఁ గోరకయే నన్ను భవదనుగ్ర-హంబునకుఁ బాత్రునిగఁ జేయునట్టి నీదు కరుణ గమనింపఁగవులు నిష్కారణముగ-నోరులఁ బేమింతురని తోఁచుచున్న దయ్యా.

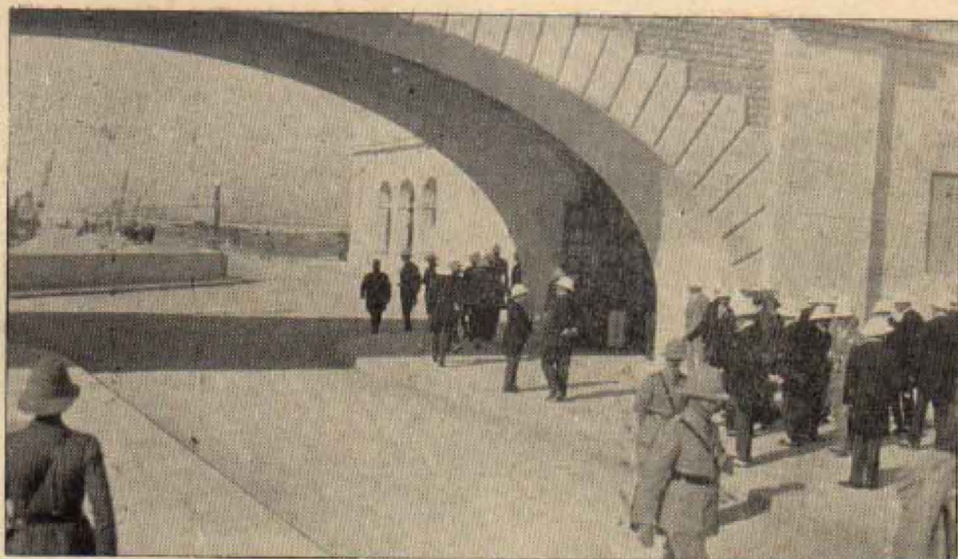

రాజప్రతినిధి రాహదారీవంతెనక్రింది తెలుపీ నేలను నిలబడి ఆనికట్ట దిగువమట్టము చూచుచున్నాడు

ఎడమగట్టునందలి మూడు పెద్దకలింగలు (Head Regulators—పెద్ద 'రెగ్యులేటరు' తూములు): 'రోరీ' కాలువ, ఖాన్‌పురునైరు కానవచ్చును

ఆనకట్ట, రెగ్యులేటరులు కూడిన కోసు : కడిగట్టు చివరిరాతికట్టయు, 'దాడు' కాలువ తలయు కానవచ్చును

కడిగట్టు 'రెగ్యులేటరు' తూములు : ఇక్కడ 'రైసు' కాలువ, 'దాడు' కాలువ కానవచ్చును

(G. S. A.)

ఆశ్రమధర్మనిర్వహణార్థము కాళీపాదు డుద్వహించుకొన్నది మాయ. వేదవేదాంగములందు కూలంకషప్రజ్ఞ గలవాడు కాళీపాదుడు. మాయదృక్కులలోని లౌల్యమును కాళీపాదుడు గుర్తించియుండలేదు. లేకున్న నెట్లుండెడిదో!

* * * * *

సరళ కాళీపాదుని ధర్మపత్ని. ఒక మగశిశువును ప్రసవించి సరళ మరణించినది. పత్నీమరణమున కాళీపాదునకు వైరాగ్యోదయమైనది. శిశువును జాతవేదున కొప్పగించి యాతడు తపతీతీరమునకు తపోఽర్థ మరిగినాడు. జాతవేదుడు కాళీపాదుని ప్రియశిష్యుడు.

* * * * *

తపతీశీతలశీకరములచే నాతని యాశ్రమ ముద్యానశోభను వహించెను. శుకపికమయూరగానములతో నాతని కిప్పుడు తపస్సు నిర్విఘ్నముగ సాగుచుండుట లేదు. కాళీపాదు డాశ్రమమునకు వచ్చి యొకవర్షము పోయినది. ఈపదునైదేండ్లు నాతడు సిద్ధపురుషులను దర్శించుకొనుటలో పుచ్చుకొనెను. సిద్ధింపనున్న యోగనిష్ఠయు చెదరిపోసాగినది. క్రమముగా నతనికి భక్తియోగము లాభము లేదని తోచినది. కర్మయోగము నవలంబింతునా యనుకొనియెను. కాని ధర్మపత్ని లేదు.

౨

అరుణోదయమునకు పూర్వమే కాళీపాదుడు లేవలేకపోయెను. సూర్యోదయ మగునరికి అలీకుడు మాయను వెంటబెట్టుకొని వచ్చినాడు. అలీకుడు గురుదేవుని ప్రేవులు లెక్కపెట్టినాడు వీక్షణమాత్రమున. మాయను గురుదక్షిణ స్వీకరించి కృతార్థుని జేయుడని ప్రార్థేయపడినాడు. గురుదేవుడు గంభీరముగా మెత్తబడినాడు.

ప్రక్కన మావిచివుళ్లు తింటున్న పికి పని చేసుకుని కువకువమన్నది. మాయ మందహాసము చేసినది. గురుదేవుడు పాతాళములో నుంచివలె మాయకై యాతురముగా జూచినాడు. మాయ భామముడితో తల వంచుకున్నది. అలీకుడు మాయచేయి కాళీపాదునిచేతులో బెట్టి గురుదేవుని పాదములపై బడినాడు. కాళీపాదునిజన్మకృతార్థ మైనది. మాయజన్మ వ్యర్థము. అలీకునిజన్మ సార్థకమైనది. కాళీపాదుడు బిగుసుకుపోయినాడు. మాయ కంపించినది. అలీకుడు దంపతుల జూచి జలదరించినాడు. చెంత స్వాదుకుశాంకురములు నములుచున్న యాశ్రమ హరిణార్భకము వచ్చి మాయ పచ్చనిచీరచెఱగు పట్టి లాగినది. మాయ విసుగుకున్నది.

అలీకుడు గురుదేవునివద్ద సెలవు తీసికొన్నాడు. మాయ రహస్యముగా "అన్నా, నేను గూడ వత్తు" నన్నది. అలీకుడు కోపపడినాడు. మాయ యేడ్చినది. కాళీపాదుడు సమాధానము చెప్పుకున్నాడు.

కాళీపాదుడు కందమూలములు తెచ్చి మాయకు తినడం నేర్పినాడు. మాయ కొరికి పారవేసినది. చిక్కనితేనె త్రావించినాడు. పుక్కిలించి యుమిసి తపతిలోని చల్లని నీరు త్రావినది.

కాళీపాదుడు మరల బడి పెట్టినాడు. అలీకుడు శిష్యులను జేర్చుచున్నాడు. మాయకు వనవాసము కఠోరముగా నున్నది. కాళీపాదుడు కర్మయోగమును సాగించుచున్నాడు.

3

నిగమునకు పదునారేండ్లు. వ్యాకరణము మట్టునకు చదువుకున్నాడు. జాతవేదుడే జాతకర్మ నామకరణ చౌలోపనయనాలు చేసి యకాలమరణమును పొందినాడు. నిగమునకిప్పుడు గురువు లేడు. గురువు లేని విద్యకు గౌరవము లేదు. గురువు నన్వేషించు కుంటూ నిగముడు బయలుదేరినాడు. పెరుగూ అన్నమూ తినలేదు. గుమ్మపాలు త్రాగి దారిని బడినాడు.

౪

మాయ యాశ్రమమునకు వచ్చి సంవత్సర మైనది. అలీకు డొకటి రెండుసార్లు వచ్చి పోయినాడు. మాయ యేదో చెప్పబోగా విని పించుకోకుండా చక్కాబోయెడివాడు. మాయ ప్రతిదినోపవాసములలో కొన్ని కాళీపాదునికర్మయోగమున కుపయోగించుచున్నవి. దైనందినము మాయ కృశించిపోవుచున్నది. దినము దినమునకు మూడునాళ్లుస్నానములు. మాయ నీలాలకురులు కొసలు చిటిలి యెఱ్ఱబడినవి. మృదుకపోలముల గులాబిలోని యెఱుపు కన్నుదామరలలోనికిన్ని, తెలుపు అధరబింబము లోనికిని ప్రాకిపోయినవి.

౫

దినమంతయూ ప్రయాణించి నిగముడు చంద్రోదయసమయమునకు కాళీపాదుని యాశ్రమము చేరినాడు. నిగముని బడిలో చేర్చుట కలీకుడు దారిలో దగిలి వెంట వచ్చినాడు. ఆశ్రమమును జూచి నిగము డాశ్చర్యపోయి నాడు. అది శరదృతువేమో, వెన్నెలలో నాయుద్యానవనము వెలిగిపోతోంది. మాయ పుష్కరిణిలో స్నానమాడి నీరు తెచ్చుటకు వచ్చినది. కటిదఘ్నజలములో మాయ కూర్చున్నది. చంద్రబింబప్రతిబింబమేమో నను కున్నాడు నిగముడు.

మాయ ఋతువులు వరుసగా లెక్కపెట్టు కుంటున్నది. శరత్తువెంట హేమంతము రావలయును గదా, యీయకాలవసంతాగమనమునకు కారణ మేమా అనుకున్నది. నిగముడలీకునివెంట వెడుతున్నాడు. మాయ వెలికి వచ్చి వెన్నెలలో కలిసిపోయింది. ఎవరో అప్సరఃకాంత గాబోలు ననుకున్నాడు నిగముడు.

౬

అలీకుడు నిగముని కాళీపాదునిముందునకు నెట్టినాడు. గురుని కటము లదరినవి. ఊపిరి యాడ లేదు. నరసినగడ్డములోనుండి యెఱ్ఱని వాడిపోయిన పెదవు ల్లలనాడినవి. నిగముడు సాష్టాంగపడి లేచినాడు. వెనుక రాజహంస కంఠము వినిపించినది. ససంభ్రమముగా నొక సింహావలోకనము చేసినాడు నిగముడు. మాయ గోచరించినది. తూష్ణీంభావముతో నవనతమస్తకు డైనాడు. గురుదేవుని కనుబొమలు కలుసుకొన్నవి. చిరుచెమటచే లలాటకుంకుమరేఖ కన్నులలోనికి కరగిపోయినది గాబోలు, నిగముడేమియు జూడనే లేదు.

అలీకుడు సమాచారము చెప్పుకొని వచ్చినాడు. గురుస్వామి యప్పటి కిప్పు డూపిరి త్రిప్పుకొని గడ్డము నిమురుకొనుచూ శిరము వంచినాడు. మాయ వచ్చి కాళీపాదుని చెవిలో నేదియో గుసగుసలాడినది. అదే వారిరహస్యసంభాషణకు తొలి. తుదియని మరి లేదు. గురునికన్నులలోని మెఱుపు తేరుకొన్నది. ఉదాత్తస్వరముతో "వత్సా" యనినాడు. నిగముడు గురుపాదములకన్నుల కద్దికొనినాడు. "ముందా నూనూగుమీసములం దీసివేయుము. అవి లౌకికాలంకారములు" అనినాడు గురువు. మాయ వెనుక నెటికెవిరిచిన దెవ్వరికి వినిపించ లేదు. తుఱ్ఱున లోనికి బోయినది.

౭

మాయ కాళీపాదునిభార్య యని నిగమునకు తెలిసినది. ఒకనాడు మాయ ముక్తకంచుక యై నిగమునికంట బడినది. అతడు తల వంచుకొని తిరోహితు డైనాడు. మాయ కిలకిల నవ్విన దాతనికి క్రోధగర్జనమువలె వినిపించినది. తా నొక ఘోరపాపము నాచరించితినని యాతడు తలంచెను. అతని మనసు మనసులో లేదు; అతని గుండెగుండెలో లేదు.

మరునాడు నిగమునకు పాఠము రాలేదు. గురువు రెండుదినము లుపవాసము విధించెను. భోజనములకడ మాయ యొకశిష్యు నడిగినది, నిగముడు రాలే దేమని. శిష్యుడు విషయము వక్కాణించెను. మాయ కర్థమైపోయినది. వెడనవ్వుకొన్నది.

రెండుదినములు చదివినను నిగమునకు పాఠము రాలేదు. గురువునకు కోపమువచ్చిన మాట నిజము. "ఱేపు వప్పగింపనిచో"నని యాతడు చురచురలాడెను.

౮

నిగముడు విశ్రాంతికై పుష్కరిణీతీరమునకు పోయెను. గురుపత్నియెడ తా నొనర్చిన మహాపరాధ మాతనిని వేధించుచుండెను. పాఠమును జదువ నారంభించెను. "త్వం యజ్ఞ స్త్వం వషట్కార" ఆపై నాతని కక్షరము లగపడ లేదు. గురుపత్ని కిలకిలారవ మాతని చెదురు గుండెలో అశనివలె దాకినది. ఎవరో యాతని కన్నులను చేతులతో మూసివైచిరి. ఆయంధకార మాతని కన్నులగుండా హృదయములోనికి క్రమ్ముకొనిపోయెను.

అధ్యయనము సెగవేసి యల్లికాయల దినుచున్న మహిము డది కనిపెట్టి గురువు నొద్దకు పరువెత్తుకొనిపోయెను. కాళీపాదుడు గూడ స్వయముగా నాదృశ్యమును దర్శించెను. అతనిహృదయములోనియగ్ని కన్నుల గుండా గ్రక్కుచుండెను.

* * * *

నిగము డంధుడైపోయెను. గురుదేవుని యాగమనము గ్రహించి సాష్టాంగపడియెను. కాని యాతనిమస్తకము మాయపాదముల మీదికి దొర్లిపోయెను. మాయ తొలంగి నిల్చి సక్రోధముగా, సగర్వముగా కాళీపాదు నుపలక్షించెను. ఆతీక్ష్ణత కాగలేని కాళీపాదుడు క్రుంగిపోయెను. ఆతని పరిభూతక్రోధము సహస్రగుణీకృతవేగమున నిగమునిపై బడెను. "ఓరీ! గురుద్రోహి! పశువా! తొలగిపొమ్ము! నీ కీయాశ్రమమున తావు లేదు."

నిగముడు దృష్టిహీనములగు తననేత్రములతో సవినయముగ గురువునకు ప్రణమిల్లి వెడలిపోయెను. తేజోహీనములగు మాయనేత్రములనుండి కేవలము రెండే రెండశ్రుకణములు రాలి పైటపై జీకికి క్రింద బడినవి. మాయ కాలికడ బచ్చగడ్డి కగ్గి యంటుకున్నది.

౯

అంధప్రాయుడగు నిగముడు దారి గానక తపతీతరంగిణిలో తల్లక్రిందుగా గూలిపోయెను. మాయాపరిష్వంగసంతప్తమగు నాతని దేహమునకు శాశ్వతశైత్యము గల్గినది.

* * * *

కాళీపాదుడు సశిష్యుడై తపతీతీర మంతయు గలయ వెదకెను గాని మాయ కానరాలేదు. సంధ్యావందనాదికృత్యములు సైతము వదలుకొని యాతడు మాయను వెదకుచుండెను.

తపతి యందందు కుల్య లేర్పరచుకున్నది.

మధ్యాహ్నమైనది. కాళీపాదుడు ప్రాయశ్చిత్తపూర్వకముగా సంధ్యావందనమైన జేసికొనుటకై తపతిలో దిగినాడు. అతనిమనస్సు మంత్రములమీద లేదు. తారుమారు జేసి యెట్లయిన నేమి చదువుచున్నాడు. కర్మసాక్షికి తర్పణము లిచ్చుటకై యంజలి బట్టినాడు. శరీరమున కేదియో తగిలినది. ఉలికిపడినాడు. నిగముని గతప్రాణగాత్రమును పరిరంభించియున్నది విగతజీవ—మాయ......

౧౦

నురుగులు గ్రక్కుకొనుచూ పరుగెత్తుకొని వచ్చి యరచినాడు మహిముడు, "ఆశ్రమము తగులబడిపోవుచున్న" దని.

తపతీతరంగములపైనుండి మార్తాండమండలము కాళీపాదునినిటాలమున ప్రతిఫలించినది. ఆప్రళయరుద్రమూర్తిం గాంచి కెవ్వున యరచి మహిముడు కాలికొలదిగా పరచినాడు.

కాళీపాదుడు మరల సన్యసించినాడు.

చిత్రకళ

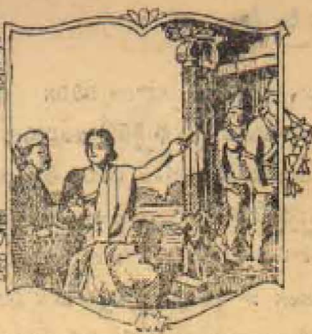

హిందూస్త్రీలు; చిత్రరచన

తలిశెట్టి రామారావుగారు బి. ఏ., బి. ఎల్.

౧

జీవనము భావోద్రేకమును, సంగీతము భావగభీరతను, చిత్రములు భావసాత్వికతను కలుగజేయునని పెద్దలు చెప్పియున్నారు. మహమ్మదీయక్రైస్తవ మతావలంబకులవలె నలుగురితో నొకచోట గాక, నిర్జన ప్రదేశమున నెట్టి చిత్తవికారమును లేక యొకటేధ్యానముతో దేవుని ధ్యానించు హిందువులకు భావసాత్వికము ముఖ్యము కాన వారు చిత్రశిల్పరచనలను ప్రోత్సాహపరచుట సహజము. తొలుదొలుత వీరికి విగ్రహము లక్కర లేకపోయినను, వేదాంతాదితత్త్వవిచారణ భారతదేశమున జెరిగిననాటికి శిల్పచిత్రరచన లాదరణకు వచ్చెనని మనకు చరిత్రవలన దెలియవచ్చుచున్నది. విగ్రహములతో సౌఖ్యము మొదట కలుగజేసుకొనవని బౌద్ధులకును చిత్రములు కావలసివచ్చెను. మతప్రచారము, విగ్రహారాధన మొదలగునవి యీయాదరణకు కారణములైనను భావసాత్వికము కలుగజేయు గుణము చిత్రములందుండుట వలనగూడ వీరి కీకళాంగము ప్రియమయ్యెను.

విద్యాలయములలో కావ్యములను పరీక్షలకొరకు చదువుకొని తరువాత మరచుటవలన కవనముయొక్క మేలు వినాశము కలుగకున్నది. పూర్వులిటులు గాక పురాణాదిగ్రంథముల నన్నిటిని కావ్యరూపములుగ వ్రాసి కవనమును దైనికజీవనమున బ్రవేశపెట్టిరి. కావ్యపురాణాదిపఠనము సంగీతబద్ధముగ నుండవలెనని నిర్ణయించుకొనుటచే సంగీతముగూడ దినచర్యకవసరముగ జేసికొనిరి. ప్రతిపండుగకును గృహముల నలంకరించుకొనవలెనని శాసించి యీకళనుగూడ నాదరించిరి. ఏమ్యూజియములందో, లేక సంవత్సరమున కొకమా రేర్పరుపబడు చిత్రప్రదర్శనములందో చిత్రశిల్పములను చూచి, యానందించి, మరచుటవలన నంతగా లాభము లేదు. చిత్రశిల్పములు కలుగజేయు మేలును మనపూర్వులు గమనించి, ప్రతిగృహమును శిల్పాలంకృతమై యుండవలెననియు, గోడలు చిత్రాలంకృతములై యుండవలెననియు నొకయాచారము నేర్పరచుకొనిరి. ఇప్పటివలె నొకవికారమైన గృహమును నిర్మించుకొని దాని నలంకరించు ప్రయత్నమున చిత్రములను గోడలమీద మేకులకు వ్రేలాడగట్టుటకంటె, గృహములనే చక్కగ గట్టి కళాలయములుగ జేయుట యుత్తమము కాదా? నిదర్శనముగ పూర్వులు కట్టిన ఎల్లోరాలోని కైలాస దేవాలయమువంటియు, ఫ్రాన్సుదేశమునగల నోటరుడేము దేవాలయమువంటియు, తాజ్ మహలువంటియు నిర్మాణములతో నీకాలమున నిర్మింపబడిన భవనములను పరిపోల్చి చూచినయెడల నిప్పటినిర్మాణము లెంత సౌందర్యరహితములో తెలియును. గృహములను చక్కగ గట్టుకొనుటతో దృప్తి చెందక వాటిని ముగ్గులు మొదలగుచిత్రములతో నలంకరించుకొనుట మనవారియాచారమై యుండ, నిండ్లను సుందరముగ నిర్మింపకపోవుటయే కాక, వాటి నలంకరించుటగూడ మానుట మనయాధునిక జీవనముయొక్క నిస్సారతను సూచించును.

హిందువులకు మతము ముఖ్యము కాన వారిమతవిషయకకృత్యములందు, వ్యయప్రయాసల కోర్చి, చిత్ర

ములను, శిల్పమును చాలా విరివిగ నుపయోగపరచిరి. దేవాలయములవద్దకు భక్తితో నందరును వచ్చుచుందురు. కాన వాటిని సుందరశిల్పసంపత్తితో నలంకరించి లోకమున నద్వితీయ నిర్మాణములుగ జేసిరి. మన మారాధించు విగ్రహములను చక్కగ నున్నవని విగ్రహారాధనమును నీరసముగ జూచు పాశ్చాత్యులును గొనియాడుచున్నారు. ప్రతిదేవాలయమును చక్కనిచిత్రములతో నలంకరింపబడుచుండెననియు, రాతివిగ్రహములు రంగులతో జిత్రింపబడుచుండెనియు చెప్పుట కిప్పు డాధారములు విశేషముగ కానవచ్చుచున్నవి. హిందూదేవాలయములు కళాలయము లని చెప్పుట సత్యదూరము కానేరదు. రాజులును ప్రజలును కూడ తమయిండ్లగోడలపై చిత్రములను చిత్రింపించుచుండిరి. ఉత్కళదేశమున నిప్పటికిని శుభకార్యములకు చిత్రకారులను పిలిపించి, గోడలపై పురాణగాథలు మొదలగు విషయములనుగూర్చి చిత్రములను వ్రాయించుట కలదు. మనపూర్వులకు ధనముకంటె ఉన్నతజీవనము ముఖ్యము కనుకను, చిత్రము లున్నతజీవనమును బోషించును కనుకను పూర్వము చిత్రరచన యాదరణను బడయుచుండెను.

ఈకాలమున మనము సనాతన నాగరకతను మరచి చిత్రకళ నాదరింపక, దానివలన మనస్సునకు గలుగు మేలును లక్ష్యముచేయకపోయినను, మన స్త్రీలుమాత్రము తమపూర్వసంప్రదాయమును వీడకుండుటవలన మరల భారతదేశమున చిత్రకళ తనపూర్వప్రస్థానము నలంకరింపగలుట కవకాశము కలదు.

స్త్రీలు గృహమున కధిదేవతలు. వారు సంసారమును నడపుకొనుచు నెంతపని యున్నను తమగృహముల నేకోవిధమున నలంకరించుకొనుచు కళారాధన చేయుదురు. వ్రతములను జేయునప్పుడెల్ల వారు దేశాచారము ననుసరించి తమయిండ్లగోడలను, నేలను, స్తంభములను అలంకరించెదరు. వారు తులసికోటను, దేవునిగదిని అలంకరించుట చూచినవారికి హిందూస్త్రీల హృదయములందు చిత్రరచన యెట్టిస్థానము నింక నలంకరించియున్నదో తెలియగలదు. ప్రత్యేకవ్రతములకు ప్రత్యేకచిత్రములను (ముగ్గులను) వ్రాయుట పూర్వకాలమునుండియు సంప్రదాయముగ నున్నది. ఈచిత్రము లాధ్యాత్మికభా

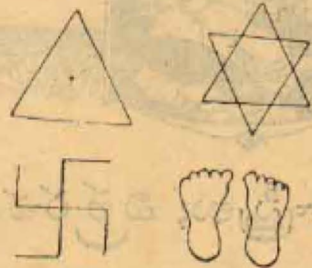

వముల వ్యక్తీకరణములనియు, మంత్రశాస్త్రజనితములనియు పండితులు నిర్ణయించియున్నారు. వివాహములందు మట్టిపాత్రలకు సున్నమును బూసి రంగులతో నలంకరించుటయు నిప్పటికిని గలదు. పాత్రలన్నియు పూర్వమటు లలంకరింపబడుచుండినవని యన్యదేశముల చరిత్రలవలన మనకు తెలియుచున్నది. మనవారు కొంతవరకు పూర్వాచారపరాయణులగుటవలన శుభకార్యములందీ యాచారము లింక నాచరణమునం దున్నవి.

హిందూదేశమున స్త్రీలసాంఘికస్థితి దుర్భరమనియు, వారిని మగవారు తూలనాడెదరనియు చెప్పువారి సంఖ్య తగ్గుచున్నది. వీరిస్థితిని బాగుచేయ యత్నించువారితో నాకు కలహము లేదు. స్థితి బాగు కావలసియున్న దనునంతమాత్రమున వీరిస్థితి దుర్భరమని యూహింపదగదు. ప్రపంచమున నెవరిస్థితి బాగు కానక్కరలేదు? హిందూస్త్రీల నణగద్రొక్కుచున్నారని నిందింపబడుచున్న హిందూ-మగవారిస్థితి బాగుపడ నక్కరలేదా? అనాదినుండియు గృహమున కధికారులుగ నున్న స్త్రీలు తమ గృహకృత్యములను నిర్వహింపలేరా? అన్ని గృహములందును సేవకులున్న నా సేవకులకు సేవకు లెవరు? దీని కంతకును భారతదేశము నావరించియున్న దరిద్రదేవత కారణము కాని వేరు కాదు. భారతస్త్రీలకు తమయిండ్ల యందును, సంసారమునందును ప్రేమయు, ప్రేమవలన గలిగిన యానందమును గలవు. మగజాతికి గలుగు శ్రమను దీర్చుటకు స్త్రీ లమృతప్రాయులు. ఈసుధ నర్పించుటయందు హిందూస్త్రీ అద్వితీ

ఘాలు. వీరిమోర్కి, నెమ్మది, యలంకార ప్రీతియు పొగడ్త గన్నవి. వీరినడకయందు గల లీవి సౌందర్యములు మరేజాతిస్త్రీకిని లేవని మనలను బరిహసించుచుండిన పాశ్చాత్యవిమర్శకులుకూడ కొనియాడియున్నారు. మనస్సునందు చిత్రకారులు కాన, అలంకరించుకొనుట యందు వీరికి ప్రీతి హెచ్చు. చక్కనిదుస్తులను సుందరముగ ధరించి సాంఘికజీవనమునకు వన్నె దెచ్చుచున్నారు. జాతీయప్రబోధమువలన నూతనముగ లభించుచున్న ఖద్దరుచీరలరంగులును, వాటియంచులయద్దకమును భారతజాతియొక్క చిత్రకళాప్రేమయు, స్త్రీలవలన చిత్రకళ రీతులు పోషింపబడునదియు తెలియజేయుచున్నవి. ఆంధ్రస్త్రీల వస్త్రధారణము, శిరోజముల సౌందర్యము చూచువారి యందరి పొగడ్త నార్జించుచున్నవి. ఈవిషయములను చూచి భారతీయస్త్రీలు చిత్రకళారాధకురాండ్రనుటయం దెట్టియతిశయోక్తియు లేదని తెలియును. వీరికి "డ్రాయింగు" నేర్పకపోయినను తక్కిన దేశపుస్త్రీల కెవిధమున చిత్రకళాభిలాష యందు తీసిపోరు.

భారతపుత్రులగు చిత్రకారులు తమచిత్రములందు స్త్రీలకు మంచిస్థానము నిచ్చిరి. స్త్రీలు లోకము నలంకరించుచున్నారో యనునట్టులు తమచిత్రములందు వీరు స్త్రీల నలంకారములుగ నుపయోగపరచిరి. అజంతగుహలందు స్త్రీవిగ్రహములన్నియు సుందరముగ నున్నవి. వీరియంగవిన్యాసము మనోహరము. అంగములు కృశించియున్నట్టులు గాని, వికృతములుగ గాని యెచ్చటను కానరావు. రోగపీడితలైయున్న స్త్రీలయందుకూడ బలహీనత కానరాదు. ఒకనృపునియాజ్ఞవలన మరణమునకు సిద్ధముచేయబడిన యొకకులటయొక్క దుఃఖము నాచిత్రకారులు చూపలేక ముఖమును చేతులందు మరుగుపరచిరి. బాఘ్, సింహగిరి చిత్రములందును, సాంచి, అమరావతి, బరుహుతు శిల్పరాజములందును స్త్రీలకు గల స్థానము నిరుపమానము. మగవారితో వీరు సమానులుగ గణింపబడిరి. మగవారిలో కొందరి కాడువారు కానరాకూడదను నాచారము సామాన్యమగుటచే, మొగలు చిత్రములందు స్త్రీలు విశేషముగ కానరాకపోయినను, కానవచ్చుస్త్రీల చిత్రములందు వీరికి గౌరవస్థానమే కలదు. శైలియందు వీరి ననుకరించిన రాజపుత్రచిత్రకారుల కిట్టి యాటంకము లేకపోవుటచే గోపికాకృష్ణుల, యితర పురాణవ్యక్తుల చిత్రములను వ్రాయుటయందు స్త్రీలయెడల తమకుగల ప్రేమను బాగుగ జూపగలిగిరి. నాయికానాయకుల చిత్రములను, రాగిణీచిత్రములను వీరు వ్రాయుటయందు స్త్రీలను శృంగారాద్యనేకరసములందు రచించిరి. కంగ్రా చిత్రకారులు బీదసాదులదైనికజీవనము నుగూర్చి వ్రాయుటయందు, రాజపుత్రచిత్రరచన రాజదర్బారులను వీడి ప్రజాసామాన్యమున ప్రవేశించుటవలన స్త్రీలకష్టసుఖములను రచించుట కదను కలిగెను. ఇట్టి చిత్రములందును స్త్రీల కిట్టి యగౌరవమును వారాపాదింపలేదు. తంజావూరు చిత్రములు రాజపుత్రచిత్రములను బోలియున్నవి.

తమ యునికివలన తాము నివసించులోకము నలంకరించుచున్న స్త్రీలు మనఃప్రకృతివలన చిత్రకారులై యుండుట సహజము. భారతదేశమునం దే రాష్ట్రమునకు పోయినను అచ్చటి యాచారమునను సరించి స్త్రీలు తమ గృహములందు చిత్రరచన జేయుట జూడగలము. గుజరాతునందును, బొంబాయిరాష్ట్రమునందును స్త్రీలు రంగోలీయని పిలువబడు ముగ్గులను పెట్టెదరు. తెల్లముగ్గుతో తొలుత చిత్రము నేర్పరచుకొని తరువాత రంగుగుండల నందు వైచి మనోహరములగు చిత్రముల నేర్పరచెదరు. నేలను పేడతో నలికి, యది బాగుగ నారకమునుపే యీముగ్గురంగులను చిత్రాకారముగ వైచి, వ్రేళ్లతో కొంచెము మణచినయెడల నేల ఎండినపిమ్మట కూడ చిత్రము చెరిగిపోకయుండును. ముగ్గుపిండులను నీట గలిపి దారుఫలకములపై చిత్రములను రచించియుంచుకొనుటయు నాచారముకలదు. ఈప్రాంతమునగల "ప్రభు" జాతిస్త్రీలు చక్కనిచిత్రకారులని పేరువడసిరి. ఉత్తరహిందూదేశమునందంతట నిట్టిచిత్రరచన సర్వసామాన్యముగ నున్నది. వంగదేశమున ఆల్పోనాయనియు, ఉత్కళమున జోట్టియనియు నీముగ్గులను పేర్కొనెదరు. కోణార్కము, భువనేశ్వరములందుగల దేవాలయములను నిర్మింపజాలిన యుత్కళజాతి చిత్ర

రచన నాదరించుటలో వింత లేదు. ప్రతియుత్సవము నకును, శుభకార్యములకొరకును, వీరు తమగోడలపై చిత్రములను వ్రాయుటయో, వ్రాయించుటయో కలదు. ఈ చిత్రశైలి అజంతాశైలిని పోలియుండును. కార్తీకమాసమున తులసిపూజ చేయునప్పుడు వీరు కోటచుట్టును రంగులముగ్గుసంచులతో చక్కనిచిత్రములను రచించెదరు.

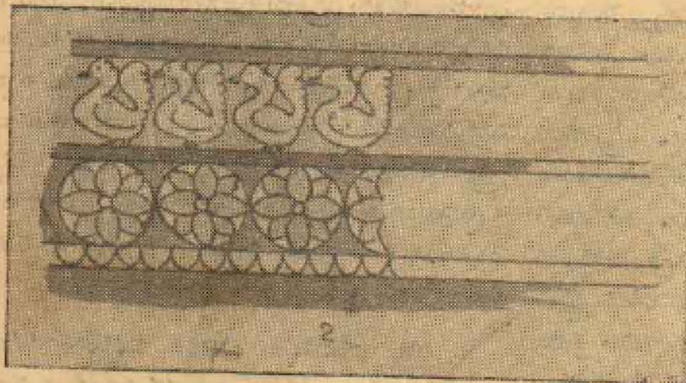

మాచుట కివి ముఖములు కంబళములవలె మనోహరముగ నుండును. ఇట్టిముగ్గులలో నొకభాగము క్త్రియిటులు వ్రాసితిని. రంగులు లేకపోవుటచే చిత్రము బాగుగ కానరాకపోయినను విధానముమాత్రము తెలియగలదు.

దక్షిణదేశమున చుక్కలముగ్గులని పిలువబడు చిత్రములు విశేషముగ వాడిరిబడి వచ్చెను. రంగుల గుండలను మన దాక్షిణాత్యులప్పుడప్పు డుపయోగించినను చిత్రములన్నియు రేఖామాత్రములుగ నుండును. చుక్కలనుమాత్ర మాధారముగ గొని రచించుముగ్గులు వీరిచిత్రరచనాకౌశలమును వేనోళ్ల చాటగలవు. ఇతరదేశీయులకు తెలిసినయెడల నివి వారి ఘనతను బడయుట నిశ్చయము.

ఈముగ్గులకు చుక్కలాధారముమాత్రమే కాని చిత్రమున వీనికి తావు లేదు. "గ్రాఫు" గీయుటయందు అడ్డనిలువురేఖలుకల కాగిత మెటు లుపయోగపడునో యీచుక్కలటులే యుపయోగపడును. ఒకక్రమముగ చుక్కలను పెట్టి వాటియాధారమున ననేకవిధములుగ వ్రాయుటవలన సుందరమైన ముగ్గు లనేకములయిన యేర్పడును. చుక్కలు లేక వీటిని రచించుట యెంత దుర్లభ

మో చిత్రరచనయందేమాత్రము ప్రవేశమున్న వారికైనను తెలియగలదు. ఒకవిధముగ చుక్కలతో ముగ్గును పెట్టి దానియందు కొంచెము మార్పు కలుగజేసినయెడల మరియొకవిధమైన ముగ్గు ఏర్పడును. ఇట్టిమార్పుల ననేక విధముల జేయవచ్చును.

చిన్నముగ్గులను కలిపి పెద్ద ముగ్గగ పెంచి విచిత్రముగ వాకిలియంతయు నింపవచ్చును. కొంచెము అభ్యాసమున్న చాలును. ఇటుల పెంచుటవలన ఏర్పడిన యీముగ్గును రథమునియెదరు. దీనిభాగము లనేకు లెరిగినవారే. 4, 5, 6, 7, 8, 9 వ ముగ్గులను మనలో బాలికలు సూచి రచింపగలరు. కొంచెము బుద్ధిని ప్రవేశపెట్టిన

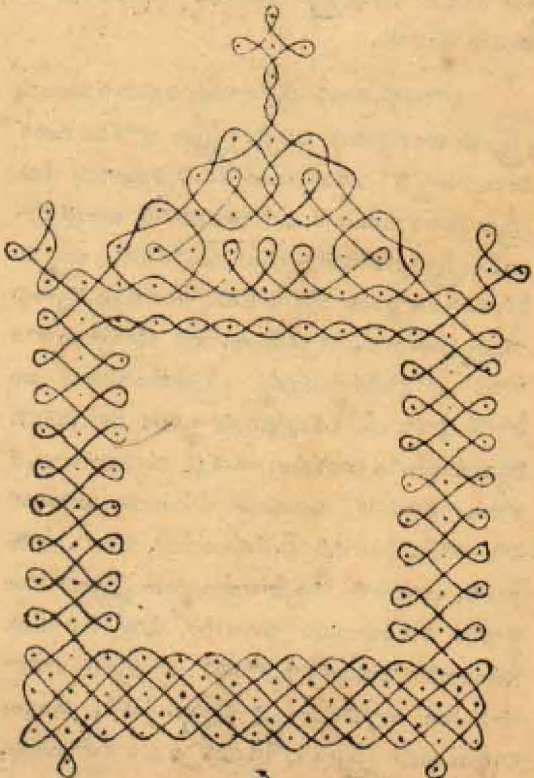

4

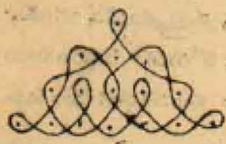

5

6

7

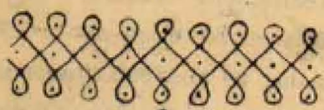

8

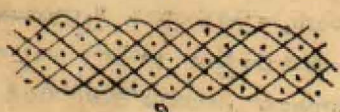

9

రెండల యెంత మనోహర మైన (నూతన) ముగ్గేర్పడెనో చూడుడు.

మనము గృహమున వస్తువులయొక్క యాకారము లను ముగ్గులుగ బెట్టవచ్చును. ఒకగది నలికి చుట్టు నం దుగ నొకముగ్గును బెట్టి, మధ్య నొక పుష్పాకారముగ ముగ్గును చిత్రించి, దానిచుట్టు చేనో కొన్ని ముగ్గులను బెట్టిన నాగది యెంత సుందరముగ, వాసయోగ్యముగ నుండునో యూహింపదగును.

చుక్కలతో నొకముగ్గును బెట్టి, యొకరేఖను రెండురేఖలుగ దిద్దినయెడల చక్కనిచిత్రము లేర్పడును.

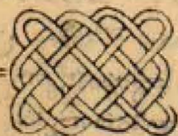

పదవ ముగ్గెట్లు ౧౧-వ చిత్ర మయ్యెనో చూడుడు. ఇటు లీముగ్గుల ననేకములను మార్పులతో వ్రాయ వచ్చును. చుక్కలముగ్గులు మనవారిలో చాలమందికి తెలియును. కావ వాటి నిచ్చట విశేషముగ చూపలేదు.

చుక్కలు కాక రేఖల నాధారముగ గొని ముగ్గ లను పెట్టుటయు మనలో సామాన్యముగ గలదు. పాముల ముగ్గులనియు, పారిజాతపు ముగ్గులనియు, నితర నామములతోను వీటిని పేర్కొ నెదరు. చుక్కలముగ్గుల వలెనే వీని ననేకములను మార్పులతో చిత్రింపవచ్చును.

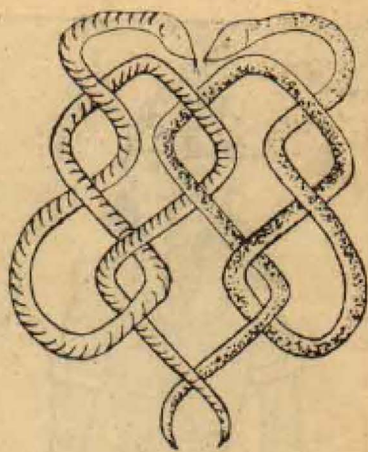

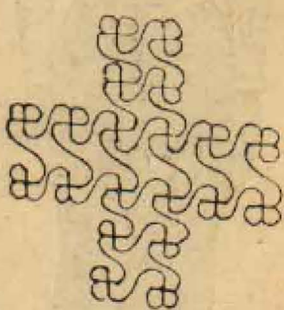

చుక్కలముగ్గులనుకూడ నీముగ్గులుగ మార్చవచ్చును. ౮-వ ముగ్గున మీదివైపు రెండుతలలును, క్రిందివైపున రెండు తోకలును పెట్టిన పాములము గ్గగును.

ఉత్తరహిందూదేశమునను, బొంబాయి, ఉత్కళ దేశములందును రచింపబడు రంగులముగ్గులవంటివియు నాంధ్రదేశమున బ్రవేశపెట్టిన మనగృహము లెంతయు

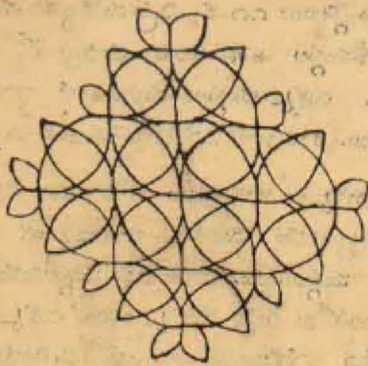

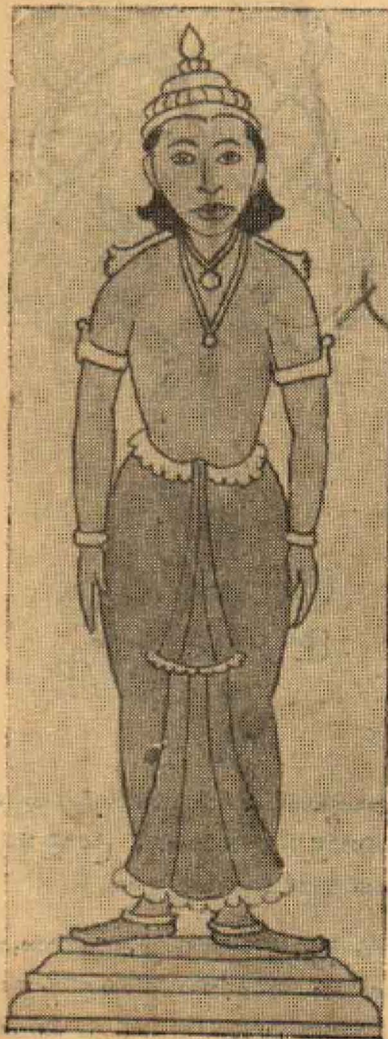

నలంకృతములై శోభిల్ల గలవు. ఈ వ్యాస చిత్రమున గల ముగ్గులవంటివి రచించుట త్వరలో నేర్చుకొనవచ్చును. ఈచిత్రమున తెల్ల ముగ్గుతో మొదట ఆకారము నేర్పరచుకొని దేహమునకు, వస్త్రములకు, నగలకు, శిరోజములకు, పీటకు, కండ్లకు, నోరునకు తగురంగుగుండలను నద్దిన యెడల నెంతయు సుందరముగ నుండును.

ఆచారప్రాయముగ రచింపబడుచున్న రేఖల ముగ్గులనే నవనాగరికతావ్యామోహమున బడి మానుకొనుచుండ క్రొత్తరచనలను ప్రవేశపెట్టజూచుట అడియాస యేమో? "పెంకుటిండ్లకు ముగ్గు లక్కర లేదను భ్రమ ధనికులకు కలుగుచున్నది. సేవకులచేత వచ్చియు రాని ముగ్గులను పెట్టించుట వీరి కట్టియాచారమో తెలియదు. ఎవరిగృహములను వా రలంకరించుకొనుటవలన గౌరవమునకు లోటు కలుగునా? వీరు చదువుటయందు, పాడుటయందు, కాగితములమీద "డ్రాయింగు" వ్రాయుటయందు నియుక్తులు కాలేదా? అక్కరకు రాని యీ "డ్రాయింగు" వ్రాయుట యేల? దీనినే యాచరణమునందు పెట్టరాదా? మనోజ్ఞకళలలో * నొకటగు చిత్రరచనను నీరసదృష్టితో జూచుటవలన జాతీయక్షేమమునకును, గృహజీవనమునకును నష్టము కలుగునని మనవారెంతత్వరలో గ్రహించిన నంతలాభము.

బాలికాపాఠశాలలలో కొంతకాలమువరకు ముగ్గులు నేర్పుచుండిరి. విద్యాధికారులుగ నున్న పాశ్చాత్యులకును, వారి ననుకరించు మనవారికిని ఈముగ్గుల సౌందర్యము నచ్చకపోవుటవలనను ఇట్టిపరిస్థితు లేర్పడినవి. పాఠశాలలలో నేర్పుచున్న కుక్కలు, నక్కలు, పిల్లి, ఎలుక బొమ్మలు నా బాలిక లెంత వాడుకలో పెట్టుచున్నారో యీయధికారులు కొంచెము చూచినయెడల తాము ప్రవేశపెట్టిన చిత్రరచనా విధాన మెంత యనుపయోగకరమో వారికి బోధపడగలదు. ఇకనైనను ముగ్గులను పాఠశాల

---

* "లలితకళ" యనుటకంటె "మనోజ్ఞకళ" యనుట యుత్తమమని తోచును. బ్రహ్మశ్రీ ఆచంట వేంకటరాయసాంఖ్యాయనశర్మగారీపదమును చాల కాలము క్రిందటనే వాడియున్నారు.

లలో నేర్పియు, తమ యిండ్లను ముగ్గులతో నలంకరింపించియు నీజాతీయచిత్రరచన నుద్ధరించుటకు మనవారు పూనుకొనెదరుగాక! రేఖారూపములు కల ముగ్గులతో వీరు తృప్తిచెందనియెడల నేను మీద సూచించినటుల రంగులముగ్గులరచనను ప్రవేశపెట్టిన లాభము చేకూరును. పాఠశాలలలో నేర్పు జంతువులబొమ్మల నిటులు ఉపయోగమునకు దేవచ్చును.

తమమగవారి ప్రోత్సాహము లేకపోయినను ఆంధ్ర నారీమణులు ముగ్గులను బెట్టుకొనుచు, చిత్రరచనను వేరువిధముల నభ్యసించుచు, తమబిడ్డలకు నేర్పుచు తాము నివసించుగృహములను వాసయోగ్యములుగ నుంచుకొనెదరుగాక.

బాబీ పుట్టినరోజున

జనమంచి కామేశ్వరరావుగారు

నీచూపు గనినంత!
నీమాట వినినంత!
కలవరించును ఎడద,
పలవరించును బ్రతుకు.

బూడిదబుస్సన్న నై,
కొండెవెంకన్న నై,
పనిచెరుపుదొడ్డ నై,
ఎప్పు డుంటినో నేను!
ఎప్పు డాడితో నేను!

కాలాహి నన్నీట్లు
కసిగాట్లు చెడ వేసి

పెద్దవానిని చేసె,
సుద్దిబుద్ధులు చెప్పి,
కృష్ణలీలలు చూపి,
వట్టినటకుని చేసె.

పెద్దాకు బాబీ!
ఎల్లప్పుడూ నీవు
అల్లరినీతమ్మ వై
నీ

చిట్టిచిందులతోటి
ముద్దుమాటలతోటి
మాఎదల ముంచెత్తి
మమ్ము తేలించు.

కొన్ని నాటకసభల వైఖరి

వేషము —

రాజు

మంత్రి

బంటు

రాణి

గానము —

వంకాయా

అభినయము —

తలిశెట్టి

రామారావు

ప్రాచీన హైందవ స్వరాజ్యము

దివాన్‌బహదూర్ యమ్. కె. కృష్ణస్వామి రెడ్డియార్ గారు

భారతదేశమునకు ప్రత్యేకమై స్వతంత్రమైన విజ్ఞానము నాగరకత అనాదినుండియు ఉన్నవని చారిత్రకపరిశోధకులు చాలమంది వెల్లడిచేసినారు. అందు యీదేశము గడించిన గొప్పతనము, వైభవము జీవించియుండుటకు కారణము పూర్వము ప్రతిగ్రామము నందును ఉన్న స్వపరిపాలనాసంస్థలే! ప్రతిగ్రామము సర్వవ్యాపారములకు కేంద్రముగా నుండెడిది. ఆస్వపరిపాలనాసంస్థలు ప్రజాసామాన్యమునందు ఐకమత్యమును పెంపొందించి కొన్ని వందలసంవత్సరములు జీవింపచేసినవి. ఈదేశములో అనేకరాజకీయవిప్లవాలు కలిగినవి. ఐనను, ఇప్పటివరకు దేశముయొక్క గొప్పతనము వైభవము, విజ్ఞానము, ఏమైనా మిగిలిఉంటే, అట్లుండుటకు కారణము, అంతె ప్రతికూలపరిస్థితులలోకూడ, చలించకుండా, మంచికట్టుబాట్లు కలిగి, అభివృద్ధిలోఉండే ఆస్వపరిపాలనాసంస్థలే! ఇట్లు దేశమంతటను వ్యాపించి దేశముయొక్క విజ్ఞానమును, నాగరకతను పెంపొందించెడి గ్రామసంస్థలను తెలియక కొంత, అశ్రద్ధచే కొంత, నిర్మూలించడము పూర్వపు బ్రిటిషుపాలనలోని పెద్దలోటులలో ఒకటి అని అందరు అంగీకరించినారు.

ప్రాచీనహిందూదేశమందలి గ్రామసంస్థల ఉపయోగము, సామర్థ్యము అనేకులు ప్రసిద్ధగ్రంథకర్తలు, పరిశోధకులు కొనియాడుచున్నారు. ౧౮౩౦ (క్రీ. శ.) సం.రంలో బ్రిటిషుకామన్సుసభలో "ప్రతిగ్రామము ప్రజాస్వామికమే. దానికి వలసినవాటి నన్నిటిని అదే సంపాదించేది. శుద్ధస్వాతంత్రజీవితము గడిపేది. అనంతమైన వ్యాపారములను నెరవేర్చేది. ఎన్నితరములరాజులు గతించినా, ఎన్నివిప్లవాలు వచ్చినా, గ్రామసంస్థకు, దానికార్యక్రమానికి, ఏమీ భంగం కలుగలేదు. కొన్ని గ్రామసంస్థలు కలసి ఒకయూనియన్‌గా యేర్పడేది. ఒక్కొక్కయూనియన్ ఒకచిన్నరాజ్యంలా నుండేది. అన్నివిప్లవాలువచ్చినా దేశోన్నత్యం చెడకుండా ఉండడానికి ఆచిన్నరాజ్యముల రాజ్యాంగపద్ధతియే కారణము అని నామ్మకము. ఆపరిపాలన ప్రజలకు గొప్పఆనందమును, స్వేచ్ఛను, స్వాతంత్ర్యమును కలిగించడానికి ఎంతో అనుకూలంగా ఉండేది." అని చార్లెస్ మెట్కాఫ్ గారు వ్రాసినారు. ఈఅభిప్రాయమునే "భారతదేశపు పారిశ్రామికకళలు" అనుగ్రంథములో "భారతదేశము, ప్రపంచములో అన్ని ఇతరదేశములకంటెకూడ ఎక్కువ రాజకీయ, మతవిప్లవములకు గురియైనది కాని ఆస్థానిక సంస్థలు దేశముయొక్క నాగరకతను, విజ్ఞానమును, వైభవమును ప్రాణపదంగా కాపాడినవి. స్కిథియనులు, గ్రీకులు, ఆఫ్ఘనులు, మంగోలియనులు, మరాటీలు తమ పర్వతసీమలనుండి ఈదేశముపై అనేకదండయాత్రలు సాగించారు. పోర్చుగీసువారు, డచ్చివారు, ఇంగ్లీషువారు, ఫ్రెంచివారు, డేన్లు, సముద్రముమీదుగా వచ్చి వారివారిఅధికారము చలాయించారు. కాని ఆవిప్లవతరంగాలమధ్య ఆగ్రామసంస్థ స్థిరముగా కొండవలె నిలిచి దేశముయొక్క ఐకమత్యమును, మతమును కాపాడింది" అని సర్ జార్జిబర్డువుడ్ గారు వ్రాసిరి.

ప్రభుత్వము - సంఘము

ప్రాచీనహిందూదేశములో ప్రభుత్వమునకుసంఘమునకు సంబంధంలేదు. అవిరెండూ స్వతంత్రసంస్థలు. వానికట్టుబాట్లు వేరువేరు; పనులువేరువేరు. పరిణామముకూడ వేరువేరే. సాంఘికాభివృద్ధికి, ఉజ్జీవమునకు, ఆటంకముకానంతవరకే ప్రభుత్వమునకు సంఘమునకు పరస్పర సంబంధం. తక్కిన విషయములలో ప్రభుత్వము సంఘంతో జోక్యం కలిగించుకునేది కాదు. రాజ్యాంగవిషయములు చాలా తక్కువగా ఉండేవి. ప్రజలయొక్క అర్థ

మును, ప్రాణమును, రక్షించడం, అందుకు వలసినధనమును పన్నుగా వసూలుచేయడం-ఇంతే ప్రభుత్వము చేసేపని. సంఘంతో జోక్యం కలిగించుకోకుండా ఉండడం ముఖ్యరాజ్యాంగసూత్రంగా ఎంచబడేది. కాని ప్రజాసౌఖ్యాభివృద్ధికి ఈరెండుసంస్థలును పరస్పరము తోడ్పడేవి.

కాని పాశ్చాత్యదేశాలలో ఇట్లుకాదు. ప్రభుత్వము, సంఘంతో ఎంతఎక్కువసంబంధం కలిగించుకుంటే అంతమంచిదని, సాంఘికసూత్రములను, రాజ్యాంగసూత్రములలో కలిపివేయ్యాలని ప్రభుత్వమునకు సంఘమునకు భేదంలేకుండా చెయ్యాలని క్రమంగా జీవితమును ఒకేజాతీయముగాగాని, సాంఘికముగాగాని చెయ్యాలనే ప్రయత్నాలు జరుగుతుండేవి. ప్రభుత్వము మొదట సంఘముయొక్క ప్రాతినిధ్యం సంపాదించి క్రమంగా సంఘానికిఅధికారి అయేది. సంఘం ప్రభుత్వమునకు లోబడి స్వాతంత్ర్యము కోల్పోయేది. ఇట్లు రాజుగాని, రాజప్రతినిధిగాని సంఘానికి ముఖ్యాధికారి అయేవాడు. ఒక్కొక్కప్పుడు దేవస్థానానికికూడా అధికారికావడం కలదు.

ప్రాచీనహిందూదేశంలో . రాజు ప్రభుత్వాధిపతేకాని, సంఘానికి అధిపతికాడు. సంఘంలో అతనికి చోటుంది కాని ఆధిపత్యం లేదు. రాజది ప్రభుత్వచిహ్నమైన పూజనీయమైన పదవి. సాంఘికనిబంధనలచే పాలింపబడు ప్రజలయొక్క నిత్యవ్యాపారములకు అతనికి ఏమీ సంబంధం లేదు. ఇట్లు ప్రభుత్వమునకు సంఘమునకు సంబంధం చాలాతక్కువగా ఉండేది. అందుచే ప్రజాసామాన్యము స్వాతంత్ర్య మనుభవించేది.

కాని మననిర్భాగ్యంచేత మొదట మనదేశమును పాలించిన బ్రిటిషువారు భారతీయజీవితముయొక్క ఈముఖ్యసూత్రమును గమనించలేదు. వారు సాధ్యమైనంతవరకు పట్టణములను అభివృద్ధిచేయడం, వాటిని ప్రజలకు ఆకర్షములుగా చేయడం ముఖ్యసూత్రాలుగా చేసుకున్నారు. మనకు ప్రసాదించిన స్థానికస్వపరిపాలనకూడా పాశ్చాత్యదేశ-సంప్రదాయసిద్ధమైనదే కాని, ఎన్నోశతాబ్దాలు ప్రజల అనుభవంచేత సమగ్రమైన హిందూదేశసంప్రదాయసిద్ధమైనది కాదు. అందుచేత గ్రామసంస్థలు ప్రజాసామాన్యము వెనకపడిపోయినారు. ఈదేశానికి ఎట్టిస్థానికపరిపాలన ఉండాలో తెలియకుండా పాశ్చాత్యపద్ధతులమీద ఆసంస్థలను స్థాపించడంచేత వచ్చినచిక్కు ఇదే! పాశ్చాత్యదేశాలలో రాజ్యాంగసంస్థలే సాంఘికసంస్థలను స్థాపించి పనిచేయిస్తాయి. ప్రస్తుతము మనస్థానికపాలనాసంస్థలు, పాశ్చాత్యసంప్రదాయానుసారంగా సాంఘికసంస్థలపై అధికారం చలాయిస్తున్నవి. ఆసాంప్రదాయం ప్రతికూలమగుటచేత మనదేశ మన్నివిషయములలోను వెనకపడుచున్నది.

పంచాయతీలు

ప్రస్తుతపుస్థానికసంస్థలు పూర్వమువలె గ్రామంలోఉండే ప్రజలసాహాయ్యంతోటి ఐకమత్యంతోటి ఏర్పడినవి కావు. ప్రజాసామాన్యానికి సంబంధం లేదు. వాటిపరిపాలనపద్ధతి ప్రజాసామాన్యానికి వాటికి తెలియనే తెలియదు. అందుచేత, ఈసంస్థలు జయప్రదంగా పని చేయడానికి తగినప్రోత్సాహం ప్రజలకు లేదు. ఈసంస్థలలో ఇట్టి ఆసందర్భాలున్నాయని బ్రిటిషురాజ్యాంగవేత్తలు అచిరకాలంలోనే గ్రహించారు. ప్రజాసామాన్యముయొక్క విజ్ఞానం పెంపొందవలెనంటే స్థానికసంస్థలు సమర్థమైనవి కావాలని అవి సమర్థమైనవి కావలెనంటే వాటిపరిపాలన ప్రజాసామాన్యమునకు క్షేమకరము, అభ్యుదయకరము కావాలని కూడా వారు గ్రహించారు.

మరొకవిషయం దేశమును, తక్కినదేశములవలె ప్రజాస్వామికముగా చేయాలంటే తదనుకూలముగా ప్రజలందరిని తర్ఫీదు చేయాలి. వీరు కేంద్ర ప్రభుత్వములో గాని రాష్ట్రీయప్రభుత్వములోగాని ఏదో కొంచెముమంది ప్రతినిధులద్వారా తప్ప వారంత వారు పాల్గొనలేరు అట్లు తర్ఫీదుకావడానికి. అందుచేత ప్రజాసామాన్యమును ఆ విధముగా తర్ఫీదుచేయడానికి గ్రామపాలనసంస్థలే ముఖ్యసాధనములు. ఈఅభిప్రాయమునే ౧౯౦౯ సం॥ రంలో (Royal commission on Decentrali-

ఆడుకొంటాము

మండపాక పార్వతీశ్వర శాస్త్రిగారు

[తేనెపట్టునుండి]

౧

తెల్లగా మల్లెలూ పూచేటిచోట,
చల్లగా గాలులూ వీచేటిచోట,
హాయిగా చిలకలూ చదివేటిచోట,
కోయిలలు కోయనీ పాడేటిచోట,
తుమ్మెదలు జుమ్మనీ మూగేటిచోట,
మాఅక్కతో నేను ఆడుకొంటాను,
ఆడుకొంటా మమ్మ, ఆడుకొంటాము,
నేను మాఅక్కయ్య ఆడుకొంటాము.

౨

పిట్టలు గూళ్లకూ చేరేటివేళ,
ఆవుల మందలూ వచ్చేటివేళ,
ఎదురుగా దూడలూ పోయేటివేళ,
మాఅమ్మ అన్నమూ వండేటివేళ,
మానాన్న ఇంటికీ వచ్చేటివేళ,
నేను మాఅక్కయ్య ఆడుకొంటాము,
ఆడుకొంటా మమ్మ, ఆడుకొంటాము,
మాతోటలో మేము ఆడుకొంటాము.

౩

లక్కబొంగరము మాఅమ్మ ఇచ్చింది,
బొమ్మల పుస్తకం నాన్న ఇచ్చేడు,
మోటారుబండి మాతాత ఇచ్చేడు,
అమ్మమ్మ ఇచ్చింది యీరైలుబండి,
అక్కయ్యతో నేను ఆడుకొంటాను,
ఆడుకొంటా మమ్మ, ఆడుకొంటాము,
ఆమూల యీమూల ఆడుకొంటాము.

౪

మాఅక్కతో నేను ఆడుకొంటాను,
మాతోటలో మేము ఆడుకొంటాము,
అల్లర చేయక ఆడుకొంటాము,
ఆడుకొంటా మమ్మ, ఆడుకొంటాము,
నేను మాఅక్కయ్య ఆడుకొంటాము,
చల్లగా మెల్లగా ఆడుకొంటాము,
ఆడుతూ పాడుతూ ఆడుకొంటాము
మాఅక్కతో నేను ఆడుకొంటాను.

౫

ఎగురుతూ దుముకుతూ ఆడుకొంటాము,
గిరగిర తిరుగుతూ ఆడుకొంటాము,
దాగుడుమూతలూ ఆడుకొంటాము,
నేను మాఅక్కయ్య ఆడుకొంటాము,
మాతోటలో మేము ఆడుకొంటాము,
ఆడుకొంటా మమ్మ, ఆడుకొంటాము,
అల్లర చెయ్యక ఆడుకొంటాము,
నేను మాఅక్కయ్య ఆడుకొంటాము.

ఈశ్వరాస్తిక్యప్రశంస

కీ. శే. శ్రీమన్మహోపాధ్యాయ బ్రహ్మశ్రీ కల్లూరి వేంకటరామశాస్త్రిగారు

శ్లో. "యతో భూతాని జాయంతే
జీవం తియాని యద్వశాత్,
యస్మిం ల్లయం ప్రాప్నువంతి
జిజ్ఞాసస్వ త మీశ్వరమ్."
—ఉపనిషత్ర్పాయశ్లోకము.

మనము దాదాపుగా దిన మంతయుఁ బని చేసి విసిగి సాయంకాలమునఁ జల్లగాలి సేవించుటకై యేటి యొడ్డుదారిం గాని పొలముమార్గమునం గాని వేడుకగాఁ దిరుగఁ దలంచి గ్రామంబు వెడలుదుము గదా! పిమ్మట నూరికి దూరముగాఁ గొంతమట్టుకుఁ బోయి పోయి చక్కని యిసుకతిప్పమీఁద నయినను గొప్ప మిట్టమీఁద నైనను నిశ్శబ్దం బయిన చోటునఁ గూర్చుండి మనమాపు వ్యాపించునంతవఱకు భూమండల మంతయుఁ జుట్టును, బరికించి కనుఁగొందుము. అట్లు పరీక్షించి చూచునప్పుడు దూరములో భూమిమీఁదను మిన్ను విఱిగి పడునట్లు తోఁచుటయే కాక యాభూమియంచున నానుకొనియే యాకాశము నిలిచినట్లును దోఁచును. ఆమిన్ను వాలినట్లు కనఁబడిన ప్రదేశంబును గుఱుతుచేసికొని యచ్చటికింగూడ చని చూడఁ బ్రయత్నింతుమేని యప్పుడు నయితము మనకు నావల కొంతదూరములో వెనుకటియట్లాకాశము నేలపై వాలినరీతిం దోఁచి యీభూమి వలయాకారము గానే యగపడును. ఇట్లు పోయి చూచినకొలందిని బూర్వప్రకారముగానే తోఁచుచుండును. మఱియు గుండ్రమైన యాకారము గల యీధరాతల మెంతో బ్రహ్మాండమైన కంచములాగునఁ జూచునతనికిఁ గన్నుల పండువుగా నుండును. ఇంతకంచము చేయునట్టి కర్త మాత్రము మనకన్నుల కెప్పుడును నేవేళలో నగపడి యుండలేదు. వృక్షలతాదులతో నిండారిన యీభూవల యమే మఱియొకరికిఁ జెల్లదొరలబవంతియో! పుష్పముల మొక్కలు పెంచఁబడునట్టి గొప్పతోటయో! యన్నట్లు నేత్రానంద మగుచుండును. ఇంతయబ్బురమైన తోట్టని జాగ్రత్తపెట్టిన యాదొరల పైదొర యెవ్వఁడో కానిపింపఁడు. మఱియుఁ బచ్చనిసస్యాంకురాదులతో నిత్య కల్యాణమును బచ్చతోరణము నైన యీధరణీమండలము వివాహాది శుభకార్యములలో వంకురారోపణ మనెడు కర్మంబున నిల్పఁబడి పవిత్రవేదమంత్రంబుల ప్రభావమున మేపుగా మొలచిన నవధాన్యంబుల మొలకల తోడఁ గలకలలాడుచున్న మంటిపాలికయో యను లాగున వేఱొకరికిఁ బోఁడకట్టక మానదు. ఇంత బ్రహ్మాండమైన మంటిపాలికను (మూకుడు) పాలించునట్టి బ్రహ్మాండనాయకుఁ డెవ్వఁడో మనలోచనంబులకు గోచరింపఁడు. మఱియు "దూరస్థాః పర్వతా రమ్యాః" యను వచనంబు ప్రకారమున నన్నియాకారము గలిగిన ట్లుండిన నల్లనికొండలగుంపుల నొకానొకప్పుడు మనకన్నులకుఁ గడుదూరములోఁ జూచుచుండుము. అట్టి పర్వతములు పురాణగ్రంథములలో భూదేవతాభారము వహించినట్లుచెప్పఁబడిన దిగ్గజంబులనున్నలు సంచారంబు నకు బయలుదేఱెనవో యన్నరీతిగా నానందము గలిగించును. భూమియందుఁ బ్రవహించుచున్న నదీప్రవాహంబులయునికి, పట్టినదులకుఁ బుట్టినిండ్లయిన పర్వతముల స్థితియు, మనసునఁ గొంచె మాలోచించితిమేని మనలను బెంచునట్టి భూదేవతామాతకు మిక్కుటమై ప్రేమ పిక్కటిల్లఁగాఁ జేఁపు వచ్చి కాఱవలె పాఱుచున్న స్తన్యక్షీరంబులో యన్న ట్లింతటి నాస్తికున కైనను లోపలఁ దట్టక మానదు. ఎప్పుడును నుడుగకుండఁ బంటలు పండునట్టియు, ఫలవృక్షవనాళులతో నిండునట్టియు నింత యఖండమగు క్షేత్రభూమండలమును నిగర్వ చూడామణియై చాటున నుండియే యెవ్వరికిని దెలియ

చెచ్చింపక, అన్యథా చేసినచో అందువలన గూడ నాదేశీయులు దరిద్రు లయ్యెదరు. కనుక నీరెండులోపముల వలననుగూడ దేశము దారిద్ర్యస్థితికి గురిగావచ్చును.

భారత ప్రభుత్వమువారు పన్నుల విధించుటయం దవలంబించుచున్న పద్ధతులును, ఆదాయమును వెచ్చించుటయం దవలంబించుచున్న పద్ధతులును పైరెండువిధములను ఆక్షేపణలకును గురియగుచున్నవని తెలుపుచు గ్రంథకర్త యీ విషయమును వివరముగ చర్చించెను. ఉదాహరణగ వ్యయమును దీసికొనుడు. హిందూదేశమున ఆదాయములో నూటికి ౯౩.౭ వంతులు ఋణములకు, సైన్యమునకు, ఇతర పరిపాలనశాఖలకు వెచ్చింపబడుచున్నది. అందుచే సంపదను-వృద్ధినొందించు పనులపై వెచ్చించుటకు మిగులుచున్న సొమ్ము అత్యల్పము. స్వపరిపాలితమగు నితర దేశముల జూడుడు. అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రములు ఋణము లాదిగాగల సమస్తములకు నూటికి ౪౭.౭ వంతులుమాత్రమే వెచ్చించుచున్నది. విద్యాభివృద్ధికి ౧౯.౫ ను, మిగిలినది ఇతర అభివృద్ధికార్యములకును వెచ్చించుచున్నది. భారత ప్రభుత్వమువా రీ విధముగ నొనర్చుచున్న వ్యయపద్ధతుల నాక్షేపించుచు మెక్డొనాల్డుమొదలగుఆంగ్ల ప్రముఖులు పల్వురు దెలిపిన అభిప్రాయములను గూడ గ్రంథకర్త యుదాహరించెను. ఇది యొక్కటియేగాక, అవ్యయము ఎంత ఆక్షేపణీయమైనను, ఆద్రవ్యము విదేశములకు బోక దేశమునందే యుండినచో, దేశము మొత్తమునకు అంత ఎక్కుడు ఆర్థికదుఃస్థితిని చేకూర్పదు. కాని విదేశీయోద్యోగుల పెన్షనులనియు, బత్తెములనియు, మరి ఇతర పేరులతోడను, పైనుదాహరించిన ౯౩.౭ వంతులలో నధికభాగము ప్రతివత్సరము విదేశములకు ప్రవహించిపోవుచున్నది. అది తిరిగి వచ్చుట లేదు. అందుచే దేశము క్రమక్రమముగా కడు దరిద్రావస్థను బొందుచున్నది. ౧౯౧౩ సం॥ న, నెల ౧-కి రు ౧,౦౦౦ లకు మించిన జీతములు గొను నుద్యోగములు నూటికి ౯౬ వంతులు విరోపావాసులకును, ఆంగ్లోహైందవులకును ఒసగబడుచున్నవి; నూటికి ౪ మాత్రమే భారతీయుల కొసగబడుచున్నవి. ఉద్యోగశాఖ మొత్తమున సగటున విరోపీయునకు రు ౯౩౩ చొ॥నను, భారతీయునికి ౩౪౧ చొ॥నను మాత్రమే యొసగబడుచున్నవి.

రైల్వేలు మొదలగు శాఖలయందును, ఇతరశాఖలయందును అవలంబింపబడుచున్న పద్ధతులుగూడ దేశీయ పరిశ్రమల అభివృద్ధికి అడ్డుదగిలి క్షీణింపచేయునట్టివిగ నున్నవని గ్రంథకర్త నిరూపించెను.

ఈవిషయమున వారొసగిన యుదాహరణలలో, పంచదారపరిశ్రమ యొకటి. ప్రస్తుతము వర్తకవిషయములలో, విదేశీయులగు వర్తకులకును, పారిశ్రామికులకును లాభించువిధాన మనుసరింపబడుచున్నది గాని, ఈ దేశీయుల ధనికులుగా చేయుట కుపకరించు నట్టివిధానమును ఆచరింపబడుట లేదని గ్రంథకర్త అభిప్రాయము.

పన్నుల పద్ధతినిగురించి చర్చించుచు, ధనికులపైకంటె పేదలపై నెక్కుడు భారముగ నుండునటుల విధింపబడుచున్నవని కుమారప్ప గారు నిరూపించిరి. దిగుమతి పన్నులరూపమున వచ్చునాదాయము ఉండవలసినంత లేదని తెల్పుచు, అందులకు భారతదేశముపై బలవంతముగ విధింపబడిన "స్వేచ్ఛావాణిజ్య పద్ధతి"యే కారణమని తెలిపిరి. భూమిపన్ను, ఆదాయపుపన్ను, అబ్కారీపన్ను మొదలగు ననేక-పన్నులగురించి చర్చించుచు, వానియం దవలంబింపబడుచున్న పద్ధతులు ప్రజల మరింత నిరుపేదల నొనర్చుట కెటులు కారణభూత మగుచున్నవో సకారణముగ నీగ్రంథమున నిరూపింపబడినది. భారత ప్రభుత్వఋణములగురించిన వివరములును, ప్రభుత్వపరిపాలన నివేదికలనుండి అవసరమగు లెక్కలునుగూడ అనుబంధములయం దొసగబడినవి.

భారత ప్రభుత్వమువారి ఆర్థికపద్ధతుల స్వరూపమును గురించియు, వానిని ప్రజల కభివృద్ధికరముగ జేయుట కొనర్పవలసిన మార్పుల గురించియు సమగ్రముగ దెలిసికొనగోరువారి కీ గ్రంథము చాల ప్రయోజనకరముగ నుండును.   మో. కృ.

గ్రంథస్వీకారము

విష్ణుపురాణము

కలిదిండి భావనారాయణ ప్రణీతము. పరిష్కర్తలు: శే. రామకృష్ణయ్యగారు, ఎం. ఏ., తెలుగు రీడరు; పి. లక్ష్మీకాంతంగారు, బి. ఏ., తెలుగు ఫెల్లో—ప్రాచ్యపరిశోధనాలయము, మద్రాసు విశ్వకళాపరిషత్తు—ఆంధ్రగ్రంథమాల ౧. రాయలు సైజు: ౨౫౦ పుటలు. వెల రు ౨-౮-౦.

---

(౧) ఆంధ్రకాదంబరి

పూర్వార్ధము. పద్యాత్మకము. క్రౌను సైజు ౨౧౫ పుటలు. వెల రు ౧-౪-౦.

(౨) ద్విపదమేఘదూతము

క్రౌను సైజు ౪౭ పుటలు. వెల: ౬ అ.

పై రెంటికి కర్త: పళ్లె పూర్ణ ప్రజ్ఞాచార్యులు గారు, ప్రధానసంస్కృతోపాధ్యాయులు, ఉన్నతపాఠశాల, గుంటూరు.

నయప్రదీపము

డెమ్మీ సైజు: ౫౬ పుటలు. వెల ౮ అ.

౧౯౩౨ సం. చెన్నపురి విశ్వకళాపరిషత్తున విద్వాను, ఇంటర్మీడియటు పరీక్షలకు పఠనీయగ్రంథమగు 'నయప్రదీపము' నకు విపులవ్యాఖ్యాగ్రంథము. కర్త: ఉర్వా వెంకటకృష్ణమూర్తిగారు, యమ్. ఏ., తెలుగు లెక్చరర్, థియొసాఫికల్ కాలేజీ, మదనపల్లి.

రఘువంశము

క్రౌను: ౧౪౨ పుటలు. వెల ౧౨ అ.

తెలుగువచనము. రెండవభాగము. కర్త: దీపాల పిచ్చయ్యశాస్త్రిగారు, నెల్లూరు.

శ్రీరాజా వేంకటాద్రినాయుడు

నవల. క్రౌను: ౨౩౪ పుటలు. వెల రు ౧.

గ్రంథకర్త: శ్రీ. శే. పాటిబండ్ల వేంకటరామయ్య చౌదరిగారు. ప్రకాశకులు: వాసిరెడ్డి వీరవరప్రసాద్ గారు, వీరులపాడు, నందిగామతాలూకా.

హిందువులపండుగలు

క్రౌను సైజు: ౩౨౦ పుటలు. వెల రు ౧-౧౨-౦.

గ్రంథకర్త: సురవరము ప్రతాపరెడ్డిగారు, బి.ఏ., బి. యల్. గోలకొండ పత్రికాప్రెస్సునందు ముద్రితము, ట్రూపుబజారు, హైదరాబాదు, దక్కను.

శ్రీహరనాథలీల

క్రౌను: ౭౪ పుటలు. వెల ౪ అ.

(ప్రథమభాగము) ప్రకాశకులు: పి. ఆర్. దాస్ గారు, శ్రీహరనాథతత్త్వప్రచారిణీసభ, ఆంధ్రబ్రాంచి, సూర్యారావుపేట, కాకినాడ.

జన్మభూమి

(కరుణరసభరితమగు నవ్యనాటిక.)

క్రౌను ౧౬ సైజు: ౫౨ పుటలు. వెల ౩ అ.

గ్రంథకర్త: ముద్దా విశ్వనాథముగారు. ప్రకాశకులు: వ్యాసకుటీరమువారు, మేలుపాక, ఎలమంచిలి దగ్గర, విశాఖపట్నంజిల్లా.

పద్యములు

ఫుల్స్కేపు ౮ సైజు: ౧౦ పుటలు.

కవి: చదలవాడ శ్రీరామకృష్ణమూర్తి గారు, ఏలూరు, ప. గోదావరి.

కుంటె మనలకు దానముచేసిన యుదారుఁడైన జమీను దారుఁ డెవ్వఁడో గదా! మఱియు భూగోళమునకుఁ జుట్టును సముద్రము నుండి యెవ్వనియాజ్ఞ చేతనో చెలియలికట్టను దాటక చుట్టుకొనినరీతిగాఁ బ్రపంచమునకు మీఁదుగా నల్లనినీటితో నిండి స్తంభించిన సముద్రమో యన్నట్లు నీలాకాశము నిండియున్నది. అంపలిమబ్బుల నెంచినప్పుడు సముద్రములోని నాఁచు పేరు గల పాచియే యన్న నమ్మకము పుట్టును. మనము సూర్యుని వైపునకుఁ జూచినచో సముద్రములోని బడబాగ్నియే యనిపించును. రాత్రి నక్షత్రంబులను బరికింపఁగా స్వాతివానకుఁ బుట్టి సముద్రములోని నల్లనిలేటనీటినుండి కనఁబడుచున్న ముత్యములేమో యన్న యూహ పుట్టక మానదు. నిండుచంద్రునిచందము చూడఁగాఁ జుట్టు చుట్టుకొన్న తెల్లనిశేషుండే యనిన నిశ్చయము గలుగును. ఆ చంద్రునిలోని నల్లని కళంకమును శ్రద్ధతో నెంచితిమేని పురాణంబులలోఁ జెప్పినచొప్పున సముద్రములో శేషశాయియై పవ్వళించిన శ్రీమహావిష్ణువే యన్న నిశ్చయము పుట్టి యాస్తిక్యబుద్ధి గల హిందువునకు శరీరము భక్తిపరవశమై గగురుపాటునకు మానదు. ఇట్టులు మనమనమునకు మహానందంబును గలిగించుచున్న యీవిచిత్రసృష్టికార్యమును లోనెంచి యాలోచించి నప్పుడు దీనిని రచించుటలో గొప్పబుద్ధిని నుపయోగపఱచిన మహాకర్త యెవ్వఁడో యొకరుఁ డుండవలెనని యెట్టివారికిని దృఢనిశ్చయంబు గలుగక తీరదు. ఆ మహాశక్తి గలకర్తకే యీశ్వరుఁ డను పేరు. కార్యమును జేయుటకుఁ గర్త యుండవలయుంగదా! ఈయర్థమునే వేదములుకూడ చాటుచున్నవి.

"ద్యావాపృథివ్యౌ జనయన్ దేవ ఏకోఽవతిష్ఠతే,
ధాతా సూర్యాచంద్రమసౌ యథాపూర్వ మకల్పయత్."

అని యుపనిషత్తులయర్థంబును దెలుపునట్టి పై వచనంబు వలన భూమ్యాకాశములను సృజించినదేవుఁ డొక్కఁడే యనియుఁ, బ్రతికల్పమునందును వెనుకటి సృష్టిరీతినే సూర్యచంద్రులను సృష్టికర్త సృజించు ననియు స్పష్ట మగుచున్నది.

లోకంబులలో నొకవస్త్రంబును జూచినప్పుడు దానిని నేసిన తంతువాయుండును, ఘటంబును గాంచిన సమయంబునఁ దత్కర్త యగు కులాలుండు, గేహంబును వీక్షించినకాలంబున నిర్మాతయగు తక్షకుండును దలంపునకు వచ్చి యచేతనంబులైన యాపదార్థంబులు తమంత తాము కానేరవు గావునఁ బైనిం జెప్పిన కర్తల చేతనే నిర్మింపఁబడిన వన్న నిశ్చయజ్ఞానము గలిగినటులఁ జైతన్యహీనమైన యీపంచభూతమయ విశ్వంబుయొక్క రచనాచాతుర్యమును బరికింపఁగా దీనిని సృజించిన నిరుపమాననైపుణ్యశాలి జగదీశ్వరుం డున్నాఁ డన్న విశ్వాసం బుప్పతిల్లక మానదుగదా! ఇట్లు మనము చూచుచున్న సృష్టివలన దీనికిఁ గారణంబైన యీశ్వరుం డున్నాఁ డని యుక్తియుక్తంబుగాఁ దర్కంబుచేత నూహించినయంశంబు సమస్తవేదమతములవారును దమలోఁ దమకు భిన్నాభిప్రాయంబు లేనివారై యేకకంఠముగా సమ్మతించుచున్నారని విద్యారణ్యమునీంద్రులు వేదాంతపంచదశీగ్రంథంబునందు నట్టివేదములయర్థమును శ్లోకరూపంబున సంగ్రహించి ప్రమాణంబుగా నిట్టులు వ్రాయుచున్నారు :

"మాయాం తు ప్రకృతిం విద్యా
న్మాయినం తు మహేశ్వరమ్,
స మాయీ సృజతీ త్యాహుః
శ్వేతాశ్వతరశాఖినః."

ప్రకృతికే మాయ యని పేరు. ఈశ్వరుఁడు మాయాశక్తి గలవాఁడు. అట్టి మాయాశక్తి ప్రభావంబు వలన నీశ్వరుండే జగత్తును సృజించునని శ్వేతాశ్వతరోపనిషచ్ఛాఖ నవలంబించినవారు చెప్పుదురు.

"ఆత్మా వా ఇద మగ్రే భూత్వ ఈక్షత సృజా ఇతి,
సంకల్పే నాసృజ ల్లోకాన్ స ఏతా నితి బహ్వృచాః"

మొదటను నీయాత్మ యొక్కఁడే యుండెను. ఆతఁడు 'సృష్టిని చేయుదును గాక!' యని చూచి సంకల్పంబున నీలోకము లన్నియు సృజించెను—అని ఋగ్వేదులు చెప్పుదురు.

"బహు స్యాం మహాన్ మే హాతః ప్రజాయేయేతి కామతః,
తప స్తప్త్వా సృజ త్సర్వం జగది త్యాహ తిత్తిరిః"

ఆత్మవలన నాకాశంబును, దానివలన వాయువును, వాయువువలన నగ్నియు, దానివలన నుదకంబును, నుదకంబువలన భూమియు, దానివలన నోషధులును, నోషధులవలన నన్నంబును, నన్నంబువలన మనుష్యాదులదేహంబులును క్రమంబుగా నయ్యె ననియుఁ, బరమాత్మ తానే యనేకరూపము లగుదు నని యాలోచించి సకలప్రపంచమును సృజించె ననియుఁ గృష్ణయజుర్వేదులు వచింతురు.

"ఇద మగ్రే స దే వాసీ ద్బహుత్వాయ తదైక్షత,
తేజోభిన్నాండజాదీని ససర్జేతి చ సామగాః."

మొలవకముందు విత్తనములో చెట్టు సూక్ష్మరూప నొందియున్నట్టులు నామరూపభేదములలో నేర్పడిన యాకవఁబడునట్టి ప్రపంచ మంతయు, సృష్టికిఁ బూర్వమందు సూక్ష్మస్థితిలో నుండి యేక పదార్థముగానే యున్న దనియుఁ, బిమ్మట నట్టి సత్స్వరూపుఁడైన పరమాత్మ బహువిధంబులుగా సృజింపఁ దలఁచి తేజో జలాదిస్థూల పదార్థములనుగాఁ గావించె ననియు సామవేదు లందురు.

"విస్ఫులింగా యథా వహ్నే ర్జాయంతే౽క్షరత స్తథా,
వివిధా శ్చిజ్జడాభావా ఇ త్యాథర్వణిక శ్రుతిః."

ప్రజ్వలించునట్టి యగ్ని వలన మిణుఁగురులు బయలువెడలురీతినే యాపరబ్రహ్మమువలన ననేకములైన చేతనాచేతనపదార్థంబులు పుట్టియున్నవి యని యథర్వవేదము సాటుచున్నది. పైనిం జూపిన కేవలయుక్తులవలననే కాక హిందూసంతతివారికిఁ బరమప్రమాణంబులుగా ననాదికాలంబునుండి సమ్మతింపఁబడిన వేదములవలనఁ గూడ సర్వజగంబును సృజించిన యీశ్వరుం డొకఁడు స్వయంభువుగా నున్నాఁడని స్పష్టమగుచున్నది. కాఁబట్టి యీజగంబు తనంత తానే యొవరియపేక్షలేకుండ నైనది యని చెప్పుటకు నెంతమాత్రము వీలుపడకున్నది. లోకంబులో నేదియైనను గొప్పయంశముగాఁ దోఁచినప్పుడు దానిసత్యాసత్యములును, గుణాగుణములు, మొదలైనవానిని గమనించుటకై తెలిసినవారలనేకు లొక్కచోట సభగాఁ గూడుట కలదుగదా! అట్టిసభలోఁ బ్రాజ్ఞు లందఱును దమతమప్రజ్ఞానామర్థ్యములకొలఁది నట్టివిషయమునుగూర్చి యుక్తిప్రయుక్తులతోఁ జర్చించినప్పుడు అధికసంఖ్యగలవారి యేకీభవించినవాక్యము సిద్ధాంతమైయంగీకరింపఁబడియల్పసంఖ్యగలవారివాక్య ముపేక్షింపఁబడుచున్నది. సభలో మహాజను లెల్లరును వేలువేలుతెగలు గాక యొక్కయభిప్రాయముతోనే యేకీభవించిరేని యట్టియంశము పరమసిద్ధాంత మనియు, విశ్వాసములో నది యవలంబింపఁదగినది యనియు వేఱె చెప్ప నేల? కాఁబట్టి యీసృష్టిని జేసినట్టి యీశ్వరుం డొకఁ డున్నాఁడని యన్నివేదమతముల వారును, దమతమవేదవాక్యములు విశ్వసించి యేకీభవించుచుండఁగా, నింకను నీశ్వరసత్తను గూర్చి సందేహపడ నవసర ముండదని నిశ్చయింపవలయును. భగవంతుఁ డుండుట సందేహాస్పదమైనయెడల నట్టి సంశయాస్పదపదార్థమును సర్వవేదములును నైకమత్యము గలిగి సమ్మతించుట తటస్థింపదు. ఒకవేళను, "శతాంధాః కూపం ప్రవిశంతి" యన్న వాక్యముచొప్పున వంధులైనవారు నూఱులసంఖ్యకొలఁది నున్నప్పటికిని మంచిమార్గము గమనింపనేరక నూతిలోఁ బడుటయే తటస్థించుచు గావున నన్నివేదములును నంధప్రాయంబులై లేని పదార్థము నున్నట్టులు పొరపడి మన కుపదేశింపఁగూడదా యని యెవ్వరైనను మహానుభావులు శంకింతురేని, యటు లనుట భావ్యంబు గాదు. ప్రాచీనులైన మన యార్యు లందఱును ననాదినాగరకతాశాలు లనియు, దానంజేసి మనహిందూదేశము పేరుప్రతిష్ఠలను బొంది యిప్పటికింగూడ నితరదేశములచేతఁ గొనియాడఁబడుచున్నది యనియు నన్నవిషయము మన యెల్లరకును దెలిసినదేకదా! ఇప్పటికాలంబునఁ గొందఱుబుద్ధిమంతులు చెప్పుచున్నచొప్పున వేదంబు లన్నియు నంధప్రాయంబులై నమ్మఁదగనివే యైనచో, నట్టిశ్రుతులయందు విశ్వాసము గలిగిన మనయార్యు లందఱును జనుపాంధులు కావలసివచ్చును. మఱియు మున్ను తపోనిష్ఠాగరిష్ఠులైన బహుమహర్షులును, నత్యంతనాగరకులని పేర్వ

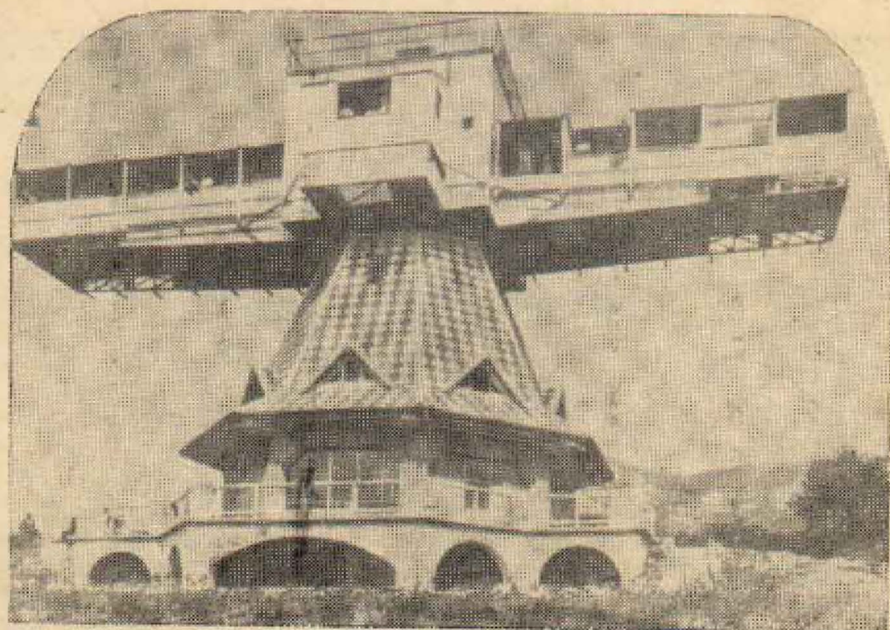

ఆతపగృహము

(మా. కలగూరగంప)

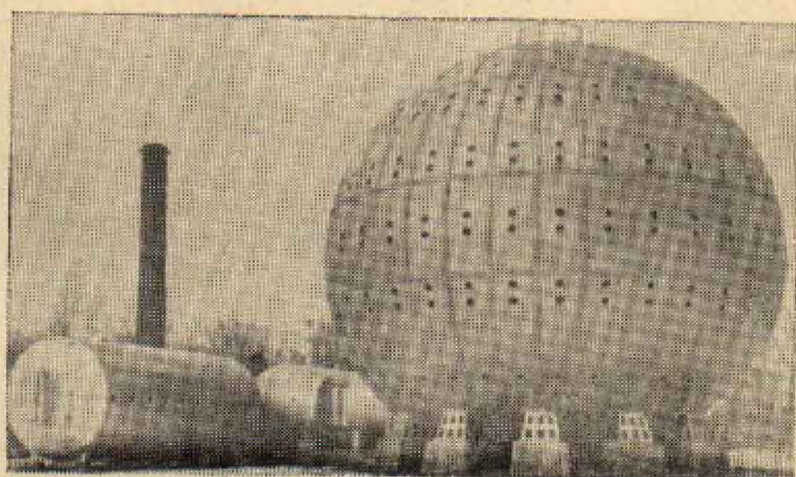

ఆరోగ్యగోళము

(మా. కలగూరగంప)

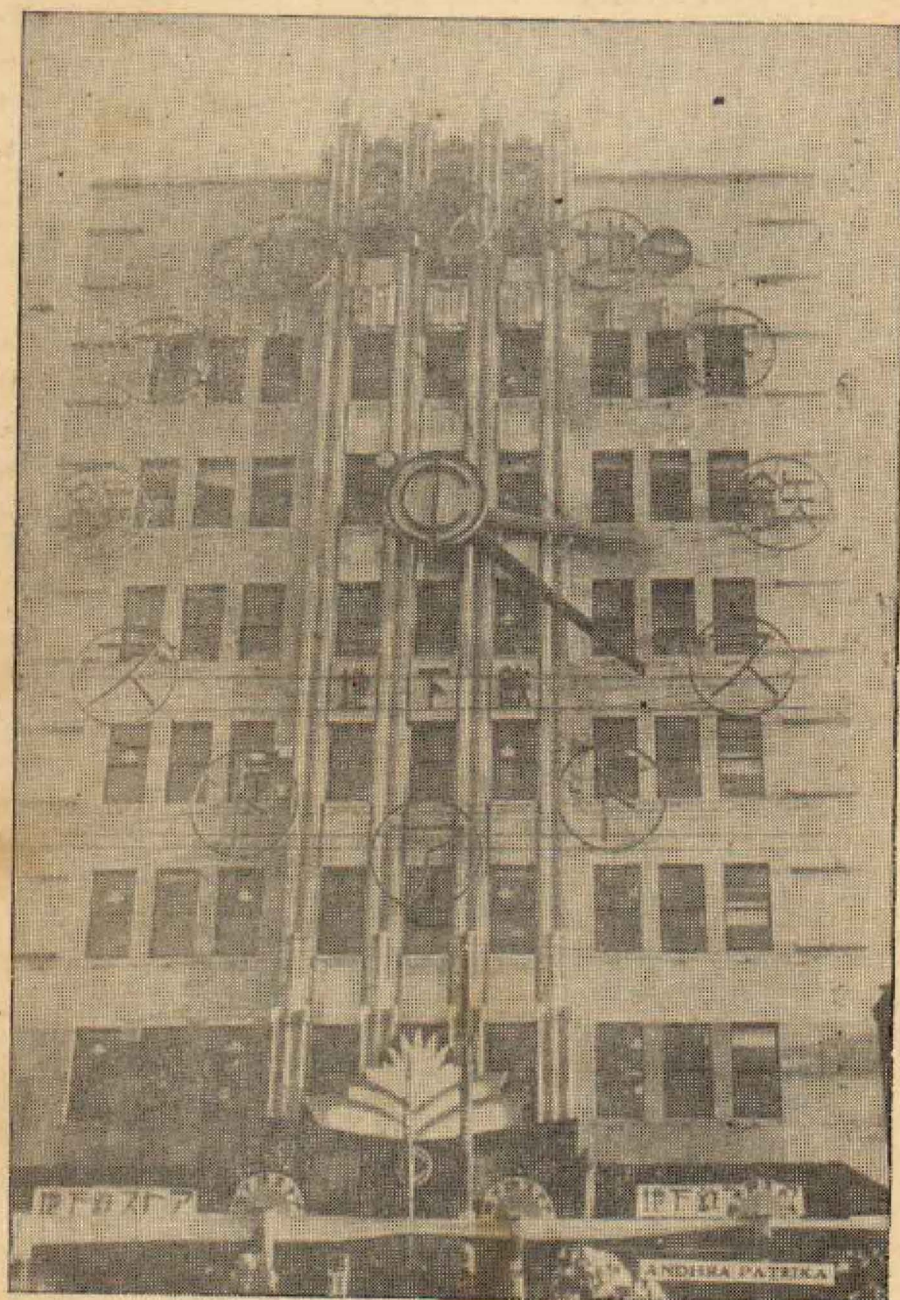

ప్రపంచములోనెల్ల పెద్దగడియారము

జపానురాజధానియగు టోకియోనగరమున నిది కలదు. పెద్దముల్లు ౩౨ అడుగుల పొడవు

(E. N. P.)

డిన కాళిదాసాది మహాకవులును వేదవాక్యమును బ్రభుశాసనముగా నొప్పుకొని శిరసావహించినటులు వారివారి గ్రంథంబులవలన మనకుఁ గనఁబడుచుండఁగా, నటువంటి వేదమే వేదము కానిచో నింక విస్పష్ట చెప్పినదే వేదంబగునా ?

మనము కాళిదాసు, భవభూతి, దండి మొదలైన కవీంద్రులు రచించిన గ్రంథములు బహుశ్రద్ధతోఁ జదివి వినచో వాక్యాన్వయములయొక్క రీతులును, వృత్తులును, శయ్యాచమత్కారంబును, పదగుంఫనమును, నర్థగౌరవమును, నీతి బోధించు కథాసందర్భములును, మనసునకెక్కి యెంతో బ్రహ్మానందము నొందుచు వారి తెలివి తేటలకు నద్భుతపడి, కాళిదాసు సాక్షాత్తు యవతారమే యనియు, భవభూతిని గెంచి చూడఁగా కాళికాదేవి వల్ల భవనామధేయంబు గల యీశ్వరుని జన్మంబే యనియు, ఉద్దండుఁడైన దండికవి యఖండప్రజ్ఞను విచారింపఁగా నెంతో బ్రహ్మాండనాయకుండంతటివాఁ డనియు, నెవరికిఁ దోఁచినట్లు వారు కొనియాడక మానము. వెనుకటికవుల గ్రంథంబులు చదువక యాపుస్తకంబుల గంధము లేశమైనను మన మెఱుంగకుండితిమేని యిప్పుడు మనపాశ్చాత్యదేవత రాజ్యాంగప్రాబల్యంబుచేఁ గాళిదా సనఁగా నెంతటి వాఁడని గోట మీటుచుఁ గాళిదాసుని మనకాలిక్రింది దాసుఁడే యని కలహంబునకుఁ గాలు ద్రవ్వుదుము. భవభూతికవిని నేమియుం దెలియని విభూతిగాఁడే యని మీసము దువ్వుదుము. దండిపండితుని దమవలె నాగరకత్వ మెఱుంగని దుండగీఁడని దండింపఁబోదుము, వారి గ్రంథముల పారమ్యము తెలిసికొన్నవారు పైనింజెప్పిన కవులను దమభక్తికొలంది నవతారములుగా భావింతురు. మఱి పూజింతురు. వేఱె చెప్పనేల ? ఇటీవలఁగూడఁ జనువుకొన్న కొందఱ వాగ్ధోరణిని, యుక్తిప్రయుక్తతను మెచ్చికొని సరస్వతీదేవి వారి నోటిమీఁదనే నడచుచుండె ననియు, నిజంబుగా లోకోపకారంబునకై యవతరించి రనియు భావించి జనులు వారిచేతి కీలుబొమ్మలుగా నుండుట మనము వినుచుండలేదా ? ఇప్పుడు సయితము మనము కవు లనుకొనుచున్నవారు కాళిదాస నన్నయభట్టారకాది కవీశ్వరులను దమ గ్రంథముల మొదటను నమస్కరించుచుంటయు, మెచ్చుచుంటయుఁ జూచుచుండమా ? ఇట్లె వేదగ్రంథములలోని పదగుంఫనమును, నర్థగౌరవమును, నలంకారములును, గాథలును, నర్థవాదములును, వానిలోని విధివాక్యములు బోధించుచున్న నాగరకత్వమును, సంధుల నీతులవలన లోకంబునకుఁ గలుగుచుట్టి మేలును మనపెద్దలును మనము మెచ్చుకొని మ్రొక్కుచున్న కాళిదాసాది మహాకవులును, మతస్థాపకులును, మహర్షులును, బరిశీలించి వేదములలోని ప్రతివర్ణంబును వ్యర్థమైనది కాదనియు, నది రాజువలెఁ బ్రజాక్షేమంబు కోరియే మేలు నుపదేశించుచున్నది యనియు, నందున వేదవాక్యమును బ్రభుశాసనముగా శిరసావహింప వలసినదే యనియు, గావ్యనాటకాదులందును, మతభాష్యంబులందును, స్మృతిపురాణములయందును దెలుపుచున్నారు. లోకములో నేదియైన గ్రంథమును నొకకవి రచించెనేని యందలి శయ్యాదులును, నీతిబోధనంబులును లోనైనవి పరిపాలకజాతివారు పరిశీలించి పాఠశాలలకు నాపాత్త ముపకారకమని పఠనీయముగా నియమింపఁగా సమ్మతించినట్లు శ్రుతులు ఘోషించుచున్న నా గ ర క త్వ ము ను, నీతివిషయములను, భగవంతునిగుఱించి నుడివిన శ్రద్ధాభక్తులును, దత్త్వవిచారణమును లోనైన లోకోపకారాంశములను బరీక్షించి దూరదర్శులయిన మనహిందువులందఱు శ్రుతులు వేదనామధేయమునకుఁ దగినవి యనియు,వీనిలోని ధర్మోపదేశాదుల మహిమ నాలోచింపఁగా నయ్యవి యీశ్వరుఁడు తాను సృజించిన లోక కుటుంబము మేలునకు రచించినవి యని సమ్మతింపఁ దగినవియే యనియు నిర్వివాదముగా నమ్ముచున్నారు. మఱియు హిందువులే కాక యవనులును, హూణులును మొదలైన యితర జాతివారును వారివారి క్షేమంబును గోరుచు భగవంతుఁడు సృష్టితోపాటుగానే, పారుసీయము గాని యొకపవిత్రగ్రంథము నిచ్చినట్లు విశ్వసించి దానికి లోనై యుండెదరు. ఇట్టినమ్మిక యొక మన హిందూసంతతివారితలనె పుట్టుట కాక దేవుఁడున్నాఁడని విశ్వసించిన మనుష్యమాత్రున కెల్ల నాది

కాలమునందు నుదయించినట్లు స్పష్టమగుచున్నది. కనుకనే శారీరకభాష్యంబునఁ బ్రథమాధ్యాయ తృతీయ పాదమునందు ౨౮ వ సూత్రము వ్యాఖ్యలో నీక్రింది స్మృతిని శంకరాచార్యులవా రుదాహరించుచున్నారు:-

శ్లో. "అనాదినిధనా నిత్యా
వాగుత్సృష్టా స్వయంభువా,
ఆదౌ వేదమయీ దివ్యా
యతస్సర్వాః ప్రవృత్తయః."

అని యీస్మృతివచనముచేతను ననాదియు ననంతము నైన వేదవాక్కు సృష్ట్యాదియందు బ్రహ్మచేత నియ్యఁబడె యనియు, దాని నాధారంబుగనే సమస్తలోక వ్యాపారంబులు జరుగుచున్నవి యనియు స్పష్టమగు చున్నది.

ఓం తత్సత్.

వినతాపరితాపము

అబ్బరాజు నరసింగరాయుడు గారు

అమరకులంబునం బ్రభవమందితి; తత్కులమందు వన్నెగ
న్నమునికి బత్నినైతి; సుగుణమ్ములు భూషలుగా ధరించి యు
త్తమ జనులెల్ల నౌననగ గారవ మందితి; నిట్టు లయ్యు నే
మను పెడ చిన్నాసవతిమాటలకుం దలయొగ్గ నుంటినే!

మొదట పచారుసేయుటకు బోవుటయే యొకతప్పు; పోయినన్
ముదిత సపత్నితో జనకపోయిన నెట్టులు మారియుండునో
గద విధి! తెల్లగుఱ్ఱ మట గన్పడనేల? తదీయవాలమం
దొదవినవర్ణ మేమనుచు నొడ్డఁగ నేల పణంబు ముందుగన్?

పన్నిదమాడి, కద్రువ యుపాయమునం జయమంద గోరి, తా
నున్నవిధం బెఱుంగక, మహోరగసంతతి వక్రగాములం
గన్నకుమారుల న్విషముఖాకృతులం దురగంపుతోకకుం
గ్రన్నన నంటుకో ననిచె గాక ననుం గెలువంగ శక్యమే?

ఆయమ యట్టులే పలుక నా నటు పల్కిన యంతమాత్రనే
చేయుదురొక్కొ పాపమని చింతన నేయక పన్నగాళి అ
మ్మాయల నే సహించితి కుమారుడు నా కొక డప్పు డున్నచో
కోయక యుండునే ప్రబలకోపముతో నురగాళి నొక్కెడన్.

అప్పుడు లేరు పుత్రులని యందు న దేమిటి వెఱ్ఱిగాక, న
న్నిప్పుడు గాచెనే సుతు డిసీ, రవిసూతు డనూరు డయ్యయో!
అప్పసిపాప భూమి బడినప్పుడ యూరువిహీను డయ్యె, నా
ముప్పు ని కెట్లు దీర్చు మది బొక్కెడుగాక మనీయవృత్తికిన్!

గరుడుని మాతమన్న కనుగం దటులయ్యెను "తల్లి నీకు వే
గిరమున స్వేచ్ఛ గూర్తు; బలికింపుము కద్రువ యేమి గోరునో
అరమర లేక యిత్తు; దివిజాధిపు డడ్డము వచ్చెనేని సం
బరమున గెల్తు" నంచనియె వాడెకదా సుతుడన్న మాతకున్!

అయ్యో! కద్రువబుద్ధికర్కశము!! నిత్యం బేను తత్పుత్రులన్
నెయ్యం బొప్పగ నెత్తికొందునుగదా నీసూను నిట్లీయు మ
క్కయ్యా యం చనబోవ దండుపయి దాస్యం బేను చాలింప నే
మియ్యంగావలె నన్న వేల్పుచవి పేర్మిం గోర నెట్లిత్తునో?

అమలుడు సత్యసంధుడు దయామతి నాయనుగుం గుమారు డా
యమృతము దెచ్చుటెట్టు లమృతాంధసు లెంద రెదుర్తురో క్రుధన్
నముచిబలాపహర్తయు రణంబున కాతని జీరునొక్కొ యు
ద్ధమున సుతుండు గెల్చునొకొ దాస్యము తీరునె నాకు నెన్నడేన్.

నాదుకుమారు డెంతయు గుణమ్ముల ప్రోవు జలేజనాభు నెం
తే దమినెంచు; నేనును పతివ్రత, బొంకనిదాన గాన, స
మ్మోదముతో సుతుండు జయముం గొనుగావుత; పాపజాతి కా
కోదరపాళికిం భయము గొల్పెడుగాత సుపర్ణశౌర్యముల్.

1

౨

3

1 అంబారీ ఏనుగుచిత్రము. మొదటిబొమ్మ చుక్క లుంచు పద్ధతిని తెలుపును. రెండవది మొదటిదానిలో చుక్కల నొకదానితో ఇంకొకటిని కలుపువిధమును చూపును. మూడవది సంపూర్ణచిత్రము. 2 అంబారీ ఏనుగు. అంబారీ చిత్రించుటకు పూర్వము ఏనుగుచిత్రమును ముగించవలెను. చివర ఏనుగుతొండము కొననున్న కమలములను, తరువాత ఏనుగుమూపుపై గల రత్నకంబళమును చిత్రించవలెను. అపుడు చిత్రము సమగ్రమగును. పి. విశ్వనాథన్.

సప్తాశ్వతత్త్వము

శ్రీశ్రీశ్రీ విక్రమదేవవర్మ మహారాజులుంగారు

సూర్యునకుఁ గలరథము బంగారుతోఁ జేయఁబడినదనియు, దానికి నొక్కటియే చక్రముండి యేడుగుఱ్ఱములు పూన్పంబడియుండు ననియు మనపురాణములందుఁ గలదు. "సప్త నామకైకోఽశ్వః" అని యుండుటవలన సూర్యుని రథమునకుఁ బూన్పంబడినగుఱ్ఱ మొక్కటియే యనియు, నది సప్తనామముతో నొప్పుననియు మతభేదము.

సూర్యునకు రథము గలదా? అది యున్నదని నమ్మినను, రథము బంగారుతోఁ జేయఁబడునా? ఏడుగుఱ్ఱములు లేక యొక్కగుఱ్ఱ మీడ్వఁగా నేకచక్రరథము చలించునా? అను సందేహములు సామాన్యజనులకుఁ గలుగకమానవు. ఇట్టిసంశయములు గలవారు పురాణకథితవిషయములు పొల్లులందురు; కాని వానితత్త్వముల నెఱుంగుటకుఁ బ్రయత్నింపరు. పురాణకథితవిషయములలోఁ గొన్ని పండితులవలనఁ దెలియందగియుండును. కనుక సందిగ్ధవిషయములను బొల్లులని నిరసింపక, పండితప్రవరుల నాశ్రయించి యెఱుంగుట కర్తవ్యము.

సూర్యగోళము చలనము గలది యగుట వలన నది యొకరథముగా నుత్ప్రేక్షిత మయ్యెను. ఆగోళము బంగారువన్నె గలదగుట ప్రత్యక్షమేకదా. కనుక సూర్యగోళమే సువర్ణరథముగా వర్ణితమయ్యెను. క్రాంతివృత్తమే యేకచక్రముగా నుపలక్షింపంబడెను. ఇఁక గుఱ్ఱములనుగూర్చి, లేక గుఱ్ఱమును గూర్చి నుడువుదము. నీటిమబ్బుపైని బ్రసరించుసూర్యరశ్మినే యింద్రధను వందురు. అది శ్యామలోహిత పీత హారితపిశంగ ధూమల నీల వర్ణము లను నేడురంగులతో నొప్పుచుండుట సుప్రసిద్ధము. కనుక సూర్యరశ్మి యేడురంగులు గలదని కొందఱమతము. ఏడురంగులు నేకమగునపుడు శ్వేతవర్ణమగుటవలన సూర్యరశ్మి యొకరంగు గలదని మఱికొందఱమతము. "పీతిః"అనుసంస్కృతశబ్దమునకు గుఱ్ఱమనియు, దీప్తియనియు నర్థములు గలవు [పీతి రశ్వేఽశనే గతౌ, ప్రజనే ధావనే దీప్తౌ—ఇతి హైమః.] ఆహేతువువలన నేడురంగులకిరణములు గల సూర్యునకు "సప్తపీతిః" అనునామము మొదటఁ గలిగెను. గోళము రథముగాను, క్రాంతివృత్తము చక్రముగాను వాడఁబడుట వలన పీతిశబ్దముయొక్క యర్థము గుఱ్ఱమే యని నిశ్చయింపంబడి "సప్తపీతిః" అనుపదము పిమ్మట "సప్తాశ్వః" అనుపదముగా మాఱి వ్యవహరింపంబడెను [భాస్వ ద్వివస్వ త్సప్తాశ్వః - ఇత్యమరః]. సూర్యకిరణము లొక్కరంగు గలవే యనుపక్షమువారు ఏకమునకు మాఱుగా "సప్త"పదము స్థూలతః వాడఁబడినను వస్తుతః అది యొక్కటియే యని సమర్థించుకొనిరి. ఏడురంగులును బ్రత్యక్షము

లగుటవలన సూర్యునకు సప్తవీతినామమే జనరంజనము.

సూర్యుని తేజము సాయంసమయమునందు నగ్నిలోఁ బ్రవేశించును [సౌరం తేజస్సాయ మగ్నిం సంక్రమతే—ఇతి శ్రుతిః]. ఇవ్విషయమే యుపమానముగా రఘువంశకావ్యమునందుఁ బ్రయోగింపఁబడెను:—

శ్లో. స రాజ్యం గురుణా దత్తం ప్రతిప ద్యాధికం బభౌ,
దినాంతే నిహితం తేజ స్సవిత్రేవ హుతాశనః.

ఏడురంగులుగల కిరణములు ప్రవేశించుటవలననే యగ్నికి 'సప్తార్చి' నామము గలిగెనని తెలియందగును [సప్తార్చి ర్దమునా శ్శుక్రః- ఇత్యమరః].

కనుక సప్తాశ్వశబ్దము సప్తవీతిశబ్దమునకు బదులుగా వాడఁబడి పరిపాటిగలదయ్యెననియు, మొదటిరూపము "సప్తవీతిః" అనియు, నిజకిరణాళి యేడురంగులతో నొప్పుచుండుటవలన సూర్యునకు సప్తవీతినామము గలిగెననియు నెఱుంగఁదగును.

అర్కగోళంబె హాటకస్యందనంబు,
క్రాంతివృత్తంబె యేకచక్రమ్ము సుమ్ము,
సప్తహయములె రాణించుసప్తవర్ణ
కరము లని యింద్రధనువునఁ గనఁబడెడిని.

ఆ రెం డె

వేంకట కాళిదాసకవులు (ఆం. గీ. సా. పరిషత్తు)

భావలవనంబు లెరిఁగించుజీవకళలె
లలితకోమల కిరణరేఖలపొలుపులె;
అలరు దాఁగిలిమూఁతల విలసనములె;
నేర్పుఁ జూపించు నారెండు నీలమణులె.
రేకుతుదలందు నుదయించు లేనగవులె;
నిండు జాబిల్లి పండువెన్నెలలలోన
విస్తరించిన యామోదవికసనములె;
చెలువ మొలికించు నారెండు కలువపూలె.
కమలసితపత్త్రముల నాట్యకల్పనములె;
సరసశృంగార విహారణచాపలములె;
సద్గుణాళి నొప్పు మన్మథచాపరుచులె;
మాధురి వహించు నారెండు మధుకరములె;
తళతళల నీను మెరుపులఁ గలవెలుఁగులె;
అందమగు నీలినీడ చల్లందనములె;
ఎరుకపడని లోఁతుల సుధావృష్టినిధులె;
మరపురాలేని యారెండు చిరుమొయిళులె.
రాగమూర్తుల యోగవియోగములకు
మూలములె, ప్రేమదేవతాభూషణములె,
సూనములె, యీవిరహాజీవి శుష్కహృదయ
మలమి ప్రేమించుచున్న వాయంబకములె.

బులుసు పాపయ్యశాస్త్రిగారు

అడవి శంకరరావు గారు, బి. ఏ., యల్. టి.

ఆంధ్ర దేశమున మిక్కిలి ప్రఖ్యాతి గాంచిన పండితుడు బులుసు పాపయ్యశాస్త్రిగారు ౧౮౫౯-వ సంవత్సరమున తూర్పుగోదావరి జిల్లాలో ఐనవల్లిగ్రామమున జన్మించిరి. వీరి తండ్రిగారు అచ్చయ్యశాస్త్రిగారు. అచ్చయ్యశాస్త్రిగారు శిష్టు కృష్ణమూర్తికవియొక్క శిష్యుడు. ప్రానుదార గోదావరిజిల్లాలో కలిసికొనిన పండితులలో అచ్చయ్యశాస్త్రులుగారొకరు. పాపయ్యశాస్త్రులు వేదము, శ్రౌతము, పూర్వమీమాంస, ఉత్తరమీమాంస, ధర్మశాస్త్రము, తర్కము, వ్యాకరణములలో గట్టి పండితుడు. ఇందులో వీరు పూర్వమీమాంస దుప్పూరి సూర్యనారాయణసోమయాజులుగారి వద్దను, మిగిలినశాస్త్రములు చాలవరకు దండ్రిగారివద్దను నభ్యసించిరి.

పాపయ్యశాస్త్రులు దేశాటనము ప్రారంభించి ౧౮౮౭ లో మొట్టమొదట మైసూరు సంస్థానమునకు వెడలిరి. వీరిని పరీక్షింపక ముందు తక్కినపండితుల కిచ్చునట్లే వీరికిని పండ్రెండురూపాయలు వార్షికముమాత్ర మివ్వబోయిరట! వీరు పరీక్షింపబడినతరువాత మైసూరుమహారాజగు చామరాజవొడయారు వీరివేదార్థమునువిని, వీరియద్భుతపాండిత్యమును జాల మెచ్చుకొని, వీరిఛాయాప్రతిమ దీయించి తాము పుచ్చుకొని, తమపటము వీరి కిచ్చుటయే కాక, వీరికి వెండిగొడుగును, శాలువలును, వేయినూటపదియార్లు నిచ్చి బహూకరించిరి. పాపయ్యశాస్త్రిగారు మైసూరులో సుమారయిదుసంవత్సరము లుండిపోయిరి. తరువాత వీరు తమ స్వగ్రామమగు ఐనవల్లి విచ్చేయగా పిఠాపురమున కప్పటి దివానగు వింజమూరి సుబ్బారాయుడుగారు వీరిదర్శనార్థమై వచ్చి వీరియింట మైసూరుమహారాజు ఛాయాప్రతిమను జూచి, మైసూరులో వీరందిన సత్కారములగురించి విని, పిఠాపురమున కప్పటిరాజగు శ్రీ రావు గంగాధర రామారావుగారికి వీరి కీర్తిని, పాండిత్యమును దెలియబరచిరి. కొంతకాలమునకు శ్రీ రావు గంగాధర రామారావుగారే స్వయముగా ఐనవల్లిగ్రామమునకు రాగా పాపయ్యశాస్త్రిగారు వారి కత్యంత వైభవముగా గొప్ప సత్కారముల జరిపిరి. పాపయ్యశాస్త్రిగారి పాండిత్యమునకు మెచ్చి శ్రీపిఠాపురము రాజాగారు వారి కిరువదిరెండు పుట్ల భూమి నొసంగిరి. తరువాత పాపయ్యశాస్త్రిగారు క్రమముగా బొబ్బిలి, సాలూరు, మాడుగుల, విజయనగరము మున్నగు సంస్థానముల సందర్శించి గొప్పసన్మానముల బడసిరి. ఇట్లే ఉరట్ల, చినకిమిడి, ఉండి మొదలగు జమీందారీలలోగూడ వీరికి గౌరవముజరిగెను.

పాపయ్యశాస్త్రిగా రెంత సంపాదించుచుండిరో అంతకురెండురెట్లు ఖర్చుచేయు స్వభావము గలవారు. అందుచే వీరికి క్రమ

ముగా ఋణ మెక్కువై, ఋణదాతలయొత్తిడి మిక్కుటమయ్యెను. ఈఋణము క్రమముగా లక్షరూపాయలకు మించెను. అప్పటిరోజులలో హైదరాబాదు నవాబువద్ద నుండిన దివాను పండితపక్షపాతిగా నుండెను. ఆదివానుగారి ద్వారా హైదరాబాదునవాబుదర్శనము చేయవలయునని సంకల్పించుకొని పాపయ్యశాస్త్రిగారు హైదరాబాదులో ఆరుసంవత్సరములుండిరి. పాపయ్యశాస్త్రిగారికి పూర్వము పాపయ్యశాస్త్రిగారి జనకులైన అచ్చయ్యశాస్త్రులుగారు హైదరాబాదుసంస్థానములో గౌరవింపబడి మూడువేలరూపాయలపారితోషికము పడసియుండిరి. కాని పాపయ్యశాస్త్రిగారికి హైదరాబాదులో నవాబుగారిసందర్శనములభింపలేదు. హైదరాబాదునుండి పాపయ్యశాస్త్రిగారు బొంబాయికి వెడలి ఆప్రాంతమున దేవకీనందనమహారా జను నొకజమీందారునిచే చాల సత్కరింపబడిరి. ౧౮౯౧లో పాపయ్యశాస్త్రిగారు పూనానగరమున కేగగా నచ్చట బాలగంగాధరతిలకుగారు వీరిని చాల గౌరవించిరి. పూనానగరమునం దుండగనే వీరికి చాల జబ్బుచేసి జంబుఖండిలో వీరు పరమపదింపగా బాలగంగాధరతిలకు మున్నగు మహారాష్ట్రమిత్రులు వీరి కంత్యక్రియలు జరిపిరి. అప్పుడు పాపయ్యశాస్త్రిగారితో దేశాటనము వెడలిన బులుసు నరసయ్య యను ఆంధ్రబ్రాహ్మణు డాసమయమున నచ్చట నుండెను.

తమ ముప్పదియవయేట పాపయ్యశాస్త్రులుగారు అవిడికాపురస్థులు ఆకెళ్లకృష్ణమ్మగారి కొమార్తె బంగారమ్మను వివాహమాడిరి. వీరికీమెవలన నిరువురుకొమారులు, ముగ్గురుకొమార్తెలు గల్గిరి. కొమారులలో మొదటివాడు ప్రకాశశాస్త్రులుగారు. రెండవవాడు అచ్చయ్యశాస్త్రులుగారు. పెద్దకొమారుడైన ప్రకాశశాస్త్రులుగారు కోటిఫలిలో భాగవతుల హరిశాస్త్రులుగారివద్ద వ్యాకరణమును, తొండారములో వెంపరాల దక్షిణామూర్తిశాస్త్రులుగారివద్ద పూర్వమీమాంసయును, పుల్లెల దక్షిణామూర్తిశాస్త్రులు గారివద్ద కొన్ని శాస్త్రములు నభ్యసించిరి. వీరు తండ్రిని మించిన ఖ్యాతి గణింతురని యనుకొను చుండెడివారు. కాని దైవయోగముచే వీరు1891లో తమ యిరువదితొమ్మిదవయేటనే విషజ్వరపీడితులై మరణించుట తటస్థించెను. తొండారములో ప్రకాశశాస్త్రులుగారికి భమిడిపాటి అచ్యుతరామసోమయాజులుగారు సహాధ్యాయులు. ఈ అచ్యుతరామసోమయాజులుగారు ప్రసిద్ధి జెందిన గొప్పపండితులు. ప్రకాశశాస్త్రులుగారు వల్లూరికాపురస్థులైన ఆకెళ్ల దీక్షితులుగారివద్ద యజుర్వేదమును, తమతండ్రిగారైన పాపయ్యశాస్త్రులుగారివద్ద విద్యారణ్యముగూడ బఠించిరి. పాపయ్యశాస్త్రులుగారి రెండవకొమారుడైన అచ్చయ్యశాస్త్రులుగారు కూడ గొప్పపండితుడే. వీరు 1925లో చనిపోయిరి.

గొప్పపండితకుటుంబమున బుట్టి ఆంధ్రదేశముననే కాక మహారాష్ట్రమునగూడ పేరెక్కిన విద్వాంసులచే సన్మానింపబడిన బులుసు పాపయ్యశాస్త్రినామము నేడును ఆంధ్రపండితలోకమున గౌరవింపబడుచున్నది.

చెన్న రాజధానియందు ౧౯౩౮-వ సంవత్సరము జూలై ప్రారంభము మొదలు సెప్టంబరు తుదవరకు గల మూడునెలల కాలమున ముద్రితములయి ప్రకటితములయిన

ఆంధ్ర గ్రంథముల పట్టిక*

ఆంధ్రవాఙ్మయ మీ క్రింద పేర్కొనిన వివిధశాఖలతో వెలసియుండుటచేత నీపట్టికయందా యాశాఖల నుత్పన్నములగు గ్రంథములా యా శాఖలకే చేర్చబడును. గ్రంథముల నామములన్నియు నకారాదిక్రమమున నుండును.

1. అర్థశాస్త్రము, 2. అలంకారశాస్త్రము-నాట్యకళకు సంబంధించిన గ్రంథములు నయిత మీ శీర్షిక క్రిందనే చేర్చబడును, 3. ఆయుర్ధనుశ్శాస్త్రములు, 4. ఆరోగ్యశాస్త్రము, 5. ఇతిహాసములు-ఇతిహాసములలోని భాగములు, కథలు, మార్పు చేయక ప్రత్యేకముగ ముద్రింపబడునవి - యీశీర్షికక్రిందనే చేర్చబడును, 6. కథలు—ఐతిహాసికములు, పౌరాణికములు, 7.—కల్పితములు, 8.—చారిత్రకములు, 9. కల్పము, 10. కామశాస్త్రము, 11. కావ్యములు, 12. గణితశాస్త్రము, 13. గేయములు, 14. చరిత్ర (దేశ), 15. చిత్రలేఖనము, 16. చట్టము (Law), 17. ఛందశ్శాస్త్రము, 18. జంతుశాస్త్రము, 19. జీవితములు, 20. జ్యోతిషశాస్త్రము, 21. తర్కశాస్త్రము, 22. దండకములు, 23. ధర్మశాస్త్రము, 24. నవలలు, 25. నాటకములు, 26. నాట్యశాస్త్రము, 27. నిఘంటువులు, 28. నీతి- నీతికథలుకూడ యీ శీర్షికక్రిందనే వచ్చును, 29. పరిశిష్టము, 30. పాకశాస్త్రము, 31. పారిశ్రామికము, 32. పురాణములు- ప్రత్యేకముగ ముద్రింపబడి ప్రకటింపబడు పురాణములలోని భాగములు నయిత మీ శీర్షికక్రిందనే చేర్చబడును, 33. ప్రకృతిశాస్త్రము, 34. ప్రబంధములు- ఆంధ్ర సారస్వతమునందు ప్రసిద్ధములగు 'హరివంశము', 'ఆంధ్రచంపూభారతము', 'అచ్చ తెలుగు రామాయణము' వంటి పురాణేతిహాస కావ్యములకు సంబంధించినవి, 'పాండురంగ మాహాత్మ్యము' వంటి మాహాత్మ్యములు, 'ఆంధ్రమేఘసందేశము' వంటి అనువాదములు, రంగనాథరామాయణము' వంటి ద్విపద గ్రంథములు మొదలయినవి యీశీర్షికక్రిందవచ్చును, 35. ప్రహసనములు, 36. భూగోళశాస్త్రము, 37. భౌతికశాస్త్రము, 38. మంత్రశాస్త్రము, 39. మతము - హిందు, 40.— ఇతరములు (బౌద్ధ, జైన, క్రైస్తవాదిమతములు)- ఇతరమతములకు సంబంధించిన గ్రంథములు— ఏ విషయ విభాగమునకు సంబంధించిన వయినను- ఈశీర్షికక్రిందనే చేర్చబడును, 41. మాహాత్మ్యములు, 42. మీమాంసాశాస్త్రము, 43. యక్షగానములు, 44 యోగశాస్త్రము, 45. రత్నశాస్త్రము, 46. రాజకీయములు, 47. వాస్తుశాస్త్రము, 48. విమర్శనము- ఇందు సారస్వతమునకు సంబంధించిన విమర్శనలు మాత్రముండును, 49. వృక్షశాస్త్రము, 50. వేదవాఙ్మయము- ఉపనిషత్తులు, ఇతర వైదికగ్రంథములునయిత మిందే చేర్చబడును, 51. వేదాంతము - భక్తి జ్ఞాన వైరాగ్య విషయకగ్రంథము లీశీర్షికక్రింద వచ్చును, 52. వైద్యశాస్త్రము, 53. వ్యవసాయశాస్త్రము, 54. వ్యాకరణ శాస్త్రము, 55. వ్యాపారము, 56. వ్యాయామము, 57. శకునశాస్త్రము, 58. శతకములు 59. సంగీతశాస్త్రము, 60. సాంఘికములు, 61. సాముద్రికశాస్త్రము, 62. సారస్వతము-భాష, 63. స్తోత్రములు, 64. హరికథలు.

* ఈ పట్టికయందుగల సంకేతపదముల వివరణము: అ.—అధ్యాయము; అను.—అనువాదము; అనువాదకులు, ప.—పద్యము, ప్ర.—ప్రకాశకులు, భా.—భాగము, వ.—వచనము, సం.—సంపాదకులు, ...

అర్థశాస్త్రము

గృహతంత్రపాఠములు, సెం. ౨—జి. వెంకటరామయ్య

ఆరోగ్యశాస్త్రము

ఆరోగ్యప్రార్థనా నవరత్నమాలిక—శ్రీరాజా, యం. భుజంగరావు

ఆరోగ్యమార్గములు, పా. ౧, ౨, ౩—జి. వెంకటరామయ్య

ప్రజారోగ్యము, పరిశుభ్రత—(ప్ర) స్వాభివృద్ధిసంఘము, మాజవీదు

కథలు-ఐతిహాసికములు, పౌరాణికములు

అహల్య—కె. సత్యనారాయణరావు

ఆంధ్రవచనమహాభారతము, (సభా.)—కె. వీరరాజు

ఉత్తరరామచరిత్రము—డి సీతారామరావు

చిత్రభాగవతము—జి. సత్యగోదావరిశర్మ

చిరంజీవులు—సి. మాణిక్యశర్మ

చ్యవనుడు—కె. రామకృష్ణశాస్త్రి

జాంబవతీయము—ఏ. నీలకంఠసోమయాజి

దివ్యావతారకథలు—వి. జగన్నాథశర్మ

పంక్తిపదుడు—వి. శ్రీరామశాస్త్రి

పాతాళగంగాపురాణము—వెంకటరామకవి

పావని—జె. సీతారామస్వామి

బాలజేబీభాగవతము (కథలు), భా. ౧, ౨, ౩.—వి. జగన్నాథశర్మ

భగీరథుడు—కె. వెంకటరామయ్య

భగీరథచరిత్ర—యస్. పార్థసారథి.

భాగవతకథావళి—చ. యోగానందకవి

భారతకథాలహరి—డి. సీతారామరాజు

భారతయోధులు, భా. ౩—చ. వీరభద్రరావు

మహాపతివ్రతలకథలు—యం. శ్రీరామమూర్తి

శ్రీకృష్ణచరిత్రము—కె. సత్యనారాయణరావు

శ్రీమద్రామాయణము, అయోధ్యా—వి. నరసింహకవి

శ్రీరామచరిత్రము—కె. సత్యనారాయణరావు

సావిత్రీవ్రతకథ—కె. వెంకటసుబ్బమ్మ

హరిశ్చంద్ర—యస్. సి. దేశికాచార్లు

కల్పితములు

కథామంజరి—డి. సీతారామరావు

కాదంబరీకథాసారము—టి. పాపయ్యశాస్త్రి

షేక్స్పియరునాటకకథలు, భా. ౨—కె నరసింహం

చారిత్రకము

కాళిదాసచరిత్రము—రామనారాయణకవులు

విక్రమార్కునికథలు—(ప్ర) వి. రామస్వామిశాస్త్రి అండ్ సన్స్, మదరాసు

హిందూదేశచరిత్రకథలు, తరగతి ౪—ఆర్. శేషగిరిరావు

కల్పములు

హాశాంతదానవ్రతకల్పము—చ. లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి

వినాయకవ్రతకల్పము, చవితిపద్యము—(ప) జి. జగన్నాథం అండ్ సన్, రాజమహేంద్రవరము

వినాయకవ్రతము—(ప) పద్మాఅండ్ కో. బాపట్ల

సావిత్రీగౌరీవ్రతకల్పము—చ. లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి

కావ్యములు

ఆంధ్రరామాయణము (ప), భా. ౨—చ. యోగానందకవి

శ్రీ తులసీరామాయణము (ప), అయోధ్యాకాండ—(అను) బి. నరసింహశర్మ

గణితశాస్త్రము

ఆరంభగణితము, భా. ౨; అనుబంధము—పి. వి. శేషఅయ్యర్, వి. వెంకటసుబ్బయ్య

గణితదీపిక, తరగతి ౧—యస్. రంగరావు, జే. సీతారామసోమయాజులు

గణితము—ఏ. రామకోటిశాస్త్రి

గణితశాస్త్రము—వి. శ్రీనివాసాచారి

గేయములు

అడవిగోవిందనామములు—(ప) జి. జగన్నాథం అండ్ సన్, రాజమహేంద్రవరము

ఈశ్వరలాలిపాటలు—ఆర్. సోమయాజికవి

కోలాటపుకీర్తనలు—వై. నరసింహాకవి
గజేంద్రమోక్షము—కె. వీరయ్య
ఛత్రపురిజావళీలు—జి. యస్. కృష్ణయ్యశెట్టి
తారకభజనకీర్తనలు — (ప) జి. సీతారామస్వామి ఏలూరు
పరతత్వకీర్తనావళి—ఏ. రంగయ్య
బాలగీతాంజలి, తరగతులు ౧, ౨, ౩—కె. రామకృష్ణ శాస్త్రి
బాలగీతావళి, తరగతులు ౧, ౨—వెంకటపార్వతీశ్వర కవులు
భజనకీర్తనలు (కృష్ణ)—వి. సత్యనారాయణమూర్తి
భజనకీర్తనలు (శ్రీరామ)—వి. సత్యనారాయణమూర్తి
భద్రాద్రిరామ వేణుగోపాల తారావళులు—సి. సుందర రావు
మాలశుద్ధి—జే. రంగస్వామి
రుక్మిణీదేవిముచ్చట—(ప) జి. జగన్నాథం అండ్ సన్, రాజమహేంద్రవరము
విష్ణులాలిపాటలు—ఆర్. సోమరాజకవి
శ్రీకృష్ణలీల భజనకీర్తనలు—యం. దక్షిణామూర్తి
శ్రీపారుజాతపల్లవి—(ప) జి. జగన్నాథం అండ్ సన్, రాజమహేంద్రవరము
శ్రీరామభజనకీర్తనలు, భా. ౧, ౨—వి. నరసింహాకవి
సగుణనిర్గుణతత్వకందార్థదరువులు—సి. శివరామబ్రహ్మేంద్రస్వామి
సత్యహరిశ్చంద్రభజనకీర్తనలు—బి. రామరాజు
హరిభజనానందకీర్తనలు—జి. వీరయ్యదాసు

చరిత్ర

శీర్ణవిజయనగరచరిత్రము—కె. ఈశ్వరదత్తు
హిందూదేశచరిత్ర, భా. ౩—వి. శ్రీనివాసరావు

చిత్ర లేఖనము

శతశిల్పిడ్రాయింగుబుక్కు—యస్. నరసింహం

జంతుశాస్త్రము

అశ్వలక్షణసారము—మనుమంచిభట్టు

జీవితములు

జగద్గురుశ్రీశంకరభగవత్పాదాచార్య చరిత్రము—యస్. కృష్ణస్వామయ్య

జ్యోతిష శాస్త్రము

ఆంధ్రజాతకతత్వము—ఏ. వెంకటశాస్త్రి
జాతకఫలచింతామణి—వి. సీతారామయ్య
జ్యోతిషరహస్యబోధిని—యస్. వెంకటసుబ్బరాయుడు
దైవజ్ఞశిఖామణి—పి. వీరభద్రసిద్ధాంతి
మేఘమాలికాశాస్త్రసంగ్రహము—సి.పి. లక్ష్మీనరసింహ శాస్త్రి

దండకములు

ఆంజనేయదండకము—వి. నరసింహాకవి

నవలలు

కమల, భా. ౧, ౨—బి. రామచంద్రరావు
గోపదంపతులు—వి. వెంకటలక్ష్మీనరసింహారావు
చంద్రవదన—యస్. కుమారసూర్యప్రకాశరావు
దోబూచి—ఎ. యస్. పద్మనాభరాజు
నీవేనా—యం. శ్రీరామమూర్తి
నేనే—జి. వెంకటచలపతిరావు
పరిశోధన—జె. వెంకటరాధాకృష్ణయ్య
రూపసుందరి—కె. వెంకటసుబ్బరావు
విద్యార్థివిపత్తు—కె. కృష్ణరావు
వీరఛత్రపాల్—కే. రామకృష్ణశాస్త్రి
సువర్ణమాలిక—ఏ. సోమేశ్వరరావు
హాస్యవినోది—కె. కృష్ణరావు

నాటకములు

అభిజ్ఞానశాకుంతలము (సటీ), భా. ౧—(ప్ర) కె.వ్యాసాచారి, గుంటూరు
కాంతాపహరణము—పి. కృష్ణమాచారి
కోర్టుమజానాటకము—యం. వెంకటరత్నం
గయోపాఖ్యానము—చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహము
గోవర్ధనోద్ధారణము—శ్రీరాజా వెంకటాద్రి అప్పారావు
చిత్రాంగదాపరిణయము—పి. రామానుజాచారి

భీమకొండనిరాటపర్వనాటకము—డి. వెంకటయ్య
నందునిచరిత్రము—వి. వెంకటాచలయ్య
పాదుకాపట్టాభిషేకము—పుట్టా రామన్న
ప్రద్యుమ్న నాటకము—ఆర్. చినకోటమరాజు
ప్రసన్నరాఘవనాటకము—(అను) యం. భుజంగరావు
భక్తరత్నము—అక్కిదాస్‌జోన్
మధుసేవ—నాటకసరస్వతి
ముద్దుకృష్ణనాటకము—కె. జగన్నాథదాసు
యక్షధర్మజసంవాదము—బి. హనుమంతరావు
యాదవసంభవము—చ. యోగానందకవి
రామదాసు—రామనారాయణకవులు
వృద్ధవివాహము—శి. వెంకటరంగాచార్లు
శ్రీఅనుమలపీటి-హరిశ్చంద్రనాటకము—యు. శేషకవి
శ్రీమజ్జినగరసావిత్రీనాటకము—కె. సీతారామకవి
సంగీతసావిత్రి—శి. కామేశ్వరరావు
సతీఅనసూయ—యస్. రామానుజరావు
సతీతార—ఏ. వెంకటశేషకవి
స్త్రీమిత్రముఅనుచంద్రముఖీవిజయము—సి. చంద్రశేఖర రావు

నీతి

నీతికథావళి, భా. ౧ మొ. ౬ వరకు—వెంకటపార్వతీశ్వరకవులు
నీతికథావాచకము, తరగతులు ౧, ౪, ౫—యస్. వెంకటప్పయ్యశాస్త్రి
నీతిపదవి, భా. ౧, ౨—జి. శ్రీరామశాస్త్రి
పంచతంత్రసంగ్రహము—నారాయణకవి
పిల్లలకథలు, భా. ౧—టి. భాస్కరశాస్త్రి
బాలసుభాషితములు—కె. వెంకటనారాయణ
వేమనరత్నములు—వేమనయోగి
సతీహితబోధిని—సి. హనుమంతప్ప
సత్కథామంజరి, భా. ౩—శి. శ్రీరామశాస్త్రి

పరిశిష్టము

అగ్నికులక్షత్రియ మహాసంఘనిబంధనలు—(ప్ర) అగ్నికులక్షత్రియమహాసంఘము, కోరింగ
అత్యద్భుతరహస్యరత్నాకరము—టి. సూర్యప్రకాశ రావు
అష్టావధానము—పి. శ్రీనివాసరావు
ఆంధ్రకథావాచకము, తరగతులు ౧ మొ. ౬ వరకు—బి. పూర్ణయ్యశర్మ
ఆంధ్రపద్యగద్యముక్తావళి, భా. ౧, ౨, ౬—కె. వర సింహం
ఆంధ్రభారతీతీర్థ—(ప్ర) పి. జగన్నాధరావు, విజయ నగరము
ఆంధ్రవాచకము, తరగతులు ౨,౪—ఏ. జయరామరావు, డి. జగన్నాథశాస్త్రి, కె. నారాయణమూర్తి
కాలజ్ఞానము, భా. ౨—జె. బాలవెంకటసుబ్బారెడ్డి
కావ్యసంగ్రహము, భా. ౧, ౨—(ప్ర) వెంకటరాం అండ్ కో. ఏలూరు
గిరిరాజవిజయము—ఆర్. కేశవరావు
జన్మశాసనము—వై. శ్రీరాములు
తెనుగుఅభ్యాసబోధిని, భా. ౧—ఆర్. వెంకటసుబ్బయ్య
దసరాపద్యములు—చ. యల్లమందనాయుడు
దాంపత్యరహస్యములు—యస్. జి. ఆచార్య "సారథి"
నర్మదాపరిణయము—యస్. గోపాలం
నవ్వులరామాయణము, వచనకావ్యము—వి. రామకృష్ణ నాయర్
నాటకకథావాచకము, తరగతులు ౧ మొ. ౫ వరకు—కె. వీరమల్లయ్య
నాలుగవతరగతి క్రొత్తతెలుగువాచకపుస్తకము—యస్. భూషణం
నాల్గవవాచకమునకు నోట్సు—(ప్ర) యం. ఆది అండు కో, మదరాసు
నిర్మలహృదయము—(Mrs)వెస్ట్
పదపువృత్తిపాట్లు—చ. వీరభద్రదాసు
పదుసేవవ మహాసభాకార్య నివేదికము—(ప్ర) కె. నాగేశ్వరరావు, మదరాసు
పద్యరత్నపేటిక—ఏ. రాఘవరావు
పశులకాపరి—యం. జాన్. రామానుజాలు
పితృస్మృతి—యస్. వి. రంగనాథస్వామి

పురాణవాచకము, తరగతులు ౧, ౨—సి. సోమన్న, ధ. నారాయణమూర్తి
ప్రథమ—యస్. శ్రీనివాసరావు
ప్రభావతి—వి. భావమూర్తి
బాలకృష్ణవాచకపుస్తకము, వా. ౧—వి. బాలకృష్ణమూర్తి
భాగవతామృతము—కి. వెంకటసుబ్బారావు
మణిభూషణము, భా. ౧, ౨—(ప్ర) కే. నాగేశ్వరరావు, మదరాసు
మారుతి మొదటివాచకము—ఆర్. సూర్యనారాయణరావు
మూడవతరగతిఅర్థము—(ప్ర) సి. బి. దాస్ అండ్ కో., గుంటూరు
మెట్టవేదాంతము—ఏ. వెంకటేశకవి
మైలవరపు శేషమ్మయొక్క జ్ఞాపకార్థముగ వ్రాయబడిన పద్యములు—కే. రాఘవదీక్షితులు
యాదవజనాంగప్రారంభచరిత్ర—(ప్ర) యస్. పి. సి. కే. డిపో, మదరాసు
రాజభక్తులు—పి. సీతారామరావు
రెండవతరగతిపుస్తకము—యం వెంకటరత్నం, కే. వీరేశలింగం
లలితవాచకము, నెం ౪—యస్. వెంకటనరసింహారావు
విచిత్రగృహము—(ప్ర) క్రిస్టియన్ లిటరేచర్ సొసైటి, మదరాసు
వివాదనిర్మూలనము—ఆర్. బి. శేషాచారి
శ్రీకన్యకాపరమేశ్వరదేవాలయము—(ప్ర) యస్. బంగారుశెట్టి, గుడివాడ
శ్రీకల్యాణానందయతిగారికి బహిరంగలేఖ—(ప్ర) కె. వి. సుబ్రహ్మణ్యం, బరంపురము
శ్రీమద్భాగవతసారము—(ప్ర) పి. నరసింగరావు, మచిలీపట్టణము
శ్రీరామావతారము—బి. తిమ్మరాజకవి
శ్రీవిద్యారణ్యులమహిమ, హంపి—పి. రామచంద్రయ్య
శ్రీశారదాస్మృతి—కే. జాషువ
సంసారపద్ధతిపత్రిక—యం. ప్రతాపరెడ్డి
సంస్కృతభాషాదేమనకుగతి—వి. దుర్గశర్మ
సింహాచలయాత్ర—కే. సుబ్బారావు
సిరిక్సువాచకము, తరగతి ౫—కే. వి. రామమూర్తి
సీతారామరాజుమరణకారణము-ఖండవల్లి రాజారావు
సుకవిసూక్తిసుధానిధి, భా. ౧, ౨—(ప్ర) వెంకటరాం అండ్ కో., ఏలూరు
సెట్టిబలిజ అష్టమవార్షికమహాసభ ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షో పన్యాసము—జి. నారాయణ
సోమశైలేశ్వరీయము—యు. నరసింహశర్మ

పారిశ్రామికము

గృహపరిశ్రమలు—ధ. నారాయణ
ఛాయాగ్రహణతంత్రము, భా. ౨—యన్. గోపాలస్వామినాయుడు
రాటము-మగ్గము—(ప్ర) కే. నాగేశ్వరరావు, మదరాసు
విద్యాగురు, భా. ౨—యన్. గోపాలస్వామినాయుడు

పురాణములు

విష్ణుపురాణము (వ)—యన్. గురులింగశాస్త్రి
శ్రీరామచరిత్రము, (వ. సటీ.)—(ప్ర) కే. నాగేశ్వరరావు, మదరాసు

ప్రకృతిశాస్త్రము

జలార్గళశాస్త్రము—చ లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి
ప్రకృతిశాస్త్రపాఠపుస్తకము, బుక్ ౧; ౧ ఏ—జి. వెంకటరామయ్య
ప్రకృతిశాస్త్రపాఠములు, ఫారములు ౧, ౨, ౩—జి. వెంకటరామయ్య
ప్రకృతిశాస్త్రపాఠములు, ఫారము ౪—జి. వెంకటరామయ్య, బి యస్. దత్తు, జి సత్యనారాయణ
శాస్త్రవాచకపాఠములు, నెం. ౩—యం. సాంబశివరావు

ప్రబంధములు

శృంగారభల్లాణచరిత్ర—సి. గంగాధరకవి

భూగోళశాస్త్రము

ఏజన్సీభూగోళవాచకము—యం. కృష్ణమూర్తి

కడపజిల్లాజాగ్రఫీ—యం. వెంకటసుబ్బయ్య
కార్వేటినగరండివిషన్ భూగోళశాస్త్రము—పి. కె. నారాయణఅయ్యంగారు
చెన్నరాజ్యభాగభూగోళము—కె. వీరరాఘవాచారి
పశ్చిమగోదావరిజిల్లా భూగోళము—వి. వెంకటరంగరావు
ప్రారంభ భూగోళశాస్త్రము—(మిస్) పిల్లస్ సెయ్మూర్ డార్లింగ్

మతము—హిందు

ఆలోచననిర్ణయము—వి. రామసోమయాజి
ఆర్యమతతత్వబోధిని—వి. సుందరరాజశర్మ
రహస్యత్రయతాత్పర్యసారసంగ్రహము—యస్. శ్రీనివాసయ్య
వైఖానసధర్మజిజ్ఞాసాద్వితీయప్రచురణము—యస్. జగన్నాథాచారి
వైఖానసధర్మజిజ్ఞాసావివాద ప్రచురము—యస్. జగన్నాథాచారి

— ఇతరములు

ఏస్తేరుగ్రంథము, అధ్యా. ౧-౧౦—(ప్ర). అమెరికన్ ఆర్కాట్ మిషన్, చిత్తూరు
కీర్తనలు (క్రై) —యస్. ప్రేమచందు
క్రిస్మసుపూలదండ—కె. రాజరత్నం
గలతీయులకు వ్రాయబడినపత్రిక—(ప్ర) అమెరికన్ ఆర్కాట్ మిషన్, చిత్తూరు
జ్ఞానబొక్కసము—జె. ఆలన్
మనము మరికొన్ని మిషన్‌పొలములను పుచ్చుకొనగలమా-ఆర్. బెంజమన్
శిలువధ్యానము—కె. జాన్. నరసింహం

మాహాత్మ్యములు

శ్రీద్వారకామాహాత్మ్యము—(ప్ర) పి.రామచంద్రయ్య, కర్నూలు
శ్రీమహానందిక్షేత్రమహిమ—సీతారామకృష్ణకవులు
శ్రీశైలమాహాత్మ్యము—(ప్ర) పి. వెంకటరామయ్య అండ్ బ్రదర్సు, రాజమహేంద్రవరము

రాజకీయములు

స్వరాజ్యాందోళనఖండనము—యం. తిమ్మయ్య

వాస్తుశాస్త్రము

శిల్పవాస్తుశాస్త్రము—చ. లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి

విమర్శనము

నేటికాలపుకవిత్వము—ఉమాకాంతవిద్యాశేఖర్

వేదాంతశాస్త్రము

అతీతమార్గము—పి. శేషాచలంనాయుడు
అర్థపంచకము—పి. శ్రీనివాసరామానుజదాసు
ఆంధ్ర పంచీకరణము —పి. వెంకటనరసింహారావునాయుడు
ఆంధ్రభగవద్గీతలు, అ. ౩—(అను) కె. బాబురావునాయుడు
గీతారహస్యసంగ్రహము—కె. వీరభద్రగుప్త
తత్వత్రయసంగ్రహము—పి. శ్రీనివాసరామానుజదాసు
దృగ్దృశ్యవివేకము—(ప్ర) వి. కుప్పుస్వామిముదలి, మదరాసు
నవవిధసంబంధము—పి. శ్రీనివాసరామానుజదాసు
భక్తి—బి. సత్యనారాయణ
భజగోవిందశ్లోకములు (టీకా)—(ప్ర)రామ అండ్ కో., ఏలూరు
ముక్తికాంతావిలాసనాటకము—కె. నరసింహశాస్త్రి
శివతత్వసుధానిధి—ఏ. సుబ్రహ్మణశాస్త్రి
షట్చక్రవర్తుల యింద్రజాలపుకథలు—పి. వెంకటనరసింహారావునాయుడు

వైద్యశాస్త్రము

జలచికిత్సాసుబోధిని—కె. వీరాస్వామి
పశువైద్యచింతామణి—వై. శ్రీరాములుచౌదరి
విషనివారిణి—వై. శ్రీరాములుచౌదరి
వైద్యరహస్యదీపిక—డి. సూరయ్య

వ్యవసాయశాస్త్రము

వ్యవసాయము—పి. మురుగేశముదలియార్

సుక్కూరు ఆనకట్ట

(Sukkur Barrage)

బొంబాయిరాష్ట్రములోని సుక్కూరులో 'ల్లాయిడు ఆనకట్ట' ఈనెల అధికారరీత్యా ప్రకాశనము చేశారు. ప్రపంచములో ఉన్న ఆనకట్టలన్నిటిలోను ఇదే పెద్దదట. అప్పుడు బొంబాయి గవర్నరుగా ఉన్న సర్ జార్జి ల్లాయిడుగారు (ఇప్పుడు ల్లాయిడుప్రభువు) ౧౯౨౩ సం. అక్టోబరు ౨౪ తే. దీనికి పునాది వేశారు. ఈకట్టడము పూర్తి అయేసరికి ఎనిమిదేళ్లు పట్టింది. సింధురాష్ట్రములో ౭౦,౦౦,౦౦౦ ఎకరాలు ఈ ఆనకట్ట ఆయకట్టు;—వస్తుతః సాగుఅయేమేర ౬౦,౦౦,౦౦౦ ఎకరాలేకాని; అంటే ఈప్రదేశపు సాగుబడినేల అంతా కలిపితే, ఇంకా ఇది ౫౦,౦౦,౦౦౦ ఎకరము ఎక్కువ అన్నమాట. ఇది కట్టడానికి ముప్పదియైదులక్షల పౌనులు పట్టింది—'అసువాన్' డాముకికంటె పదిలక్షలపౌనులు ఎక్కువఅన్నమాట. ఇది సింధునదిమీద రెండుబ్రహ్మాండమైనవంతెనలు చేసింది. ఒక్కొక్కటి దాదాపు ఒకమైలు పొడవు,—లండను వంతెనకుసుమారు ఐదురెట్లు. డాములో ౬౬ అలుగులు (తూములు)ఉన్నవి. ఒక్కొక్కటి ౬౦ ఏసి అడుగుల వెంబ. దానినడుమ పెద్ద పెద్ద ఉక్కుతలుపులు ఆడుతవి. ఏడుపెద్దకాలువలున్నవి. అందులో మూడు 'సూయజు కాలువ' కంటె పెద్దవి. అతి పెద్దదైన రోరీకాలువ ౨౦౫ మైళ్లపొడుగు; దానిపిల్లకాలువలు, పంటబోదెలు ౭,౩౦౦ మైళ్లకున్నవి. తల్లి-రైసు-కాలువ (The Central Rice Canal) థేమ్సునది చేసినంతపని చేస్తుంది; దాని కాలువల త్రవ్వుపని నాలుగు సూయజుకాలువలపెట్టు, వంద మహాసూచీశిలకముల (Great Pyramids) సాటి. ఇందుల సాగైనభూములు ఏటా ౨౦ లక్షలటన్నుల ధాన్యమూ, పత్తీ పండునవి. మొత్తము ఆనకట్టకూ, కాలువలకూ కలిసి ౧,౨౦,౦౦,౦౦౦ పౌనులు ఖర్చవుతుందని అంచనా వేశారు.

సయామునందలి మూడు ప్రాచీనవిగ్రహములు

'కోపే' (Kope) దక్షిణసయామములో నొక చిన్న పట్టణము. 'పినాంగు' నుండి ఆవిరిపడవపైన రెండు రోజులు నడిలోను, బస్సుపైన ఆరుగంటలు అడవిలోను ప్రయాణించవలసినదూరమున నున్నది. ఈ 'కోప్పే' నుండి విగ్రహములుండుచోటునకు ఘోరమృగములతో నిండిన అడవియందు నదిలో 'బోటు' పై అర్ధదివసము పోవలెను. కొన్ని శతాబ్దములకుమున్ను ఈస్థలము బౌద్ధయాత్రికులకు ప్రశస్తతీర్థముగ నుండెడిది. సయామీయుల దండయాత్రవలన నిది పాడుపడినది.

విగ్రహములు తొలుత కనుపడినతోడనే 'పుల్యాజీయము'నకు కొనిపోయి యుంచ నాలుగుమైళ్లమేర సాగించిరి. అంతలో కుంభద్రోణముగా వర్షించి యాప్రాంతములు జలమయ మయ్యెను. అంతవిగ్రహములను గొనిపోయి మరల యథాస్థానమున నుంచిరి.

మనుజప్రమాణమున నున్న యీ విగ్రహములను గని యొకపు డొక యడవియేనుగు నడుమనున్న (రామ) విగ్రహమును డీకొనెను. దంతప్రహారముచే విగ్రహముకిరీటమును, శిర్షమున కొంతభాగమును విరిగిపోయినవి. ఏనుగది కాంచి విగ్రహములను పలుమారు ప్రదక్షిణించి యెదుట సాగిలబడి యచటనే తనప్రాణములను విడిచెను.

ఆయేమను కపాలమే యట నేటికిని భద్రపరుపబడియుండునది.

పరుండి నిద్రించెనట. అర్ధరాత్రమున దేవుడువానికి ప్రత్యక్షమయి 'యిటనుండి వెడలిపొమ్మ'నెనట. అతడు

ఎన్ని మారులో ఈవిగ్రహములను మరమ్మతుచేయ ప్రయత్నింపబడెను. ప్రతిపర్యాయమును గండుతుమ్మెదలు తండతండములుగ ముసురుకొని మరమ్మతు చేయబోయినవారిని తరిమివేయుచుండినవట. సయామీయు లీ తీర్థము నద్భుతమహిమగలదానినిగా విశ్వసింతురు. దేశ మనావృష్టిచే పీడితమయి పంటలు పాడగుచున్న సమయమున శ్రీమంతునిమొదలు భిక్షుకునివరకు గల యెల్లజనులును ఇచ్చట చేరి ప్రార్థనలు గావింతురు. అపుడు పూజారి యొకశిలాఫలకమును లేవదీసి వెలికిల బడవైచును. దానిపై నేదియో వ్రాతకలదు. అట్లు లేఖనము సూర్యునివైపు త్రిప్పబడినంతనే సూర్యకాంతి మాసి ఆకసమున మబ్బు లలముకొని కొలదికాలముననే ధారాపాతముగ వానకురియునట.

చైనీయు డొకడు జూదమాడి ధనమెల్ల గోలుపోయి యాత్మహత్య గావించుకొన నిశ్చయించుకొని యీ విగ్రహము లున్నచోటికి వచ్చి వానియెదుర 'నేను కదలను. మీయిష్టము చొప్పున చేయు'డని చెప్పెనట. అతనిధైర్యమునకు దేవుడు మెచ్చుకొని మరల నాతని 'జూదమాడు'మని పలుకుచు వానికి పణమునకై యింట ధనమున్నచోటును గుర్తుచెప్పెనట. అత డింటికి పోయి దేవుడుచెప్పినచోట నున్న సొమ్మును పుచ్చుకొని మరల జూదమాడ నాతని కపారధనము లభించెనట. అందు గొంతసొమ్మును వెచ్చించి యాతడు విగ్రహముల చుట్టు గోడను, సోపానములను నిర్మించి వానిపయి శిల్పచిత్రములను చెక్కించెనట. ఈవిగ్రహములు సీతారామలక్ష్మణులవని ప్రతీతి.

ఆర్యదాసు.

ఆరోగ్యగోళము

ఇది అరువదినాలుగడుగులు వ్యాసము గలది. ఐదు అంతస్తు లిందు గలవు. ముప్పదియారుగురు రోగుల క్రిందు

చేటున్నది. రక్తహైన్యము, ఉబ్బసము, నరముల జబ్బు, రక్తవేగము, అను నీరోగము లీచట ప్రాణవాయువు (Oxygen) చేత కుదుర్చబడును. అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములలో మధ్యరాష్ట్రమగు ఓహియోయందలి 'క్లీవ్ లెండు' అను నగరమునందలిది.

'స్పెయరు, 9-1-1932.'

ఆతపగృహము

ఫ్రాన్సుదేశమున 'సవాయి' ప్రాంతముల Aix-les-Bains అనుచోట నున్నది. చక్రమువలె తిరుగుచున్న యీ ఆతపగృహము ప్రతిసూర్యకిరణమును సంగ్రహించుకొనగలదు. నిర్మాణము వింతగా కాన్పించును. అడుగుభాగము అష్టకోణాకారమును పొందును. దానిపై రెండు దీర్ఘభుజములు, రెండు హ్రస్వభుజములు గలిగి నిరంతరము చక్రమువలె తిరుగుచున్న కట్టడ ముండును. అది పెద్దగాలితిరుగలి (Wind-Mill) వలె కాన్పించును. ఎండగదులు పొడవుభుజముల నుండును. దీనిని కనిపెట్టినవారు డాక్టరు జీన్ పెడ్యను గారు.

'స్పెయరు, 9-1-1932.'

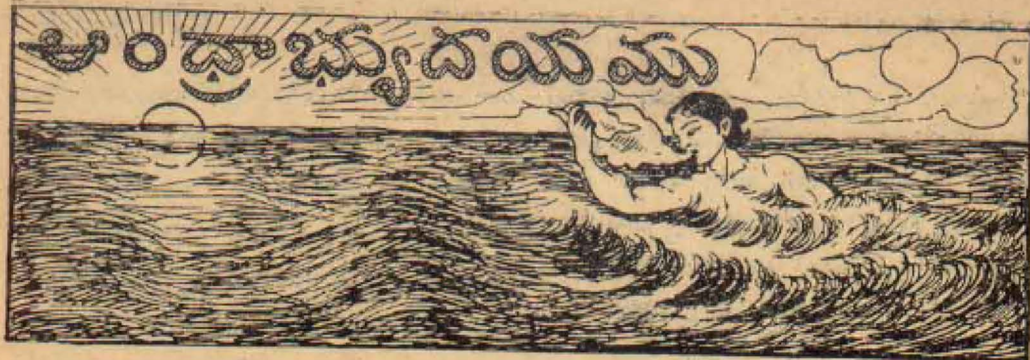

"గాయకసార్వభౌమ"
బ్ర. శ్రీ. పారుపల్లి రామకృష్ణయ్య పంతులుగారు

జననము — విద్యాభ్యాసము

వీరు వ్యయనామసంవత్సరమునఁ బ్రాచీనాంధ్ర సామ్రాజ్యస్థానమగు శ్రీకాకుళమునందు జన్మించి, పెద కళ్లేపల్లివాస్తవ్యులును, విద్వద్వాగ్గేయకారక సద్గురువర్యులును నగు బ్రహ్మశ్రీ సుసర్ల దక్షిణామూర్తిశాస్త్రులవారియొద్ద సంగీతవిద్య నభ్యసించి విఖ్యాతయశస్కులయిరి. ఈ దక్షిణామూర్తిశాస్త్రులవారు తంజపురిమండలములోని మానాంబావదివాస్తవ్యులు, సుప్రసిద్ధాంధ్రులు, విద్వద్వాగ్గేయకారకులునగు బ్ర. శ్రీ ఆకుమళ్ల వేంకటసుబ్బయ్యగారిశిష్యులు. శ్రీ వీణ ధర్మ దీక్షితులు, పట్నం సుబ్రహ్మణ్య అయ్యరు, మహావైద్యనాథ అయ్యరు లోనగువారెల్లరును ఈ వేంకటసుబ్బయ్యగారి శిష్యగణమునఁ జేరినవారే! త్యాగరాజబ్రహ్మేంద్రుని సమకాలికులును, సుప్రసిద్ధ గాయకశిఖామణులు నగు వేంకటసుబ్బయ్యగారి దగ్గఱ ప్లూటు శరభశాస్త్రిగారును, దక్షిణామూర్తిశాస్త్రులవారును గలసి సంగీతవిద్య నభ్యసించిరి. మన రామకృష్ణయ్యపంతులుగారు సంగీతవతంసమగు శ్రీ దక్షిణామూర్తిశాస్త్రులవారియొద్ద విద్యాభ్యాసమొనర్చునప్పుడే కాకినాడ గానసభలను బరికించుచు గొప్ప పాండిత్య మలవఱచికొని దక్షిణదేశమందుఁ బెక్కు పర్యాయములు సంచారముఁజేసి సుప్రసిద్ధగాయకు లని పేరెన్నికఁ గాంచిరి.

సమ్మానములు

ఆసంచారసమయముననే తిరువయ్యూరు త్యాగబ్రహ్మ ఆరాధనోత్సవమునకుఁ బోయి గోటు కృష్ణమూర్తిశాస్త్రులవారి కచేరియందుఁ దమకుఁగల వాయు

లీనప్రావీణ్యమును గనఁబఱచి మాంగుడి చిదంబరభాగవతులు, తంజపురి పంచాపకేశ భాగవతులు మొదలగు వారిచే నత్యధికముగఁ బ్రశంసింపఁబడిరి. వీరు జంత్రశాస్త్రములందు నిపుణులు. వేణుగానమునుగూడ నభ్యసించిరి. ౧౯౧౫-వ సంవత్సరమునఁ జెన్న రాష్ట్రాధిపతియగు శ్రీ పెంట్లండు ప్రభువుగారు తెనాలికి వచ్చినప్పుడు వీరి గానామృతమును గ్రోలి తన్మయం జెంది పురపాలకసంఘమువా రొకబంగారుపతకమును జేయించి శ్రీ పెంట్లండు ప్రభువుగారిచే వీరి కిప్పించిరి. ఇవ్వార్త నాలించి బరోడాయందలి ప్రముఖులు గొందఱు ౧౯౧౬-వ సం॥ రము మార్చినెలలో వీరి నాహ్వానించి బహూకరించిరి. స్వదేశమునకు వచ్చునప్పుడు బొంబాయి నగరాంధ్రసోదరు లాహ్వానించి మాతృదేశమున కెనలేని గౌరవమును సంపాదించిన ప్రముఖులని వీరి నత్యధికముగ సమ్మానించిరి. ౧౯౨౧-వ సం॥ రము నవంబరు ౨౨-వ తేదీని చెన్నపురి త్యాగరాజగానసభవా రాహ్వానించి గోఖలేహాలులో సభను జేయింప వీరిగానమును విని సంగీత విద్వాన్ కే. వి. శ్రీనివాసఅయ్యంగారు, కీర్తనాచార్య, సి. ఆర్. శ్రీనివాసన్ మున్నగు సుప్రసిద్ధసంగీతవిద్వాంసులు తన్మయులై వీరియశఃకాంతిని సమధికాలంకారములతో నలంకరించిరి. ౧౯౨౩-వ సం॥ రమునఁ గాకినాడయందు జరిగిన అఖిలభారత గాయకమహాసభయందును, ౧౯౨౭ వ సం॥రమునఁ జెన్నపురియందు జరిగిన అఖిలభారత గాయకమహాసభయందును, వీ రాహ్వానింపఁబడి యుత్తమతరగతి సమ్మానగౌరవముల నందింపఁబడిరి. ౧౯౨౯-వ సం॥రము మేనెల ౨౯, ౩౦ తేదులందు విజయనగరమున జరిగిన ప్రథమాంధ్రసంగీత పరిషత్సభ కధ్యక్షతవహించి యమూల్యోపన్యాస మొసంగిరి. ౧౯౨౮ వ సం॥రమునఁ గాకినాడ శ్రీరామసమాజము (రిజష్టర్డు) వారు వీరిగానామృతమును దనివిదీరఁ గ్రోలి బంగారుపతకమును, బంగారుగొలుసును, సమర్పించి ముగ్ధులైరి. ౧౯౩౦-వ సం॥రమున విజయవాడయందు జరిగిన నాల్గవ యాంధ్రగాయకమహాసభకాహ్వానసంఘాధ్యక్షులుగనుండి కచేరిచేయఁగా నం దపురూపరాగములకుఁ జెందిన ఆహిరిరాగము సంగల తానవర్ణము ఎత్తుగడ యందె విలక్షణమైన సభారంజకత, రక్తి ప్రారంభమయ్యెను. ఆనాఁటి సభికు లెల్లరును వీరి నత్యధికముగఁ బ్రశంసించి గౌరవించిరి. ఇఱువదిరెండు సం॥ రములక్రితము సంగీతవిద్యావ్యాప్తికయి దివాన్‌బహద్దరు కొమ్మిరెడ్డి సూర్యనారాయణమూర్తి నాయఁడుగారు గానసభ యొకటి నెలకొల్పి సుప్రసిద్ధ గాయకరత్నముల గౌరవించుచుండుట సంప్రదాయముగ నుండెను. తత్సంప్రదాయానుసారముగ విద్వాంసులెందఱో సువర్ణపతకములచే బహూకరింపఁబడిరి. అట్లే రామకృష్ణయ్య పంతులుగారును సువర్ణపతకముచే బహూకరింపఁబడిరి. ఆంధ్రులలో నివ్విధమున గౌరవింపఁబడినవారిలోఁ బ్రథములు వీరే!

"గాయకసార్వభౌమ" బిరుదము

౧౯౩౧-వ సం॥ రమున మార్చినెల ౭, ౮, ౯ తేదులందు నరసరావుపేట యందు జగ్గయ్యపేట వాస్తవ్యులును సుప్రసిద్ధ సంగీత విద్వాంసులును నగు బ్రహ్మశ్రీ పిరాట్ల శంకరశాస్త్రిగారి యధ్యక్షతను జరిగిన ద్వితీయాంధ్ర సంగీత పరిషన్మహాసభయందు వీరి విద్వత్తును మెచ్చికొని సభికులు వీరికి 'గాయకసార్వభౌమ' బిరుదమొసంగి సమ్మానించిరి.

విద్యాప్రదానము

విద్వాన్ చిలకలపూఁడివేంకటేశ్వరశాస్త్రులవారు, దాలిపర్తి పిచ్చిహరి, సంగీతవిద్వాన్ అద్దంకి శ్రీరామమూర్తి, నటరత్న పారుపల్లి సుబ్బారావు, సుబ్బయ్య శ్రేష్ఠి మొదలగువా రెందఱో వీరిశిష్యులు. సర్వజ్ఞుండగు నీశ్వరుండు శ్రీరామకృష్ణయ్యపంతులుగారికి నిరవధికాయురారోగ్యైశ్వర్యంబుల నొసంగి సర్వకాలము నాంధ్రలోకంబు నలరింపఁజేయుఁగాత.

కో. వేం. శ.

శ్రీమతి ఉన్నవ వరలక్ష్మమ్మగారు
శ్రీ ఉన్నవ దంపతులకోడలు, గుంటూరు.

శ్రీమతి భీమిరెడ్డి అన్నపూర్ణమ్మగారు
సత్తెనపల్లి తాలూకా దొడ్లేరు నివాసులు
భీమిరెడ్డి వెంకటప్పా రెడ్డిగారి కొమార్తె

వీరిరువురు గుంటూరుపురమునందలి శారదానికేతనమున ఎనిమిదేండ్లు విద్యాభ్యాసముచేసి 'సాహితి', 'విదుషి' పట్టములను గడించిరి. ఇరువురును పదునెనిమిదేండ్లలోపువారు.

వీరికి తెలుగు, సంస్కృతము, హిందీ వీనియందు మంచి ప్రవేశము గలదు. ఇంగ్లీషు నందును జ్ఞానము కలదు. సంగీతము నభ్యసించిరి.

విమర్శనము

మేఘదూత

(ఆంధ్రగ్రంథమాలయందలి పదునారవ కుసుమము.) వెల రు ౦-౧౨-౦.

కర్త: దీపాల పిచ్చయ్యశాస్త్రిగారు (కళానిధి గ్రంథమాల, నెల్లూరు).

ఇది పద్యాత్మకము. ఇందలి యితివృత్తము కాళిదాసునిది. కాని యిది 'రు చ' లు సైతము తప్పకూడదని కావించిన నీరసానువాదము కాదు. మూలమునందలి భావసంపదను కోలుపోవని స్వతంత్రరచనము. మూలముతో దీనిని, దీనితో మూలమును రసికులు పోల్చిచూడ జనదు. దేనికది సుందరము. భాషలు ప్రత్యేకలక్షణములు గలవి గదా! ఇట్టిరచనము సహృదయహృదయంగమము. దీనికి కవిస్వాతంత్ర్యము కారణమని రసజ్ఞులు గ్రహింపగలరు. కృత్యవతరణికయందు కవి

ఉ. కమ్మని జానుతెల్గుపడి
    కారము జాతియుఁ దోఁప మూలకా
వ్యమ్మునఁ బోల్చు భావము స
    మస్తము తేటపడంగ శిష్టమా
ర్గమ్మునఁ గూర్పుమార్పు లల
    రన్ బచరించినచో స్వతంత్ర కా
వ్య మ్మని చెప్ప నొప్పి యను
    వాదము మోదము నిచ్చు హెచ్చుగన్.

అని నుడివెను. ఇట్లు స్వాతంత్ర్యమును వహించి నవ్యమార్గమున కృతిని రచియించిన గ్రంథకర్తకు ధన్యవాదములు. పెక్కులు సంస్కృతకావ్యనాటకాదు లిటు లాంధ్రమున వెలయ వలసి యున్నవి.

ఈకృతియం దాంధ్రభాషా స్వరూపస్వభావములు లెస్స హత్తినవి. పదములకూరుపు, నుడికారముసొంపు, జాతీయములపెంపు, అన్వయమునతేట, ధారావాహినియై వెలయుచున్న రచనాసౌందర్యమునకు మెరుగులు దిద్దుచున్నవి. రసోత్తరమగు నీకావ్య మాంధ్రవాణికి క్రొంక్రొత్తరకపుసొమ్ము. తెలుగునాటను చిరప్రతిష్ఠను బడసినది శాస్త్రిగారి కవిత. దీనినిగూర్చి యింకను జెప్పుట యతిప్రసంగము. వీ రింకను ఇట్టి కావ్యములను రచియించి యాంధ్రవాణి యాశీస్సులను బడయుదురు గాక!

సులక్షణవతియగు నీకావ్యకన్యక సరసుడు, కవి, పండితుడు, సరసకవిపండితపోషకుడునగు జయపురాధీశ్వరుని చేపట్టి ధన్యయైనది.

చవికి:

గీ. ఉపవనస్థిత చంద్రమాడోత్తమాంగ
    చంద్రికా ధౌతహర్మ్యము సకలసంప
    దాలవాలము యక్షేశ పాలిత మల
    కాపురం బయ్య, జలద, నా కాఁపురంబు. ౧౫,
[పూ. మే.

సీ. "అది విశాలాధీశు నాత్మజాతను మద
        యనుఁడు కైకొనిన సాహసపుఁ జోటు
    ఇది 'నళగిరి' కడుమదమెక్కి యాలాన
        మును పెల్లగించుక చనిన చోటు
    అచటఁ బ్రద్యోతనుం డతని యంతఃపుర
        స్త్రీ లుండు నిలువు టద్దాల మేడ

ఇచటనే పూర్వ మా నృపతి ప్రియంపడి
    నాటిన బంగారు తాటితోఁపు"
అనుచుఁ బూర్వపుఁ గథ లెఱింగిన జనంబు
చూడ వేడ్కగ నాయాయి చోట్లు చూపి
నూతనాగతులైన బంధులకు ముద మె
సంగఁ దెల్పుచు నుందు రుజ్జయని యందు. ౫౯,
[పూ. మే.

గీ. తల్పమాయాత వాతపోత ప్రధూత
తరులతా పుంజ మంజులోద్యాన మొక్కఁ
డుండె చెలువొందు, నూటు నందనంబు;
కొంత నే పందు నిలిచి విశ్రాంతి గొనుము. ౬౪,
[పూ. మే.

సీ. మెఱుఁగారు పలుచని మేనుగల్గిన చాన
    రొలజవ్వనపుఁగల్మి నలరుపాలఁతి
కొసలుదేఱిన పల్వరుస గల్గు జవరాలు
    తియదొండపండు వాతెఱ చెలంత
పిడికిట నడఁగు నెన్నడుము గల్గిన బోఁటి
    జడుకాడు లేడిచూపుల మిటారి
పిఱుఁదు పెక్కువఁ దొట్రు చిఱునడక గలలేమ
    లోఁతు పొక్కిలి గల్గు నాతిమిన్న
వలుఁద పాలిండ్ల బరువున వంగినటులఁ
గానిపించెడు పతి నీకుఁ గానవచ్చుఁ
జెలువలను గండరించునో నలువ నేర్పు
చెలఁగ దిద్దిన తొలుతటి శిల్ప మనఁగ. ౭౪, ఉ. మే.

గ్రంథమంతయు నిటులేయుండును.

గ్రంథము దొరకుచోటు:—

ఆంధ్రగ్రంథమాల, తపాలుపెట్టె ౨౧౨, ౬, ౪, తంబుశెట్టివీథి, జి. టి. మదరాసు.

శాలివాహనగాథా సప్తశతీసారము

క్రౌనుసైజున ౧౦౪ పుటలు. వెల: మేలుప్రతి రు ౧-౮-౦, సాధారణప్రతి రు ౧.

అనువాదకుడు:—రాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణశర్మ గారు. మైసూరు మహారాజాకళాశాల, మైసూరు.

దీనిమూలము 'ప్రాకృతభాషలో ఆర్యావృత్తములలో వ్రాయఁబడినది. ౭౦౦ పద్యములు గలిగి ఏడు శతకములుగా విభాగింపఁబడినది. ఒక్కొక పద్యమును స్వతంత్రమై పరస్పర సంబంధము లేనిది. 'ఇట్టివానికి 'గాథలు' అని వ్యవహారము......దీనిని సంగ్రహించినవాఁడు శాల, హాల, సాతవాహన, శాలివాహన, సాలాహణ, ఇత్యాదినామములు గల ఆంధ్రరాజు...... చరిత్రశోధకులు ఇతనిని (క్రీ.) ౧, ౨, ౩, శతాబ్దములకు వేఱువేఱుగా వేయుచున్నారు. అనేకు లితనిని మొదటిశతకమువాఁడనియే నమ్ముచున్నారు.'

'దీనికి సంస్కృతప్రాకృతములందు ప్రసిద్ధమైన పేరు 'గాథాసప్తశతి'. కాని 'శాలివాహనసప్తశతి' యనియు నాడుకగలదు.'

'ఇపుడు ప్రకటింపబడిన యేడువందలపద్యముల పైకి సుమారు నాలుగువందలపద్యములకు కర్తలపేళ్లు వ్యాఖ్యానమం దుదాహరింపఁబడినవి. ఒక్కొకఁడు వ్రాసినవి పెక్కుపద్యములు గలవు. అందులో సంగ్రహకర్తయగు హాలభూపతియే వ్రాసినవి పెక్కుగలవు. ....ఈగాథాకవులలో రోహా, రేవా, మాధవీ, అణులచ్ఛీ, అసులద్ధీ, పహాయీ, ససిప్పహా, నాధా అను పేరుమంద్రు స్త్రీలు గలరు.' 'ఇందలి పద్యములలో అనేకములు ప్రస్తావవశముగా చెప్పఁబడిన చాటుపద్యములే యనవలసియున్నది.' 'ఇందలి పద్యములన్నియు ఆంధ్రీకరణములే.' అనువాదకర్త తన 'యభిరుచికి నచ్చినవాని నేఱుకొని మూలభావమును చెడనీయక తెలుఁగులోఁ బెట్టఁబ్రయత్నించెను.'

గాథాసప్తశతిలో 'విపరీతపుటూహలును, వర్ణనములుఁగూడ నిందు లేవు. విషయములు సహజములు. జీవితమునకు యథార్థములు.' 'పల్లెటూరివారి జీవితము, పొలముల ప్రక్కన గుడిసెలలోనుండు బీదసాదల మనోహరమైన ప్రేమచర్యలు, గుట్టుదాఁచి నర్మగర్భముగాఁ బలుకు తీపిమాటలు, చిఱునవ్వుతోఁ జేయు హాస్యములు మొదలయినవి.' 'ఇందలిభావములు కోమలములు...... శైలిమధురము; లలితము; రమణీయము.'

అనువాదకర్త 'ఆంధ్రసాహిత్యలోకమున సుప్రసిద్ధులు. సంస్కృతవిద్యాపారీణులు, సంగీతకళాకోవిదులు......రసికత్వమును సంపూర్ణముగ వహించిన ధన్యులు......వీరు రచించిన గ్రంథములు ఆనందవాహినీతరంగములు.......భావనా శక్తియందే కాదు విమర్శన క్రియయందును వీరు అసాధారణప్రజ్ఞ కలవారు.' మూలానువాదముల ప్రాశస్త్యమును పేర్కొను ప్రస్తావన, రసికవతంసులు - కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారు వ్రాసినది, దీని విలువను బహూకరించునది.

ఇందలిపద్యము లనేకములు భారతియందు, వెనుక కొన్ని సంచికలలో ప్రకటితము లయినవి. 'ఇంకను ఇట్టిగ్రంథముల శర్మగారు! వ్రాసి ఆంధ్రలోకమున కొసంగుదురుగాక!

గ్రంథము అనంతపురమున 'సాధన బుక్ డిపో'యందు దొరకును.

శివతత్త్వరత్నాకరము (నాగరిలిపి)

క్రౌను పు. ౫౦౦ గల గ్రంథము.

ఇది సంస్కృత పద్యాత్మకమగు విజ్ఞానసర్వస్వము. ఇందు ధర్మము, వేదాంతము, చరిత్ర, వాఙ్మయము, శాస్త్రము, కళ మొదలగు ప్రాచ్యవిజ్ఞానశాఖల యందలి విషయములు వివరింపబడినవి. 'కల్లోలములు' అను పేరుగల తొమ్మిదిభాగములు గలవు. ఆకల్లోలములు మరల౧౦౮ తరంగములుగ (విభాగముల పేరు) విభజింపబడినవి. (గ్రంథస్థవిషయములనుగూర్చి రాబోవు సంచికయందు వివరింపబడును.)

గ్రంథకర్త: కెళది బసవరాజు. క్రీ. ౧౬౯౭ మొదలు ౧౭౧౫ వఱకు కర్ణాటదేశమును పాలించినరాజు.

సంపాదకులు: శ్రీ బి. రామరావుగారు, యం. ఏ., యల్.-యల్. బి., చెన్నపురి ప్రధానప్రభుత్వానువాదకుడు (Senior Translator to the Govt. of Madras,now retired), విద్వాన్ పి. సుందరశాస్త్రిగారు, సహాయగ్రంథాలయాధికారి, ప్రభుత్వ ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకభాండాగారము, చెన్నపురి (Assistant Librarian. Govt. Oriental Mss. Library, Madras). (ప్రకృతము, క్వీను మేరీ కళాశాలోపాధ్యాయులు.)

ప్రకాశకులు: మేనేజరు, బి. యస్. సార్ అండు కో. భాస్కరవిలాస్, వేపేరి, చెన్నపురి.

గ్రంథమువెల (అసలు) రు ౨౦-౦-౦.

ఇప్పుడు తగ్గించినవెల: సగము తోలుబైండు రు. ౧౧-౦-౦, క్యాలికోబైండు రు. ౧౦-౦-౦.

పుస్తకము వి. పి. పంపగోరువారు ఒకరూపాయ అడ్వాన్సుగా పంపవలెను. సొమ్మంతయు పూర్తిగా అడ్వాన్సుగా పంపినయెడల పుస్తకము రిజిష్టరుపోస్టులో పంపబడును. ఈతక్కువవెల ౧౯౩౭ సం. మార్చి ౩౧-వ తేదివఱకు మాత్రమే.

అంతర్జాతీయధర్మశాస్త్రము

గ్రంథకర్త వల్లూరి సూర్యనారాయణరావుగారు, కొవ్వూరు, పశ్చిమగోదావరిజిల్లా. 145 పుటలు, క్రౌను సైజు. వెల 0-10-0. 'ఆ 1914 సంవత్సరములో యూరపుఖండవాసులమధ్య మహాఘోరసంగ్రామము జరుగుచున్నపుడు ఈ అంతర్జాతీయధర్మశాస్త్రములోని ముఖ్యసూత్రములను కృష్ణాపత్రికలో ప్రతివారము ప్రకటించుచుంటి' నని గ్రంథకర్త ఉపోద్ఘాతమున తెలియజేసెను. వానినే కొద్దిమార్పులతో ఈచిన్నగ్రంథముగ వ్రాసితిననెను. గ్రంథము నాలుగుభాగములుగ విభజింపబడినది. ప్రథమభాగమున అంతర్జాతీయ ధర్మస్వభావమున ఎట్టి రాష్ట్రముల కీశాస్త్రము వర్తించు ననునదియు, అంతర్జాతీయధర్మోత్పత్తి సాధనములు, స్వతంత్రరాష్ట్రముల హక్కులు విధులు, రాష్ట్రములసొత్తుతో సంబంధించిన హక్కులు విధులు, రాష్ట్రాధికారముతో సంబంధించిన హక్కులు విధులు, రాష్ట్రసమత్వముతో సంబంధించిన హక్కులు విధులు, రాష్ట్రమంత్రాంగముతో సంబంధించిన హక్కులు విధులు తెలుపబడినవి.

ద్వితీయభాగమున యుద్ధారంభ ప్రయత్నములు, రాష్ట్రవ్యక్తి సత్వముల వైరుధ్యము, శాత్రవశరీరరక్షణనీతి, శాత్రవసొత్తుహరణనీతి, యుద్ధోపకరణములు, యుద్ధధర్మములు, ఉద్ధతుల అవిరోధసంబంధములు సూచింపబడెను.

తృతీయభాగమున తటస్థులయెడ ఉద్ధతుల విధులు, ఉద్ధతులయెడ తటస్థులవిధులు, తటస్థపౌరుల సామాన్యవర్తకము, సముద్రతీరపు ముట్టడులు, నిషేధ వస్తువర్తకవిషయములు వ్రాయబడెను.

చతుర్థభాగమున అంతర్జాతీయసమితిని గూర్చి తెలిపిరి.

అంతర్జాతీయధర్మశాస్త్రములు, అంతర్జాతీయ సమితి నిరర్థకము లని తెలుపుటకు ప్రస్తుతము సాగుచున్న చీనా, జపాను పోరాటమే ప్రబల తార్కాణము. ఒకమూల ప్యారిసులో అంతర్జాతీయ సమితివారు చీనా జపాను తగవును నివారించుటకు ఆలోచించుచునే యున్నారు; జపాను వ్యగ్రచర్య నవలంబించరాదని అమెరికాకూడ ప్రకటించెను: ఒకవంక జపాను చీనాపై దండెత్తుచునేయున్నది. ఇంతవరకు ధైర్యముగ జపానును యుద్ధము మానవలెనని అంతర్జాతీయ సమితి వారు చెప్పజాలకున్నారు. అంతర్జాతీయ ధర్మశాస్త్రములు, అంతర్జాతీయసమితి దుర్బలులగు జాతులపట్ల లాభించును గాని బలాఢ్యులగు జాతుల నేమి చేయజాలవు. దీనికి ప్రస్తుతము సాగుచున్న చీనాజపాను పోరాటమే ప్రత్యక్షనిదర్శనమని వేరొకసారి తెలుపనక్కరలేదు.

అంతర్జాతీయశాస్త్రమన నేమో జనసామాన్యమునకే కాక, చారిత్రక విషయమును రాజనీతిశాస్త్రమును పఠనీయగ్రంథములుగ చదువని పట్టభద్రులకుగూడ తెలియని పరిస్థితులందు సూర్యనారాయణరావుగారీ గ్రంథమును ప్రకటించి, అంతర్జాతీయ రాజకీయములం దుత్సాహముగ లోపువారలకే గాక జనసామాన్యమునకు గూడ ఉపకారము చేసినవారైరి. అంతర్జాతీయపు ఒడంబడికలు, శాసనములు, నియమములు ఎంత నిరర్థకములో జపానుచర్యయే చాటుచున్నది. చీనా జపానుతగాదా సందర్భమున ఈగ్రంథమును పఠించుచో ఎంతవరకు ఈ నియమములను ఒడంబడికదారులు మన్నించుచున్నారో తెలియగలదు.

గ్రంథము చిన్నదైనను ప్రధానసూత్రములు సంగ్రహముగ ఎల్లరకు తెలియునటుల వ్రాయబడెను. ఇట్టి గ్రంథములు వ్యాప్తి గాంచవలె నన్న తక్కువధరను నిర్ణయించవలెను. 0-4-0 ధరమనిర్ణయించిన ఈగ్రంథకర్త కృషి ఫలించునని నమ్ముచున్నాడను.

జరుగుమిల్లి సాంబశివరావు, బి. ఏ.

తిబ్బె అక్బర్ షాహి

గ్రంథకర్త:— 'వైద్యభూషణ', హకీం డి. రహంతుల్లా బేగ్ సాహెబ్ గారు (రాజమండ్రి). ప్రథమ సంపుటము. వెల ౬-౦-౦ లు.

ఇది యొక యాంధ్ర యూనానివైద్యగ్రంథము. ఇందు 'యూనానీవైద్యప్రశంస' యనెడిశీర్షిక క్రింద, యూనానీవైద్యచరిత్రము, శిరస్సు మొదలు పాదముల వరకుగల యవయవముల సచిత్రవివరణము, తత్తదవయవ జన్యరోగములు, వాని నిదాన చికిత్సలు, రోగపరీక్షావిధానము మున్నగునవి గలవు. ఈగ్రంథము ప్రాచీన యూనాని వైద్యమతానుసారముగ వ్రాయబడినందున ఆయా గ్రంథకర్తలపేర్లు, వారిమతభేదములుగూడ నావశ్యకములైన స్థలములందు పేర్కొనబడినవి. 'ఆయుర్వేదపద్ధతి ననుసరించి యూనానిమతానుసారముగ' పంచకర్మలు మొదలైన వింధు గలవు. మాలికాదులలో క్వాథ, మాత్ర, లేహ్య, షర్బత్, తైలాదుల తయారుచేసుకొనుపద్ధతి మాత్ర మున్నది. రస, విష, లోహాది రసౌషధముల విందు వ్రాయలేదనియు, '...ఆంధ్రభాషలో గ్రామ్య పదములతో ఆంధ్రీకరించితిని' అనియు గ్రంథకర్తగారే తమపీఠికలో వ్రాసికొనుచు, నట నే మన్ననముగూడ గోరుచున్నారు. అచ్చుతప్పులు మితిలేక యున్నవి. 'వస్తుపర్యాయపదములు' అనెడిశీర్షిక క్రింద, యూనానీ

వైద్యపరిభాషయందు పారసీ, అరబ్బీ మున్నగుభాషల యం దుండుటచే, ఈగ్రంథమున అచ్చటచ్చట వ్రాయబడిన కొన్నిమూలికలకుమాత్రము తెనుగు, సంస్కృతము, హిందీ మొదలగుభాషలలో పర్యాయపదములు వ్రాయబడియున్నవి. కొన్నిటిని 'ప్రసిద్ధనామము' గల మూలికలలో చేర్చిరి. కొన్నిటిని వేనియందు గూడ చేర్పక యోగములందుమాత్రే ముదాహరించినందున యూనాని 'వైద్యేతరులకు' శ్రమము గల్గించును. ఇంకను రెండువాల్యూములు ముద్రణమునం దున్నవని తెలియుచున్నది గాన, గ్రంథకర్తగా రాసంపుటముల యందైన ఇట్టి లోపములు సవరించికొనెదరుగాక. ఈవరకు యూనానీవైద్యగ్రంథము లాంధ్రభాషలో చాల కొద్దిగను,సంగ్రహముగనుమాత్రమే ప్రచురింపబడియుండి నందున, ఆంధ్రదేశమున ఈవైద్యమున కెక్కుడు ప్రచారము లేదు. ఇట్టితఱి, గ్రంథకర్తగారు అనేక యూనానీవైద్యగ్రంథముల బరిశీలించి విపులముగ గ్రంథమును వ్రాసి యాంధ్రలోకమున కర్పించినందులకెంతేయు బ్రశంసాపాత్రులు.

పై గ్రంథము వలయువారు గ్రంథకర్తగారికే వ్రాసి, వారి చేవ్రాలున్న పుస్తకమును మాత్రమే తెప్పించుకొనవలయును.

'వ.'

ఖల్జీరాజ్యపతనము
(చరిత్రాత్మకనాటకము)

గ్రంథకర్త: సంపిమెడ వేంకటసుబ్బారావుగారు, కళాభవనము, ఛత్రపురము, గంజాంజిల్లా. డెమ్మీ ౧/౮ ౧౧౯ పుటలు. వెల రు ౧.

ఈ నాటకమునకు మాతృక నిశికాంతబోసుగారి బంగాళీకృతి. కథ చరిత్రాత్మకమయ్యును ముఖ్యాంశములందు విపర్యాసములు గాన్పించుచున్నవి. పాత్రల నామములు చరిత్రప్రసిద్ధములే కాని శీలము రచయిత యొక్క భావనాపుటమున వేఱొక పాకముం బొందినది.

ఆంధ్రీకరణముంగూర్చి, 'ముందుమాట' వ్రాసిన మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రిగా రిట్లునుడివియున్నారు: 'ఈ నాటకము కేవలాంధ్రీకరణము కాదు. నూతనరచనయును గాదు. వంగభాషలో నున్న యొక నాటకము నాధారముఁజేసికొని స్వానుభవమున కథకు మెఱుఁగుపెట్టి కవి యీ నాటకమును వ్రాసియున్నాఁడు.' ఇదెంతవరకు సత్యమో బంగాళీమాతృకను పఠించినవారే నిర్ణయింప నర్హులు.

నాటకమందలి కథావస్తువు కడుంగడు మెచ్చుకోఁదగియున్నది. కథల కల్పనలందు బంగాళీలకు పెట్టినది పేరుగదా! అల్లాయుద్దీను ఖిల్జీ గుజరాతు ప్రభువగు కరుణసింగును పాఱద్రోలి, అతని సుతులను తెగటార్చి, రాణిని కమలను చెఱవట్టును. అల్లాయుద్దీను మోహాపరవశుఁడై కమలకు బానిసీఁడగును. కాని భర్తృవియోగమునకును, పుత్రనాశమునకును ప్రతీకారముసేయుటకు కృతనిశ్చయయైన కమల అద్భుతసంవిధానముచే నల్లాయుద్దీను ఆజ్ఞవలన నాతని కుమారుఁడు ఖిజీర్ మడియునట్లును, ఢిల్లీ సేనాని, నమ్మినబంటు, కఫూర్ ఖాఁ వలన నాసమ్రాట్టు తెగునట్లును కార్యము సాధించును. కాని కథలో చిత్తము నాకర్షించుపాత్రలు ఖిజీరును, అతని ప్రేయసి,మోతియాయును. ఖిజీరు సౌమ్యుఁడు,సత్యవాది, ఉదారుఁడు. మోతియా రూపు దాల్చిన హృదయానురాగము. స్త్రీబుద్ధి నవిశ్వసించినవాఁడై ఖిజీరు తన్ను నిరాకరించినందులకు, మోతియా అతనిని ఛాయవలె ననుసరించి అతని ప్రాణముల కెదురువచ్చినయొగ్గును తా నాహ్వానించి, ఆహుతియై, ప్రియునిపై పగదీర్చుకొన్నదగును. కమల అల్లాయుద్దీనుపై పగదీర్చుకొనుటకును, దీనికిని గలవ్యత్యాసము కథకు మెఱుఁగును గూర్చుచున్నది. మోతియా పాత్రము షేక్స్పియరునాటకములనుండి సంగ్రహింపఁబడినదయ్యు, కృతికర్తృమనమున నొకింతపోషణ మంది విషాదాంతమున కాయత్తమైనది. పాత్రలపటాటోపముఁగాక మానవత్వముం బ్రదర్శించుటవలన నీకృతి ఆదరింపఁదగియున్నది.

ఆంధ్రానువాదమున పద్యములందు భావదారిద్ర్యము లేకున్నను,భాషాసౌష్ఠవమించుక కొఱవడినది. నాటక

ములందు పద్యములరెత్తుగడయే వేఱు. బహుశః ప్రదర్శనోపయోగార్థము, ప్రకృతరంగావసరములంబట్టి అనువాదకులు పద్యములను రచించిరి గావలయు. వచనమునను విజాతీయత కొంతగలదు. వాక్యరచనమున నొక్కొక భాష, కొక్కొక మర్యాద స్థిరపడియుండును. చిన్న ఉదాహరణము—

"ఇరానీ, ఇది కేవల మొక యకారణమైన సందేహము........."

ఇంతకన్న " నీ సందేహము నిరాధారము " అనుట తెలుఁగున సంభాషణక్రమము ననుసరించుట యగును.

పద్యరచన కుదాహరణము:—

తే. గీ. అపయశంబను నీబహుళాంధకార
బంధురంబగు నరకకూపంబుకంటె
స్వర్గరాజ్యంబునకు ముఖద్వారమైన
మరణగర్భంబు సర్వోత్తమంబు కాదె.

సీ. నేఁడుగా నాయొడల్ నిలువునఁ గాల్చెడు
చటులనారకవహ్ని శాంతిఁగాంచె!
నేఁడుగా నారక్తనేత్ర సంభూతాశ్రు
యాత్రుధారావర్ష మంతమయ్యె!
నేఁడుగా నాజీర్ణ నిర్జీవదేహంబు
శ్రీమంతమై పునర్జీవ మయ్యె!
నేఁడుగా నాతనూ నిర్ముక్త తేజంబు
కులపయోరాశికిఁ దెలివి గూర్చె!
గీ. నేఁడు గద! శాశ్వతఖ్యాతి నిలుప నెంచి
గర్భవాసంబునందు వసి గాంచినట్టి
పుణ్యఫల మందె నాజన్మభూమి యహహ!
ధన్యమయ్యె నాజన్మంబు ధన్యమయ్యె!

శ్రీనాథకవి జీవితము

గ్రంథకర్త:—చిలుకూరి వీరభద్రరావు గారు
ప్రకాశకులు: ఆర్యపుస్తకాలయము, రాజమహేంద్రవరము.

ఆంధ్రభారతిని సుమారొకశతాబ్దము తన ముఖసరోజమున నిలిపి ప్రోచిన శ్రీనాథకవి సార్వభౌముని జీవితచారిత్ర మిందు దుల్లేఖింపఁబడినది. సకల విద్యాసనాథుఁడైన యామహాకవి దక్షిణకర్ణాటాంధ్రరాజాస్థానంబుల నపూర్వములగు మన్ననలంబడసినవాఁడును, అమాత్య వ్యాపారి ముఖ్యులకు, మఠాధిపతులకు ననూనగ్రంథరాజంబుల నంకితము చేసినవాఁడును, దాదాపు ఎనుబది వర్షంబు లిహలోకయాత్ర సల్పినవాఁడును నగుట, నాతని జీవితచరిత్ర మించుమించొకశతాబ్ది ఆంధ్రదేశ చరిత్రముగా పరిణమించినది. అందువలన గ్రంథకర్తలు "ఆంధ్రులచరిత్రకు" నిర్మాతలగుటవలన నీగ్రంథము 300 పుటలకు పెరుఁగుట ఆశ్చర్యము గాదు. శ్రీనాథుని జీవితమును గూర్చిన పూర్వగ్రంథము లన్నింటిని వీరు ప్రస్తావించి, ఆయావాదములను వివరించి విమర్శించి యున్నారు. అట్లు విమర్శకు వచ్చినవారిలో ముఖ్యులు కీ॥ శే॥ క. వి. లక్ష్మణరావుగారు, కీ॥ శే॥ వీరేశలింగము పంతులుగారు, బ్రౌ॥ శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు నై యున్నారు. ఈగ్రంథము తొలుత ప్రకటితమైనపిదప నే శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారి "శృంగార శ్రీనాథము" ప్రకాశిత మయ్యెను. కావున నాగ్రంథములఁగూర్చిన విమర్శ కొంత యీద్వితీయ ముద్రణమునఁ గలదు.

వీరభద్రరావుగారి సిద్ధాంతముప్రకారము శ్రీనాథుఁడు క్రీ॥ శ॥ ౧౩౭౦ సంవత్సరమున జనన మందెను. ౧౩౮౪ సం॥ న మరుత్తరాట్చరితమును, ౧౩౮౭ సం॥న శాలివాహన సప్తశతిని, ౧౪౦౦ సం॥ ప్రాంతమున పండితారాధ్యచరితమును, ౧౪౧౦-౧౫ సం॥ మధ్యకాలమున శృంగారనైషధమును, ౧౪౨౧ సం॥ ప్రాంతమున హరవిలాసమును, ౧౪౨౭ సం॥నను సిమక అనఁగా ౧౪౩౦ సం॥ ప్రాంతమున భీమేశ్వర పురాణమును, ౧౪౪౦ సం॥ ప్రాంతమున కాశీఖండమును, ౧౪౫౦ సం॥ ప్రాంతమున శివరాత్రీ మాహాత్మ్యమును విరచించి ౧౪౬౦ సం॥ ప్రాంతమున స్వర్గస్థుఁడై యుండవలయును. వల్లభరాయవిరచిత మనంబడు క్రీడాభిరామమును శ్రీనాథుఁడే రచియించియుండుననిగూడ వీరిదృఢవిశ్వాసము. పల్నాటి వీరచరితము శ్రీనాథకృతము

గాదను నభిప్రాయమును అధోజ్ఞాపికాముఖమునమాత్రమే సూచించి వదలిరివారు, గాని కారణములను వెలఁబరింప లేదు.

శ్రీనాథునిజన్మస్థలము కాల్పట్టణ మేదో యీ గ్రంథమునను నిశ్శంకముగా నిర్ధారితముగా లేదు. నెల్లూరుమండలమందలి కృష్ణాపట్టణమని తాము పూర్వము చేసిన యూహను వదలుకొని కాళీపట్టణమో, కలపటమో యగునని తలంచుచు, ఇప్పటికి కాళీపట్టణముగానే భావించుచుండవచ్చునని వీరభద్రరావుగారు ఆవిషయము ముగించివారు. వీరేశలింగముగారు "క్రాల్పట్టణము" అని భావించి క్రొత్తపట్టణము గానోపునని తము కాలమునాఁటికి నిర్ధారించి యుండిరి. ఖండితముగాఁ జెప్పుట కాధారములు లేనపుడు, శ్రీ నాథుని జన్మస్థలము కాల్పట్టణమనియే స్మరించుకొనుచుందము.

శ్రీ నాథుఁడు తెలుఁగురాయనింగూర్చి కస్తూరికై ప్రార్థించుచు క్రిందిచాటువునుఁ జెప్పెనని ప్రతీతి గదా—

"అక్షయ్యంబుగ పాంపరాయని తెలుం
గాధీశ! కస్తూరికా
భిక్షాదానముసేయరా సుకవి రా
డ్బృందారక స్వామికిన్;
దాక్షారామపురీవిహార వరగం
ధర్వాప్సరోభామినీ
వక్షోజద్వయకుంభికుంభములపై
వాసించు తద్వాసనల్".

ఇది శ్రీనాథకృతమే గాదను నొక యభిప్రాయము వీరభద్రరావుగారు గ్రంథస్థముఁ జేసినారు. కాని దీని రచయిత లెవరని తమయూహయో తెలిపిన బాగుండెడిది. అనామికపుఁ దనుట చాలదు. చరిత్రకారుల పరిశోధనలతో సరిపడకపోయిన పద్యములను, గ్రంథములను తల్లిలేనిబిడ్డలం జేయుట తగదు. శ్రీనాథునివాఁడికిఁ గాక మరొకరి కాపద్యము సాధ్యమగునా? ప్రభాకరశాస్త్రిగారు కాశీఖండమందలి

"ఈక్షోణిన్ నినుఁబోలు సత్కవులు లే
రీసేఁటికాలంబునన్
దాక్షారామచళుక్య భీమవర గం
ధర్వాప్సరోభామినీ
వక్షోజద్వయ గంధసారఘుసృణ
ద్వైరాజ్య భారంబు న
ధ్యక్షించున్ కవి సార్వభౌమ భవదీ
య ప్రౌఢసాహిత్యముల్."

అను పద్యము నుదాహరించినను వీరభద్రరావుగారికి "అక్షయ్య" పద్య కర్తృత్వము శ్రీనాథునిదని విశ్వాసము పుట్టనపుడు వేఱుతెన్ను లేదు. కాని వీరి ఆ విశ్వాసమునకు "భిక్షాదానముసేయరా" అను నేకవచన ప్రయోగమే ప్రబలకారణమేని దానికి సమానముగా నీ క్రిందిపద్యమును చదువుకొనవచ్చును—

"ఖుసి మీఱన్ సురథాణి నిండుకొలువై
కూర్చున్నచో నీకరా
గ్ర్యాసనంబున్ నతియించురా యువతితి
ప్పాచంద్ర సారంగనా
భిసముత్పాదిత తాళవృంతపవన
ప్రేంఖోలనప్రక్రియా
వసరోదంచిత సారసౌరభరస
వ్యాలోల రోలంబముల్."

కోటీశ్వరుండైన యువతితిప్పయను "తిప్పం డల్పుఁడే యిమ్మహిన్" అనుటఁగూడ పరికింపఁదగును. కవుల సంబోధనామర్యాదలను వీరభద్రరావుగా రెఱుంగని వారా!

కర్తృత్వమును శంకించుటయే కాక పద్యమున కర్థము వ్రాయుటలోఁ గూడ వీరు వేఱొక తెన్నుఁ ద్రొక్కి, 'స్వామికిన్' వేఱుచేసి దాక్షారామ భీమేశ్వరస్వామికి కస్తూరికా భిక్షాదానము సేయుమని కవి తెలుఁగురాయని హెచ్చరించుచున్నాఁడని యూహించిరి. ఆ పక్షమున 'సుకవిరాడ్బృందారక' అను సంబోధన ప్రయోజకత్వము నరయవలసియుండును. దేవునికి కస్తూరిని గానుకనిమ్మనునపుడు, ఆ కస్తూరి వేశ్యాజనవక్షోజములపై వాసించుచుండేయని మోహపెట్టుట మాత్రము భక్తిని ప్రకాశింపఁ జేయదు.

"అక్షయ్య" పద్య కర్తృత్వార్థములం గూర్చి శంకింపఁబనిలేదు. వేములవాడ భీమకవిచాటు వొకటి యిట్టిదే కలదు.

"ఘనుఁ డన్ వేములవాడవంశజుఁడ దా
క్షారామభీమేశనం
దనుఁడన్ దివ్యవిషామృత ప్రకటనా
నాకావ్యధుర్యుండ భీ
మన నా పేరు వినంగఁ జెప్పితిఁ గలం
గాధీశ! కస్తూరికా
ఘనసారాదిసుగంధవస్తువులు వే
గం దెచ్చి లాలింపురా."

ఇరువురు కవులును కస్తూరిభిక్షనే కోరినారు; సంబోధనలో 'రా' వదలలేదు. శ్రీనాథుఁడు భీమకవి నిట్లనుకరించునా యనిన,

"వచియింతు వేములవాడ భీమనభంగి
నుద్దండలీల నొక్కొక్కమాటు"

అని యున్నదిగదా!

'దీనారటంకాల తీర్థమాడించితి' పద్యము శ్రీనాథునిదని వీరభద్రరావుగారు నమ్ముచున్నారో లేదో తెలియదు గాని, శ్రీనాథుఁడు సర్వజ్ఞసింగభూపాలుని దర్శించియుండుట సంభవము గాదని, రేచర్ల వెల్గోటి వారి వంశచరిత్రతో కొన్ని పుటలు నింపియున్నారు. శ్రీనాథుఁడు దర్శించిన సర్వజ్ఞుఁడు బేతాళనాయని కేవలతరమువాఁడు గాఁడు; పదవతరము సింగమనాయనికి శ్రీనాథుఁడు పూర్వుఁడు గానోపు; వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు పోల్చుకొన్న సర్వజ్ఞుఁడు చరిత్రలో లేఁడు—అని వీరి సిద్ధాంతము. ఏదెట్లున్నను, 'దీనారటంకాల' పద్యమునకు సందర్భమును రూపింపవలసినబాధ్యత చరిత్రకారులకుఁగలదు. శ్రీనాథకృతము గాదని దీనినిగూడ త్రోసిపుచ్చుట పరమసాహసమగును.

మఱియొక లఘు విషయము—వామన భట్ట బాణుని వేమభూపాలీయము చివరను

"సుగుణాలంకృతి సుభగా
సుకృతి రియం భట్టబాణభవదీయా,
అధరయతి విధివధూనఖ ముఖ
ముఖరిత వీణానినాద మాధుర్యమ్."

అను శ్లోకమును, శ్రీనాథుని హరవిలాసమునందలి

"వాణిజ్యచణుఁడవ కంత
ర్వాణి ప్రస్తూయమానవాగ్విభవుఁడవన్
వాణీ నఖముఖ ముఖరిత
వీణా నిక్వాణనిభ కవిత్వఫణితికిన్."

అనుపద్యమును, పెదకోమటి వేమనిరచిత సాహిత్య చింతామణిలోని

"వాణీనఖముఖ ముఖరిత
వీణామాధుర్యధుర్య వాగ్వ్యుత్పత్తిః,
ధన్యో ధన్యో ధన్యః
పెదకోమటి వేమభూపతి ర్జయతి."

అను శ్లోకమును శబ్దసామ్యము, శైలీసాదృశ్యముం గలిగి యుండుటంబట్టి వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు ఈ మూఁడును శ్రీనాథ కృతములై యుండవచ్చునని శంకించుట వీరభద్రరావుగారికి రుచింపనందున, "సకలవిద్యాసనాథుఁడగు శ్రీనాథుఁడు పెదకోమటి వేమారెడ్డిని, వామనభట్టును, తిప్పయసెట్టిని నొక్కయుయ్యాలలోనే యుంచి యొకటే జోలపాట పాడి జోకొట్టినవాఁడని తేలుచున్నది" అని వ్రాసిరి. పైపద్యశ్లోకరచనము శ్రీనాథునిదని రూఢిగా చెప్ప సమర్థుఁడనుగాను కాని వీరభద్రరావుగారి వాదదార్ఢ్యము నించుక పరిశీలింపఁదగును. పలువురంగూర్చి శ్రీనాథుఁ డొకరీతి ప్రస్తుతించుట అరుదుగాదు. చూడుఁడు—

"రమ్యసద్గుణనికురంబ రామమాంబ."
కాశీఖండము.

"ఉజ్జ్వలద్గుణనికురంబ యొమ్మమాంబ."
శివరాత్రీమాహాత్మ్యము.

"భూరిసద్గుణనికురంబ మారమాంబ."
ఫిరంగిపుర శాసనము.

"సరససద్గుణనికురంబ శారదాంబ."
"దీనారటంకాల" చాటువు.

ఇదియును ఒకకోలపాటగాదా?

వీరభద్రరావుగారు శ్రీనాథుని యశశ్చంద్రునకు విషయలోలత్వకళంకంబును తుడిచివైవ నీ గ్రంథమును సంకల్పించితిమని చెప్పి, వీరేశలింగముగారును, ప్రభాకరశాస్త్రిగారును, రామకృష్ణకవిగారును శ్రీనాథునెడ శంకించిన వేశ్యాప్రియత్వమును దూరీకరింప సాహసించి శ్రీనాథుని చాటువుల కెగ్గుదెచ్చిరి. "కాశికా విశ్వేశుఁ గలిసె వీరారెడ్డి రత్నాంబరంబు లేరాయఁ డిచ్చు" అను పద్యమును శైలిసందర్భములంబట్టి శ్రీనాథుని కడ ముట్టియని ఘోషించుచుండుదానిని, కాటికి కాలుఁ జాచుకొనియున్న డెబ్బదేండ్ల వృద్ధు రత్నాంబరములకు కస్తూరికి దేవులాడె ననుట విశ్వసింపరాదను విమర్శతోఁ ద్రోసిపుచ్చఁజూచిరి. శ్రీనాథుఁ డీపద్యమున తన పూర్వవైభవమును, ప్రకృతదైన్యమును ఏకదృష్టిని సమవలోకించి కలియుగజీవనము కష్టమని తలపోసి, స్వర్గాభిముఖుఁడయ్యెనని తలంపవలయును గాని, రత్నాంబరాదులు ప్రకృతావసరములుగా దేవులాడెనని తలంచుట తగదు.

శ్రీనాథుని వేశ్యాప్రియత్వమును వీరేశలింగము గారు ప్రత్యేకాపరాధముగా నెంచిరని నేను తలంపను. భోగలాలసతయును, శృంగారపరాయణతయు శ్రీనాథుని దాక్షారామవేశ్యాగృహముల కెలయించియుండిన నుండ వచ్చును. ఆకాలమున వేశ్యాలోలతను హిందూసంఘ మంతగా గర్హించుస్థితిలో లేదేమోయని వీరేశలింగము గారు శంకించుట పూర్వులపై పాపము వేయుట గాదు. ఒక్కొక్క కాలమున నీతిధర్మములు వెవ్వేఱు ప్రమాణములం గలిగియుండును. వేశ్యావిషయముంగూర్చి ప్రకృతులకుండు విముఖత్వము పూర్వము లేకయుండవచ్చును. ప్రక్కప్రక్కనే యయ్యును క్రాంవెలు, రెండవచార్లెసు కాలములందు ఇంగ్లాండులో జనుల నీతిలో నెంత భేదముండెనో ఆంగ్లచరిత్ర నెఱిఁగిన వారికిఁ దెలియుఁగదా. ఈకాలముననే యాంధ్రకవియైనను వేశ్యాజన 'వక్షోజన్వయగంధసారఘుసృణ ద్వైరాజ్యభారంబు నధ్యక్షించు' నని తనసాహిత్యము నర్పించునా, ఇతరులర్పించిన హర్షించునా? శ్రీనాథుఁడు వేశ్యాలోలుఁడై యౌవనమున విరివిగా నార్జించిన ధనమును వ్యయముచేసికొని, వార్ధక్యమునఁ గష్టములపాలయ్యెననుట అతని నిందించుట గాదు. స్తుతిమతియైన ఆంధ్రకవి ధూర్జటికి వారవనితామధురాధరోదితసుధారసధారలవలన కవిత్వమాధురి కల్గెనే గాని, కవియనుపూజ్యత చెడలేదు. శ్రీనాథునికిని కవిసార్వభౌముఁ డనుపూజ్యత అవినీతికారణమునం జెడదు. రాజులకే గాక కవిరాజులకును వేశ్యలపరిచయ మొకకాలమున పరిపాటియైయుండెనేమో.

వీరభద్రరావుగారి గ్రంథమునం దధిక్షేపకఠోరత సరసముగా లేదని వ్రాయుటకు విచారమగుచున్నది. వీరేశలింగముగారి యెడ వీరి యధిక్షేపణలు ప్రతినిష్ఠురములై యున్నవి. ఆంధ్రులచరిత్రము నిర్మించిన వీరభద్రరావుగారివలెనే, ఆంధ్రకవులచరిత్రము నిర్మించిన వీరేశలింగముగారును ఆంధ్రలోకముయొక్క కృతజ్ఞతఁ జూఱగొనిన వారు గదా. యశఃకాయులైనవారియెడ దూషణభాషణములు విసర్జనార్హములు. చారిత్రకుల సిద్ధాంతములు పరిశోధన లెస్సయైన కొలంది తాఱుమాఱగుచుండును. అందువలన చరిత్రకారులు మందమతులని చెప్ప సాహసింపరాదు. ప్రభాకరశాస్త్రిగారిని తమమిత్రులని పేర్కొన్నను వారియెడంగూడ రావుగారికలము పోటు దారుణము. 'శృంగార శ్రీనాథము' ను 'చమత్కార ప్రభాకరీ' మని పరిహసించుట మర్యాద గాదు. తమ గ్రంథనామమున శృంగారము నేతిబీరవంటిదను ప్రభాకరశాస్త్రిగారి వినయోక్తిని పలుమారు ఉద్ఘాటించుటయుఁ బాడిగాదు.

వాద ప్రతివాదముల పెంపకముతో పెరిఁగిన యీ గ్రంథమును సంక్షేపించి, శ్రీనాథుని జీవితమును సంగ్రహముగా వ్రాయుచో వీరభద్రరావుగారు సామాన్య పాఠకలోకమునకు, విద్యార్థిలోకమునకు నుపకారు లయ్యెదరు. ప్రస్తుత మిందుండు చరిత్రాంశములు విస్తారమగుటయ్యును, చరిత్రాభిమానులకే ప్రత్యేకపఠనార్హములుగా నున్నవి.

(గు. వెం. సు.)

ప్రభుత్వధనము - మనబీదతనము

అనువాదకులు: శనివారపు సుబ్బారావు, బాలాంత్రపు సత్యనారాయణరావుగార్లు; జాతీయ గ్రంథమాల, పిఠాపురము. క్రౌను సైజు: ౨౦౦ పుటలు. వెల రు ౦-౧౦-౦.

రాజ్యాంగవిషయములయందు మనదేశ మిదివరకు కంటె నెంతయో ప్రబోధము గాంచియున్నను, సుస్థిరముగ నాంధ్రగ్రంథ సముదాయమునందు గాంచనగు నూతనప్రచురణములయం దిట్టి పరిణామము విశేషముగ గనుపింపదు. ఏవో కొన్ని గ్రంథములు ప్రకటింపబడినను వానిసంఖ్య బహుస్వల్పము. వీనిలోపమే, ప్రజలలో నిప్పటికంటె నెక్కుడు ప్రబోధము గలిగియుండక పోవుటకు కారణమనికూడ చెప్పవచ్చును. భారతదేశీయుల కెల్లరకును సుపరిచితులగు జె. సి. కుమారప్ప గారు మొదట నీగ్రంథమునందలి వ్యాసములను ఆంగ్లమున "యంగు ఇండియా" పత్రికయందు ప్రచురించెను. పిమ్మట వానిని "Public Finance and our Poverty" అను పేరుతో గ్రంథరూపమున ప్రకటించిరి. దాని కీగ్రంథము ఆంధ్రానువాదము.

ప్రభుత్వము లవలంబింపవలసిన ఆర్థిక సిద్ధాంతముల గురించిన శాస్త్రచర్చ కీ గ్రంథ ముద్దేశింపబడలేదు. గత నూరు, నూటయేబదివత్సరములలో మనదేశమున ప్రభుత్వము వా రవలంబించుచున్న ఆర్థికపద్ధతులును, వాని వలన గలుగుచున్న ఫలితములును మాత్రమే సుబోధముగ, సప్రమాణముగ నీగ్రంథమున చర్చింపబడెను. ఈవిషయములు పాఠకుల హృదయములయందు గాఢముగ నాటుకొనజేయుటకుగాను కుమారప్పగారు మొట్టమొదట బ్రిటీషు ప్రభుత్వము ప్రారంభకాలమున దేశముయొక్క స్థితిని, పిమ్మట నేటికాలపు స్థితిని కన్నులకు గట్టినటుల వర్ణించిరి. ఇందులకుగాను, గ్రంథకర్త చాలవరకు పాశ్చాత్యప్రముఖుల యభిప్రాయములనే ప్రమాణముగ గైకొనియుదాహరించుటచే నావర్ణనలు పక్షపాతభూయిష్ఠములని తలంచుట కేమాత్రమును వీలులేకుండజేసిరి. ౧౮ వ శతాబ్దాదియందు బిషపు హెబ్బరుగారి సాక్ష్యముప్రకారము "నిండు పంటలతో తులతూగెడు మనోహరమగు నీక్షేత్రము"; "చేతిపనులతోను, అనేకవిధములగు పనిపాటులతోను నిండి కనుపించి, హృదయరంజకమగు నాదృశ్యము"; "ఫలవంతములగు వ్యవసాయభూములను, నిరంతరము గష్టపడి పనిజేయుప్రజలను, వాణిజ్యైశ్వర్యములతోను, శాంతిసుఖములతోను వర్ధిలు పట్టణములను చూచునపుడా దేశపు రాజ్యాంగపద్ధతి ప్రజల కమితసుఖమునే చేకూర్చుచున్న"దని తట్టకమానదని లెఫ్టినెంటు కర్నలు ఫూరుగారు మెదలుగాగల పెక్కండ్రచే వర్ణింపబడిన భూభాగము భరతవర్షము. ప్రస్తుత మాంగ్లసామ్రాజ్య ప్రధానమంత్రియగు రాంసేమాక్డొనాల్డుగారు "ఈదేశము గుండా మన మెన్నిదినములు ప్రయాణము చేసినను, ఎక్కడ జూచినను దేశప్రజలు ప్రాణావశిష్టములైనతమ శరీరముల నీడ్చుకొనుచు జీవనోపాధికొరకు పాప మెప్పుడు నేదోయొక పనియందే నిమగ్నులై యుండుటనే చూడగలము. హిందూదేశము కటిక దారిద్ర్యమునకు వాసస్థానమైనది" అని వర్ణించినది, "గ్రామముతర్వాత గ్రామము చూచుచు పోవునపుడు పురుషులును, అంతకంటె నెక్కుడుగా స్త్రీలును, బిడ్డలును దినమున కొక్కసారియైన తిండి దొరకిన జాలునని యల్లాడుచు పడుబాధలను జూచిన ఎవరికి జాలి వొడమకుండును" అని డాక్టరు జె. ఓల్డుఫీల్డుగారు దుఃఖాశ్రుల రాల్చినది, ౨౦-వ శతాబ్దపు భారతవర్షమువిషయమై. ౧౮ వ శతాబ్దాదినెల్ల సిరిసంపదలతో దులతూగు నీదేశము ఆ శతాబ్దాంతమున కిట్టి దుర్భరమగు పేదరికమున కాలవాల మగుటకు కారణమేమియో తెలిసికొనవలసియున్నదని కుమారప్పగారి హెచ్చరిక.

ప్రభుత్వమువారు పన్నుల విధింపరాదని కుమారప్పగారివాదన గాదు. కాని, పన్నుల విధించుటయందును, వసూలురాబడిని వెచ్చించుటయందును గూడ, ప్రజలసంపద నభివృద్ధిపరచునవియు, ప్రజలసంపదను శిథిలమొనర్చునవియు పద్ధతులు గలవు. భరింపలేనివారిపై పన్ను విధించుచో నాభార మాతనిని శిథిలమొనర్చి ఆతని సంపాదనశక్తి నంతమొందించును. వచ్చిన ఆదాయమును తిరిగి ప్రజోపయోగకరములగు కార్యములకు

పిల్లల ఆరోగ్యమార్గము

క్రౌను: ౬౮ పుటలు. వెల ౫ అ.

గ్రంథకర్తలు: టి. వి. నటేశన్ గారు, బి. ఏ., యల్. టి.; పి. పద్మనాభపిళ్లెగారు. ప్రకాశకులు: యమ్. పి. రాజన్ అండ్ కంపెని, ౧౨, రంగశాయి నాయకువీథి, పెరంబూరు, మదరాసు.

ఆనందరామశతకము

క్రౌను సైజు ౨౨ పుటలు. వెల ౬ అ.

ఇది 'ఆనందరామా! ప్రభో!' అను మకుటము గల శ్రీరామస్తుత్యాత్మకమయిన వృత్తశతకము. రచయిత: ముత్తనపెద్ది సత్యనారాయణ గారు, సోమవరం. ముద్రణము పట్టాభిరామ ముద్రాక్షరశాలయందు, ఏలూరు.

కుట్టుపని

క్రౌను: ౪౨ పుటలు. వెల రు ౧.

గ్రంథకర్త: కోలా జాలరామరావుగారు. ప్రకాశకులు: శ్రీవైష్ణవముద్రాలయాధికారి, పెంటపాడు, ప. గోదావరి.

దురభ్యాసములు: ౧. పొడుము

డెమ్మీ ౧/౮ సైజు: ౩౬ పుటలు. వెల ౧ అ.

పద్యములు. కావ్యకర్త: వేదుల సూర్యనారాయణశాస్త్రి గారు, సంస్కృతోపాధ్యాయులు, బోర్డు హైస్కూలు, తణుకు.

ఆరోగ్యదీపిక

డెమ్మీ సైజు: ౩౬ పుటలు.

ప్రకాశకులు: ది నేషనల్ హెల్త్ & బేబీ వీక్ కమిటీ, కాసింకోట—౧౯౩౨.

మదరాసు సేవాసదనము

సేవాసదనము స్త్రీజాతి అభ్యుదయమున కేరుపడిన సాంఘికసంస్థ. ఇచ్చట స్త్రీలు స్వతంత్రజీవనము చేసికొనుటకు దగిన సామర్థ్యమును పొందుదురు. విద్య, చేతిపనులు మొదలయిన విచ్చట స్త్రీలకు నేర్పబడును. ఇందు సంపన్నులగువారికే కాక భర్తపరిత్యజించిన వారికి, తలిదండ్రులు లేనివారికి, విగతభర్తృకలయినవారికి ప్రవేశము కలదు.

ఇచట ప్రకృతము నాలుగవఫారము వరకు విద్య నేర్పబడును. అల్లికపని, కుట్టుపని, నేత, బుటేదారిపని, జిగినీపని, పేము పని, జంత్ర గాత్రసంగీతము ఇచ్ఛానుసారము నేర్పబడును. ధాత్రీవృత్తి (Nursing), మంత్రసానితనము, ఉపాధ్యాయవృత్తి-ఇవి నేర్పబడును. విద్యార్థినులు సేవాసదనముననే నివసించి శిక్షణమును పొందుటవలన వీరియందు మైత్రి, అన్యోన్యసహకారబుద్ధి నెలకొని వీరి భావిజీవితము పరోపకారపరాయణమయి ధన్యమగుటకు అవకాశము గలదు.

ఆదినుండి గౌరవకార్యదర్శిపదము నధిష్ఠించియున్న శ్రీమతి ముత్తా వెంకటసుబ్బరావుసతిగారి కుశలపర్యవేక్షణమున సదనము

శ్రీమతి ముత్తా వెంకటసుబ్బరావు సతిగారు

చక్కగా నిర్వహింపబడుచున్నది. స్వార్థరహితమయిన శ్రీమతిసంఘసేవకు ధన్యవాదములు. స్త్రీజనాభ్యుదయము నాకాంక్షించు పలువురుదారాశయులు చాలినంతసొమ్ము నొసగుచు సదన నిర్వహణమునకు తోడ్పడుచున్నారు.

సేవాసదనము ఎనిమిదిన్నర ఎకరముల వైశాల్యముగలిగి ఆరోగ్యవంతమయిన ప్రదేశమున నెలకొనియున్నది. ప్రధానకార్యాలయ

ముగాక ప్రత్యేకభవనములు అయిదు గలవు. ప్రత్యేకభవనముల నొక్కొకదానియందు పండ్రెండుగురు మొదలు పదునైదుగురువఱకు విద్యార్థినులు నివసింతురు. వీరిలో వంతుల ప్రకార మొక్కొక్కరు నిర్వాహణము పూని తక్కినవారి సౌకర్యములను సమకూర్చుచుందురు. ఇందువలన వీరికి గృహనిర్వాహణ సామర్థ్యము నలవడును. సంఘసేవాపరాయణులు ఏదేసివేల రూపాయల నిచ్చి యీ ప్రత్యేకభవనముల గట్టించియిచ్చిరి. మరి రెండు భవనము లిట్టివి త్వరలో నిర్మింపబడుటకు వాగ్దానము గలదు. ఇది యెంతయు మెచ్చుకొనదగినది.

మూడేండ్లకుమున్ను సేవాసదనమున నేడ్గురు బాలికలుమాత్ర ముండిరి. నేడు నూటపదునల్గు రున్నారు. వీరిలో చెన్నరాష్ట్రము నందలి యెల్లమండలములవారును గలరు. జాతి, మాతృభాష మున్నగువానినిబట్టి వీరి సంఖ్య యీక్రిందిపట్టికలవలన విశదము కాగలదు—

౧—జాతి

బ్రాహ్మణులు	౪౨
వైశ్యులు	౮
వైశ్యభిన్న బ్రాహ్మణేతరులు	౪౫
ఆదిద్రావిడులు	౮
దేశీయక్రైస్తవులు	౧౧
	౧౧౪

౨—భాష

అరవము	౫౩
తెనుగు	౪౭
మలయాళము	౫
కన్నడము	౪
మహారాష్ట్రము	౩
కొంకణము	౧
తుళు	౧
	౧౧౪

౩—వయస్సు

౧౨ పండ్లకు లోబడినవారు	౨౪
అంతకుపైబడి ౨౦ ,, ,,	౬౫
,, ,, ౩౦ ,, ,,	౨౧
౩౦ ,, పైబడినవారు	౪
	౧౧౪

౪—సాంఘికము

వితంతువులు	౩౮
వివాహితలు	౪౭
అవివాహితలు	౨౯
	౧౧౪

సేవాసదనమున వివిధశాఖల శిక్షణము బడసి పరీక్షలయందుత్తీర్ణ లయినవారు ముప్పదియేడ్గు రుద్యోగముల బడసి స్వతంత్ర జీవనమును గడపుకొనుచున్నారు. సేవాసదనమున చేతిపనులను నేర్చినవారు తయారు

చేసిన వస్తువులు ప్రశస్తములు. అవి విక్రయింపబడుచున్నవి. విద్యా పరిశ్రమశాఖల వారు కొంతగ్రాంటు నిచ్చుచున్నారు.

సేవాసదనము ఇంకను చేయవలసిన పని గలదు. పైతరగతుల విద్య నేర్పుటకు యత్నము జరుగవలెను. బీదలగు బాలికలకు ఇంకను ఎక్కుడుమందికి ఉచితభోజనాదుల నొసంగి వారిని సంఘసేవకు తగినవారినిగా జేయవలెను. ఇదియంతయు ధనములేక జరుగదు. మహోదారులగు శ్రీమంతులు, మహారాజులు, జమీందారులు మున్నగువారలు అపారముగ ధనము నొసగి సేవాసదనము సుప్రతిష్ఠిత మగునట్లు చేయదగుదురు.

విద్యయందును, నాగరకత యందును చెన్నరాష్ట్రమున జనసామాన్యము వెనుకబడియున్నది. అందు స్త్రీలమాట చెప్పబనిలేదు. కావున పురుషులకుబలె స్త్రీలకు, విద్య, విజ్ఞానము, నాగరకత నేర్పి వారి నభివృద్ధికిం దేవలసియున్నది. ఇట్టులగుటకు దేశమున పలుచోటుల నిట్టి స్త్రీవిద్యాలయములు బయలుదేరవలసిన యావశ్యకత అధికముగా గలదని వేఱుగ చెప్పబనిలేదు. (సదన చిత్రములుకొన్ని ఈసంచికయందు గలవు.)

* * * *

ఆంధ్రగీర్వాణ విద్యాపీఠము-కొవ్వూరు

కీ. శే. శ్రీ తల్లాప్రగడ సూర్యనారాయణ రావుగారిచే నెలకొలుపబడిన యీ విద్యాపీఠముతాలూకు ౧౯౩౧ వ సంవత్సరపుచరిత్ర యిటీవల వెలువడినది. దీనివలన నీక్రిందివిషయములు తెలియవచ్చుచున్నవి:

"కార్యదర్శియగు వల్లూరి సూర్యనారాయణరావుగారి కృషిచే సాలీనా నూరు రూపాయ లిచ్చు సభ్యులు ఇరువదియిద్దరు చేరిరి. క్రొత్తగా నొకయుపాధ్యాయుడు నియమింపబడెను. సభ్యులచందాలు సరిగా వసూలు కాకపోవుటచేత తరువాతిసంవత్సరమునకు కావలసిన ఆదాయమునుండి నయితము వ్యయింపబడెను.

రాజమహేంద్రవరము- కీ. శే. వాడ్రేవు జోగయ్యమ్మారావు జమీందారిణిగారు ఇరువదివేలరూపాయలు రొక్కము నిచ్చిరి. దాని పయివచ్చు వడ్డీలో సాలునకు వేయిరూపాయలు వెచ్చించి భోజనాదిసౌకర్యములతో విద్యార్థులకు వేదము నేర్పవలెను. కార్యదర్శి వల్లూరి సూర్యనారాయణరావుగారు పండ్రెండువేలురూపాయల నొసగిరి. దీనిపై వచ్చు వడ్డి మొత్తమున కొంతమాత్ర ముపాధ్యాయులవేతనమునకును, తక్కినదంతయు శాస్త్ర విమర్శ, పరిశోధనాదికార్యములకును వినియోగపడవలెను. ద్రోణంరాజు వెంకటచలం పంతులుగారు (పుళ్ల) తమతండ్రిగారి ఉత్తమ గ్రంథసముదాయమును, తదభివృద్ధికై అయిదు ఎకరముల పొలమును ఒసగిరి. ఇంక కొందరు శాశ్వతసభ్యులు చేరి తాము ఏటేట చెల్లించవలసిన నూరురూపాయిలు సరిగా చెల్లుచుండుటకు స్థిరాస్తిని తనఖాచేసియిచ్చినారు.

విద్యాపీఠమున విద్య నభ్యసించినవిద్యార్థుల సంఖ్య, పరీక్షలఫలితములు బాగుగానున్నవి. అక్షయసంవత్సరము మొదలు ప్రమోదసంవత్సరమువరకు 'సాహిత్యవిద్యాప్రవీణ'కు చదివిన ఇరువదిముగ్గురిలో Preliminary పరీక్షయందు ఏడుగురు, Final పరీక్షయందు ముగ్గురు జయమును గాంచిరి. ఉభయభాషాప్రవీణకు చదివినవారిలో Preliminary పరీక్షయందు పందొమ్మండ్రు, Final పరీక్షయందు పదుగురు కృతార్థులయిరి. ధనాభావముచే కొన్ని తరగతు లాగిపోయినవి. ముందొకయేడాది కూడ ఇటులే జరుగవలెను: విద్యాపీఠమునందలి యుపాధ్యాయులుకూడ ధనాభావమును గుర్తించి ఒకసంవత్సరము తగ్గుజీతమును పుచ్చుకొనుట కంగీకరించిరి. విద్యాపీఠమునకు దానమొసగబడిన భూములలోని ఆదాయము భూదాతల అశ్రద్ధవలన నిలిచిపోయినది. పూజానిధికి రావలసిన చందాల సొమ్ము దాదాపు పండ్రెండువేల రూపాయలు వసూలు కావలెను. రావలసినసొమ్మును రాబట్టి విద్యాపీఠమును జక్కగా నిర్వహించుటకు పాలకసంఘమువారు పూనుకొని యున్నారు."

సంస్కృతాంధ్రసాహిత్యములను, శాస్త్రములను బోధించుట, సంస్కృతభాషయందుగల శాస్త్రగ్రంథముల నాంధ్రీకరింపజేయుట, ఆర్యమతసంప్రదాయములను బోధించుట మున్నగునవి యీవిద్యాపీఠము నాశయములు. విద్యార్థులభోజనాదులకయి వేతనములుకూడ నొసగబడుచున్నవి. తనయాశయముల నెరవేర్ప విద్యాపీఠము యథాశక్తిని పాటుపడుచుండుట ప్రశంసింపదగినది. అందును కార్యదర్శిగారి కృషి ప్రత్యేక ప్రశంసార్హము.

ఈకాలమున, ప్రాచ్యవాఙ్మయ విజ్ఞానాభ్యాసము ప్రాచీనపద్ధతుల ననుసరించినది కాదు. అందువలన విద్యార్థుల కెందును గట్టి పాండిత్య మలవడకున్నది. 'విద్వాన్', 'ఉభయభాషాప్రవీణ' బిరుదాంకితుల విద్యాపాటవమును బరికించిన నీవిషయము విశదము కాగలదు. వారికి బ్రసాదింపబడిన విద్యాభ్యాసవిధాన మట్టిది. విద్యార్థులు పూర్వము గురువులయొండ జేరి, వారికి శుశ్రూష చేయుచు వారి దయకు పాత్రులై విద్యాసముపార్జనము గావించుచుండిరి. వారికి తాము కరచిన శాస్త్రములయందు నిరుపమానపాండిత్య మలవడుచుండెడిది. వారు నట్లే తమశిష్యులకు ప్రసాదించుచుండెడివారు. ఏమూలజూచిన నప్పుడు విద్వద్బృందములు విలసిల్లుచుండెడివి. వారు నేర్పినవిద్యలు వారిహృదయఫలకముపయి ముద్రితములయి సర్వకాలసర్వావస్థలయందును వారి జ్ఞాననేత్రమునకు ప్రత్యక్ష మగుచుండెడిది. ఆర్యవిజ్ఞానము ఆదినుండియు నట్లే ప్రవర్తిల్లినది. దీనికి మహారాజపోషణము ప్రోదిసైయుండెడిది. నేటి కట్టివిజ్ఞానము పోషణములేక కృశింపజొచ్చినది. తదార్జనాసక్తియు సన్నగిల్లినది. ఇటులయినచో మున్ముందు కొన్నాళ్లకు ప్రాచ్యవిజ్ఞానసంపద గగన

కుసుమము కాగలదు. ప్రాచీనపద్ధతుల ననుసరించి విద్య నార్జించి ఆయాశాస్త్రములయందు పరినిష్ఠితమగు పాండిత్యమును సంపాదించిన వార లిప్పుడు కొలదిమందియే కలరు. వారికి దరువాత ఇక నట్టివారు ఎట్లుండగలరు, అట్టి విద్యాసముపార్జనవిధానమున కవకాశమే లేదపుడు? ఇట్టిది భారతీయభాషలకు, విజ్ఞానమునకు ఇపుడు ప్రాప్తించిన దురవస్థ. దీనిని తొలగించుటకు మరల ప్రాచీనవిధాన మావశ్యకము.

స్వతంత్రగురుకులములు మన దేశమున పెక్కు వెలయవలసియున్నవి. ప్రాచీనార్య విజ్ఞానము మరల పునరుద్ధరణమును బడసి చిరప్రతిష్ఠితము కావలసియున్నది.

ఈయాంధ్రగీర్వాణ విద్యాపీఠము గురుకులము కావలెన్నను అపారముగ ధనము కావలెను. ఆర్యవిద్యాభిమానులగు నుదార హృదయులెల్లరు నీవిద్యాపీఠము క్రమముగ 'గురుకుల' మగుటకు వలసిన ధనసాహాయ్యమును గావింపదగుదురు. ప్రకృతము విద్యాపీఠమునకు వాగ్దానముచేసినధనమును వారువారు చెల్లించి ప్రతిష్ఠాపకుల సదాశయములు, పాలకుల పరిశ్రమ, ఫలవంతములయి విద్యాపీఠము పురోభివృద్ధిని గాంచి శాశ్వతముగ నెలకొనుటకు కారకులగుదురుగాక!

Printed and Published by C. Seshagiri Rao, B.A., at the Andhra Patrika Press, No 7, Thambu Chetty St., Madras
Editor: G. Subbaramayya